

Értékelő Jelentés

Terület- és Településfejlesztési OP

Készült a TOP 6.0 számú, az EU Bizottság SFC rendszerébe 2014 november 17.-én feltöltött változata alapján

2014. november 28.

Készült a „2014-2020-as operatív programok ex-ante értékelése és stratégiai környezet vizsgálata – 4. LOT „Területi fejlesztések ex-ante értékelése” projekt keretében

Készítette: Vitál Pro Kft. - BDO Kft. konzorcium

VitalPro

BDO MAGYARORSZÁG

Vezetői Összefoglaló

Bevezető

Jelen összefoglaló a TOP 6.0 változatának EU SFC rendszerébe feltöltött szövege alapján készült, a korábbi változatokat aktualizáló értékelő jelentés fő megállapításait és lényeges javaslatait tartalmazza.

Összefoglalóan megállapítható, hogy az OP tartalma megfelel a programokkal szemben támasztott formai és tartalmi követelményeknek, valamint, hogy a tervezési folyamat nagy vonalakban átláthatóan és a megfelelő partnerek bevonásával zajlott le.

A fentiek következtében egyes, az értékelés korábbi fázisában megtett, de mára már érvényüket veszített megállapításokra jelen összefoglaló már nem tér ki, a megfogalmazott javaslatok pedig elsődlegesen a végrehajtási fázisra értelmezendők.

A beavatkozások tartalma

A TOP elsősorban azokat a beavatkozásokat foglalja magában, amelyek **várható hatása területileg korlátozott, az adott területen viszont az összehangolt beruházások együttes hatása számottevő** – összhangban a jelenlegi programozási időszak előkészítése során jelentős hangsúlyt kapott ún. „*place – based*” programozási megközelítésmóddal.

Az OP illeszkedik a PM azon céljához, amely a kihasználatlan erőforrások gazdaságba történő bevonására irányul. A TOP-ot a térbeliség erőteljes, hangsúlyos kezelése teszi egyedivé és indokoltá. A térség-specifikus beavatkozási logika középpontjában a helyi erőforrások egymással összehangolt, szinergikus fejlesztésére való törekvés áll. Ez a törekvés indokolja mindazon beavatkozások TOP-ban való kezelését, amelyek egymásra **erős pozitív hatást gyakorolva tudnak csak célt elérni**. Ezek **egy részét tartalmazza** is a TOP, bár az ágazati OP-októl való lehatárolás egyes esetekben nem célok alapján történt, ami nem segíti a program eredményességét. Ezzel együtt a program jelenlegi változatában a lehatárolások egyértelműek, a végrehajtás során kezelhetők.

A gazdaságfejlesztési célú prioritások

Az OP gazdaságfejlesztési irányát illetően jelentős változások következtek be a tervezés utolsó szakaszában:

Kikerült a KKV-ok közvetlen támogatásának célja a prioritástengely tevékenységei közül. A prioritástengely költségvetésében a KKV-támogatások kikerülésével felszabaduló forrásokat egyrészt a gazdasági infrastruktúra-fejlesztések költségvetésének növelése, másrészt a turisztikai attrakció-fejlesztés tématerületének az 1. számú prioritástengelybe emelése ellensúlyozta. Ezen felül átcsoportosítás történt a 4. tematikus célhoz kapcsolódó 3. számú prioritástengelybe, energiahatékonysági és megújuló forrású energiatermelési célok érdekében valamint, kismértékben, a 8. tematikus célon belül az óvodák és bölcsődék kapacitásnövelésének forrás-bővítése érdekében.

Az eszközölt **változtatások egyértelműen hozzájárultak a prioritástengely belső koherenciájának és a választott tematikus célhoz való illeszkedésének javulásához és releváns fejlesztési szükségletekre adnak választ.**

Fontosnak tartjuk a TOP üzleti infrastruktúra fejlesztésére irányuló beavatkozásainak szoros összhangját a KKV és a városi K+F+I infrastruktúra fejlesztésére irányuló (GINOP illetve EFOP) beavatkozásokkal. Az összehangolás megfelelő keretét jelentik a városok Integrált Településfejlesztési Stratégiái. A PM szerinti lehatárolás alapján összehangolandó a turizmus területén a TOP által támogatott helyi jelentőségű attrakciók fejlesztése a GINOP által támogatott országos jelentőségű és hálózatos attrakciók fejlesztésével.

A korábbi tervezetekhez képest kisebb hangsúlyt helyez a program az „*önkormányzati tulajdonú logisztikai infrastruktúra kialakítása, szolgáltatásként történő biztosítása*” cél érdekében megvalósítandó tevékenységekre. Ezzel együtt kérdéses, hogy valóban általánosan **szükséges-e, hogy az önkormányzatok nyújtsanak ilyen szolgáltatásokat**, vagy inkább célszerű lenne ezen kapacitásokat elsődlegesen a KKV-ok körében kialakítani és az önkormányzati illetve közösségi szerepvállalást azokra a térségekre korlátozni, ahol a KKV-szektor egyértelműen nem képes ezen feladatok ellátására. Kérdéses ennek kapcsán is, hogy mennyiben érdemes célként megjeleníteni a programban a „helyi költségvetési szervezetek által biztosított munkahelyek száma” növekedését. Javasoljuk, hogy a kiválasztandó projektek mindegyikének bizonyítania kelljen, hogy az adott térségben a kialakítandó szolgáltatásokat a helyi magánvállalkozások nem képesek biztosítani.

Az értékelők véleménye szerint **a munkavállalói mobilitást nem a mellékutak rossz állapota akadályozza elsődlegesen**, hanem a közösségi közlekedés rugalmatlansága, a használói igények és a nyújtott szolgáltatások közötti összhang hiánya. Az OP-ban javasolt intézkedés önmagában ezen probléma megoldására nem ad lehetőséget. Javasoljuk, hogy a **beavatkozások kerüljenek összehangolásra egyrészt az IKOP elővárosi közlekedés fejlesztésére** irányuló projektjeivel, másrészt a **KÖFOP közlekedési közszolgáltatások megújítására irányuló, rendszerszervezési jellegű beavatkozásaival**.

A térségi foglalkoztatási célok előmozdítása szempontjából **kedvező**, hogy a vállalkozások számára nyújtandó bér- és képzési **támogatások a foglalkoztatási paktumok keretén belül, a paktum résztvevői számára elérhetőek**. Egyértelműsíteni szükséges a végrehajtás során, hogy hogyan illeszkedik ez a támogatás a GINOP által nyújtott, elsődlegesen beruházási célú támogatásokhoz. Ellentmondást érzékelünk abban, hogy egyrészt a program egyes elemei a munkavállalók helyben tartását, másrészt, más elemei pedig a munkavállalói mobilitást igyekeznek ösztönözni. Ennek feloldására javasoljuk, hogy a program tegye egyértelművé, hogy a mobilitás javítására csak kisebb területi léptékben tartalmaz eszközöket, így a mobilitás értelmezése térségen belüli, a helyben tartásra irányuló célhoz pedig a munkaerő térségben való megtartása érdekében kapcsolódnak ösztönzők.

Szükséglettel megalapozott az óvodák, bölcsődék és családi napközök új munkavállalóinak foglalkoztatási támogatása. Ezen támogatások programidőszakot követő fenntartásáról a programvégrehajtás során gondoskodni szükséges.

A településfejlesztési célú prioritások

A településfejlesztési célokhoz kapcsolódó fejlesztések körében **viszonylag jól meghatározott** és az **ágazati OP-któl viszonylag jól megkülönböztethető** fejlesztések valósulnak meg. A tervezés utolsó fázisában nőtt valamelyest az energetikai célú fejlesztések kerete, amit hasznosnak, igényekkel

megalapozottnak értékelünk, különös tekintettel arra, hogy tisztázódott, hogy az alap- és középfokú oktatási infrastruktúra energetikai fejlesztési szükségletei a TOP keretéből elégítendőek ki.

A fentiek felül javaslatokat fogalmaztunk meg

- a fenntartható közösségi közlekedés fejlesztése számára rendelkezésre álló források lehetőség szerinti emelése,
- a szociális városrehabilitáció EFOP-tól való lehatárolási elveinek esetleges átgondolása,

érdekében.

Kérdéses emellett, hogy vállalkozásösztönzésre irányuló célok akár csak részben is teljesülni tudnak-e, hiszen az OP ezen prioritások alá tartozó beavatkozásai (intézkedései) a vállalkozások működési környezetét csak igen korlátozottan érintik. Ebben a körben megfontolandó hogy a barnamezős területek későbbi gazdasági hasznosításra való alkalmassá tétele is kapjon helyet a prioritástengely tevékenységei között.

Szintén kérdéses, hogy a beavatkozások – érdemi közlekedésfejlesztési célú források hiányában – képesek lesznek-e arra, hogy a városokban a „foglalkoztatás növekedését segítő térszerkezet” kialakítását ösztönözzék. Ez, véleményünk szerint, csak akkor lehet reális cél, ha a beavatkozásokhoz jelentős hazai forrást is rendelhetnének a városok.

Átgondolandónak és átfogalmazandónak tartjuk a „slow city” koncepcióra való hivatkozást, legalább is az alkalmazott általános kontextusban. Sokkal fontosabbnak és időszerűbbnek ítéljük – ilyen „koncepcionális szinten” is, a hazai vidéki városok dinamizálását, mind társadalmi, mind gazdasági értelemben.

A tervezés utolsó fázisában megjelenített, hulladékkezelésre vonatkozó intézkedések (anyagában történő feldolgozás, égetés, lerakók rekultivációja) átgondolatlanok tűnnek, ezek megalapozottságának, az integrált városfejlesztési tervekhez történő illeszkedésének illetve a beavatkozások várható hatásainak további elemzését feltétlenül szükségesnek tartjuk.

Alapvetően hasznosnak értékelhető a közösségi alapon szervezett kulturális szolgáltatások és infrastruktúra fejlesztésére irányuló HFS-ák (CLLD) támogatása az OP-ban. Ezzel kapcsolatosan javasoljuk, hogy erősödjön a kulturális tevékenységek kreativitást, társadalmi és gazdasági aktivitást ösztönző potenciáljának kiaknázása a javasolt tevékenységek között. Szintén javasoljuk a helyi („közösségi alapú”) gazdaságfejlesztésre irányuló tevékenységek korlátozását a kifejezetten közösségi kultúrára irányuló tevékenységekre, célokra valamint, hogy a „pilot” városok részletes kiválasztási kritériumai mielőbb kerüljenek kidolgozásra.

A fizikai beavatkozásokat kiegészítő humán fejlesztések közvetlenül a szociális városrehabilitációs tevékenységekhez kapcsolódó elemei jól megalapozottak. Javult a „helyi szintű társadalmi párbeszéd és helyi identitás erősítése” célú akciók meghatározottsága és az EFOP-tól történő lehatárolás is tisztábbá, kezelhetővé vált, ám ezen akciók elvárt eredményei teljesülésének véleményünk szerint még mindig vannak kockázatai.

A program területi keretei

A program – tervezésének kezdetétől fogva – hangsúlyosan épít a megyei (illetve megyei jogú városi) területi közigazgatási egységek kereteihez való illeszkedésre. Ezen keretek rugalmasabbá tételére illetve esetenkénti feloldására a tervezés során számos értékelői javaslat született.

A kialakult rendszer elvileg megfelelő keretet biztosít a területi és tematikus célok együttes, összehangolt érvényesítésének.

Megállapítottuk, hogy

- a megyei keretek alkalmazása megnehezíti olyan problémák kezelését a TOP-ban, melyek kezelése egyértelműen területi megközelítést igényelne, de a megyei keretek ehhez szűkek, legyenek ezek akár nagyobb térségre jellemző vagy megyehatárokon átnyúló, néhány megyét érintő problémák.
- jelentős a kockázata annak is, hogy a területi célok másodlagosak maradnak a programban a tematikus célkitűzések rendszerébe illeszkedő, beruházási prioritásokhoz kapcsolódó egyedi célkitűzésekhez képest, ami a program területi hatását gyengíti.
- kockázatos, hogy a kialakult tervezési és végrehajtási rendszer nem ösztönzi egyértelműen a megyék és a megyei jogú városok programjainak összehangolását, valamint, hogy a
- a nagyszámú területi szereplő (18 megye és 22 MJV) munkájának központi koordinációja jelentős erőforrásokat igényel majd a végrehajtás során.

A korábban alkalmazni kívánt járási közigazgatási keretek forrásallokációs célú alkalmazásának megszűnése segíti azt, hogy a TOP keretében jobb minőségű és az azonosított problémákra jobban reagáló projektek kapjanak támogatást, így az egyértelmű előrelépésnek tekinthető. A területi projektkiválasztási rendszer (TKR) jelenlegi meghatározása szerint szükségtelenül bonyolult, ezzel együtt egyes elemei nem kerültek egyértelműen meghatározásra. Ennek megfelelően javaslatokat tettünk a TKR alkalmazási kereteinek javítására.

Az ágazati programok által támogatott beavatkozásainak és területi tervek viszonya nem tisztázott. Javasoljuk olyan operatív szintű egyeztető mechanizmus létrehozását, amely a területi szereplők tervei alapján biztosítani képes, hogy a TOP integrált beavatkozásaihoz kapcsolódni tudjanak az ágazati programok egyes beavatkozásai (pl. K+f infrastruktúra, felsőoktatás, elővárosi közlekedés). Ezzel jelentős ágazati projekteket lehetne bevonni a területi szinten koordinált megvalósítás körébe, ami jelentősen javítaná a beavatkozások együttes térségi hatását.

Forrásallokáció

Az OP a megyei illetve térségi fejlesztési szükségleteket a megyék és megyei jogú városok fejlesztési programjai alapján mutatja be. A források javasolt allokációja ezekhez nagy vonalakban igazodik. A jövőbeli beavatkozások és a térségi fejlesztési szükségletek pontos összehangja érdekében a végrehajtás fázisában (pl. térségi szintű forrásallokáció tematikus bontásának kialakítása, projekt-értékelési illetve kiválasztási kritériumok meghatározása) továbbra is jelentős figyelmet és erőforrásokat kell szentelni.

Itt célszerű megemlíteni az **OP területi fejlettségbeli különbségekhez való ellentmondásos viszonyát**: egyrészt sem a Partnerség Megállapodás szövege, sem a TOP szövege, illetve a fentiek szerinti fő irányvonalából nem következik, hogy a TOP-nak célja lenne a fejlettségbeli különbségek mérséklése, másrészt viszont a kormány döntéseiben meghatározott forrásallokációs tervek erős differenciálási szándékokat tartalmaznak a relatíve fejletlenebb területek (megyék és megyei jogú városok) számára. Differenciált, a térségi szükségleteket figyelembe vevő forrásallokációval a fejlettségbeli különbségekre gyakorolt pozitív – mérséklő – hatás is erősíthető lenne.

A **tematikus forrásallokáció** kapcsán mérséklődött valamelyest a közvetlen **a gazdaságfejlesztési** célú beavatkozások túlsúlya, ezzel együtt a várható hatékonyság esélyei is javultak a tevékenységek körének pontosításával. A tervezettnél **jelentősebb forrásokat igényelne a települések közösségi közlekedésének** fenntartható fejlesztése, illetve, a végrehajtás során szükséges az IKOP és a TOP által finanszírozandó fejlesztések összehangolása, elsődlegesen a városok Integrált Településfejlesztési Stratégiáinak bázisán.

Eredmény-érdekeltség, indikátorok

A tervezés utolsó szakaszában az OP egyedi **célkitűzései** jelentősen változtak - **pontosabbá, egyértelműbbé váltak** - a korábbi OP-tervezetekhez képest. A célkitűzések további pontosításának akadálya a legtöbb esetben az ágazati OP-októl történő lehatárolások esetében a cél-alapú lehatárolások hiánya. Az eredményindikátorok általánosságban megfelelnek a vonatkozó követelményeknek. Kialakításukat a rendelkezésre álló adattartalom korlátozottsága nehezíti. Az OP sajátosságai következtében annak céljai jellemzően szorosan kapcsolódnak ágazati jellegű célokhoz, melyeket pl. ágazati programok is támogatnak és az eredményindikátorok egy része esetében a TOP beavatkozásai és az indikátor értékének alakulása közötti kapcsolatot sok, programon kívüli tényező is befolyásolja. Az eredményérdekeltség elvének érvényesülése és az eredmények értékelhetősége érdekében ezért fontosnak tartjuk, hogy már a végrehajtás kezdeti szakaszában kerüljön egyértelműen meghatározásra az egyes indikátorokra ható tényezők köre, ezek egyenkénti és együttes hatásának mechanizmusa, kitérve az egyes, releváns ágazati programok indikátor-értékekre gyakorolt várható hatásainak feltárására is.

Emellett várhatóan a program céljaihoz speciálisan illeszkedő adatok és információ gyűjtésére is szükség lesz. Az adatok jelentős részét a program erős területi keretei miatt a megyei illetve a megyei jogú városi bontásban is gyűjteni kell majd.

Az OP minden prioritástégelyéhez kapcsolódóan meghatározásra került az eredményességmérés keret. A bevont output indikátorok túlnyomórészt megfelelően értékelhetők, a célértékek tekintetében az értékelők kisebb korrekciók megtételének megfontolását javasolják. A célértékek meghatározásának módszertana alapvetően a megelőző program eredményeinek felhasználására épül, ennek kapcsán is születtek kiegészítő jellegű értékelői javaslatok.

Végrehajthatóság

A decentralizált programozás előrejelzésünk szerint biztosítja majd a szükséges mennyiségű projektet. **Kockázatot** jelenthet a források **abszorpciójára** azonban, ha a "projektsomagok" kiválasztása során teljes mértékben megszűnik a projektjavaslatok közötti **verseny ösztönző hatása, ami a projektek minőségét károsan befolyásolja**. Fontos annak felismerése, hogy a TOP által

támogatott tevékenységek akkor idézhetnek elő érdemi változást mind a területi, mind tematikus dimenzióban, ha a kulcsfontosságú beruházásokat finanszírozó ágazati programok (pl. GINOP, IKOP) beavatkozásaival koordináltan, a szinergiák kiaknázását lehetővé tevő módon kerülnek magvalósításra. Fennáll mindazonáltal annak kockázata, hogy a lehatárolások összetettsége miatt az esetlegesen elért **eredmények nem lesznek egyértelműen a TOP-hoz rendelhetőek.**

A térbeli szinergiák tényleges kihasználására akkor van esély, ha a TOP olyan **speciális végrehajtó intézményrendszeren keresztül kerül megvalósításra**, amely a helyi körülmények ismeretében, ezek figyelembe vételével képes döntéseket meghozni, hogy hely-specifikus szempontok szerint, akár összetett támogatásban részesítse a helyi fejlesztési programokba illeszkedő projekteket. Ennek kialakítása még folyamatban van. Jelentős kockázatot jelent, hogy az OP nem tartalmaz Szakmai Segítségnyújtás keretet, így jelenleg még nem látható, hogy milyen források állnak majd rendelkezésre ahhoz, hogy segítsék a speciális végrehajtó rendszer kialakítását és működését.

A horizontális elvek érvényesülése

Mindkét fő horizontális területen jelentősen fejlődött a korábbi verziókhöz képest az OP szövege. Az értékelők további, elsődlegesen a végrehajtás fázisában érvényesíthető javaslattal éltek. A konkrét célok és preferenciák kijelölésében a fenntarthatóság tématerületen az ex ante értékeléssel párhuzamosan lefolytatott Stratégia Környezeti Vizsgálat (SKV) eredményei irányadóak, az esélyegyenlőségi célok és intézkedések konkrétabb meghatározását azonban nehezíti, hogy a megyei és városi fejlesztési koncepciók és tervek sem foglalkoznak megfelelő részletettségűvel ezen tématerületekkel, így a helyi tervezési folyamat eredményeire nem lehet építeni ezen a téren.

A partnerségi folyamat

A partnerség folyamatának bemutatását az OP tartalmazza, a leírásból azonban nem derül ki minden lényeges olyan információ, ami alapján a partnerek bevonásának minden eleme értékelhető lenne. Az OP tervezésével párhuzamosan zajló decentralizált tervezési folyamat sajátosságai következtében folyamatos párbeszéd alakult ki az OP tervezői és a fő intézményi területi szereplők képviselői között, ami lehetőséget adott az OP tervezési folyamatának és tartalmának megismerésére és kommentálására is ezen szereplők részéről.

Javaslatot fogalmaztunk meg a partnerségi folyamat bemutatásának szerkezetét illetően, valamint felhívtuk a figyelmet arra, hogy a partnerségi egyeztetés folyamata – a széleskörű nyilvánosság biztosítása ellenére sem – tekinthető lezártnak az OP benyújtásával és esetleges elfogadásával. Ennek oka egyrészt, hogy az OP korábban nyilvánosságra hozott változata sok helyütt lényeges változásokon ment keresztül és a jelenlegi változat érdemi megismerésére, különösen a változások okainak megértésére nem állt elegendő idő és információ a partnerek rendelkezésére, másrészt pedig, hogy az OP szempontjából lényeges elemek egy része még nem képezte egyeztetés tárgyát (pl. szükségletelemzés, indikátorok, horizontális elvek).

Tartalom

1	Bevezető	12
2	Az Operatív Program átfogó értékelése	14
2.1	A stratégia értékelése	14
2.1.1	A program átfogó stratégiája.....	14
2.1.2	Területi kiegyenlítés, különbségek kezelése.....	17
2.1.3	A fejlesztési szükségletek feltárása.....	18
2.1.4	A TOP stratégiai céljaihoz kapcsolódó beavatkozási irányok	19
2.1.5	A területi koordinációs eszközök alkalmazása és az operatív program megvalósításának decentralizált modellje	22
2.1.6	A szegénység által leginkább sújtott földrajzi területek vagy a hátrányos megkülönböztetés vagy társadalmi kirekesztés legnagyobb kockázatával szembenező célcsoportok egyedi szükségletei	27
2.2	A forrásallokáció értékelése.....	27
2.3	Az adminisztratív kapacitások értékelése	30
2.3.1	Az emberi erőforrások, adminisztratív kapacitások megfelelése.....	30
2.3.2	A program monitoringját és az értékelések elvégzéséhez szükséges adatok gyűjtését végző eljárások alkalmazása	35
2.3.3	A kedvezményezettekre háruló adminisztratív terhek csökkentése érdekében tervezett intézkedések értékelése	36
2.4	A program hozzájárulása az EU intelligens, fenntartatható és befogadó növekedésének stratégiájához	36
3	A prioritástengelyek értékelése	40
3.1	1. sz. Prioritástengely: Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére	40
3.1.1	A prioritástengely megalapozottsága	40
3.1.2	Az egyes Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika	41
3.1.2.1	<i>A vállalkozások munkahelyteremtő képességének ösztönzése, a helyi gazdaság működését segítő helyi-térségi feltételek biztosításával.....</i>	<i>42</i>

3.1.2.2	1.B A turizmus területi adottságaiban rejlő endogén potenciál kibontakoztatása a foglalkoztatás elősegítése érdekében	44
3.1.2.3	1.C A munkahelyek elérhetőségének javítása, a munkavállalók mobilitásának segítése a közlekedési feltételek fejlesztésével	46
3.1.2.4	1.D Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérése visszatérése a gyermekellátási szolgáltatások fejlesztése által	47
3.1.3	A kimeneti („output”) indikátorok.....	48
3.1.4	A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok.....	49
3.2	2. sz. Prioritástengely: Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés.....	50
3.2.1	A prioritástengely megalapozottsága.....	50
3.2.2	Az Egyedi Célkitűzéshez kapcsolódó beavatkozási logika	50
3.2.2.1	2.A Vállalkozói tevékenységek ösztönzése és a népesség megtartása településfejlesztési beavatkozásokkal	50
3.2.3	A kimeneti („output”) indikátorok.....	54
3.2.4	A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok.....	54
3.3	3. sz. Prioritástengely: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken.....	56
3.3.1	A prioritástengely megalapozottsága	56
3.3.2	Az egyes Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika	57
3.3.2.1	3.A Fenntartható közösségi mobilitás elősegítése.....	57
3.3.2.2	3.B A települési önkormányzatok energiahatékonyságának fokozása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése.....	58
3.3.3	A kimeneti („output”) indikátorok.....	60
3.3.4	A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok.....	61
3.4	4. sz. Prioritástengely: A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése	62
3.4.1	A prioritástengely megalapozottsága	62
3.4.2	Az egyes Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika	62
3.4.2.1	4.A Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztése	62

3.4.2.2	4.B A leromlott városi területeken és városi külterületeken élő alacsony státuszú családok, romák életkörülményeinek javítása	64
3.4.3	A kimeneti („output”) indikátorok.....	66
3.4.4	A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok.....	67
3.5	5. sz. Prioritástengely: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás-ösztönzés és társadalmi együttműködés	68
3.5.1	A prioritástengely megalapozottsága.....	68
3.5.2	Az egyes Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika	69
3.5.2.1	5.A A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése.....	69
3.5.2.2	5.B A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú lakosság, kiemelten romák életkörülményeinek javítása.....	71
3.5.2.3	5.C Helyi szintű társadalmi pártbeszéd és helyi identitás erősödése	72
3.5.3	A kimeneti („output”) indikátorok.....	74
3.5.4	A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok.....	74
3.6	6. sz. Prioritástengely: Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban.....	76
3.6.1	A prioritástengely megalapozottsága.....	76
3.6.2	Az Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika.....	78
3.6.3	A kimeneti („output”) indikátorok.....	79
3.6.4	A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok.....	79
3.7	7. sz. Prioritástengely: Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD).....	79
3.7.1	A prioritástengely megalapozottsága.....	79
3.7.2	Az Egyedi Célkitűzéshez kapcsolódó beavatkozási logika	80
3.7.3	A kimeneti („output”) indikátorok.....	82
3.7.4	A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok.....	82
4	A teljesítménykeret és az indikátorok célértékei	84
4.1	A teljesítménykeret alkalmazása	84
4.1.1	Az alkalmazott módszertan értékelése	84
4.1.2	Prioritástengelyenkénti értékelés.....	86

4.1.3	Összefoglaló megállapítások és javaslatok	95
5	A horizontális célok érvényesítésének értékelése	96
5.1	Fenntartható fejlődés	96
5.2	Esélyegyenlőség és megkülönböztetés-mentesség.....	97
5.3	Férfiak és nők közötti egyenlőség.....	101
6	A partnerség értékelése	103
7	Az ex-ante értékelés folyamatának bemutatása.....	106
7.1	Az értékelési munka keretei és az alkalmazott munkamódszer	106
7.2	Az értékelési folyamat fő lépései	106
7.3	Az OP fejlődésének fő irányai az értékelés során	111
	Mellékletek:.....	114
	1. sz. melléklet: Illeszkedés a releváns nemzeti stratégiák tartalmához.....	115
	2. sz. melléklet: A TOP 6.0-ás változatának skv összefoglalója az ex-ante értékeléshez	130
☞	Közérthető összefoglaló	132
1.	A vizsgálat körülményei.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik,
2.	A vizsgálat néhány fontos módszertani kérdése	Hiba! A könyvjelző nem létezik,
3.	Az SKV tárgya.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik,
4.	Az értékelés eredményei.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik,
o	5. Javaslatok	Hiba! A könyvjelző nem létezik,
o	6. A környezetvédelmi javaslatok hatása a program alakulására	Hiba! A könyvjelző nem létezik,
	3. sz. melléklet: A TOP beavatkozási logikájának összefoglalása	175
	4. sz. melléklet: Rövidítések jegyzéke	176

Törölt: 1

Törölt: 1

Törölt: 1

Törölt: 2

Törölt: 2

Törölt: 3

Törölt: 3

Törölt: 4

Törölt: 4

1 BEVEZETŐ

Az értékelő jelentés az Operatív Program 2014. novemberében az EU Bizottság számára hivatalosan benyújtott, az SFC rendszerbe feltöltött ún. 6.0 változata alapján készült el. Az OP 6.0 változata a hivatalosan a 2014 júniusában az SFC információs rendszerbe szintén feltöltött 5.0 változatának továbbfejlesztésével készült el és magában foglalja azon megállapodásokat, illetve korrekciókat, amelyek a tervezők és az EU Bizottság képviselői közötti tárgyalások eredményeként születtek meg. Ennek megfelelően az OP tartalmában kidolgozott, teljes változata kerülhetett értékelésre. Az OP szövegében nem kapott helyet a megvalósításra rendelkezésre álló kapacitások meghatározása és a megvalósítás rendszerének és viszonylag pontos feladat-struktúrájának bemutatása, bár a projektkiválasztás rendszerének (az ún. Területi Kiválasztási Rendszer) fő elemei már megjelennek az anyagban.

Az OP jelenlegi változata a Partnerségi Megállapodás (PM) végleges, elfogadott változatára épül. Ennek következtében egyrészt az értékelés során egyértelműen megállapítható, hogy az OP illeszkedik a PM-hoz, másrészt pedig a PM-hoz való illeszkedés követelménye értelemszerűen korlátozza az OP tervezőinek mozgásterét, többek között az ex ante értékelők véleményének figyelembe vételével kapcsolatosan. Jelen értékelő jelentés utal azon főbb megállapításokra és javaslatokra, amelyek már szerepeltek az ex ante értékelés során készített korábbi dokumentumokban (jelentésekben), bár megvalósíthatásuk – éppen a PM egyes rendelkezéseivel való összhang hiánya miatt – a tervezés jelenlegi állapotában már nem lehetséges.

Az OP értékelt változatával jelentős elemeiben azonos változata az értékeléssel párhuzamosan újra nyitott partnerségi egyeztetés tárgyát képezte, ezzel párhuzamosan folyamatos egyeztetések zajlottak a tervezők és az EU Bizottság közötti, technikai jellegű kérdések rendezése érdekében. A november 25.-én lezárult partnerségi egyeztetés eredményeit jelen jelentés értelemszerűen nem tartalmazza.

Összefoglalóan megállapítható, hogy az OP tartalma megfelel a programokkal szemben támasztott formai és tartalmi követelményeknek, valamint, hogy a tervezési folyamat nagy vonalakban átláthatóan és a megfelelő partnerek bevonásával zajlott le.

A jelentés első fő tartalmi része (4. fejezet) átfogóan értékeli az OP egészére vonatkozó elemeket, ennek körében az OP stratégiájával összefüggő fő tartalmi elemeket. Ezen körben tartalmazza az értékelés az OP beavatkozási stratégiájának meghatározó jelentőségű elemét képező területi koordinációs eszközök használatával kapcsolatos megállapításokat és javaslatokat is.

Külön fejezetben (5. fejezet) tartalmazza a jelentés az OP tervezett prioritástengelyeihez kapcsolódó részletes megállapításokat és javaslatokat. Ennek körében elsődlegesen az egyes prioritástengelyeknek a tematikus célok és beruházási prioritások tartalmához való illeszkedése valamint a prioritástengelyekben alkalmazott beavatkozási logika fő összefüggéseinek értékelése képezi a jelentés tartalmát. Ezen fejezetekben kerültek értékelésre az alkalmazott indikátorok is.

Külön fejezet (6. fejezet) foglalja össze az eredményességi kerettel és (7. fejezet) a horizontális elvek érvényesülésével kapcsolatos megállapításokat, valamint a partnerségi folyamat eddigi szakaszának értékelését (8. fejezet).

Mellékletben tartalmazza az értékelő jelentés az OP szempontjából releváns nemzeti szintű stratégiához való illeszkedés elemzését, az elkészült SKV összefoglalóját és a TOP beavatkozási logikájának összefoglalását.

2 AZ OPERATÍV PROGRAM ÁTFOGÓ ÉRTÉKELÉSE

2.1 A stratégia értékelése

2.1.1 A program átfogó stratégiája

A program hozzájárulása az EU intelligens, fenntartható és befogadó növekedésre irányuló stratégiájához

A program, összhangban a Partnerségi Megállapodásban foglaltakkal, elsősorban gazdaságfejlesztési irányultságú. Az egyedi gazdaságfejlesztési célok a 8. számú foglalkoztatási tematikus célhoz illeszkednek, így a program hozzájárulása – a gazdaságfejlesztés vonatkozásában – elsődlegesen a „befogadó növekedés” tekintetében jelentős, annak is elsődlegesen foglalkoztatási, munkahelyteremtési elemeit erősíti. Valamelyest mérsékeltebb, bár nem elhanyagolható a társadalmi befogadás erősítésére gyakorolt hatás, melynek legfontosabb elemét a városi területek szociális jellegű rehabilitációjára irányuló intézkedései képezik. Ezen célkitűzéshez mindazonáltal a program hozzájárulása jelentősebb lehetne, ha nagyobb hangsúlyt helyezne a szegénység és a gazdasági fejlettség terén mutatkozó, erőteljes területi dimenzióval rendelkező különbségek kezelésére, mérséklésére, így a program társadalmi és gazdasági kohézióra gyakorolt várható hatása is erősebb lehetne. A területi kohézió előmozdítását érdemben segítheti a térségi, illetve helyi társadalmak öngondoskodási és kezdeményező képességének erősítésére irányuló intézkedések hatása valamint, a helyi intézmények megerősítésén keresztül, a program erős decentralizációs törekvése a végrehajtásban.

A „fenntartható Európa” céljához a helyi erőforrások fenntartható fejlesztésén (fenntartható városok, természeti és kulturális erőforrások fenntartható kiaknázása) keresztül valamint az energiafogyasztás mérséklésén illetve a megújuló források részarányának növelésén keresztül járul hozzá. A program erős gazdaságfejlesztési karaktere itt is tetten érhető, ezzel együtt – különösen a TOP által megcélzott kedvezményezett körben (önkormányzatok) a beavatkozások hozzájárulása „fenntartható Európa” céljához jelentősnek értékelhető. A gazdaságfejlesztési orientáció okozta kockázatok a fenntarthatóság elvének gyakorlati érvényesülésére – a Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) által is megerősítetten – a kezelhető szinten maradnak.

Az intelligens növekedés céljához áttételesnek tekinthető a program hozzájárulása: a gazdasági infrastruktúra egyes elemeinek fejlesztése, a humán erőforrás fejlesztése és a vonzó városi környezet hozzájárulhat egy nagyobb hozzáadott értékű, „intelligensebb” gazdaságfejlődés feltételeinek megteremtéséhez, de az egyértelmű, hogy a TOP elsődlegesen nem e célok előmozdításában érhet el eredményeket.

A program megkülönböztető karaktere

A TOP elsősorban azokat a beavatkozásokat foglalja magába, amelyek várható hatása területileg korlátozott, az adott területen viszont az összehangolt beruházások együttes hatása számottevő – összhangban a jelenlegi programozási időszak előkészítése során jelentős hangsúlyt kapott ún. „*place – based*” programozási megközelítésmóddal.

Az OP illeszkedik a PM azon céljához, amely a kihasználatlan erőforrások gazdaságba történő bevonására irányul. A TOP-ot a térbeliség erőteljes, hangsúlyos kezelése teszi egyedivé és indokolttá.

A térség-specifikus beavatkozási logika középpontjában a helyi erőforrások egymással összehangolt, szinergikus fejlesztésére való törekvés áll. Ez a törekvés indokolja mindazon beavatkozások TOP-ban való kezelését, amelyek egymásra erős pozitív hatást gyakorolva tudnak csak célt elérni.

Az OP egészének általános célja (vagy „filozófiája” amely megindokolja az egyes beavatkozások OP-ba kerülését) szerint a TOP a megyei és városi szintű területi belső erőforrásokra épülő, azok összekapcsolt („integrált”) fejlesztésével hatást elérni kívánó program. Egyik fő célja, hogy azokon a tematikus beavatkozási területeken járuljon hozzá a foglalkoztatáshoz, melyek a térségek (az OP vonatkozásában a megyék, a járások és a megyei jogú városok) tekintetében azok belső erőforrásainak fejlesztésére irányulnak, másik fő célja pedig a helyi önkormányzatok feladatkörébe illeszkedő településfejlesztési jellegű feladatok támogatása.

Az eredmény-orientáció területi és tematikus értelmezése

A program gazdaságfejlesztési beavatkozásait elsődlegesen az EU 8. sz. (foglalkoztatás) tematikus céljához kapcsolódó beruházási prioritások, míg a településfejlesztési jellegű beavatkozásokat az 5. számú (klímavédelem), a 6. számú (erőforrás-hatékonyság) és 9. számú (társadalmi befogadás) tematikus célok beruházási prioritásai finanszírozzák. A választott célok illeszkednek az OP fentiek szerint meghatározott kettős céljához és összhangban vannak a Partnerségi Megállapodással is.

A területenként eltérő projektsomagok akkor segítik hatékonyan a térségek fejlődését, ha azok területenként eltérő specifikus célok megvalósulását szolgálják. A beavatkozások az egyes beavatkozások olyan területi optimumát keresik, amely esetén a térségi hatás maximális. A térségi hatás nem csak a projektek egyenkénti eredményeitől, hanem akár tematikus értelemben egymáshoz nem kapcsolódó, de térben összefüggő projektek, beavatkozások együttes eredményeitől is függ.

Az ESB alapok felhasználása során előírt tematikus koncentráció elvéből következő programozási módszerek a tematikus értelemben vett eredményre összpontosítanak.

A TOP-nak sajátos szerkezete és küldetése miatt egyrészt meg kell felelnie a tematikus koncentráció kívánalmából fakadó eredményességi követelményeknek, másrészt viszont koncentrálnia kell a beavatkozásait területi értelemben is, hogy a területi szempontból is értelmezhető hatást érjen el. Ehhez területileg is specifikus célok állítása és követése szükséges. Ugyanakkor, az alkalmazandó eszközök körét a tematikus koncentráció logikájából következő tematikus célok és beruházási prioritások határozzák meg.

A tervezés utolsó fázisában történt egyes, az adott helyzetben célszerűnek, ám valamelyest kényszerűnek is értékelhető módosítások ténye – egyrészt a megyei jogú városok fejlesztéseinek támogatását szolgáló önálló – 4 db tematikus célkitűzést és 9 beruházási prioritást lefedően kialakított - prioritástengely létrehozása, másrészt a gazdaságfejlesztési (1. számú) prioritástengely keretében összesen 4 db egyedi célkitűzés létrehozása – azt a feltételezést erősíti meg, hogy az ITB eszközének alkalmazása nélkül a gyakorlatban is igen nehezen egyeztethetőek össze a térségi optimumra való törekvések valamint a tematikus koncentráció elvéből következő kívánalmak. A program fenti kettős – tematikus és területi – fókuszának fenti összefüggéseit az eredmények értékelése során célszerű figyelembe venni.

Az OP tervezői a programozás területi szintjeinek kijelölésekor a megyéket és a megyei jogú városokat (MJV) választották, vélhetően praktikus szempontok alapján, hiszen a területi közigazgatási szintekhez való igazodás mind a tervezés mind a későbbi végrehajtás számára működőképessé kereteket alkothat.

Az OTFK alapján alátámasztottnak értékelhető, hogy Magyarországon egyes térségek egymástól eltérő fejlesztési szükségletekkel rendelkeznek, ennek következtében eltérő specifikus célok is állíthatóak térségenként és ezen célok egymástól eltérő beavatkozásokkal vagy azok egymástól eltérő kombinációival érhetőek el. Azt azonban nem támasztják alá sem az OFTK megállapításai, sem az időközben kialakult megyei fejlesztési koncepciók és programok tartalmi elemei, hogy ezek a különbségek megyei szinten jelennek meg markánsan és hogy ezért ezeket megyei szinten differenciált fejlesztési programokkal lehet eredményesen kezelni. Szintén nem támasztja alá előzetes vizsgálat eredménye azt, hogy a térségi szinten specifikus célok valóban érdemben elérhetőek-e azon eszközök alkalmazásával, amelyeket az ezek elérésének támogatására hivatott TOP tartalmaz.

Kétségtelen, hogy a megyei szint területi keretként való kezelése összhangban van a területfejlesztési törvény rendelkezéseivel és emellett számos gyakorlati jellegű érv is felhozható amellyel, hogy a decentralizált programozás és végrehajtás keretei a területi közigazgatás keretei szerint alakuljanak.

A megyei illetve megyei jogú városi (MJV) keretek alkalmazása azonban számos olyan korlátot is jelent, ami meghatározó a TOP eredményessége szempontjából.

Tartalmi szempontból közelítve, a megyei keretek alkalmazása megnehezíti olyan problémák kezelését a TOP-ban, melyek kezelése egyértelműen területi megközelítést igényelne, de a megyei keretek ehhez szűkek, legyenek ezek akár nagyobb térségre jellemző vagy megyehatárokon átnyúló, néhány megyét érintő problémák. A program szerkezete oldaláról közelítve ugyanezt a kérdést, a 18 megye számára nem állítható fel 18 db különböző, területi szempontból specifikus cél (Egyedi célkitűzés) a programozás előírásai szerint, így a területi célok másodlagosak maradnak a programban a tematikus célkitűzések rendszerébe illeszkedő, beruházási prioritásokhoz kapcsolódó egyedi célkitűzésekhez képest.

Ezt a széttöredezettséget fokozza, hogy a megyei jogú városok a megyéktől különálló módon tervezik saját beavatkozásaikat. Az ebből fakadó további problémákra és azok lehetséges megoldására a területi koordinációs eszközök értékelése kapcsán tér ki jelentésünk.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az OP területi hatásainak optimalizálása szempontjából a megye szint alkalmazása korlátozó tényezőket jelent, és egy kevesebb számú, nagyobb térségeket területi keretként kezelő OP esetében térség- specifikusan megfogalmazott egyedi célkitűzésekkel lenne kialakítható az OP, ami a területi szinergiák létrehozása és hatásuk kiaknázása szempontjából hatásosabb megoldást kínálhatna.

A jelenlegi OP szerkezetből következik, hogy a végrehajtás során segíteni és ösztönözni szükséges a megyék és a megyei jogú városok együttműködését és a megyehatárokon átnyúló és több megyét érintő beavatkozások megvalósítását valamint szükség van arra, hogy a térségi problémák kezelésre illetve megoldására alkalmazható eszközzrendszer bővüljön, azaz a TOP prioritásain kívül más OP-ok eszközei is kapcsolódjanak a területi szempontokhoz. Kiemelkedő jelentőségűek lehetnek ebből a

szempontból a GINOP és az IKOP valamint az EFOP egyes, infrastrukturális fejlesztésekre irányuló prioritástengelyei. A döntések területi kereteként az Integrált Területi Beruházások alkalmazása lenne kézenfekvő és szükséges, az eszköz alkalmazását azonban a PM nem irányozza elő, így jelen OP keretében sem kerül alkalmazásra.

A közigazgatási határokhoz igazodó forrásallokációs mechanizmus merev, kizárólagos alkalmazása következtében a TOP nem képes sem nemzeti szintű, hálózatos jellegű beavatkozások koordinált végrehajtására, sem a közigazgatási határokon átnyúló, de társadalmi és gazdasági szempontból összefüggő, erős térbeliséggel jellemezhető problémák igazán hatékony kezelésére. Ez a tény annak szükségességét veti fel, hogy a megvalósítás fázisában lesz szükséges létrehozni azt a területi koordinációs mechanizmust, amely képes lehet az ágazati OP-ok leginkább releváns beavatkozásaink összehangolására a TOP kapcsolódó beavatkozásaival, az adott térségi keretek között.

2.1.2 Területi kiegyenlítés, különbségek kezelése

A tervezés során kérdésként maradt fenn a TOP viszonya a területi fejlettségbeli különbségek kiegyenlítéséhez: egyrészt sem a Partnerség Megállapodás szövege sem a TOP szövege, illetve a fentiek szerinti fő irányvonalából nem következik, hogy a TOP-nak általános és határozott célja lenne a fejlettségbeli különbségek mérséklése, másrészt viszont a kormány döntéseiben meghatározott forrásallokációs tervek erős differenciálási szándékokat tartalmaznak, a relatíve fejletlenebb területek (megyék) illetve megyei jogú városok számára.

Több részjelentésben felvetettük azt a kérdést, hogy mennyiben, illetve mely területeken kívánja elősegíteni az OP a területi különbségek kiegyenlítését. A jelenlegi tervezet ezzel összefüggő célokat a 9. sz tematikus célhoz kapcsolódó „A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése” „prioritástengelyben és az ESZA által finanszírozni tervezett „Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás-ösztönzés és társadalmi együttműködés” prioritástengelyben említi, az OP területi kiegyenlítési célokhoz fűződő viszonya azonban sem ezen prioritások leírásában sem máshol nem jelenik meg markánsan. Amint azt szintén több részjelentésünkben megállapítottuk, a térségi hozzáadott érték alapján történő területi forrásallokációs szándék ténye („a megyék közötti allokáció... a felzárkóztatási megközelítés erősítése érdekében a népességarányosság mellett a megyék fejlettségi szintjét is egyaránt figyelembe veszi”) azt jelzi, hogy létezik törekvés a kiegyenlítésre.

A területi különbségek tekintetében a TOP várhatóan képes lesz hozzájárulni a Budapest és a vidéki városok közötti különbségek csökkentéséhez, az azonban csak áttételesen és ezért kis mértékben következhet be, hogy a TOP a vidéki, különösen az elmaradott térségek felzárkózásához is hozzá tud járulni. Megállapításunk akár a fejlettebb és a leszakadó térségek közötti, akár a városok és a kistelepülések közötti különbségekre egyaránt vonatkozik, beleértve az OP indokló részében kiemelten kezelt városhiányos térségek problémakörét is. A kiegyenlítő hatás szempontjából mindazonáltal pozitív tényező, hogy a megyék és a megyei jogú városok rendelkeznek előre meghatározott forráskerettel, hiszen tapasztalatok alapján a fejletlenség rosszabb forrás-szerző képességgel is párosul a legtöbb esetben. A kezdetben kistérségi szinten meghatározott forrásallokáció a jelenlegi tervezetből kikerült, csökkentve annak kockázatát, hogy a minőségi

verseny hiánya és a támogatás tényének relatíve biztos tudata a projektek eredményességének romlásával jár. Sajnos, a fejletlenebb térségek eredményességét javító projektfejlesztési támogatási szolgáltatások tekintetében kompetens intézményi szereplő még nem került kijelölésre.

A területi egységeknek (megyék, MJV) szánt indikatív források allokációjáról rendelkező döntések nem térnek ki arra, hogy az adott térségben felhasználható keretek hogyan oszlanak meg a TOP egyes prioritástengelyei között. A TOP területi különbségek mérséklésére irányuló hatását erősítené, ha az egyes területi egységek társadalmi és gazdasági sajátosságaikhoz tudnák illeszteni a TOP-ból finanszírozható beavatkozásaik körét. Az „alulról jövő” tervezés preferenciáinak és a nemzeti szintű tervezés során kialakításra kerülő, jellemzően prioritástengelyenkénti tervezés eredményeként létrejövő forrás-kereteinek összehangolási mechanizmusa azonban máig nem alakult ki, így kétséges, hogy milyen eredményességgel sikerül olyan beavatkozási csomagokat létrehozni, melyek valóban képesek a területi kiegyenlítés irányába hatni. A térségenként differenciált beavatkozások akkor finanszírozhatók a térségek számára allokált indikatív pénzügyi keretektől, ha a keretek belső – prioritás, sőt, intézkedés szintű – forrás-szerkezete illeszkedik a térség (illetve város) fejlesztési szükségleteihez. Egy működőképes, az adott (18 + 22 db) szereplők igényeit legalább nagy vonalakban figyelembe vevő rendszer kialakítása és működtetése előreláthatólag jelentős erőforrásokat igényel majd a programmegvalósítás első szakaszában.

A TOP által alkalmazott területi forrásallokáció rendszere – az egy főre jutó hazai termék alapján történő elosztás, a kisebb hozzáadott értéket termelő térség preferálásával – a gazdaság fejlettségét tükrözi és erős összhangot mutat a foglalkoztatást mérő mutatók alakulásával is, így alkalmas eszköz a TOP gazdaságfejlesztési stratégiai céljához („A foglalkoztatási szint növeléséhez szükséges helyi feltételek biztosítása”) kapcsolódó beavatkozásokra rendelkezésre álló forrás differenciálásához.

Kevésbé van összhangban azonban ez a forrásallokációs módszer a másik a „Hatékony települési szolgáltatások, életminőség, társadalmi kohézió” feltételeinek biztosítására irányuló cél esetében a térségi különbségek jellegével. Bár van összefüggés a települési szolgáltatások minősége és az egy főre jutó hazai termék értékének nagysága között, a települési szolgáltatások terén meglévő különbségek más tényezőktől is erősen függenek. Célszerű lenne ezért a települési szolgáltatások területi különbségeit a jelenleginél pontosabban feltárni és ezen feltárás eredményei alapján pontosítani az ezen célra allokált összegek területi elosztását.

2.1.3 A fejlesztési szükségletek feltárása

A TOP a PM szövegére hivatkozva, elsődlegesen az OFTK és a Vidékstratégia készítése során feltárt szükségleteket jeleníti meg, emellett, a tervezés utolsó fázisában, kiegészült a területi szereplők – a megyék és a megyei jogú városok - decentralizált tervezési folyamatának eredményeiként azonosított szükségletek bemutatásával.

A hivatkozott nemzeti szintű stratégiák és a decentralizált területi tervezés eredményei megfelelő alapot nyújtanak ahhoz, hogy program fő fejlesztési irányai – a tematikus célok és a beruházási prioritások rendszere, az egyedi célkitűzések és a fő beavatkozások – meghatározhatóak legyenek, emellett nagy vonalakban alkalmasak az egyes térségek által preferálandó beavatkozások iránti

igényekkel kapcsolatos következtetések levonására is. A tervezési eredmények sem adnak elegendő alapot arra, hogy a kijelölt egyedi célkitűzésekhez tartozó kiinduló állapotot mennyiségi jellegű mutatókkal egyértelműen le lehessen írni. Ehhez érdemben a területi szereplők által készített tervdokumentumok sem tudtak megfelelő pontosságú információt szolgáltatni, hiszen azok inkább a program által meghatározott területeken relevánsnak tűnő beavatkozási lehetőségek feltárására és rendszerezésére törekedtek, mintsem a fejlesztési szükségletek objektív felmérésére.

Tisztázatlan emellett, hogy a TOP szövegében megjelenített sajátos fejlesztési szükségletek hogyan befolyásolják majd a támogatandó projektekre vonatkozó kiválasztási döntéseket.

Ennek következtében a célok értékeinek kitűzése sem történhetett meg megfelelő pontossággal. További tervező illetve összehangoló munkára van szükség ahhoz, hogy a program fő területi szereplői – a megyék és a megyei jogú városok – által készített tervdokumentumok alapján, azok tematikus szintézisének elkészítésével a kiinduló állapot rögzítése pontosabban megtörténhessen. Bár az értékelők részletesen nem vizsgálták a területi szereplők által készített tervdokumentumokat, azok felületes áttekintése alapján az a benyomásuk alakult ki, hogy a program területi – megyei és megyei jogú városi – tervezési folyamatainak részeként a tematikus jellegű helyzetfeltárás és szükséglet-felmérés egyes esetekben csak felületesen nem történt meg. Ez ami hátráltatja a program azon átfogó céljának érvényesülését is, hogy a beavatkozások a térségi specifikus szükségletek szerint, differenciáltan érintsék az egyes térségeket, ily módon növelve a beavatkozások eredményességét. Mivel a szükségletek térbeli különbségei nem kerültek számszerűsítésre, az értékelők megállapításai alapján a térségi szereplők valós fejlesztési szükségleteinek illetve az ehhez kapcsolódó forrásigényének elemzése továbbra is feladatát képezi a program végrehajtóinak, a beavatkozások helyi szükségletekhez történő jobb illesztése érdekében, többek között pl. az egyes területegységekben különböző tartalommal kidolgozandó projektkiválasztási kritériumok meghatározásához kapcsolódva.

2.1.4 A TOP stratégiai céljaihoz kapcsolódó beavatkozási irányok

(i) Gazdaságélénkítéshez és foglalkoztatási szint növeléséhez szükséges helyi feltételek biztosítása

A beavatkozási irány indokoltsága a helyi gazdaságfejlesztés elméleti alapjaira – közelebbről a helyi erőforrások optimális kihasználására illetve a gazdasági folyamatok térségen belül tartására való törekvésre – épül. A megközelítésmód relevánsnak tekinthető, azt azonban több ízben felvetettük korábbi jelentéseinkben, hogy a fenti stratégiai fejlesztési irány érdemi elősegítése a TOP-ba foglaltakhoz képest tematikus értelemben szélesebb körű beavatkozásokkal lenne érdemben elősegíthető.

Esetenként keveredik a növekedés-orientált és a foglalkoztatás-orientált beavatkozások szükségessége melletti érvelés. Bár kétségtelen, hogy a kétfajta célú beavatkozásoknak vannak közösen használható eszközei, a célok tisztázása egyértelműen segíteni tudná, hogy az azokhoz illeszkedő módon megtervezett konkrét fejlesztési beavatkozások (projektek) is fókuszáltabbak és így eredményesebbek legyenek.

Nem ad tartalmi magyarázatot a stratégia megfogalmazása arra sem, hogy a TOP támogatásai az üzleti infrastruktúra fejlesztésének miért csak az önkormányzati tulajdonban levő elemekre terjednek ki., mindazonáltal a prioritástengely tartalma összhangban van a PM rendelkezéseivel.

Korábbi javaslataink érveltek (i) az üzleti infrastruktúra fejlesztések egységes, egy programban történő kezelése, (ii) a beruházás- és foglalkoztatás-támogatási eszközök egységesítése (iii) a turizmus egységes, egy programban történő kezelése mellett, valamint, hogy ezen tématerületeket célszerű lenne a TOP keretében támogatni, az alábbiakban összegzett megállapítások alapján:

- (i) A gazdasági infrastruktúra és a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése, függetlenül a kedvezményezett státuszától (pl.: önkormányzat, önkormányzati tulajdonú gazdasági társaság, gazdasági társaság) állami támogatásnak minősül, a támogatás a regionális beruházási támogatás kategóriába tartozik és a megjelölt célcsoport (önkormányzat, önkormányzati tulajdonú gazdasági társaság) a nagyvállalati támogatási szabályok alapján részesülhet támogatásban – hasonlóképpen a GINOP vállalati szektor fejlesztését érintő támogatásaival. A teljes tématerület így állami támogatási kategóriába tartozik, ami felveti a tématerület egységes, azonos programban való kezelésének igényét. Az üzleti infrastruktúra-fejlesztések szorosan kapcsolódnak a települések fejlesztési stratégiáikhoz, az abban megfogalmazott térszerkezeti és gazdaságfejlesztési célokhoz egyaránt, így ezen fejlesztések TOP-ban, az integrált jellegű városi fejlesztések keretében történő támogatását eredményesebbnek ítéljük, mint a tématerület GINOP-ban történő kezelését, ahol a helyi összefüggések figyelembe vételére és a döntésekbe való beépítésére kevesebb lehetőséget látunk, különösen, hogy az ITB alkalmazására nem került sor. A lehatárolás OP-ban rögzített fenti módja felveti, hogy a nagyobb gazdasági infrastruktúra projektek esetén a GINOP irányítása tegye megfontolás tárgyává, hogy a végrehajtás során projektkiválasztási kritériumok közé beemeli a projektjavaslat illeszkedését a település integrált településfejlesztési stratégiájához (ITS).
- (ii) Kérdéses, hogy mennyiben hatékony eszköze a gazdaságfejlesztésnek a beruházási támogatás foglalkoztatási támogatással való kombinációja (erre a TVI-nek a tervezés során megfogalmazott állásfoglalása is felhívja a figyelmet). Mivel - tekintettel a támogatáshalmazódási szabályokra – a foglalkoztatási támogatással való kiegészítés nem teszi lehetővé többlettámogatás elérését, a kombinált megoldás a beavatkozások végrehajthatóságát bonyolultabbá teszi, de célcsoport (esetünkben az önkormányzatok) számára érzékelhető többlet-ösztönzést nem jelent. Ennek megfelelően javasolt átgondolni, hogy szükség van-e az OP „Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi együttműködés és foglalkoztatás-ösztönzés” prioritásában a 8. számú (foglalkoztatás) tematikus célhoz kapcsolódó ESZA források (5.2. A térségi gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó foglalkoztatási, képzési támogatások) alkalmazására, ami az önálló ESZA prioritás indokoltságának kérdését is felvetette.
- (iii) A turizmus tématerület kapcsán – különösen a természeti és kulturális értékekre épülő potenciál kiaknázására irányuló tevékenységek esetén – fontosnak tartjuk az erős térségi koordináció biztosítását. A természeti és kulturális értékek alapvetően a helyi erőforrások körébe sorolhatók, így megalapozottnak ítéltük olyan javaslatok megfogalmazását, melyek a tématerület egységes, a TOP-ban történő kezelésére irányultak.

A kapcsolódó közlekedésfejlesztési fejlesztési irány kapcsán az értékelők nem szembesültek olyan meggyőző bizonyítékokkal, melyek egyértelműen alátámasztották volna hogy az alsóbbrendű utak állapota képezne a munkaerőpiaci központok elérésének lényegi akadályát. Egyetértve az OP azon állításával, miszerint „Magyarország számos térségében a közösségi közlekedés adta korlátozott lehetőségek erősen megnehezítik, sőt ellehetetlenítik a munkavállalók mobilitását” és nem vitatva az utak felújításának szükségességét, gazdaságfejlesztési szempontból jelentősebb eredmények lennének elérhetőek e téren a közösségi közlekedés igényekhez jobban igazodó megszervezésében, a szolgáltatás elérhetőségének és színvonalának javításában.

Kérdéses emellett, hogy van-e tényleges létjogosultsága az élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó szolgáltatások önkormányzati infrastruktúra fejlesztésének. Egyrészt, egyes vidékies térségekben közösségi tulajdonban levő helyi termék feldolgozó illetve előállító kisüzemek létesítésének lehet relevanciája, ezzel együtt fennáll annak kockázata is, hogy a támogatott önkormányzati fejlesztések kiszoríthatják a vállalkozói és az egyéb, nem az önkormányzatok által vezérelt közösségi (pl. helyi termelők egyesületei, szövetkezetei) fejlesztéseket. Annak kockázata sem elhanyagolható, hogy az önkormányzatok nem lesznek képesek a piaci viszonyok között fenntarthatóan működtetni ezen létesítményeket, üzleti gyakorlat és érdekeltség hiányában.

A tervezés utolsó szakaszában került a gazdaságfejlesztési prioritástengely intézkedései közé A turizmus területi adottságaiban rejlő endogén potenciál kibontakoztatása a foglalkoztatás elősegítése érdekében” intézkedés. A korábban a településfejlesztési stratégiai irányhoz kapcsolt beavatkozási terület amely jól illeszkedik a prioritástengely köztulajdonú gazdasági infrastruktúra fejlesztésére irányuló céljához.

A gyermek-elhelyezési kapacitások bővítése kapcsán a kedvezőtlennek tekintett demográfiai folyamatokra történő utalás nem erősíti a hivatkozott beavatkozások illeszkedését a stratégia célhoz, az ugyanis a hosszú távú munkaerő-utánpótlás kérdéseit nem foglalja magában. (Emellett valójában nem is releváns kérdés, hogy ez valójában a fenntartható növekedést veszélyeztető kockázat-e).

A gyermekellátási kapacitások bővítése kétségkívül részét képezheti a foglalkoztatási szint bővüléséhez szükséges feltételeknek, az azonban közel sem egyértelmű, hogy a tényleges foglalkoztatás bővülést is eredményezi-e a feltételek megteremtése. Nem állnak ugyanis rendelkezésre arra vonatkozóan becslések, hogy a gyermeket nevelő szülők munkaerejére milyen mértékben van kereslet, illetve hogyan alakulnak a kereslet térségi jellegű különbségei. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a beavatkozást – elsődlegesen a munkaerőpiaci esélyek egyenlősége szempontjából – szükségesnek tartjuk, annak foglalkoztatás-növelő hatásai azonban legfeljebb egyes térségekben lesznek markánsak illetve kimutathatók.

(ii) Vállalkozásbarát és népességmegtartó település-, kiemelten városfejlesztés, az életminőség és társadalmi összetartozás javításához szükséges helyi feltételek biztosítása

A program stratégiának jelen elemei a „kedvezőbb életminőség” mellett a „településeken folyó gazdasági tevékenységek” ösztönzésére is szolgálnak, a tervezői szándék szerint. A stratégia „gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási orientációját” azonban a prioritástengelyben támogatható tevékenységek közül valójában csak néhány támogatja (a turisztikai attrakciók támogatása pl. kikerült

a prioritástengely által támogatott intézkedések köréből), így ezen gazdaságfejlesztési rész-célkitűzés elérésére kevés az esély.

A stratégia pontosabb megfogalmazásához szükség lenne az életminőség fogalmának pontosabb, a TOP kontextusában értelmezett meghatározására. Jelen esetben, úgy tűnik, a település által nyújtott szolgáltatások minősége áll a fogalom középpontjában, holott az életminőség sok esetben gazdasági szempontokat (pl. jövedelemszerzés lehetősége) is magában foglal.

Megállapítható, hogy a tervezés során a stratégia egyre inkább összpontosít a környezeti fenntarthatóság és a klímavédelem, valamint a társadalmi befogadás erősítésére, összhangban a tevékenységeket támogató tematikus célok tartalmával.

A megcélzott társadalmi hatások körében átgondolandó, hogy a stratégia hogyan értelmezi a „népesség és a munkaerő helyben maradásának, illetve vonzásának” kettős követelményét és milyen intézkedésekkel próbálja feloldani a két cél között esetlegesen jelentkező ellentmondásokat. Ennek körében egyértelművé kellene tenni, hogy a munkaerő mobilitását a program beavatkozásai térségen belül tudják csak növelni (pl. térségi munkaerőpiaci központok jobb megközelítése eszközeivel), míg a „helyben maradás” célja a térségben maradás ösztönzésére irányul és hogy a nagytérségi munkaerő-áramlás ösztönzésére az OP nem tartalmaz érdemi eszközöket. További megalapozást igényel, hogy a munkaerő helyben maradása miért és hogyan szolgálja a gazdaság fejlődésének céljait – amellet, hogy egyértelműen hozzájárul az erőforrás-hatékonysági és klímavédelmi célokhoz, erről azonban a stratégia nem tesz említést. Szintén pontosítandó a stratégia azon iránya, amely az „öngondoskodó képesség” előmozdítására irányul. Véleményünk szerint ezen cél elérését a stratégiához rendelt eszközök nem vagy csak igen korlátozott mértékben támogatják.

2.1.5 A területi koordinációs eszközök alkalmazása és az operatív program megvalósításának decentralizált modellje

Az Integrált Területi Beruházás (ITB) alkalmazása

A tervezési folyamat előrehaladtával az ITB alkalmazására irányuló törekvések fokozatosan gyengültek és a tervezési folyamat végére teljes mértékben feladásra kerültek mind a korábbi, ambiciózusabb, az ágazati OP-ok egyes elemeinek a megyei és a megyei jogú városi ITB-k finanszírozásába történő bevonására irányuló tervek, mind a TOP 4.0 változatában még szereplő, a TOP különböző prioritástengelyei beavatkozásainak összehangolására irányuló tervek. A program szövege alapján egyértelművé vált, hogy az Integrált Területi Beruházások rendszere nem kerül alkalmazásra, helyette ún. Területi Kiválasztási Rendszerek keretében kerülnek megvalósításra az egyes területi szintek egymással összefüggő (integrált) beavatkozásai.

A tervezés folyamatában az ex ante értékelők

- érveltek a több OP-ra kiterjedő ITB-ok szükségessége, haszna mellett, különös tekintettel azok relevanciájára és alkalmazhatóságára a megyei jogú városok fejlesztése kapcsán, valamint

- felhívták a figyelmet arra, hogy a TOP esetében az egy OP-on belüli tevékenységek összehangolására irányuló ITB esetében az eszköz alkalmazásával járó nehézségek meghaladják az eszköz alkalmazásától remélt előnyöket, különösen, hogy az ITB-től várt projekt-szintű koordináció egyszerűbb eszközökkel is elérhető.

Összességében, amint az korábbi jelentéseinkben is több ízben szerepelt, az ITB használatát több OP-ból finanszírozott program esetén láttuk indokoltnak. Mivel ez a helyzet nem áll fenn, pozitív irányú – az OP végrehajthatóságát segítő, annak adminisztrációját csökkentő, egyszerűsítést eredményező – változásnak ítéljük az ITB használatának mellőzését és egy ennél rugalmasabb, az IH hatáskörében kezelhető koordinációs eszköz bevezetését.

Továbbra is szükségesnek látjuk az ágazati OP-ok egyes releváns prioritástengelyeinek bevonását egy közvetlen, szoros koordinációs körbe a végrehajtás során, elsődlegesen a turisztikai, üzleti és K+F infrastruktúra-fejlesztési prioritások valamint a jelentősebb városi közlekedési beruházások települési és megyei programokba való illesztése érdekében. Megfontolandó emellett az EFOP bevonása is, a felsőoktatási infrastruktúra fejlesztését célzó prioritásai tekintetében, hiszen ezen fejlesztések jelentős mértékben befolyásolják a megyék és a megyei jogú városok lehetséges fejlődési pályáját és így a TOP forrásaiból finanszírozandó projektjeit is.

A beruházások térségi szintű összehangolásának tartalmi kérdései

Korábbi jelentéseinkben is felhívtuk a figyelmet arra, hogy a területi szinergiák optimális kihasználását gátolja, hogy a megye és a megyei jogú városok tervezési munkája nem kellően összehangolt illetve, hogy az összehangolást nem támogatják és ösztönzik megfelelően a központi tervezéskoordinációs funkciók, így annak minősége jórészt a helyi szereplők – sok esetben ellentmondásos és korlátozott– együttműködési hajlandóságán múlik.

Véleményünk szerint a megye és a területén fekvő megyei jogú városoknak a TOP eszközeivel kezelhető fejlesztési problémái közös megközelítésmódot igényelnek, ezen belül egységes, területi alapú célok állítását teszik szükségessé. Az OP által preferált és a vonatkozó kormányhatározat által is megerősített azon javaslata, miszerint a megyék és a megyei jogú városok (MJV) külön tervezik az integrált beavatkozásaikat, rontja a közös célok állításának esélyét, és nem ösztönzi a megyét és a MJV-t az együttműködésre. (Az is megjegyzendő mindazonáltal, hogy a területfejlesztési törvény vonatkozó módosítása segíti a közös tervezés létrejöttét.) A megyei önkormányzat összehangoló, koordináló feladatkörének kiterjesztése a megyei jogú városokra – az önkormányzatok egymástól független, különálló működése következtében – várhatóan nem lesz képes biztosítani a fejlesztések optimális összhangját.

Az értékelés folyamatában azt is megállapítottuk, hogy a 18 érintett megye és a 22 érintett MJV tervezési munkáinak koordinációjához nem áll rendelkezésre elegendő kapacitás.

A fentiek következtében megállapítottuk, hogy a projektcsomagok minősége – ezen belül azok illeszkedése, „szinergiája” akkor javítható érdemben, ha az összehangolandó „csomagok” száma érdemben csökken.

Ezzel kapcsolatosan ajánlottuk megfontolásra az értékelési folyamat egy korábbi fázisában megfogalmazott javaslatunkat, amely szerint a megye területére – azt földrajzi és nem közigazgatási egységként kezelve - lenne célszerű egy, egységes integrált alprogramot vagy ITB-t készíteni. Ebben a konstrukcióban az alprogram vagy ITB mind a megye, mind az MJV területén megvalósuló beruházásokat magában foglalná. Ezzel a megoldással a megye és a megyei jogú város területén megvalósuló beavatkozások jobb, erősebb szinergikus hatását lehetne elérni. Értelemszerűen az alprogram vagy ITB forráskerete tartalmazhatná a források indikatív megosztását annak megfelelően, hogy a megye területének mely részén kívánatos bizonyos típusú fejlesztések megvalósítása. Ennek körében elkülöníthető lenne az MJV forráskerete is és indikatív összegek lehetnének hozzárendelhetők egyes térségekhez is. A megye egészére kiterjedő programot ill. ITB-t részben független szereplő, a Regionális Fejlesztési Ügynökség koordinálhatná, emellett az RFÜ elláthatná a projektszintű Közreműködői Szervezet feladatait is.

Ezzel kapcsolatban hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a koordinált projekt-kiválasztás és végrehajtás folyamatában kitüntetett szereppel bíró megyei szervezetek igen kis létszámmal működnek és jobbra gyakorlatlan munkatársakat foglalkoztatnak, a megyei fejlesztési ügynökségek néhány kivételtől eltekintve a gyakorlatban nem működő szervezetek. Az MJV-ok városfejlesztő társaságai, bár információink szerint működnek az MJV-k mindegyikében, az ITB illetve térségi integrált program koordinációjával összefüggő feladatok ellátására ma még nincsenek felkészülve, a feladatról rendelkezésükre álló információ sem elégséges a felkészülés megkezdéséhez. Ezzel együtt a megyei jogú városok polgármesteri hivatalai illetve az elmúlt programidőszakban létrejött városfejlesztő társaságok kapacitásai viszonylag egyszerűen alkalmassá tehetők arra, hogy projektkiválasztási, projektfejlesztési és projektmenedzsment feladatokat vállaljanak fel a városi integrált stratégia (ITS) céljaihoz kapcsolódóan. Megyei szinten a kapacitások kevésbé állnak rendelkezésre, így a megyei projektkiválasztási és projektfejlesztési feladatok ellátásához célszerű lehet a megyék irányítási feladatkörébe került Regionális Fejlesztési Ügynökségek kapacitásaira építeni.

A TOP lényegi szerepet szán az Integrált Területi Programoknak (ITP) a támogatandó projektek kiválasztásában, mind a megyék, mind a megyei jogú városok fejlesztései kapcsán. Az ITP egymással összefüggő projektek olyan rendszereként értelmezhető, amelyben az egyes projektek a lehető legteljesebb mértékben kapcsolódnak egymáshoz, azaz maximálisan igyekeznek kihasználni a szinergikus hatásokat. Emellett, a projekt-csomag egésze a helyi fejlesztési stratégiába ágyazódik be, biztosítva a helyi fejlesztési szükségleteknek való megfelelést. Míg az integráltságra való törekvés egyértelműen segíti, hogy az annak részét képező fejlesztések fenntartható és érdemi eredményeket érjenek el, a dokumentumban egyrészt tisztázatlan maradt, hogy az ITP hogyan alkalmazza az Operatív Program részét képező projektkiválasztási kritériumokat és preferenciákat, másrészt pedig az, hogy milyen projektkiválasztási eljárás kapcsolódik az ITP-okhoz.

Nem derül ki az anyagból, hogy milyen módon illetve milyen elvek mentén történik az ITP megvalósítására rendelkezésre álló források belső – prioritás- illetve intézkedés szinten történő meghatározása. Véleményünk szerint kerülendő az egyes egyedi célkitűzésekhez illetve intézkedésekhez rendelt források pusztán arányos megosztása a területi szereplők között. Ehelyett, célszerű volna arra törekedni, hogy az ITP forráskeretének belső arányai igazodjanak valamennyire az adott térségi szereplő hely-specifikus fejlesztési szükségleteihez. Ilyen becsléseket, feltételezésünk szerint, a megyei tervek és városi stratégiák (ITS) alapján meg lehet tenni. Összhangban korábbi javaslatainkkal, fontosnak ítéljük, hogy az indikatív forrásallokáció támaszkodjon a területi problémák

feltárásának és értékelésének eredményeire – amelynek csak egyik szempontját jelenthetik a térségi szereplők projektjavaslatainak összesítéséből levonható következtetések.

A tervek szerint a korábbi időszakokban alkalmazott, a pályázatok minőségi versenyére épülő kiválasztást az ún. Területi Kiválasztási Rendszer (TKR) váltja fel. A tervezés utolsó fázisában kialakuló eljárásrend körvonalai szerint a területi szereplők az általuk elkészített ITP-ot a Monitoring Bizottság által jóváhagyott kiválasztási kritériumok alapján véglegesítik, értelemszerűen az OP jóváhagyását követően, majd az ITP elfogadásáról a Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottság dönt. Az ITP egyes projektjeinek támogatásáról – a területi szereplő javaslatára – az IH dönt.

Egyértelmű, hogy az OP értékelt változatában felvázolt folyamat további részletezésre szorul. Egyes pontokon felvetődik a folyamat átgondolásának igénye is, melyhez az értékelők az alábbiak megfontolását javasolják:

- Az ITP szerepével kapcsolatban, nem egyértelmű a szövegből, hogy az ITP a tervezési fázis része-e, vagy a program végrehajtásához kapcsolódó eszközről van szó. Ha az előbbi, nem világos, hogy a megelőző tervdokumentumokhoz képest –pl. megyék esetén az Operatív Program, városok esetén az Integrált Településfejlesztési Stratégia – milyen hozzáadott értéket képvisel az ITP. Ha a végrehajtási rendszer részét képezi, kérdésként merül fel, hogy milyen módon érvényesülnek összeállításánál a program részét képező projektkiválasztási szempontok (pl. a Monitoring Bizottság által a jövőben kialakításra kerülő kiválasztási szempontok akár teljesen felül is írhatják a területi szereplők által eddig preferált projektlistákat), valamint, hogy a projektek kiválasztása során minden projekt-gazda azonos információt illetve támogatást kapott-e a javaslata elkészítéséhez, kidolgozásához. Nem teszi egyértelművé a javaslat azt sem, hogy a kiválasztandó projektekkel kapcsolatban követelmény-e, hogy esetleges hasonló kezdeményezéseknél jobban igazodjanak a kiválasztási szempontok köréhez vagy relatíve hatékonyabb megoldást (pl. nagyobb mérvű költségárfolyos pozitív változás elérése) jelentsenek az OP-ban illetve helyi stratégiában azonosított problémákra.
- A döntési folyamattal kapcsolatban, tisztázatlan, hogy az abban részt vevő szereplők milyen szempontokat képviselnek, mi a feladatuk a folyamatban. Példaként: kérdés, hogy miért szükséges az ITP elfogadásának feladatát a miniszter illetve az országos szinten működő fejlesztési Kormánybizottság szintjére emelni, amikor a döntéshez szükséges információ az IH szintjén rendelkezésre áll, vagy hogy mi az IH mozgásteret az kormánybizottság által már elfogadott ITP egyes projektjeinek elfogadása kapcsán, illetve, hogy ebben milyen hozzáadott értéket jelent egy „döntéselőkészítő bizottság” beiktatása.

A megadott forráskeretre tervezett projektcsomagokra, azok tárgyalásos elfogadására épülő projektkiválasztási rendszer kiküszöböli a valóban sok esetben improduktív – erőforrásokat feleslegesen lekötő és az optimálistól eltérő projektek kiválasztását eredményező – nyílt, „versengő” pályázatok rendszerének egyes hiányosságait. Másrészt, a tárgyalásos eljárásokba – legalább is az OP tervezetének jelenlegi szintjén – semmiféle, a projektgazdákat a határidők betartására és a projektek minőségére ösztönző mechanizmus nem került betervezésre. Úgy véljük, hogy a helyi önkormányzatok tervezőkkel folytatott beszélgetésekben hivatkozott „politikai felelőssége”, mely az elképzelések szerint a gyors, határidőre elkészített, technikailag is megfelelő minőségű projektjavaslatok elkészítésének fő ösztönzője lenne, fontos, nem elegendő eszköze ezen cél

elérésének. Konkrét, akár versenyhelyzetet eredményező követelmények (pl. forráselvonás, re-alkotáció lehetősége) nélkül félő, hogy sok esetben a politikai felelősség ellenére sem lesznek képesek a területi szereplők a források kielégítő szintű abszorpciójára.

A Községi szinten irányított helyi fejlesztések (CLLD) alkalmazása

Ahogy pl. a vonatkozó prioritástengely („CLLD prioritás”) tartalmának értékelése kapcsán is kifejtettük, csak a „többalapos” CLLD alkalmazásának látjuk valós indokát, értelmét. Az OP részét képező leírás egyértelműen a többalapos CLLD megoldását tartalmazza, kísérleti jelleggel. A kísérleti programok kifejezetten a városi közösségi kultúra erősítésére irányulnak, mely célra a Községi szinten irányított helyi fejlesztések eszközét alkalmasnak ítéljük. A „CLLD” önálló prioritástengelyt képez, ami összhangban van a programozás logikájával, az értékelők a megoldást racionális választásnak és megvalósíthatónak ítélik. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a CLLD végrehajtása – különösen, hogy a tényleges stratégiakészítést még meg kell, hogy előzze a kísérletben részt vevő városok kiválasztási folyamatának lebonyolítása – igen időigényes folyamat, ezért a kísérleti programokban részt vevők kiválasztására valóban sor kellene, hogy kerüljön még 2014-ben vagy 2015 első hónapjaiban. Célszerű lenne, ha a kísérleti CLLD lebonyolítására jelentkező települések egységes, megkülönböztetés-mentes szakmai támogatást kapnának jelentkezésük elkészítéséhez.

A fenntartható városfejlesztés előmozdítása

A fenntartható városfejlesztés a TOP jelentős elemét képezi. A tevékenységek az OP korábbi verziói szerint Integrált Területi Beruházások keretében kerültek volna megvalósításra, melyet – a jelenleg értékelt változatban – az alkalmazandó tematikus célok (4 db cél) és beruházási prioritások egy, közös prioritástengelybe történő szervezése váltott fel.

Ezzel olyan összetett prioritástengely jött létre, amely – formálisan – nem teljesíti a tematikus koncentráció elvéből fakadó követelményeket, ezzel együtt megfelelő keretet biztosít a települési szinten integrált fejlesztések megvalósításához. (Megjegyzendő, hogy az ITB alkalmazása szélesebb körű lehetőségeket biztosított volna, az értékelők megállapításai szerint kezelhető, kissé bonyolultabb végrehajtási struktúrában.)

Az OP az ERFA- rendelet szerint értelmezett integrált és fenntartható városfejlesztést a megyei jogú városok (MJV) fejlesztéseiként értelmezi, ami – tekintve a MJV-ok sajátos, megyéktől különálló közigazgatási státuszát valamint azt, hogy ezek a szereplők lehetnek képesek a helyi projektkiválasztási folyamat érdemi megszervezésére – indokoltnak tekinthető. A kialakult szerkezet következtében növekedett azonban annak kockázata, hogy az MJV városkörnyékének (agglomerációjának) fejlesztései nem illeszkednek majd az MJV fejlesztéseikhez, ezzel az integrált fejlesztés elvei a városkörnyéken nem tudnak érvényesülni. Ennek elkerülése érdekében speciális ösztönzők és eljárások kimunkálása és a végrehajtási fázisban történő alkalmazása javasolt.

2.1.6 A szegénység által leginkább sújtott földrajzi területek vagy a hátrányos megkülönböztetés vagy társadalmi kirekesztés legnagyobb kockázatával szembenező célcsoportok egyedi szükségletei

A TOP szerkesztési elvét figyelembe véve valóban csak kiegészítő jelleggel képes hozzájárulni a "szegénység által leginkább érintett célterületeket és célcsoportokat célzó ágazati fejlesztésekhez". Ezen elemét tekintve is a TOP a Partnerségi Megállapodásban rögzített fejlesztési irányt követi. Felhívjuk a figyelmet mindazonáltal arra, hogy a szegénység által érintett területek egymással összefüggő problémáinak sikeres kezelésre az integrált megközelítések alkalmazásával nyílik a legnagyobb esély. Magyarországon a szegénység jellegzetes térségi problémaként jelenik meg, így a helyzet javításának kifejezetten eredményes eszközei lehetnének térségi keretek között megvalósuló, tematikus jellegű beavatkozásokat integráltan kezelő programok. Ezen programok lehetséges eszközeinek jelentős része nem a TOP-ban került megtervezésre, ezzel együtt a TOP eszközeinek a jelenleginél jelentősebb, érdemibb használata a halmozottan hátrányos, periférikus térségekben jelentkező szegénység strukturális okainak felszámolására segítené a problémák kezelésének eredményességét. Ennek egy eleme lehet a végrehajtás során, ha a térségi szereplők számára felhasználható forráskeretek belső összetételének meghatározása során valamint a térség-specifikus projektkiválasztási szempontok kialakításában figyelembe vételre kerülnének a szegénység által sújtott területeket jelentős arányban magukban foglaló térségek speciális szükségletei. További kapcsolódó megállapításokat tartalmaz a jelentés „2.1.2 Területi kiegyenlítés, különbségek kezelése” fejezete.

Az OP (5.2. fejezetében) hivatkozik a leszakadó térségek felzárkóztatására irányuló „térségi integrált program” indításának szándékáról, arról azonban nem tartalmaz érdemi információt, hogy ez a tervezett program hogyan illeszkedik akár a TOP, akár a szegénység által leginkább érintett területek fejlesztését hangsúlyosan tartalmazó EFOP és GINOP céljaihoz és tevékenységeihez.

2.2 A forrásallokáció értékelése

A program tervezett költségvetése a partnerségi egyeztetésre küldött változat szerint prioritás-tengelyenkénti bontásban az alábbi.

Prioritás-tengelyek	ESB Alap	EU támogatás (€)	Nemzeti Társfinanszírozás (€)	Összes finanszírozás (€)	Társfin. mértéke
1. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére	ERFA	934 259 463	164 869 317	1 099 128 780	85,00%
2. Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés	ERFA	405 086 474	71 485 848	476 572 323	85,00%
3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	ERFA	430 604 282	75 988 991	506 593 272	85,00%
4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése	ERFA	169 312 384	29 878 656	199 191 040	85,00%
5. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi együttműködés és foglalkoztatás-ösztönzés	ESZA	245 848 961	43 385 110	289 234 071	85,00
6 Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban	ERFA	945 192 686	166 798 710	1 111 991 396	85,00%

	ESZA	119 826 288	21 145 815	140 972 104	85,00%
	ERFA	93 602 959	4 926 472	98 529 431	95,00%
7. Községi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD fejlesztések)	ESZA	46 229 504	2 433 132	48 662 636	95,00%
Összesen	ERFA	2 978 058 248	513 947 994	3 492 006 242	
Összesen	ESZA	411 904 753	66 964 057	478 868 811	
Mindösszesen		3 389 963 001	580 912 051	3 970 875 052	

Az EU Bizottság és a Kormány egyeztetései alapján a fenti forrásallokációs javaslat kismértékben megváltozott. A változást követően kialakult költségvetést az alábbi táblázat mutatja be:

Prioritás-tengelyek	ESB Alap	EU támogatás (€)	Nemzeti Társfinanszírozás (€)	Összes finanszírozás (€)	Társfin. mértéke
1. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére	ERFA	818 068 118	144 364 962	962 433 080	85,00%
2. Vállalkozásbarát, népességmentartó településfejlesztés	ERFA	405 086 474	71 485 848	476 572 323	85,00%
3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	ERFA	550 912 221	97 219 804	648 132 025	85,00%
4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése	ERFA	169 312 384	29 878 656	199 191 040	85,00%
5. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi együttműködés és foglalkoztatás-ösztönzés	ESZA	245 848 961	43 385 111	289 234 072	85,00
6 Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban	ERFA	941 076 092	166 072 252	1 107 148 344	85,00%
	ESZA	119 826 288	21 145 816	140 972 104	85,00%
	ERFA	93 602 959	4 926 472	98 529 431	95,00%
7. Községi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD fejlesztések)	ESZA	46 229 504	2 433 132	48 662 636	95,00%
Összesen	ERFA	2 978 058 248	513 947 994	3 492 006 242	
Összesen	ESZA	411 904 753	66 964 057	478 868 811	
Mindösszesen		3 389 963 001	580 912 051	3 970 875 052	

A költségvetés fenti módosítására háttéranyag készült, a Nemzetgazdasági Minisztérium összeállításában, 2014. november 07.-én („*Javaslat és alátámasztás a TOP 1. prioritástengely intézkedéseinek indikatív forráskeretére*”)

Összességében a forrásallokáció nagy vonalakban támaszkodik a térségi szereplők által becsült forrásigényre, de egyes forrásallokációs jellegű döntések háttére bizonytalan.

A kormány döntése, miszerint az ESB alapok összességére vonatkozóan azok 60%-át közvetlenül gazdaságfejlesztésre kell fordítani, együtt bizonyos aránytalanságokat okoz a TOP szerkezetében. Korábbi jelentéseinkben számos esetben hívtuk fel a figyelmet arra, hogy a KKV-ok közvetlen támogatása jelentős, az eredményességre ható kockázatokat vet fel az 1. sz. prioritástengely kapcsán. Ebben a tekintetben egyértelmű előrelépésként értékelhető, hogy a KKV-ok közvetlen támogatása már nem képezi a TOP értékelt változatának részét, így a „Foglalkoztatás” (8. sz.)

tematikus célhoz kapcsolódó kifejezetten gazdaságfejlesztési irányú 1. számú prioritástengely eredményességét érintő kockázatok is jelentősen csökkentek. Ebbe az irányba hat a turisztikai vonzerők támogatásának beillesztése is a prioritástengely tevékenységei közé. Szintén csökkenti a kockázatot, hogy a területi tervek elemzéséből levonható következtetések alapján mind a turisztikai attrakció-fejlesztés, mind az üzleti infrastruktúra-fejlesztés esetén a fejlesztési szükséglet forrásigénye jelentősen meghaladja a tervezett források mértékét. Hasonló a helyzet az óvodák és bölcsődék bővítésével kapcsolatosan is. Ezen körülmények között összességében a 8. sz. tematikus célra allokált jelentős forrás-mennyiség lényegében megalapozottnak tekinthető. Nem egyértelmű ugyanakkor, hogy a kockázatok mérséklődésével együtt miért került sor a forráskeret – igaz, kismértékű (172 M euro, mintegy 14%-nyi) – csökkentésére, a fentebb hivatkozott „*Javaslat és alátámasztás....*” anyag alapján. Véleményünk szerint, a fentebb tárgyalt bizonytalanságok megszűnésével a prioritástengely eredeti költségvetése is tartható és célszerűen felhasználható lett volna. Ezzel együtt, tekintve, hogy a gazdaságfejlesztés erős prioritizálása mellett a többi, esetenként igen jelentős forrásigényű tématerületet felölelő prioritástengely finanszírozása valamelyest háttérbe szorult, megvalósíthatónak és hasznosnak értékeljük, hogy az átcsoportosított összeg a 3. prioritástengely (4. sz. tematikus cél) energiahatékonysági és megújuló forrású energiatermelési célú intézkedésének forrásait növeli.

A gazdaságfejlesztési prioritás költségvetésének kevesebb, mint felét fordítja az OP a 4. sz. „klímaváltozás” tematikus célhoz kapcsolódó, a városi területek szén-dioxid kibocsátását csökkenteni célzó prioritástengelyre. Az értékelők véleménye alapján a prioritástengelyben támogatható beavatkozások közül a fenntartható közlekedési módok elterjesztésére jelentősebb igény érzékelhető annál, amilyen súllyal ezt az OP kezeli, különösen a megyei jogú és a közepes méretű városok esetében. Tekintve, hogy az IKOP korlátozottan képes csak a helyi és elővárosi közösségi közlekedés támogatására és ennek következtében csak azon fejlesztéseket támogatja, ahol kötöttpályás fejlesztés történik, a vidéki városok egy jelentős része elesik attól, hogy alapvetően az autóbuzsos közlekedésre kialakított rendszerét környezetbarát módon alakíthassa át és tegye vonzóbbá az utazók számára. A városi és városkörnyéki mobilitás javítása egyben a gazdaságfejlesztési cél előmozdítása szempontjából is fontos.

A prioritástengely másik, az energiahatékonyság javítására irányuló célkitűzés kiegészíti az ágazati jellegű KEHOP forrásait. A forrásmennyiségek itt is a nemzeti allokációból kerültek levezetésre, vélhetően az önkormányzati intézmények az OP által rendelkezésre bocsátottnál jelentősebb forrást is fel tudnának használni. A városi környezet fejlesztésére irányuló 2. számú prioritástengely forrásai nagyjából arányosnak tekinthetők az igényekkel.

A 4. sz., a társadalmi befogadás erősítése prioritástengely esetén egyrészt az infrastruktúra hiányainak felmérésének elmaradása másrészt a szociális városrehabilitációra jogosult területeket meghatározó indikátorok rendelkezésre állásának hiánya miatt csak nagy bizonytalansággal becsülhető a várható igény mértéke. Ezzel együtt –különösen a városrehabilitáció vonatkozásában – a források emelésére tettünk javaslatot, alapvetően a gazdaságfejlesztési célok rovására.

A CLLD prioritás költségvetése megfelel annak, hogy egyrészt kísérleti jelleggel valósul meg, másrészt viszont jelentős a várható igény és feltételezett szükséglet az ezzel az eszközzel elérhető eredmények tekintetében.

Kockázatosnak értékelhető, hogy a program költségvetése nem tartalmaz technikai segítségnyújtás keretét. Ennek hiányában a végrehajtás – átfogóbban, a menedzsment – költségeit vagy a magyar állam költségvetési forrásaiból vagy más OP (KÖFOP) terhére kell fedezni. A költségvetés éves tervezési ciklusai következtében bizonytalanra válhat a programciklus egészére kiterjedő feladatok finanszírozása, ami a program teljesítményének – eredményességének és hatékonyságának – romlása kockázatával jár. Hasonló kockázatok jelennek meg, ha a TA források feletti rendelkezés nem a program irányító hatóságának (IH) jogkörében történik, hiszen így az IH az OP menedzseléséhez szükséges eszközök egy jelentős részére csak áttételes befolyással lehet. Jelentős lehet a kockázat annak következtében, hogy a TOP speciális és vélhetően forrásigényes menedzsment-struktúrával működik majd.

2.3 Az adminisztratív kapacitások értékelése

Az operatív program megvalósítását szolgáló kapacitások előzetes értékelését a 1303/2013/EU Rendelet az 55. cikk 3.) bekezdésének i, j, és n pontjaiban előírt szempontok szerint végeztük el. A rendeletben megfogalmazott értékelési szempontokat minden olyan végrehajtási funkció esetében mérlegeltük, amelyek a közösségi jogszabályok, illetve a Magyarországon kialakult gyakorlat szerint szükségesek az operatív program sikeres megvalósításához.

Mivel az értékelés időpontjában a 2014-2020 időszak végrehajtási rendszere még nem teljes mértékben ismert, az értékelés elsősorban a jelenlegi információk alapján valószínűsíthető kockázatok feltárására törekedett.

Az értékelés során az operatív programban és a Partnerségi Megállapodásban szereplő információkon túl a 2007-2014-es időszakban kialakult gyakorlatot, a tárgyban elkészült értékeléseket, valamint a kormányhatározatban vagy tervdokumentumban közzétett terveket valamint a Területi Kiválasztási Rendszer tervezett működtetéséről rendelkezésre álló információt vettük figyelembe.

2.3.1 Az emberi erőforrások, adminisztratív kapacitások megfelelése

Az emberi erőforrásokat, adminisztratív kapacitások várható megfelelésének értékelésekor az TOP esetében a következő funkciókat ítéltük meghatározónak: Központi Koordináció, Igazoló Hatóság, Ellenőrző Hatóság, Irányító Hatóság, Közreműködő Szervezet, kedvezményezettek.

Központi Koordináció funkció

A központi koordináció feladatkörét a 2014-2020-as időszakban a Miniszterelnökség szervezeti egységei fogják ellátni, míg 2007-2013 programozási ciklusban ezt a funkciót a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség látta el minisztériumi (később pedig a Miniszterelnökséghez kapcsolódó) háttérintézményként, később pedig a Miniszterelnökség részeként. A kormányzaton belül a koordinatív szerepkört betöltő Miniszterelnökséget miniszter irányítja, akinek a közvetlen felettese a miniszterelnök. Így a központi koordináció várhatóan erősebb felhatalmazást és több lehetőséget fog

kapni arra, hogy – az intézményértékelések által is fejleszteni javasolt – programok és az érintett szakpolitikai és végrehajtó szervezetek közötti koordinációt erősítse.

A szervezeti átalakulás nem érintette a központi koordináció rendelkezésére álló informatikai eszközöket, és a szervezeti egységek továbbra is használhatják az eddig felépített infrastruktúrát (iroda, kommunikációs eszközök stb.).

A Miniszterelnökség személyi állománya alapvetően a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnél végrehajtási gyakorlatot szerzett állományból épült fel, kiegészülve a korábban is a Miniszterelnökségen dolgozó szakemberekkel.

A szervezeti forma változása miatt a korábban a közigazgatás átlagánál jobban fizetett szakemberek fizetése jelentősen csökkent, ami az elmúlt években amúgy is magas fluktuáció további növekedésének kockázatát vetíti előre. A tapasztalt szakemberek távozásával olyan mértékű tudástőke veszteséget szenvedhet el a központi koordináció, amely már veszélyeztetheti a sikeres végrehajtás szempontjából kritikus funkció hatékonyságát. A fluktuáció megelőzése érdekében javasoljuk a 1731/2013. (X. 11.) Korm. határozatban előírányzott Karrier Program mihamarabb történő kidolgozását és életbeléptetését, egyben biztosítva a közigazgatás átlagát meghaladó felkészültségű szakemberek megfelelő javadalmazását.

A központi koordinációval kapcsolatos tervekből – a korábbi értékelési megállapításokkal összhangban – a központilag ellátandó feladatok körének bővítése olvasható ki (pl.: a projektértékelői feladatok ellátása belső kapacitással). Növeli a központi koordináció jelentőségét, szerepét az eddig egy szervezet keretében dolgozó irányító hatóságok áthelyezése a szakminisztériumokba. A többletfunkciók és -feladatok ellátása a személyi állomány bővítését igényli, amihez biztosítani kell a megfelelő pénzügyi háttérrel és a kísérő szervezetfejlesztési tevékenységeket is. Ennek forrásának biztosítására forrásokat célszerű elkülöníteni a jelenleg a Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztés Operatív Program (KÖFOP) részét képező Technikai Segítségnyújtás keretből, hiszen a konvergencia program által kijelölt szűkös magyar költségvetési mozgástérben kicsi az esélye annak, hogy pusztán vagy döntően hazai források terhére biztosítható a programok ütemes és szakszerű végrehajtásához szükséges kiszámítható pénzügyi háttér.

Igazoló Hatóság funkció

Az Igazoló Hatóság szerepkörét a 2007-2013 időszakhoz hasonlóan a Magyar Államkincstár fogja ellátni. Az Igazoló Hatósági funkciói feladatköre, szervezeti keretei, személyi állománya nem változik a már kialakult gyakorlathoz képest.

A funkció kapcsán egyedül a központi koordinációnál már említett finanszírozási kockázat igényel kezelést.

Ellenőrző Hatóság funkció

Az Ellenőrző Hatóság funkciót az Európai Unió Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság fogja ellátni. A funkciói feladatköre, szervezeti keretei, személyi állománya nem változik a 2007-2013 időszakban

már kialakult gyakorlathoz képest. A funkció finanszírozását a tervek szerint a Közigazgatás- és Köszolgáltatás Fejlesztés operatív program Technikai Segítségnyújtás prioritása biztosítja majd.

Irányító Hatóság funkció

A TOP irányító hatósága a Nemzetgazdasági Minisztériumon belül önálló helyettes államtitkárságként működik 2014 januárja óta, és ellátja a ROP-ok irányításával kapcsolatos feladatokat is.

Az IH személyi állománya, infrastruktúrája és működés módja nem változott egyelőre jelentősen a szervezeti forma változásával. A központi koordinációnál bemutatott financiai, javadalmazási problémák és a fluktuációval kapcsolatos kockázatok azonban az IH esetében is fennállnak.

Az IH szakminisztériumba történő áthelyezésével kapcsolatban egyelőre kihívást jelent a döntéshozatali rend, a gazdálkodási, szabályozási kérdéseknek a minisztériumi kereteken belüli megoldása. Ezekre, valamint a központi koordinációval kialakítandó munkamegosztás részleteire még az eljárásrendek elkészítése során új megoldásokat kell kidolgozni. A minisztériumba történő integrálást javasolt szervezetfejlesztési projekttel támogatni. A TOP esetében a szervezetfejlesztés azért is különösen indokolt, mert a tervezést az NGM egyik háttérintézménye, a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal végezte el, ezért az információk jelentős része ennél a szervezeti egységnél áll rendelkezésre egyelőre. Így három szervezet eltérő felépítését, szervezeti kultúráját, folyamatait kell összhangba hozni a hatékony működés érdekében.

Közreműködő Szervezet funkció

A TOP végrehajtása a területi koordináció biztosításának követelménye valamint a CLLD eszköz használata miatt új munkamegosztást fog megkövetelni az Irányító Hatóság és a területi koordinációt végző menedzsment szervezetek között, melyek vélhetően jelentős szerepet kapnak majd az adott területen a projektgenerálásban, valamint a projekt kiválasztási folyamatban. Ez csökkenti az intézményrendszerre háruló operatív feladatok volumenét. Ugyanakkor az IH-nak várhatóan nagy számú – az OP tervezete szerint (40 db, javaslatunk elfogadása esetén is 18 db) ún. projektcsomaggal kell majd egy időben foglalkoznia, a projektgazdával kapcsolatban állnia, ami jelentős mennyiségű új és ma még tisztázatlan tartalmú feladatot jelent.

A fentiek olyan jelentős mennyiségű operatív feladatot jelentenek, hogy a 2007-2013-as időszak tapasztalataira építve a hatékonyság szempontjából indokoltnak látjuk egy kifejezetten a projektcsomagok menedzselését végző közreműködő szervezet kialakítását, az IH ilyen típusú feladatainak támogatására. Egyelőre erre irányuló előkészítési munka ismereteink szerint nem indult el, és az sem tisztázott, hogy az OP végrehajtása során milyen feladatokat delegál az IH a közreműködő szervezetnek. Az OP szövegében megjelenített Magyar Államkincstár szervezete elvben megfelelő megoldást jelenthetnek, mindazonáltal a Magyar Államkincstár esetében a szervezeti tapasztalatok hiánya kockázatot jelent, ami, különösen, ha az idő előre haladtát is figyelembe vesszük, akár komolyan is hátráltathatja a megvalósítás megkezdését az OP elfogadása után. A korábbi munkaanyagokban a szakmai tervezés során felmerült a Regionális Fejlesztési Ügynökségek kapacitásainak bevonása a program végrehajtásába, ennek tisztázása azonban még várat magára. Az

értékelők megállapítása alapján az RFÜ-k szervezeteiben felhalmozódott tudást célszerű volna felhasználni a TOP végrehajtása során.

A projekt koordinációs funkció

A TOP végrehajtásának egyik kulcsa a területi projektcsomagokat koordináló intézmények felkészültségének biztosítása. A tervek szerint ezen feladat a megyei jogú városok és a megyék szervezetében jelentkeznek.

Ezek a szervezetek 2007-2013-ban legfeljebb kedvezményezettként, illetve a helyi érdekek képviselőiként vettek részt a fejlesztéspolitikában, de végrehajtási tapasztalatokkal nem rendelkeznek. Az önkormányzatokat jellemző forrásszűke az elmúlt évtizedekben a stratégiai tervezéssel, műszaki, gazdasági menedzsmenttel kapcsolatos kapacitások leépüléséhez vezetett ezeknél a szervezeteknél. Bár a támogatott fejlesztési projektek a megyei jogú városoknál jellemzően saját projekt-menedzsment kapacitás, illetve városfejlesztési társaság létrehozásához vezetett, önmagában ez még nem elég az új típusú projektgazda szerepkör hatékony ellátásához.

Ezért a projektgazdák esetében kulcsfontosságúnak tartjuk az aktív szervezet és kapacitásfejlesztést, amely egy-részt kiterjed új szakemberek felvételére, és az állomány képzésére. A kapacitásfejlesztés elsősorban a stratégiai tervezés és a projektgenerálás, monitoring területén indokolt.

A tervek szerint a feladatok ellátásához a Regionális Fejlesztési Ügynökségek (RFÜ) kapacitásai is a projektgazdák rendelkezésére fognak majd állni. Ennek érdekében az RFÜ-k felügyeletét már az érintett megyei önkormányzatok látják el, azonban a szervezetek közötti munkamegosztás még nem került pontosan kidolgozásra, ahogy a szükséges feladatok finanszírozásának módja sem tisztázott még. Ez különösen a technikai segítségnyújtás forrás hiányában vált kritikus kérdéskörre.

A megelőző 2007 – 2013 programidőszak területfejlesztési jellegű beavatkozásai nem tartalmaztak olyan projekteket, melyeket az ESZA finanszírozott volna. Az ESZA végrehajtási sajátosságaival kapcsolatos ismeretek ennél fogva gyakorlatilag hiányoznak a végrehajtási intézményrendszer azon intézményeiből, amelyek a területi programok végrehajtásában gyakorlatot szereztek, illetőleg a városrehabilitációs projektek „ESZA-típusú” beavatkozásaival kapcsolatban megszerzett tapasztalatokra korlátozódnak.

Általánosságban az is megfigyelhető, pl. a térségi – megyei illetve városi – tervezés során, hogy a TOP kedvezményezettjei közül csak kevesen rendelkeznek olyan ismeretekkel, ami képessé tenné őket arra, hogy a fejlesztési szükségletekhez jól illeszkedő humán erőforrás-fejlesztési – így az ESZA által finanszírozható – projekteket dolgozzanak ki. Feladatként körvonalazódik a megállapításokból az ESZA ERFA - hoz képest speciális végrehajtási elemeinek megismertetése a program-végrehajtókkal és a kedvezményezettek ESZA által finanszírozható projektek kidolgozására igénybe vehető kapacitásainak fejlesztése.

A decentralizált tervezési munka nagy vonalakban megteremtette mind a megyék, mind a megyei jogú városok esetében azt a stratégiai háttérrel, amelynek keretében a városfejlesztési akciók megvalósulnak. A megyei jogú városok esetében a megújult Integrált Településfejlesztési Stratégiák (ITS), a megyék esetében pedig az elkészült megyei fejlesztési koncepciók és programok

dokumentumai szolgálnak stratégiai keretként. Erősíti a stratégiai megalapozottságot, hogy a a Belügyminisztérium a kis- és közepes városok ITS-einek kidolgozásához is segítséget nyújt, így 2015 során ezen városok fejlesztési projektjei is aktuális és integrált településfejlesztési dokumentumhoz tudnak majd illeszkedni.

További végrehajtási kihívások

A tervek szerint a pályázatok versenyére épülő kiválasztást az Területi Kiválasztási Rendszer (TKR) ún. tárgyalásos projekt-kiválasztási eljárás váltja fel. Ennek tagadhatatlan pozitív hozadéka mellett, ami az erőforrások hatékonyabb kihasználásban nyilvánul meg (csak azon projektek előkészítése történik meg, amelyek meg is valósulnak,) számítani lehet a projektötletek kidolgozottságának és színvonalának csökkenésére, az előkészítési munkák elhúzódására az egyértelmű érdekeltség ellenére is. A kockázat és annak negatív hatásai projektfejlesztéssel, a kedvezményezettekkel való gyakori és intenzív kapcsolattartással mérsékelhetőek. A tárgyalásos projekt-kiválasztási eljárással kapcsolatban viszonylag kevés tapasztalat áll rendelkezésre, hiszen a versengő pályázatok rendszerében szigorú összeférhetlenség szabályok gátolták, hogy a közreműködő szervezet részt vegyen a projekt kidolgozásában.

A TOP speciális területi aspektusából adódóan a projekt-kiválasztás során is nagyobb hangsúlyt kell fektetni a helyi szinten elérhető információk becsatornázására. Ezen a módon lehet ugyanis érvényesíteni a TOP azon törekvését, hogy az egyes projektelemek egyrészt a helyben leginkább fontosnak érzékelt problémák megoldására irányuljanak, másrészt pedig, hogy egymással akár több elemükben is összekapcsolódva fejthessék ki hatásukat. A projekt-kiválasztási döntésekbe emiatt a helyi illetve térségi partnerek véleményét és preferenciáit be kell csatornázni, ezzel együtt természetesen érvényesíteni kell az átláthatóságot, a pártatlan és szakszerű döntéshozatal valamint a hatékonyság elveit is.

A projektcsomagok összeállítása, illetve az ezt megelőző tárgyalásos eljárás még akkor is jelentős koordinációs kapacitást igényel, ha a projektcsomagok összeállítása objektív kritériumokat tartalmazó helyi programok, illetve stratégiák alapján történik. A koordináció során szükséges lehet pl.

- az egyes projektelemek egymáshoz illesztése, hogy elkerüljék felesleges kapacitások létrehozását, illetve elősegítsék a projektek közötti szinergikus hatások érvényesítését;
- a területi szinten kezdeményezett projektek és az ágazati fejlesztések optimális kapcsolódásának és összhangjának biztosítása;
- az egyes projektek várható eredményességének javítása.

A fenti feladatok eredményes ellátása csak helyben – területi szinten, a fejlesztések megvalósulásához relatíve közel – elhelyezkedő és jelentős koordinációs kapacitásokkal biztosítható. Ugyanakkor egy erősen központosított döntési mechanizmussal kialakított projekt-kiválasztási rendszer alkalmazása esetén annak kockázata jelenik meg, hogy a projekt-kiválasztási döntések egységesen, kizárólagosan ágazati logika alapján kerülnek meghozatalra, oly módon, hogy azok

együttes területi hatása nem kerül értékelésre. Ezzel a TOP egyik fő hozzáadott értéke, a helyi igényekre való pontos és hatékony reakció képessége veszhet el.

Másik, a tárgyalásos eljárással kapcsolatosan felmerülő kockázat, hogy a szükséges projektfejlesztés tartalmi elemei – a projektek pontos céljainak, tevékenységeinek tartalmát érintő kérdések – háttérbe szorulnak és a projektfejlesztésnek nevezett folyamat a projekt adminisztratív követelményeknek való megfelelésének részletes igazolásában merül ki. A kockázat felmerülésének megalapozottságára utalnak a 2007 – 2013 időszak kétfordulós eljárásrendjének tapasztalatai is. A kockázatok felmerülésének kivédése érdekében erősíteni kell a projektfejlesztés feladatait ellátó szervezeti egységek kapacitásait. Ezen belül különösen fontos a szervezeti és szakmai tudás fejlesztése valamint a projekteket érintő szakmai döntések meghozatalának decentralizációja.

A 1731/2013 (X. 11.) Kormányhatározat előírja tovább a megyei jogú város és megyei önkormányzatok esetében, hogy saját forrásból biztosítsa a projektötlet megszületéséről a projekt megvalósításáig, különösen a pályázati dokumentáció összeállítását. Míg a pályázati dokumentáció összeállítása és a projektek végrehajtásának támogatása elvégezhető általános projekttervezési és – menedzsment szakértelem birtokában, a projektfejlesztés fázisa (a projektötlet megszületésétől a pályázat benyújtására alkalmas, „kész” projektterv elkészültéig) olyan sokféle és speciális szakértelmet követel meg, amely reálisan nem állhat rendelkezésre egy megyei vagy városi önkormányzatnál. Ebből adódóan a kormányhatározat szöveg szerinti, merev értelmezése sok esetben a projektek minőségének romlását hozhatja, aminek következtében a beruházások eredményessége is alatta marad annak, ami magas színvonalú szakmai előkészítéssel elérhető lenne.

2.3.2 A program monitoringját és az értékelések elvégzéséhez szükséges adatok gyűjtését végző eljárások alkalmassága

A TOP monitoringját a központi koordináció, az irányító hatóság és a projektcsomagok helyi (megyei és megyei jogú városi) koordinátorai (projektgazdái) fogják munkamegosztásban elvégezni. Az együttműködés részleteinek kidolgozása az egységes eljárásrend elkészítésekor fog megtörténni.

Arról már megszületett a kormányzati döntés, hogy a monitoring tevékenységet 2014-2020 között az újonnan kifejlesztett FAIR rendszer fogja támogatni, amely a 2007-2013 között használt EMIR-t is integrálja.

A monitoringnak a TOP esetében két szinten is szerepe van. Egyrészt a projektcsomagok helyi koordinátorainak is követniük kell a kiválasztott projektek előrehaladását, másrészt mind nekik, mind az IH-nak vizsgálnia kell a területi tervdokumentumokban – az ITS-ben és a megyei fejlesztési programokban - megfogalmazott célok teljesülését. Mivel a területi tervdokumentumok a helyi adottságokhoz fognak igazodni, ezért a monitoringnak is majd igazodni kell az egyedi célokhoz. A kedvezményezettek szintjén ugyanakkor a projekt jellegéhez igazodó, egységes adatkörökkel dolgozó monitoring kidolgozása indokolt.

Ahhoz, hogy az összetett monitoring adatigény megvalósítása ne okozzon indokolatlan adminisztratív terheket, az indikátorok átgondolt kiválasztására és új eljárásrendi megoldások kidolgozására van szükség.

A TOP, a sajátos helyi igényekre reagáló szerkezete miatt más értékelési megoldásokkal lesz vizsgálható, mint az ágazati operatív programok. Javasolt oly módon kialakítani az operatív program értékelési rendszerét, hogy az

- a területi tervdokumentumok felülvizsgálatát is magában foglalja
- tartalmazza a projektcsomagok helyi koordinátorai önértékelési kapacitásainak fejlesztését is.

A TOP beavatkozásainak nyomon követéséhez, értékeléséhez szükséges adatigények biztosításához a már kialakult megoldások jelentős fejlesztésére lesz szükség, amely érintheti a Központi Statisztikai Hivatal adatgyűjtési gyakorlatának módosítását, és az alkalmazott IT rendszerek fejlesztését is. Az új rendszer kialakításához stabil finanszírozási háttér szükséges, amely kifejezetten a TOP-hoz rendelt technikai segítségnyújtás keretek hiányában egyelőre nem biztosított.

2.3.3 A kedvezményezettekre háruló adminisztratív terhek csökkentése érdekében tervezett intézkedések értékelése

A TOP a térségi koordinációs szint beépítésével jelentős előrelépést jelenthet a kedvezményezettek adminisztratív terheinek csökkentése felé, amennyiben a kedvezményezettek valóban a helyi sajátosságokra reagáló stratégiák, és projektgenerálás mellett készíthetik majd elő projektjavaslataikat. Jól működő helyi koordinációval elérhető, hogy egységes úton legyen elérhetőek az ERFA és az ESZA források, ami az adminisztratív terhek csökkenése mellett teszi lehetővé integrált projektek előkészítését.

További könnyítést jelent a tárgyalásos projektkiválasztás, hiszen így csak azokat a projekteket kell előkészíteni, amelyeknek valós esélye van a támogatás elnyerésére. Emellett az operatív programban lefektetett alapelvek további adminisztratív teher csökkenést jeleznek előre, bár egyelőre kevés a konkrétum a tervezett intézkedések hatásának megítéléséhez. Az egyszerűsített költség-elszámolási formák alkalmazása (elsősorban a „flat rate” átalány) várhatóan a benyújtandó bizonylatok számottevő csökkenését eredményezi majd.

2.4 A program hozzájárulása az EU intelligens, fenntartatható és befogadó növekedésének stratégiájához

Nemzeti stratégiák

Az OP által a beavatkozási tématerületeken elérendő célok összhangot mutatnak a lényegesebb nemzeti szintű tematikus stratégiák fő fejlesztési irányjaival, céljaival. Az illeszkedés bemutatása a mellékletben szerepel.

Az EU ország-specifikus ajánlásai közül a

- *nők munkaerőpiaci helyzetének javítására* vonatkozó ajánlással összhangban van az OP gyermek-elhelyezési lehetőségek bővítésére vonatkozó intézkedése, azt azonban a részletes szükségletelemzés hiányában nem tudjuk értékelni, hogy a tervezett beavatkozások a fejlesztési szükséglet mekkora részét fedik le.
- *a közösségi közlekedés fejlesztése* érintőlegesen képezi részét a TOP-nak, a jelentős ágazati fejlesztések az IKOP tárgyat képezik. Az ágazati OP azonban nem fedi le a lehetséges fejlesztési szükségletek egy igen jelentős részét, nevezetesen a kötöttpályás fejlesztéseket nem tartalmazó helyi és elővárosi közösségi közlekedési beruházások körét. Ezek iránt azonban igen jelentős szükséglet mutatkozik a városok körében. A lehetséges városi fejlesztések egy részét a 2007 – 2013 KÖZOP által finanszírozott előkészítő tanulmányok (részletes megvalósíthatósági tanulmányok) alapozzák meg. Az értékelők által érzékelt (becsült) igények kielégítésére a TOP által erre a célra a 4. számú prioritástengelyben allokkált források egyértelműen nem elégségesek.

A Nemzeti Reformprogram (NRP) vállalásai közül a TOP egyértelműen hozzájárul a foglalkoztatás témakörében a munkahelyek teremtése (27.) cél eléréséhez, emellett egyértelműen támogatja Klíma és energia fejezetben a megújuló forrásból származó energia részarányának növelésére (40.) valamint az energiahatékonyság javítására (41.) irányuló célkitűzéseket. Nagyobb szerepet is tudna vállalni a TOP a környezetkímélő közlekedési módok (39.) terjedésének elősegítésében, ehhez azonban az OP településfejlesztési stratégiai célhoz rendelt 3. számú prioritástengely forráskeretének emelésére lenne szükség.

Szintén javítható a TOP hozzájárulása az NRP Társadalmi befogadás célkitűzéséhez. Ennek eszközei elsősorban

a leghátrányosabb helyzetű térségek erőteljesebb preferálása,

- a 4. sz. prioritástengelyben a városrehabilitációs fejlesztések számára rendelkezésre álló ERFA keretek növelése,
- a 4. számú prioritástengely tevékenységeinek és az EFOP hasonló témájú, az egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztésére, a telepfelszámolásra és a civil szervezetek tevékenységeinek fejlesztésére irányuló tevékenységeinek szorosabb és az elmaradott térségekre és városi területekre összpontosító koordinációja.

A Közös Stratégia Keret által meghatározott stratégia vezérelvekhez való illeszkedés

A TOP a KSK integrált megközelítések alkalmazását ösztönző céljaihoz illeszkedő program, nem használja ki mindazonáltal teljes mértékben az integrált megközelítésben rejlő eredményesség- és

hatékonyságnövelési lehetőségeket. Ennek részben az államigazgatási szervek hazánkban hagyományosan gyenge funkcionális együttműködési készségeiben rejlik, ami pl. megakadályozza, hogy olyan integrált területi beruházások (ITB) kerüljenek alkalmazásra, melyek különböző OP-ok prioritástengelyeinek beavatkozásait alkalmazzák integrált módon pl. a megyei jogú városok vagy akár csak egyes megyei jogú városok integrált fejlesztése során. Másrészt, az egyes területi szinteken – kifejezetten a megyék és a megyei jogú városok hivatalaiban – sincs meg az a koordinációs kapacitás, amely a jelenleginél jelentősen nagyobb volumenű integrált beruházások koordinációját el tudná végezni.

Szintén illeszkedik a KSK elveihez, hogy a TOP CLLD alkalmazásával is számol. Nem használja ki teljes mértékben az OP azt, hogy a CLLD finanszírozásában az EMVA is részt vehet, annak ellenére, hogy ez a város és környéke együttműködése javítása terén jelentős olyan koordinációs lehetőségeket nyitna meg, melyek jelentősen javítanák a városi és városkörnyéki fejlesztések összhangját. Másrészt, a CLLD-nek a TOP-ban tervezett kísérleti jellegű alkalmazása összhangban van a nemzeti és területi szintek adminisztratív kapacitásaival. Nem merül fel tehát annak komoly kockázata, hogy az újszerű eszközök alkalmazása a végrehajtásra rendelkezésre álló kapacitások következtében hiúsul meg vagy válik eredménytelené.

A KSK „Partnerség és többszintű kormányzás” kívánalmához a TOP érdemben képes hozzájárulni, azzal, ha a decentralizált tervezési modell alkalmazását erősen decentralizált végrehajtási modell alkalmazása követi majd, amely jelentős feladatokat delegál a projektek kiválasztása során a megyék és a városok szervezeteire. A területi projekt-csomagok összeállítására vonatkozóan a tervezett végrehajtás részletes modellje azonban még nem áll rendelkezésre, így a területi szereplők döntési és egyéb jogosultságai sem ismertek.

Figyelembe veendőnek értékeljük az irányelvek azon ajánlását, miszerint „erősíteni kell-e a partnerek intézményi kapacitását annak érdekében, hogy képesek legyenek még jobban hozzájárulni a partnerség eredményességéhez”, mind a CLLD, mind a megyei és megyei jogú városi szintre decentralizált projekt-kiválasztási tevékenységek eredményességének és minőségének javítása érdekében.

A KSK irányelvei között is jelentős hangsúlyt kapott „fenntartható fejlődés”, a „nemek közötti egyenlőség és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának előmozdítása” és a „hozzáférhetőség” témakörével az értékelés külön (5. számú) fejezete foglalkozik.

Javítható a TOP hozzájárulása a demográfiai változások következtében megjelenő fejlesztési szükségletekhez. Az irányelvek értelmében a demográfiai változás kezelésének körében „a tagállamok a demográfiai problémák leküzdésére és az idősödő társadalomhoz kapcsolódó növekedés létrehozására felhasználják az ESB-alapokat” valamint „a tagállamok a vonatkozó nemzeti vagy regionális stratégiákkal összhangban felhasználják az ESB-alapokat, hogy elősegítsék az összes életkori csoport társadalmi befogadását”. A TOP egyrészt számos intézkedésében igyekszik támogatni a demográfiai megújulást, elsődlegesen a gyermek-elhelyezési lehetőségek bővítésével, a „családbarát” városi környezet létrehozásával vagy a helyi közösségek kulturális életének élénkítéséhez kapcsolódó preferenciákkal, azonban kevesebb figyelmet szentel az idősek igényeinek

kielégítésére, akár a munkahelyek létrehozása, akár a városi környezet „idősbarát” kialakítása kapcsán.

3 A PRIORITÁSTENGELYEK ÉRTÉKELÉSE

3.1 1. sz. Prioritástengely: Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére

3.1.1 A prioritástengely megalapozottsága

Problémák feltárása és a fejlesztési szükségletek bemutatása

A prioritástengely leírása szerint a tevékenységek által elérendő fő eredmények az alábbiak:

„...élénkíteni fog a helyi érdekű gazdaság: növekszik a vállalkozások, valamint a helyi költségvetési szervezetek által biztosított munkahelyek száma, csökkennek a területi különbségek a foglalkoztatásban, biztosítható a helyi munkaerő versenyképessége.”

A prioritástengely a PM-ban azonosított fejlesztési szükségletekre irányul. A tervezés utolsó szakaszában jelentős átalakuláson esett át a prioritástengely tartalma: leglényegesebb, hogy kikerült belőle a KKV-ok közvetlen támogatása, viszont ezen prioritástengelyben kerül támogatásra a turisztikai vonzerők fejlesztése. Az elvárt eredmények kapcsán nem látjuk egyértelműen kidolgozottak, hogy

- milyen módon járulnak hozzá a tervezett intézkedések a foglalkoztatás területi különbségeinek mérsékléséhez, és hogy
- miért cél az, hogy a helyi költségvetési szervezetek által biztosított munkahelyek száma növekedjék.

A prioritástengely leírása azonban továbbra sem határozza meg egyértelműen, hogy mit tekint a program „helyi érdekű gazdaságnak.. Továbbra is javasoljuk a „helyi (érdekű)” gazdaságfejlesztés pontosabb meghatározását, legalább nagy vonalakban vagy példászerűen elkülönítve az ezen kategória részeként, illetve az ezen kívüli vállalkozások illetve egyéb gazdasági szereplők körét..

A prioritástengely beavatkozásai a megyei szinten kidolgozott gazdaságfejlesztési részprogramok alapján, az azokban kijelölt beavatkozási irányok mentén használhatók fel. A megyei jogú városok integrált településfejlesztési stratégiára épülő programjaiból következő fejlesztési szükségletek a 6. számú prioritástengelyben kapnak helyet, jelen prioritástengelyével azonos tartalommal. A szükségletfelmérés a területi tervek alapján, az abban megjelenített igények alapján készült, így megvan annak lehetősége, hogy a prioritástengely beavatkozásai tényleges, a helyi igényeknek megfelelő, így életképes fejlesztéseket finanszírozzanak. Ezzel együtt a projektkiválasztási kritériumok illetve területi preferenciák véglegesítését megelőzően javasoljuk a szükségletek pontosítását, részben a területi tervezés eredményeitől független információforrások felhasználásával.

Az egyes beavatkozások (intézkedések) tekintetében pl. az alábbiak meghatározásával lehetne igazolni a fejlesztési szükségleteket:

- üzleti infrastruktúra mennyiségi kapacitásainak felmérése, összesítése megyénként

- az infrastruktúrán működő szolgáltatások feltérképezése, az igénybevevők elvárásainak, véleményének megismerése
- a KKV-ok fejlődését gátló tényezők összegyűjtése, az egyes tényezők területi különbségeinek, illetve helyhez kötöttségének azonosítása, a támogatáspolitikai eszközökkel befolyásolható tényezők azonosítása
- a munkaerőpiac helyzetének feltárása, leginkább abból a szempontból, hogy azon milyen mértékben van jelen a képzett munkaerő szűkössége, illetve a képzetlenebb munkaerő bőséges jelenléte
- a közúthálózat olyan szűk keresztmetszeteinek feltárása, melyek egyértelműen akadályozzák a gazdaság fejlődését vagy egyes gazdaságfejlesztési kezdeményezések sikerét.

Illeszkedés a választott tematikus cél és beruházási prioritás tartalmához

A prioritástengely az alábbi Egyedi Célkitűzéseket tartalmazza:

- 1.A A vállalkozások munkahelyteremtő képességének ösztönzése, a helyi gazdaság működését segítő helyi-térégi feltételek biztosításával

Beruházási prioritás 8. b): a foglalkoztatás-barát növekedés elősegítése a belső potenciál kifejlesztése révén, az adott területeket érintő területi stratégia részeként...

- 1.B Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérését segítő szolgáltatások bővítése

Beruházási prioritás 8 c): helyi fejlesztési kezdeményezések és szomszédos szolgáltatásokat nyújtó struktúrák támogatása munkahelyek teremtése érdekében, amennyiben ezek a tevékenységek a(z) 1304/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (1) alkalmazási körén kívül esnek;

Általánosságban a prioritástengely a fejlesztési szükségletek kielégítésére alkalmas EU tematikus célra épül és a választott beruházási prioritások is megfelelően illeszkednek a nemzeti szinten azonosított fejlesztési szükségletekhez.

Az értékelés folyamata során nem került feltárásra olyan, a TOP stratégiai céljaihoz illeszkedő fejlesztési szükséglet, amely a választottakhoz képest különböző beruházási prioritás alkalmazását tette volna szükségessé.

3.1.2 Az egyes Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika

3.1.2.1 A vállalkozások munkahelyteremtő képességének ösztönzése, a helyi gazdaság működését segítő helyi-térségi feltételek biztosításával

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

A cél a választott beruházási prioritás tartalmához illeszkedik és a gazdasági környezet fejlesztése, mint közvetlen cél illeszkedik a beruházási prioritás „foglalkoztatásbarát növekedés” fejlesztési irányához. Emellett, a program célterületeit érintően rendelkezésre állnak az „adott területeket érintő” területi stratégiák egyrészt a megyei szintű tervek (koncepció és program) másrészt pedig az MJV-ok integrált településfejlesztési stratégiai formájában. A TOP egészre vonatkozó stratégia része a belső erőforrásokra alapozott fejlődés elősegítése, így a választott beruházási prioritás illeszkedik ahhoz a törekvéshez is, hogy a TOP lényegi megkülönböztető elemként kezelje a belső erőforrások térben összehangolt szinergikus fejlesztésének előmozdítását.

Az egyedi célkitűzés megfogalmazását javasoljuk pontosítani. Bár a cél meghatározása nagy vonalakban kifejezi, hogy az abba foglalt változás kívánatos iránya milyen, a cél jelenlegi megfogalmazása nem ad használható támpontot sem kiinduló- sem a cél állapot rögzítéséhez illetve meghatározásához. A program előkészítése során nem sikerült pontosan rögzíteni a „helyi” fogalmát, annak ellenére, hogy ezek a program egyedi célkitűzésének és egyedi elvárt eredményeinek lényegi, éppen az egyediséget meghatározó elemeit képezik. Ezt figyelembe véve továbbra is javasoljuk, hogy a program határozza meg a fogalom specifikus tartalmát. Javasoljuk a pragmatikus szemlélet alkalmazását, azaz átfogó és tudományos igényű megközelítés helyett olyan meghatározást javaslunk, ami segít abban, hogy elkülöníthetők legyenek a gazdaság helyi és nem helyi érdekű szereplői, a térségi erőforrásokat használó vállalkozások és nem térségi erőforrásokat használók illetve kerüljenek – legalább példaszerűen – bemutatásra a helyi érdekű gazdaság szereplői.

Emellett, pusztán formális logikai szempontból, a cél meghatározásából a „*a helyi gazdaság működését segítő helyi-térségi feltételek biztosításával*” elem akár el is hagyható, hiszen ez a cél elérésének eszköze.

Az eredményindikátorok

Javasolt eredményindikátor: PR01 A KMR és a konvergencia régiók közzféra adatai nélkül számított foglalkoztatási rátáinak (15-64 évesek) különbsége

Az eredményindikátorra tett tervezői javaslat a tervezés utolsó fázisában többször is megváltozott: a korábban javasolt indikátor („foglalkoztatottak száma a közzféra adatai nélkül”, majd a „működő vállalkozások száma a közép-magyarországi régióhoz viszonyítva”). A tervezés során egyértelművé vált, hogy a cél elérésének mérésére alkalmasabb és egyben a mérhetőség követelményeinek is megfelelő indikátort a statisztikai rendszer nem szolgáltat.

Az indikátor kétségtelenül jelentősen „távol került” a program beavatkozásaitól, azok eredményeit csak meglehetősen pontatlansággal képes mérni, hiszen alakulására jelentős, a program beavatkozásaihoz képest külsőnek tekinthető tényezők hatnak. A célhoz mindazonáltal az indikátor kapcsolódik, egyértelműen mérhető. Fontos a fentiek miatt, hogy a cél elérésének értékelhetősége

érdekében kerüljön egyértelműen rögzítésre az indikátor értékének változására ható tényezők köre illetve a tényezők feltételezett hatásmechanizmusa, beleértve más OP-ok feltételezett hatásait is.

A tevékenységek (akciók)

- Üzleti infrastruktúra és kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése

Az intézkedés tartalma illeszkedik mind a specifikus cél, mind a választott beruházási prioritás tartalmához. Továbbra sem látjuk indokoltnak, hogy az intézkedés pusztán az önkormányzati tulajdonú szervezetek fejlesztéseinek támogatására ad lehetőséget, véleményünk szerint egységesen, a tulajdonviszonyoktól függetlenül célszerű kezelni az azonos tartalmú fejlesztéseket, azokat tartalmuk alapján megítélve, ezzel együtt az intézkedés tartalma a PM tartalmával összhangban van, így jelen jelentés készítésekor a tématerület OP-ok közötti megosztása érdemben már nem változtatható meg.

A korábbi OP változatokhoz képest hangsúlyosabb a tevékenységeken belül az önkormányzati többségi tulajdonú szervezetek kisléptékű élelmiszer-feldolgozásához, termék-előállításához kötődő fejlesztéseinek támogatása. Kockázatosnak ítéljük ezen beruházások fenntarthatóságát, elsődlegesen az önkormányzatok korlátozott piaci ismeretei és a szervezeteikben rendelkezésre álló menedzsment-kapacitások hiányosságai miatt, emellett úgy véljük, hogy ezen fejlesztéseknek a hasonló célú potenciális közösségi és vállalkozói fejlesztésekre irányuló kizorító hatása nem elhanyagolható. Bár az önkormányzati tulajdonú kifejezett termelő beruházások támogathatósága már nem képezi jelen OP-változat tárgyát, a fentebb azonosított kockázat továbbra is fennáll a „mezőgazdasági termékek térségi piacra jutását elősegítő, termelést követő műveletekhez, kezeléshez” kapcsolódó tevékenységek” – tulajdonképpen értéknövelő szolgáltatások – kapcsán. Javasoljuk, hogy a végrehajtás fázisában az önkormányzati tevékenységek esetlegesen vállalkozásokat kizorító tényleges – térségenként valószínűleg eltérő mértékű - hatása különös figyelemmel kerüljön értékelésre, illetve, hogy a tisztán önkormányzati tevékenységek helyett a partnerségre épülő, a civil (közösségi) szféra bevonására is építő kezdeményezések kerüljenek preferálásra. A preferencia beépítését javasoljuk a projektkiválasztási kritériumok közé.

Tisztázatlan, hogy a prioritástengely milyen módon biztosít forrásokat a Vidékfejlesztési Program LEADER közösségei által megtervezendő, ma még –értelemszerűen – ismeretlen projektekhez, illetve ezen projektek tervezett, illetve lehetséges tartalma hogyan illeszkedik a prioritástengelyben tervezett fentiek szerinti intézkedésekhez. Kockázatos, hogy a beavatkozások erős átfedést mutatnak a vidéki gazdaság üzleti infrastruktúráját támogató projektelemekkel. Ebben a formában a prioritástengely keretében megfogalmazott fenti kezdeményezés gyakorlatilag többlet-forrást biztosít egyes, a Vidékfejlesztési OP célrendszere alapján kialakuló helyi fejlesztési kezdeményezésekhez, ami felveti annak kérdését, hogy miért nem a Vidékfejlesztési OP finanszírozza ezen tevékenységeket.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A vezérlevelek alapvetően támogatják azon projektek kiválasztását, melyek a lehető legjobban illeszkednek a támogatási célokhoz. Célszerű mindazonáltal kiegészíteni a vezérleveket

- a megyék közötti együttműködéssel, koordináltan kialakított és megvalósuló programok illetve projektek valamint
- a megye és a területén levő MJV együttműködését demonstráló projektek, programok

preferálásával.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi, ami megfelel a támogatások sajátosságainak illetve a célcsoport szükségleteinek.

3.1.2.2 1.B A turizmus területi adottságaiban rejlő endogén potenciál kibontakoztatása a foglalkoztatás elősegítése érdekében

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

Az OP korábbi változataiban a „kulturális és természeti örökség védelme, elősegítése és fejlesztése” beruházási prioritás (6 TC) keretében tervezett beavatkozások illeszkednek a választott, 8. sz. ERFA tematikus cél a ”foglalkoztatásbarát növekedés elősegítése a saját belső potenciál kifejlesztése által” tartalmú beruházási prioritásának (8 b) tartalmához. Magyarország gazdag természeti és kulturális örökségei kétségkívül jelentős turisztikai potenciállal bírnak, a turizmus munkahelyteremtő hatását megelőző értékelések és elemzések alátámasztják és a fejlesztési szükségletet alátámasztja az előző időszakban a turisztikai jellegű támogatások iránt tapasztalt jelentős kereslet is

A cél kifejezi a kívánt változás irányát és illeszkedik is a választott beruházási prioritás tartalmához, azonban véleményünk szerint pontosabb, „egyedibb” („specifikusabb”) cél meghatározása is lehetséges. Ehhez azt célszerű végiggondolni, hogy a „térségi potenciál kiaknázása” milyen fő cél érdekében történik. A felsorolt elvárt eredmények sokrétűek, de azokból főként az értékmegőrzés, másrészt pedig a jövedelemtermelés növelésének céljai rajzolódnak ki. Javasoljuk ennek alapján a „A természeti és kulturális örökség helyi és térségi jelentőségű elemei jövedelemtermelő képességének erősítése” cél megfontolását. Ez esetben szükséges annak meghatározása, hogy mit tekint a program az örökség helyi jelentőségű elemeinek, ez azonban a GINOP turizmusfejlesztési beavatkozásaitól való lehatárolás egyértelműsítése érdekében egyébként is elvégzendő feladata a tervezésnek még.

A célhoz kapcsolódóan elvárt eredmények reálisnak és relevánsnak tekinthetők.

A helyi természeti és kulturális értékek turisztikai hasznosítása sikerének egyik kulcskérdése, hogy mennyiben sikerül ezen értékekre épülő attrakciókat összekapcsolni, hálózatba szervezni. A beavatkozások elvárt eredményeinek leírása tartalmazza a hálózatok és kapcsolatok ilyen értelmű fejlesztését, gátolja mindazonáltal a cél elérését, hogy az OP végrehajtási rendszere túlzottan szétaprózott és előzetes forrás-allokációkat határoz meg az egyes területi szereplők számára. Ennek hatására egyfajta „befelé fordulással” jellemezhető mechanizmusok figyelhetők meg a megyék

tervezési munkájában, néhány igazán pozitív kivételtől eltekintve, kifejezetten nehezzé téve a megyehatárokon átnyúló turisztikai térségek egységes attrakció-fejlesztését.

Tapasztalataink szerint a fenti mechanizmusok gyakorlati szinten történő befolyásolásához igen jelentős erőfeszítések szükségesek. Javasoljuk, hogy a tervezés nemzeti szintű koordinátoraként az NTH kommunikációjában az együttműködési lehetőségek maximális kiaknázásának követelményét építse be a projektek kiválaszthatósági feltételeinek körébe.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátor PRO2 Külföldi és belföldi turisták költése.

Az indikátor kapcsolódik az egyedi célkitűzés tartalmához, de mivel a célkitűzés nem fogalmazza meg pontosan, hogy a milyen, a turizmusban rejlő potenciál kiaknázására irányul a cél, az indikátor illeszkedése is bizonytalan marad. Javasoljuk az indikátor esetében is a földrajzi szűkítést, Budapest igen jelentős és TOP által nem befolyásolt hatásának kiszűrését. Ennek eredményeként előállhat pl. a „A turisták Budapesten kívüli összes költése” mutató, hasonlóképpen az 1.1. cél mérésére használt indikátor meghatározásához. További pontosítást jelentene, ha ezt sikerülne megtisztítani az üzleti és a bevásárló turizmus hatásaitól.

A tevékenységek (akciók)

A célkitűzéshez kapcsolódóan egy intézkedés kapott helyet, a **„Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés”**.

Az intézkedés bemutatása inkább projekt-kiválasztási szempontokat, elveket és követelményeket fogalmaz meg, mint példaszerűen bemutatott tevékenységeket, projekt-típusokat. Ez utóbbi körben csak a „helyi ökoturisztikai fejlesztések, kulturális látványosságok, turisztikai célú kerékpárutak ráhordó szakaszai” felsorolás utal a beavatkozások jellegére. Javasoljuk, hogy a leírás beavatkozások jellegére utaló részei bővíljenek ki, másrészt, hogy a beavatkozások elvárt eredményeire és a kiválasztási szempontokra vonatkozó elemei kerüljenek áthelyezésre a prioritástengely bemutatásának megfelelő fejezeteibe. A leírásból kirajzolódóan a várhatóan megvalósuló projektek illeszkednek az egyedi célkitűzés és a választott beruházási prioritás tartalmához. A felsorolt projekt-típusok körében – összefüggésben a korábban felvetettekkel – különösen a kerékpárutak igénylik a térségi együttműködést a projektfejlesztésben és a megvalósítás során. Javítja a projektek térségi beágyazottságát, hogy azoknak a desztináció-fejlesztési stratégiákhoz kell illeszkedniük, az azonban átgondolandó, hogy a fejlesztések fókuszát a „védett természeti és kulturális értékek” körére célszerű-e szűkíteni. Javasoljuk emellett, hogy a stratégia illeszkedés követelménye terjedjen ki a település integrált településfejlesztési stratégiájára is, amennyiben a fejlesztések megyei jogú városban vagy járásközpont településen valósulnak meg.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Ennek alkalmazását indokoltnak ítéljük.

3.1.2.3 1 C A munkahelyek elérhetőségének javítása, a munkavállalók mobilitásának segítése a közlekedési feltételek fejlesztésével

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

A munkaerőpiaci vonzasközpontok elérhetőségének javulása várhatóan kedvező hatással bír a foglalkoztatásra, ám az intézkedés keretében alkalmazni kívánt egyik eszköz - „jellemzően az alacsonyabb rendű utak felújítását, fejlesztését szolgáló beavatkozások” – hatékonyságát illetően kétségeinket jelezzük. Az elérhetőség javításának sokkal gazdaságosabb és eredményesebb eszköze lenne a közösségi közlekedés jobb megszervezésében rejlő lehetőségek kiaknázása, pl. gazdaságos, térség-specifikus közlekedési rendszerek kialakításával, takarékos, a szolgáltatási igény mértékéhez illesztett kapacitású eszközök működtetésével, új, rugalmas szolgáltatók bevonási lehetőségének megteremtésével, mint az úthálózat egyes elemeinek felújításával. Javasoljuk a beavatkozások kiterjesztését a fenti, szolgáltatásszervezési feladatokra. Korábbi javaslatunk, amely az infrastruktúra-fejlesztés szűkítésére, azon területekre való korlátozására irányult, ahol az út-rekonstrukció közvetlen gazdaságfejlesztési hatása kimutatható (konkrét ipari területek vagy attrakciók közvetlen megközelíthetősége, pl.), megfelelően figyelembe vételre került az áttervezés folyamán.

Az eredményindikátorok

A javasolt indikátor: PR03 A járásszékhely települést 20 percen túl elérő települések száma

A program partnerségi egyeztetés tárgyát képező változata a „Foglalkoztatottak (15-64 éves) száma a fejlesztéssel érintett járásokra vonatkozóan a közsféra adatai nélkül” eredményindikátort tartalmazza. Véleményünk szerint az indikátor változása igen kis mértékben érzékeny az egyedi célkitűzés irányába tett elmozdulásra, így javasoltuk annak áttervezését.

A programban szereplő indikátor alkalmas a beavatkozások egyik érdemi eredményének mérésére. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy az indikátor nem foglalja magában az ipari illetve gazdasági területek megközelítését szolgáló fejlesztések hatását, így ezek eredményességére nem utal az indikátorérték változása. Az indikátorérték változása a meglévő információk alapján objektíven mérhető, kapcsolódása az alkalmazott tematikus cél illetve beruházási prioritás foglalkoztatási célkitűzéséhez gyenge, de létezik. Fontos emiatt, hogy a foglalkoztatási hatás értékelhetősége érdekében kerüljön egyértelműen rögzítésre az indikátor értékének változására ható tényezők köre illetve az indikátor által mért eredmény viszonya a foglalkoztatási főcélú tevékenységek mérésére szolgáló egyéb indikátorokhoz, különösen a „PR01 A KMR és a konvergencia régiók közsféra adatai nélkül számított foglalkoztatási rátáinak (15-64 évesek) különbsége” indikátorhoz.

A tevékenységek (akciók)

Az egyedi célkitűzéshez egy intézkedés kapcsolódik, „A gazdaságfejlesztést és a munkaerő mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztés”. A tevékenységek részben illeszkednek az egyedi célkitűzéshez kapcsolt elvárt eredményekhez. Ezzel kapcsolatosan a „A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása” részben foglaltak foglalják össze az értékelők megállapításait.

3.1.2.4 1.D Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérése visszatérése a gyermekellátási szolgáltatások fejlesztése által

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

A cél illeszkedik a beruházási prioritás tartalmához, az előző TOP változatokhoz képest ez az OP minőségének egyértelmű javulásaként értékelhető. A fejlesztési tartalom a munkaerőpiacra való visszatérést segítő szolgáltatások körének egy – jelentős – elemére, a bölcsődék és óvodák infrastruktúrájának fejlesztésére terjed ki.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátor: PRO4 Az aktív korú női népességben belül (20-64 éves) a foglalkoztatásban lévő nők aránya

Az indikátor megfelel a foglalkoztatási jellegű egyedi célkitűzés tartalmának, egyértelműen mérhető, a beavatkozások hatása mellett azonban más, igen jelentős tényezők is alakítják értékének változását. Fontos a fentiek miatt, hogy a cél elérésének értékelhetősége érdekében kerüljön egyértelműen rögzítésre az indikátor értékének változására ható tényezők köre illetve a tényezők feltételezett hatásmechanizmusa, beleértve más OP-ok feltételezett hatásait is.

A tevékenységek (akciók)

- **A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése**

Nem tartjuk indokoltnak az „életminőség”javításának célként való megjelenítését, különösen a prioritástengely gazdaságfejlesztési, munkahelyek létrehozására irányuló összefüggésrendszerében. Ezen fő célok elérését az „életminőség” nem befolyásolja érdemben, amellet, hogy a fogalom konkrét értelmezése sem világos, nem egyértelmű.

Az intézkedés fő tartalma, a gyermekjóléti alapellátásokhoz és az óvodai ellátáshoz való jobb hozzáférést biztosító beruházások támogatása foglalkoztatás-javító hatású lehet, ehhez azonban az kell, hogy a munkaerőpiac keresleti oldalán megjelenjen az igény ezen munkavállalókra. Amint több ízben felvetettük korábban is, nem biztos ezért, hogy az intézkedést kifejezetten a foglalkoztatás-bővítési célokkal összefüggésben érdemes támogatni, sokkal inkább lehet célszerű a gyermeket vállalók esélyegyenlőségének elősegítésének szükséglete oldaláról közelíteni a témához. Az egyedi célkitűzés módosítására tett javaslatunk ezen problémát is érzékelve született meg.

Szintén nem látjuk annak indokát, hogy a szolgáltatások infrastruktúrájának létrehozása és a szolgáltatások működéséhez szükséges humán kapacitások támogatása miért történik három különböző OP-ból, hiszen a TOP-nak is van ESZA prioritása, amely a szükséges humán fejlesztéseket tartalmazhatná, emellett a TOP is országos kiterjedésű OP, így a szükséges országos szintű

koordináció biztosítható lenne az OP-on belül. Minden eddigi program-végrehajtási tapasztalat azt erősíti meg, hogy várhatóan erősebb, jobb a koordináció akkor, ha az egymáshoz ilyen szorosan kapcsolódó tevékenységeket egy OP-ba sikerül rendezni. A jelen intézkedés kapcsán alkalmazott logika mentén nem igazolható a gazdaságfejlesztési támogatásokhoz kiegészítő jelleggel nyújtott ESZA források létjogosultsága sem, hiszen ezen beavatkozások is foglalkoztatási jellegűek, így inkább az ágazati OP-ba lennének elhelyezendőek.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A vezérelvek elvben kifejezetten támogatják a munkába állás segítését, így a gazdaságfejlesztési célok elérését, erre azonban a megfogalmazás nem egyértelműen utal. Első sorban javasolja figyelembe venni a rendelkezésre álló kapacitások szűkösségét, illetve kihasználtságát – ami csak részben függ össze azzal, hogy segíti-e az adott kapacitás megléte az igénybevevő munkába állását, és csak második sorban utal arra, hogy a területi gazdaságfejlesztési stratégiák által meghatározott fejlesztésekhez kell igazodniuk a támogatandó projekteknek. Célszerű lenne egyértelműsíteni a megfogalmazást.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Ennek alkalmazását indokoltnak ítéljük.

3.1.3 A kimeneti („output”) indikátorok

A javasolt indikátorok:

Támogatásban részesülő vállalkozások száma (1.1.)

Vissza nem térítendő támogatásban részesülő vállalkozások száma (1.2.)

A foglalkoztatás növekedése a támogatott vállalkozásoknál (1.3.)

A nem pénzügyi támogatásban részesülő vállalkozások száma (1.4.)

- Az indikátorok értékének változása nem utal közvetlenül a beavatkozások kimenetére. Egyrészt, közvetlen támogatásban csak önkormányzati tulajdonú vállalkozások részesülnek, ezek támogatása kifejezetten az üzleti infrastruktúra létesítése érdekében történik, melynek kimenetét az 1.6. indikátor méri. Önmagában a támogatott önkormányzati vállalkozások száma alapján a program kimeneteit illetően nem vonható le érdemi következtetés. Másrészt, az üzleti infrastruktúrát használó vállalkozások száma függ a tevékenységek kimenetétől, de nem csak attól, így nem tekinthető kimeneti („output”) indikátornak.

A rehabilitált talaj összkiterjedése (1.5.)

- Az indikátor megfelelő az intézkedés kimeneteinek mérésére, ezzel együtt a beavatkozások leírása körében célszerű lenne hangsúlyosabban bemutatni, hogy milyen típusú barnamezős

terület milyen célra történő hasznosítását, illetve rehabilitációját méri az indikátor. Emellett, pontosabb fordítást is javasolunk.

A fejlesztett vagy újonnan létesített iparterületek és ipari parkok területe (1.6.)

- Az indikátor megfelelő az intézkedés kimeneteinek mérésére, hasonló indikátor alkalmazására az értékelők is fogalmaztak meg korábban javaslatot

A természeti és a kulturális örökségnek, illetve látványosságnak minősülő támogatott helyszíneken tett látogatások várható számának növekedése (1.7.)

- Az indikátor megfelelő az intézkedés kimeneteinek mérésére

Az újr épített vagy felújított közutak teljes hossza (1.8.)

- Az indikátor megfelelő az intézkedés kimeneteinek mérésére

Támogatott 0-3 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma (1.9.):

Támogatott 3-6 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma (1.10)

- Az indikátorok megfelelőek az intézkedés kimeneteinek mérésére

A célértékek realitásának értékelést külön fejezet tartalmazza.

3.1.4 A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok

A prioritástengely tartalma egyértelműen hozzájárul a Partnerségi Megállapodás megvalósításához. A tervezés utolsó fázisában történt átalakítások relatíve megnyugtatóan rendezték a GINOP és a TOP lehatárolásával összefüggő problémákat, bár a végrehajtás során további intenzív egyeztetések szükségesek a két OP menedzsmentje között (pl. turizmus kérdésében). Ezzel az OP a beavatkozási logikája tisztábbá vált. A tematikus koncentráció mértéke látszólag csökkent, azonban az egyedi célkitűzések számának növekedése nem hozta magával a tevékenységek vagy intézkedések számának növekedését, így a célok számának növekedése a pontosabb, specifikusabb célok felé való elmozdulásként értékelhető.

A prioritástengely beavatkozásainak koherenciája a fejlesztési szükségletekkel javult, bár a koherencia dokumentum-alapú értékelésére nincs mód, ugyanis a fejlesztési szükségletek részletes feltárása nem történt meg, a megyékkel és a megyei jogú városokkal folytatott egyeztetések sokkal inkább a fejlesztési szándékokra, mintsem a szükségletekre irányultak.

Itt jegyzendő meg – bár a részletes értékelés még nem történt meg – hogy a Beavatkozási kategóriák 1. dimenziójában (Beavatkozási terület) szereplő kódok – különösen a megújuló energiákra valamint a háztartási és veszélyes hulladékok kezelésére irányuló tevékenység-kódok nem állnak összhangban a prioritástengely tartalmi leírásában (célok, tevékenységek, elvárt eredmények) foglaltakkal!

3.2 2. sz. Prioritástengely: Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés

3.2.1 A prioritástengely megalapozottsága

Problémák feltárása és a fejlesztési szükségletek bemutatása

A prioritástengely a PM-ban azonosított fejlesztési szükségletekre irányul. A városi környezet megújítása kétségtelenül hozzájárulhat a városok népesség-megtartó erejének növekedéséhez, bár annak alátámasztása hiányzik, hogy valójában milyen mértékben befolyásolja a települési környezet a lakóhely tényleges megválasztását valamint, hogy annak milyen elemeit (beavatkozásait) részesítik előnyben akár a munkavállalók, akár a vállalkozások, befektetők. Ez utóbbi hiányában különösen kétséges marad a prioritástengely gazdaságfejlesztési irányú törekvéseinek sikeressége.

Hiányzik a szükségletek elemzése, ennek alapján a tényleges szükségleteknek a program beavatkozási logikájához illeszkedően térségi bontásban történő bemutatása. Nem jelenik meg a prioritástengely leírásában, hogy az OFTK-ra alapozott területi tervezési dokumentumokban azonosítandó szükségletek illetve ezek térbeli különbségei milyen módon befolyásolják a prioritástengely forrásainak felhasználását.

Illeszkedés a választott tematikus cél és beruházási prioritás tartalmához

A prioritástengely az alábbi Egyedi Célkitűzést tartalmazza:

- 2.A Vállalkozói tevékenységek ösztönzése és a népesség megtartása településfejlesztési beavatkozásokkal

Beruházási prioritás ERFA 5. cikk 6 (e) környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása a városi környezetfejlesztést célzó intézkedések révén, ideértve a rozsdáövezetek helyreállítását és a légszennyezettség csökkentését is

Általánosságban a prioritástengely a fejlesztési szükségletek kielégítésére alkalmas EU tematikus célra épül és a választott beruházási prioritások is megfelelően illeszkednek a nemzeti szinten azonosított fejlesztési szükségletekhez.

3.2.2 Az Egyedi Célkitűzéshez kapcsolódó beavatkozási logika

3.2.2.1 2.A Vállalkozói tevékenységek ösztönzése és a népesség megtartása településfejlesztési beavatkozásokkal

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

A cél illeszkedik a választott beruházási prioritás (a városi környezetfejlesztést, a városok megújítását, a rozsdáövezetek (köztük az átalakuló használatú területek) helyreállítását és szennyezésmentesítését és a légszennyezés csökkentését célzó intézkedések, valamint a zajcsökkentési intézkedések támogatása) tartalmához.

A prioritástengely keretében megvalósítani kívánt beavatkozások segítik a lakosság számára vonzóbb települési környezet kialakulását, de viszonylag korlátozott mértékben támogatják az egyedi célkitűzés másik elemének, a település „vállalkozók számára” értelmezett vonzerejének erősödését.. A jobb levegőjű, jobb klímájú és vonzó megjelenésű városközpontok elsődlegesen a helyi vendéglátásban, illetve egyéb szolgáltatások területén működő helyi KKV-k számára jelenthetnek tényleges bővülési lehetőséget. További lehetőséget kínál a gazdaság fejlesztésére a prioritástengely a barnamezős területek funkcióváltó rehabilitációjával, ezt azonban nem használja ki teljes mértékben, hiszen az intézkedés ezen területek esetében nem tartalmazza a területek későbbi gazdasági tevékenységekre való alkalmassá tételének lehetőségét. Javasoljuk, hogy a barnamezők általában ingatlanfejlesztésre (építésre) való alkalmassá tételére – későbbi, akár a teljesen gazdasági célú, akár – preferáltan – a vegyes, közösségi és gazdasági célú hasznosítására – is adjon lehetőséget a prioritástengely. Igen korlátozott – összhangban a választott tematikus cél tartalmával – a városi közlekedési infrastruktúrába történő beruházás lehetősége, ami jelentős térszerkezet-alakító tényezője a városoknak. Nehezen értelmezhető a fentiek értelmében, hogy milyen tevékenységek eredményeként jön létre az elvárt eredmények között megjelenített „gazdaságfejlesztési fókuszú településfejlesztés”, valamint a „munkába járást, foglalkoztatás növekedését segítő térszerkezet”. Javasoljuk, hogy a végrehajtás fázisában ezen eredményekhez szükséges tevékenységek, akciók pontos tartalmának kialakítása érdekében folytatódjék az igényfelmérés, tervezés folyamata.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátorok:

PR05 Elégedettség a települési környezet minőségével

PR06 Vállalkozói aktivitás a konvergencia régiókban

Az indikátorok megfelelően mérik a beavatkozások elvárt eredményeit. A tervezés utolsó szakaszában beillesztett, a vállalkozói aktivitást mérő indikátor (PR06) összhangban van az értékelők korábbi javaslatával („A települések által biztosított vállalkozási környezet minőségét érintő beavatkozások eredményessége pl. a vállalkozói szféra településen történő működőtőke-beruházásainak változásával lenne mérhető”).

A lakossági elégedettség mérésére megjelölt adatforrás (EU SILC felmérés) pozitívuma, hogy jól meghatározott és a KSH által egyébként is gyűjtött adatokat tartalmaz, ezzel szemben alakulására a prioritástengely tevékenységei igen erősen közvetett hatást gyakorolnak. Mivel előzetes felmérések nem állnak rendelkezésre, nem tudjuk, hogy a városi környezettel kapcsolatos problémák valójában milyen mértékben befolyásolják az EU-SILC felmérés eredményeit, így a gyűjtött adatok változásából csak nagy bizonytalansággal tudunk arra következtetni, hogy a városok környezet állapotában beállt változás vagy egyéb tényezők állnak azok mögött.

Javasoljuk, hogy készüljön kifejezetten a városi környezettel kapcsolatos elégedettség felmérésére irányuló megalapozó tanulmány a tényleges beavatkozások megkezdését megelőzően. Ezen tanulmány alapján kerüljön meghatározásra a lakosság környezettel való elégedettségének mértéke és a tanulmány keretében kerüljön kidolgozásra új, a környezettel való elégedettséget mérő kvalitatív jellegű indikátor és annak mérésének módszertana is

Fontos a fentiek miatt, hogy a cél elérésének értékelhetősége érdekében kerüljön egyértelműen rögzítésre az indikátor értékének változására ható tényezők köre illetve a tényezők feltételezett hatásmechanizmusa, beleértve más OP-ok feltételezett hatásait is.

A tevékenységek (akciók)

- **Gazdasági, környezeti és társadalmi szempontból fenntartható városszerkezet és vonzó környezet kialakítása**
- **Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések**
- **Szemléletformáló akciók, képzések**

Az egyes intézkedések ún. intézkedés-csomagot képeznek. Tartalmuk illeszkedik a meghatározott egyedi célkitűzéshez: az intézkedések vélhetően „vonzóbbá” teszik a településeket a lakosság számára, a „vállalkozások” tekintetében a vonzerő növekedése vélhetően a helyi szolgáltatásokat nyújtó KKV-kra korlátozódik majd.

Várhatóan a jellemző városi fejlesztési projektek az intézkedés-csomag több eleméből tartalmaznak majd integrált jellegű, összetett beavatkozásokat. Megfontolandó ezért, hogy érdemes-e az egyes intézkedéseket a leírásban szereplő módon elkülöníteni egymástól. Véleményünk szerint az intézkedés-csomag egyben, egységesen külön intézkedésekre való bontás nélkül a jelenleginél egyértelműbben sugallja, hogy a városok számára a lehetséges projekt-elemek bármely kombinációja választható, saját fejlesztési szükségleteivel összhangban.

A beavatkozások lehetséges tartalma tekintetében:

- Javasoljuk a barnamezős területek üzleti illetve vegyes (közösség és üzleti) hasznosításának lehetőségét.
- A zajvédelem kérdése releváns lehet, hasonlóképpen az egyéb környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztésekhez, kiegészítő jelleggel, egyes településeken. Javasoljuk, hogy a zajvédelemmel kapcsolatos infrastruktúra (erdősáv, zajvédő fal, speciális útburkolat, stb.) kerüljön be a kiegészítő jelleggel támogatott infrastruktúra-fejlesztések körébe.
- Indokolatlannak tartjuk a „slow city” megközelítésmód előtérbe helyezését a „Család- és klímabarát városi környezet kialakítása” beavatkozáshoz kapcsolódóan. Megítélésünk szerint ez a koncepció csak speciális esetekben alkalmazható sikerrel városainkban, azok többségében célravezetőbb lehet inkább a város dinamizmusának erősítése. Javasoljuk ugyanakkor a „smart city” koncepció elemeinek erőteljesebb, hangsúlyosabb megjelenítését, elsődlegesen, de nem kizárólag a megyei jogú városok fejlesztési preferenciáival összefüggésben.
- A települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések körében kérdéses, hogy mennyire képes az integrált városfejlesztési célokhoz illetve tevékenységek körébe illeszkednie a tervezés utolsó fázisában – jelentősebb területi igényekkel alá nem támasztott módon – a tevékenységek körébe bekerült, a „hulladék anyagában történő hasznosítása érdekében hasznosítási kapacitások kiépítésére” valamint a „hulladék termikus hasznosítására, illetve a

települési maradék, vegyesen gyűjtött hulladék égetéssel történő kezelésére” vagy a hulladéklerakók rekultivációjára irányuló beavatkozásoknak. A rendelkezésre álló idő rövidsége miatt ezen beruházások környezetvédelmi ágazati szakmai indokoltságának elemzésére nem került sor, ezzel együtt az alábbi tisztázatlanságok feloldását tartjuk célszerűnek:

- Indokolt-e az önkormányzatok a hulladék anyagában történő hasznosítása érdekében infrastrukturális kapacitásokat kiépíteni, vagy ez a feladat inkább a magánszféra feladatát képezi (mint amire a GINOP támogatás lehetősége is utal)
- Illeszthető-e a fenti beruházások köre az integrált városfejlesztés keretébe, azaz képezhető-e pozitív szinergia ezen beruházások és a prioritástengelyben előirányzott többi városfejlesztési beavatkozás között? Ebben az összefüggésben azt is fel kellene tárni, hogy ezen tevékenységek milyen módon járulnak hozzá a városukkal elégedettebb lakosok és vállalkozók számának növekedéséhez illetve elégedettségük erősödéséhez, hiszen a javasolt eredményindikátor ezt a változást méri majd.
- Célszerű lenne a hulladék elégetésének energetikai vonatkozásait is feltárni és megvizsgálni, hogy nem lenne-e célszerűbb ezen tevékenységek energiatermelő szempontú támogatása, a megfelelő (pl. TOP 3.) prioritástengely és tematikus cél alatt?
- Szükségesnek ítéljük annak feltárását, hogy ezen beruházások milyen mértékű fejlesztési szükségletre támaszkodnak, a szükségletek milyen forrásigénnyel elégíthetők ki, és hogy ezen források elvonása milyen mértékben és módon érinti a településfejlesztési célú prioritástengelyek (a TOP 2 és a TOP 6) várható tevékenységeinek összetételét, azaz, megvalósulhatnak-e az eredetileg a szereplők által tervezett integrált városfejlesztési beavatkozások, ha a prioritástengely forráskeretét további támogatható beavatkozásokkal bővítik?

Összességében, első értékelői megállapításaink alapján a hulladékkezeléssel kapcsolatos tevékenységek OP szövegébe illesztése nem tűnik előkészítettnek, illetve megalapozottnak. Javasoljuk ezen tevékenységek elhagyását, hiszen a rendelkezésre álló források mennyisége vélhetően amúgy sem teszi lehetővé jelentős beruházások megvalósítását. Javasoljuk, hogy a támogatható tevékenységek számának növelése – így a források elaprózása - helyett inkább a csapadékvíz-elvezetés több település által jelzett fejlesztési szükségleteinek kielégítésére helyezzen nagyobb hangsúlyt az OP.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A megfogalmazott elvek segítik az egyedi célkitűzéshez illeszkedő projektek kiválasztását, azonban kiegészítéseket tartunk célszerűnek. A megfogalmazott vezérelvek nem utalnak arra, hogy a városi társadalom előregedése milyen követelményeket támaszt a városok infrastruktúrája tekintetében. Javasoljuk, hogy az elvek – hasonlóan a „családbarát” város létrehozására törekvéssel – egészüljenek ki az „idősbarát” városi terek létrehozásának preferálásával.

Javasoljuk, hogy az integrált településfejlesztési stratégiához való illeszkedés követelménye a megyei jogú városok mellett a járásközpont településekre is terjedjen ki, hiszen ezen települési kör számára a Belügyminisztérium által megvalósított projekt biztosítja a stratégiakészítés lehetőségét.

3.2.3 A kimeneti („output”) indikátorok

A javasolt indikátorok az alábbiak:

- Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek (2.1.)
- Megújult vagy újonnan kialakított zöldfelület nagysága (2.2.)
- Városi környezetben épített vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek (2.3.)
- Integrált városfejlesztési stratégiákba bevont területek lakossága (2.4.)
- Bel- és csapadék vízvédelmi létesítmények hossza (2.5.)
- A rehabilitált talaj összkiterjedése (2.6)

Az indikátorok megfelelően mérik a fő tevékenységek közvetlen kimeneteit.

A barnamezős területek revitalizációjára irányuló közvetlen eredmények mérésére a „A rehabilitált talaj összkiterjedése” indikátor alkalmasnak látszik, javasoljuk ezzel együtt a magyar kifejezés pontosítását.

A célértékek realizálásának értékelést külön fejezet tartalmazza.

3.2.4 A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok

A prioritástengely tartalma egyértelműen hozzájárul a Partnerségi Megállapodás megvalósításához. Igen jelentős tere van annak, hogy a beavatkozások hatása növekedjen, ehhez célszerű lenne az ágazati programokkal történő koordináció erősítése, ennek keretében legalább a megyei jogú városokban megvalósítani tervezett projektek pontosabb tervezésére ezekben. Az Integrált Településfejlesztési Stratégiák biztosíthatják, hogy a városi környezet és klíma védelmét, fejlesztését célzó intézkedések kapcsolódjanak a település ágazati programokban megvalósuló fejlesztéseikhez.

A tervezés utolsó fázisában megjelenített hulladékkezelésre vonatkozó intézkedések átgondolatlanok tűnnek, ezek várható hatásának további elemzése feltétlenül javasolt.

Megjegyzendő, hogy a hulladékkezelésre irányuló beavatkozásokra fordítandó indikatív összegek erősen túldimenzionáltak tűnnek a javasolt intézkedésekhez kapcsolódó jelentős kockázatok fényében, a prioritástengely „Beavatkozási kategóriák” fejezete alapján. Ez egyrészt megerősíti a

jelen értékelés keretében megfogalmazott javaslatokat a tervezett beavatkozások hatásainak további elemzésére vonatkozóan, másrészt felveti új outputindikátor alkalmazásának szükségességét is.

3.3 3. sz. Prioritástengely: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken

3.3.1 A prioritástengely megalapozottsága

Problémák feltárása és a fejlesztési szükségletek bemutatása

Általánosságban, mind a fenntarthatóbb közlekedésre, mind az energiahatékonyság javítására és a megújuló energiaforrások alkalmazására irányuló beavatkozások iránti szükségletek valóságok, nemzeti szinten egyértelműen alátámasztottak. Hiányzik a szükségletek és potenciálok részletesebb elemzése, ennek alapján a tényleges szükségleteknek a program beavatkozási logikájához illeszkedően térségi bontásban történő bemutatása. Nem jelenik meg a prioritástengely leírásában, hogy az OFTK-ra alapozott területi tervezési dokumentumokban azonosítandó szükségletek illetve ezek térbeli különbségei milyen módon befolyásolják a prioritástengely forrásainak felhasználását.

Illeszkedés a választott tematikus cél és beruházási prioritás tartalmához

A prioritástengely az alábbi Egyedi Célkitűzéseket tartalmazza:

- 3.A Fenntartható közösségi mobilitás elősegítése

Beruházási prioritás: 4 (e) alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó stratégiák támogatása valamennyi területtípuson, de különösen a városi területeken, ideértve a fenntartható városi mobilitás és a csökkentést előmozdító alkalmazkodási intézkedések támogatását.

- Egyedi célkitűzés: 3.B A települési önkormányzatok energiahatékonyságának fokozása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése

Beruházási prioritás: az energiahatékonyság, az intelligens energiahasználat és a megújuló energiák felhasználásának támogatása a közcélú infrastruktúrákban, beleértve a középületeket és a lakóépületeket is (4 c)

A tematikus cél kiválasztása indokolt, ezen belül a relevánsnak látszó beruházási prioritásokra koncentrálnak a beavatkozások. A tervezés utolsó szakaszában tárgyalások kezdődtek arról, hogy kismértékű forrás-átcsoportosításra kerülne sor a 8. tematikus célról (az OP 1 sz. prioritástengelye) a 4. számú tematikus célra, azon belül a 4 c beruházási prioritás keretére. A 4c beruházási prioritáshoz igazodó fejlesztési szükségletek áttekintése alapján, azok igen jelentős volumenét érzékelve egyértelműnek tűnik, hogy a források megnövelt összege célszerűen és hasznosan felhasználható lesz ebben a prioritástengelyben.

3.3.2 Az egyes Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika

3.3.2.1 3.A Fenntartható közösségi mobilitás elősegítése

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

A célkitűzés illeszkedik a választott beruházási prioritás tartalmához. A cél meghatározás a TOP előző változataihoz viszonyítva pontosabbá vált.

Kérdéses, hogy az elvárt eredmények között hangsúlyosan megjelenített „pénzügyi fenntarthatóság” előmozdítható-e a tervezett intézkedésekkel. Javasoljuk inkább, hogy a pénzügyi (máshol „gazdasági”) fenntarthatóságra való törekvés helyett az utas-számok növelése kerüljön az elvárt eredmények középpontjába, azzal, hogy a beavatkozások eredményeként a jó minőségű, így a személygépkocsi használatához képest reális alternatívát kínáló szolgáltatások válnak elérhetővé. Az utas-számok növekedése javítja a szolgáltatások gazdasági értelemben vett fenntarthatóságát is. A pénzügyi fenntarthatóság egyértelműen kapcsolódjon a szén-dioxid kibocsátás csökkentéséhez, azaz a prioritástengely semmiképpen ne adjon lehetőséget pénzügyi szempontból fenntartható, de a környezetvédelem terén visszalépést jelentő megoldások támogatására.

Az eredményindikátorok

A tervezett indikátor: PR07: Napi utazások esetén fő közlekedési eszközként gyalogos, kerékpáros vagy közösségi közlekedési módot választók részaránya

Az indikátor megfelelően képes lehet mérni az egyedi célkitűzés teljesülését. Megjegyzendő, hogy a célkitűzés teljesüléséhez – így az indikátor értékének alakulásához – az érintett településeken az IKOP fejlesztései (pl. multimodális csomópontok létesítése a kötöttpályás közlekedéshez kapcsolódóan) is jelentősen hozzájárulnak, így a célok irányába történő elmozdulás értékelése során elengedhetetlen az IKOP hatásainak figyelembe vétele.

A tevékenységek (akciók)

- **A közösségi közlekedés fejlesztése**
- **A személyszállítási intermodalitás javítása**
- **Közlekedésbiztonsági fejlesztések**
- **Helyi, helyközi, hivatás-forgalmi és egyéb célú kerékpárutak fejlesztése**

A tervezett intézkedések illeszkednek a kitűzött egyedi célkitűzéshez.

Szükségtelennek tartjuk a „slow city” koncepció hangsúlyos megjelenítését a fejlesztések irányát illetően. Megítélésünk szerint ez a koncepció csak speciális esetekben alkalmazható sikerrel városainkban, azok többségében célravezetőbb lehet inkább a város dinamizmusának erősítése.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A vezérelvek további részletezését tartjuk szükségesnek. Véleményünk szerint fontos további kiválasztási szempontok lehetnek, például, az alábbiak:

- A fejlesztésekkel elért lakosságszám
- A várható utas szám növekedés mértéke a közösségi közlekedésben
- A CO2 kibocsátás csökkenésének mértéke
- Kapcsolódás a gazdaságfejlesztési célokhoz (pl. munkaerőpiaci központok jobb elérése)

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Ennek alkalmazását indokoltnak ítéljük.

3.3.2.2 3.B A települési önkormányzatok energiahatékonyságának fokozása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

Az egyedi célkitűzés illeszkedik a választott beruházási prioritás tartalmához. A célkitűzés tényleges, vélhetően a célra allokált források mértékét jelentősen meghaladó fejlesztési szükségletre irányul. Ennek mérséklésére valamelyest növekedett a prioritástengely forráskerete a tervezés záró szakaszában.

A megfogalmazott kettős célkitűzés egyrészt az energiahatékonyság fokozására, másrészt a megújuló energiaforrások részarányának növelésére irányul. A cél két eleméhez tartozó tevékenységek összehangolt megvalósítása elősegíti azok eredményességét, de a cél két eleme különálló, egymástól függetlenül is elérhető célokat tartalmaz. Javasoljuk ezért, hogy az egyedi célkitűzés kerüljön szétválasztásra és a két cél-elem két önálló egyedi célkitűzésként kerüljön megfogalmazásra.

A cél annyiban specifikusnak – egyedinek – tekinthető, hogy az energetikai beruházásokat kifejezetten a települési önkormányzatok tevékenységi körében és az azokhoz kapcsolódó épületekben, infrastruktúrákon valósítja meg.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátorok:

Primer energia felhasználás

A megújuló energia-forrásból előállított energiamennyiség teljes bruttó energiafogyasztáson belül

Az indikátorok illeszkednek a meghatározott egyedi célkitűzéshez, de annak specifikus tartalmára, az önkormányzati fejlesztésekre történő összpontosításra nem reagálnak. Ennek következtében pusztán az indikátorok értékei alapján a TOP és a KEHOP által elért eredmények nem lesznek tisztán azonosíthatóak és az eredményekből nem lehet egyértelmű következtetéseket levonni egyik vagy másik program sikerességét illetően.

Azzal együtt, hogy szükségesnek látjuk az indikátorok pontosítását, az eddigi együttműködés során az ex ante értékelők sem tudtak olyan indikátorokat azonosítani, amelyek a tervezettnél érdemben jobban mérhetővé és értékelhetővé teszik a beavatkozások eredményét.

Érdemesnek tarjuk ezzel együtt megvizsgálni, hogy a megújuló forrásból nyert energia összes energiafelhasználáson belüli aránya nem ad-e átfogóbb képet a program eredményeiről, mint annak mennyisége, azáltal, hogy kiküszöböli az összes energiafogyasztás változásának hatását, illetve, annak megvizsgálását, hogy előállítható-e olyan indikátor, amely az önkormányzati szféra energiafelhasználására vonatkozó eredményeket méri.

A célhoz mindazonáltal a javasolt indikátorok kapcsolódnak, azok értékei egyértelműen mérhetőek. Fontos a fentiek miatt, hogy a cél elérésének értékelhetősége érdekében kerüljön egyértelműen rögzítésre az indikátor értékének változására ható tényezők köre illetve a tényezők feltételezett hatásmechanizmusa, beleértve más OP-ok feltételezett hatásait is.

A tevékenységek (akciók)

- **Az önkormányzati infrastruktúra, illetve épületállomány energia-hatékonyság központú rehabilitációja, az épületek hőszigetelésének javítása**
- **Az önkormányzati tulajdonú épületek intézmények és infrastruktúra energetikai korszerűsítése, megújuló energiaforrások alkalmazása**
- **Az Önkormányzat által vezérelt, a helyi adottságokhoz illeszkedő, megújuló energiaforrások kiaknázására irányuló energiaellátás megvalósítása komplex fejlesztési programok keretében**
- **Önkormányzatok Fenntartható Energia Akcióprogramjai (SEAP) elkészítésének támogatása**
- **Az önkormányzat által vezérelt környezettudatosságot erősítő szemléletformálási kampányok, akciók, az intézkedés keretében támogatott beruházásokhoz kapcsolódóan**

A tervezett intézkedések illeszkednek a kitűzött egyedi célkitűzéshez, azok megvalósítása érdemben lesz képes elősegíteni a kitűzött célok elérését. Az intézkedések a beruházási prioritás tartalmához illeszkednek és az is feltételezhető az intézkedések mindegyikéhez kapcsolódóan, hogy a fejlesztési szükségletek jelentős mértékűek a megjelölt célcsoport, a települési önkormányzatok körében.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a szemléletformálási akciók a 2. prioritástengelyben is támogatható tevékenységek. Tekintettel arra, hogy mindkét prioritástengely középpontjában a fenntarthatóság gondolata áll, fennáll az átfedések, párhuzamosságok kockázata, amely azonban megvalósítás során, a projektkiválasztás kritériumainak megfelelő kialakításával kezelhető, különösen, hogy az OP jelenlegi utolsó változata a beruházási projektekhez kapcsolódóan teszi lehetővé ezen akciók támogatását.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A kiválasztási alapelvek releváns területi és tematikus (ágazati) stratégiákhoz való illeszkedés követelményét fogalmazzák meg. Önmagukban ezek a hivatkozások azonban még nem segítik elő a

célok elérése szempontjából optimális projektek kiválasztást. Javasoljuk, hogy tematikus stratégiák alapján kerüljenek megjelenítésre olyan, a jelenleginél konkrétabban megfogalmazott projekt-kiválasztási szempontok, amelyek használhatóak arra, hogy segítségével a területi részprogramok alapján olyan projekteket lehessen kiválasztani, amelyek a lehető leghatékonyabban segítik ezen stratégiák megvalósulását. Különösen fontos lehet az ágazati szempontok érvényesítése az önkormányzati épületállomány energiatakarékos felújítására irányuló cél esetében, amelyben a térségi megközelítésmód – a más projektekkel együtt értelmezett „szinergikus” hatás - relatíve kevesebb hozzáadott értéket képes adni és a projektek kiválasztásában ennek következtében az ágazati értelemben vett hatékonyság szempontjai (pl. költség/támogatásarányos energia-megtakarítás mértéke, kiváltott fosszilis energiaforrás mennyisége, stb.) dominálnak.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Megfontolandónak tartjuk, hogy a beruházások támogatása során részben visszatérítendő elemek alkalmazásával olyan kombinált támogatási forma kerüljön alkalmazásra, amely ösztönzi a támogatottakat abban, hogy a lehető leginkább racionális („költség-hatékony”) megoldást alkalmazzák az energetikai beruházásaik megvalósításában. A visszatérítendő összeget a megtakarított energiaköltségek egy része fedezhetné.

3.3.3 A kimeneti („output”) indikátorok

Az alábbi indikátorok kerültek megjelölésre:

- A középületek éves elsődleges energiafogyasztásának csökkentése (3.5.)
- Új beépített megújuló energia kapacitás (3.6.)
- Üvegházhatású gázok becsült éves csökkenése (3.7)
- Kialakított kerékpárosbarát települések vagy településrészek száma (3.1.)
- Közlekedésbiztonsági fejlesztéseket megvalósított települések száma (3.2.)
- Kialakított új, forgalomcsillapított övezetek száma (3.3.)
- Kialakított kerékpárforgalmi létesítmények hossza (3.4.)

Feltételezzük, hogy a kimeneti indikátorok meghatározása során az adatok a kedvezményezett kör (települési önkormányzatok) fejlesztéseire vonatkoznak, akkor is, ha ezt a mutató megnevezése nem tartalmazza.

Az alkalmazott mutatók illeszkednek ugyan a az egyes intézkedések várható kimeneteihez, de azok egy része – a 3.1., 3.2., 3.3. jelű indikátorok - a program közvetlen outputjait nem ragadják meg megfelelő részletességgel, hiszen jelentős különbségek is lehetnek az egyes települések fejlesztéseinek mérete között. Javasoljuk, hogy az adott típusú fejlesztéseket megvalósított települések ill. településrészek száma helyett a fejlesztések jellegéhez kötődő fizikai jellegű mérőszámok kerüljenek alkalmazásra, pl. a forgalomcsillapított övezetek méretét vagy az azokon

kialakított vonalas infrastruktúra hosszát számszerűsítve. Ilyen jellegű adatok gyűjtése nélkül a program kimenetei érdemben nem ítéltethők meg a végrehajtás során.

A mérhetőség további javítása érdekében megfontolásra ajánljuk az alábbiakat:

- Önálló indikátor megfogalmazása a szemléletformáló kampányok és a fenntartható Energia Akcióprogramok (SEAP) számára, pl. azok számának mérésével
- A fenntartható városi mobilitás elősegítése érdekében megvalósított tevékenységekhez külön kimeneti indikátorok hozzárendelése (pl. „a közösségi közlekedési vonzerejét segítő kisebb infrastrukturális fejlesztések száma”, db, és ettől elkülönülten pl. „létrehozott személyszállítási intermodális csomópontok száma”, db.

Szükséges lenne, emellett, hogy a tevékenységek leírásában szerepeljen a „kerékpárosbarát település vagy településrész” fogalom legalább vázlatos tartalma. Ez helyet kaphat a vonatkozó egyedi célkitűzéshez kapcsolódó elvárt eredmények között is.

A célértékek realitásának értékelést külön fejezet tartalmazza.

3.3.4 A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok

A prioritástengely tartalma egyértelműen hozzájárul a Partnerségi Megállapodás megvalósításához. Várható a városi közösségi közlekedés fejlesztésére irányuló intézkedések iránti jelentős, a forráskeretek lehetőségeit bőven meghaladó pályázói érdeklődés, erre vagy a forráskeret emelése vagy relatíve szigorú projekt-kiválasztási követelmények érvényesítése adhat megoldást. Az energiahatékonyságot célzó intézkedések körében szintén várható a forrásokat meghaladó szükségletek megjelenése. Ezen célhoz kapcsolódóan ágazati jellegű hatékonysági követelmények képezhetik a projektkiválasztás fő szempontjait.

3.4 4. sz. Prioritástengely: A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése

3.4.1 A prioritástengely megalapozottsága

Problémák feltárása és a fejlesztési szükségletek bemutatása

A szükségletek felvázolása a PM szerint, annak alapján történt. Általánosságban, mind a humán közszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztésére, mind a leromlott város- és településrészek lakókörnyezetének megújítására irányuló beavatkozások iránti szükségletek valósak, nemzeti szinten alátámasztottak. A humán szolgáltatások esetében hiányzik ugyanakkor a ténylegesen rendelkezésre álló infrastruktúra állapotának valamint az infrastruktúra és a szolgáltatások kapcsolatának áv bemutatása, ennek alapján a tényleges szükségleteknek a program beavatkozási logikájához illeszkedően térségi bontásban történő bemutatása. Nem jelenik meg a prioritástengely leírásában, hogy az OFTK-ra alapozott területi tervezési dokumentumokban azonosítandó szükségletek illetve ezek térbeli különbségei milyen módon befolyásolják a prioritástengely forrásainak felhasználását.

Illeszkedés a választott tematikus cél és beruházási prioritás tartalmához

A prioritástengely az alábbi Egyedi Célkitűzéseket tartalmazza:

- 4.A Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztése

Beruházási prioritás 9 (a) beruházás a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába, az egészségügyi státuszbeli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint átállás az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra

- 4.B A leromlott városi területeken és városi külterületeken élő alacsony státuszú családok, romák életkörülményeinek javítása

Beruházási prioritás 9.b): a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;

A tematikus cél kiválasztása indokolt, ezen belül a relevánsnak látszó beruházási prioritásokra koncentrálnak a beavatkozások.

3.4.2 Az egyes Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika

3.4.2.1 4.A Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztése

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

A cél illeszkedik a választott beruházási prioritás tartalmához. Az elérni kívánt eredmények bemutatása kapcsán javasoljuk, hogy a bemutatás illeszkedjen a cél kettős, egyrészt a minőségre, másrészt a hozzáférhetőségre összpontosító tartalmához és ezen kategóriákhoz illeszkedve mutassa be, hogy milyen eredményeket céloz meg a főbb beavatkozási területeken, azaz a szociális

alapszolgáltatások és az egészségügyi alapellátás területein. Elengedhetetlennek tűnik, hogy a tervezés későbbi fázisában meghatározásra kerüljenek olyan szakmai mutatók, melyek alkalmasak arra, hogy meghatározzák, illetve mérjék a szolgáltatások „minőségének” és „hozzáférhetőségének” szintjét, legalább a két fő beavatkozási területen (egészségügy és szociális szolgáltatások), hogy ezek alapján megítélhető legyen az egyes beavatkozások indokoltsága.

Emellett, szükségesnek véljük, hogy a jelenleginél pontosabban kerüljenek bemutatásra a hozzáférés és minőség jellemző térbeli különbségei, ezzel a beavatkozások várható területi súlypontjai.

A fejlesztések elérni kívánt eredményei között javasoljuk figyelembe venni és a leírásban megjeleníteni a 2007 – 2013 ROP-ok hasonló témájú fejlesztéseivel elért eredményeket is, különös tekintettel az elmaradott térségekben végbement jelentős fejlesztésekre. Javasoljuk a TOP által elérni kívánt eredmények pontosítását ezen eredmények tükrében.

Fontosnak tarjuk, hogy az infrastruktúra-fejlesztésekhez szolgáltatás-fejlesztés is kapcsolódjon. A jobb minőségű szolgáltatások ezen – részben hazai forrásból, részben az Emberi Erőforrás Fejlesztés OP keretéből finanszírozandó - összetevőjét javasoljuk az elérni kívánt eredmények körében is megjeleníteni, bemutatva, hogy milyen módon kapcsolódik egymáshoz az infrastruktúra és a humán erőforrás fejlesztése a szolgáltatások fejlesztése érdekében.

Javasoljuk ebben az esetben is, hogy az eredmények leírása kerüljön valamelyest átfogalmazásra, oly módon, hogy az ne újabb célokat és preferenciákat tartalmazzon, hanem fogalmazza meg azokat a konkrét eredményeket, melyek várhatóan előállnak a program ezen célhoz kapcsolódó beavatkozásainak végrehajtása esetén.

A szegénység illetve mélyszegénység által érintett területek egyes megyékben (jellemzően a keleti országrész egyes megyéi, déli határszél megyéi) koncentrálnak, a problémák koncentrációja azonban nem befolyásolja a források megoszlását.

Kérdéses emiatt, hogy a prioritástengely által támogatott tevékenységek mennyire hatékonyan lesznek képesek hozzájárulni ahhoz a PM-ben is rögzített célhoz, miszerint elsősorban a szegénység és mélyszegénység elleni küzdelem kihívásaira kell összpontosítaniuk a közszolgáltatások esélyegyenlőségével kapcsolatos fejlesztéseknek.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátor: PR10 A betegek közül a várólista hossza miatt kórházba nem kerültek aránya ELEM mérés alapján

A tervezés utolsó szakaszában azonosított eredményindikátor megfelel az eredményindikátorokkal szemben támasztott leglényegesebb követelményeknek, szemben a korábbi OP-változatokban szereplő, az értékelők nem megfelelőnek értékelt „A fejlesztett közszolgáltatásokat igénybe vevők száma” indikátorral. Ezzel együtt felhívjuk a figyelmet arra, hogy az indikátor

- gyakorlatilag nem méri a szociális alapszolgáltatások infrastruktúrája fejlesztésének eredményeit

- Az egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztéséhez való kapcsolódása igen gyenge, tekintve, hogy az indikátor értékét ezen beavatkozások kimeneteihez képest igen jelentős mértékben befolyásolják más, a beavatkozásokhoz nem köthető tényezők hatásai.
- Az indikátor nem méri a szolgáltatások hozzáférés- és minőségbeli különbségeinek csökkenésére irányuló cél elérésének mértékét, sem térbeli, sem társadalmi csoportok közötti dimenzióban.

A célhoz mindazonáltal az indikátor kapcsolódik, ha gyengén is és értéke egyértelműen mérhető. Fontos a fentiek miatt, hogy a cél elérésének értékelhetősége érdekében kerüljön egyértelműen rögzítésre az indikátor értékének változására ható tényezők köre illetve a tényezők feltételezett hatásmechanizmusa, beleértve más OP-ok feltételezett hatásait is. Elengedhetetlennek látszik az is, hogy pontosabban és konkrétan kerüljenek meghatározásra a hozzáférés- és minőségbeli különbségek – a hozzáférést mind társadalmi csoportok hozzáféréseként, mind a földrajzi elhelyezkedésből következő megközelíthetőségként tekintve - és ezek épüljenek be a program jövőbeli értékelésének szempontjai közé.

A tevékenységek (akciók)

- **Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése**
- **A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése**

Az intézkedések illeszkednek a beruházási prioritás tartalmához és a meghatározott egyedi célkitűzéshez.

A korábban önállóan megjelenített „A meglévő, önkormányzati feladatellátást szolgáló intézmények akadálymentesítése, családbarát funkciók kialakítása” tevékenység a jelenlegi OP változatban csak a fenti beruházások részeként támogatható. Megítélésünk szerint hasznos lenne az önkormányzati épületek akadálymentesítésének támogatását lehetővé tenni minden olyan esetben, amikor az intézmény az akadálymentesítési jogszabályi feltételeknek nem megfelelő módon került kialakításra, függetlenül attól, hogy egyébként tárgya-e egyéb fejlesztéseknek.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A vezérelvek segítik az egyedi célkitűzés megvalósulását eredményező projektek kiválasztását, az ezzel kapcsolatos javaslataink jelentős részben beépültek az anyagba.

3.4.2.2 4.B A leromlott városi területeken és városi külterületeken élő alacsony státuszú családok, romák életkörülményeinek javítása

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

Az egyedi célkitűzés illeszkedik a választott beruházási prioritás tartalmához.

Az elvárt eredmények nem meghatározása tömören, címszó-szerűen történt meg. Kétségkívül nehezíti az elvárt eredmények konkrétabb kifejtését, hogy nincs megbízható adat arról, hogy a kezelni kívánt problémák – ebben az esetben a leromlott városi területek, a társadalmi kirekesztettség - milyen súlyosságú problémát jelent és milyen területi eloszlásban jelentkeznek. A program mind települészámolásokat, mind településrehabilitációs tevékenységeket támogat, hasonlóképpen az EFOP beavatkozásaihoz, azzal, hogy a TOP városi jogállású, míg az EFOP ilyen jogállással nem rendelkező települések (községek) területén finanszírozza a beavatkozásokat. Véleményünk szerint jobban szolgálta volna mindkét program eredményességét, ha a tevékenységek a programok tartalma alapján kerülnek lehatárolásra a két OP között, tekintve a kétfajta tevékenység részben eltérő megközelítést is kíván. Ezzel szemben, a falusi és városi jogállás nem képez alapot arra, hogy azonos problémákat különböző eszközökkel oldjanak meg, így a két OP gyakorlatilag ugyanazon tevékenységeket támogat.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátor: PR19 Szociális városrehabilitációs programmal elért hátrányos helyzetű lakosság száma

Az eredményindikátor véleményünk szerint nem felel meg teljes mértékben az eredményindikátorokkal kapcsolatos követelményeknek, hiszen nem a célcsoport egészére értelmezett változást ragadja meg, hanem a célcsoport beavatkozások által érintett részére korlátozódik. Másrészt, annak tényéhez, hogy a program elér bizonyos számú lakosságot, nem kapcsolódik egyértelműen kívánatos változási irány a célcsoport állapotában.

Javasoljuk ezért annak megfontolását, hogy a mutató úgy legyen kialakítva, hogy az a teljes célcsoport körében megcélzott változást tartalmazza, pl. a „leromlott (vagy szegregált és szegregációval veszélyeztetett) városi területeken élő (esetleg szegénység vagy szegregáció által érintett illetve veszélyeztetett) lakosok száma” megfogalmazással, értelemszerű ezen lakosok csökkenő tendenciát előírva. A beavatkozás eredménye az ilyen helyzetben élők számának csökkenése lenne, célértéke pedig az intézkedés leírásában is említett előkészítő tanulmányban határozható meg. Az indikátor javaslat szerinti átalakításához szükség lesz arra, hogy a szegregáció és szegregációval veszélyeztetett területek kijelöléséhez szükséges határértékek felülvizsgálatra kerüljenek, ahogy ezt az OP szövege is tartalmazza a támogatandó intézkedések leírásához fűzött lábjegyzetben.

A tevékenységek (akciók)

A beruházási prioritás keretében egy, önmagában komplex, több elemből álló projektek megvalósítását feltételező intézkedés (Leromlott városi területek rehabilitációja) kapott helyet, amely illeszkedik mind a megfogalmazott egyedi célkitűzéshez, mind a választott beruházási prioritás tartalmához.

Az intézkedés a 2007 és 2013 közötti programidőszakban sikeresnek bizonyult „szociális városrehabilitáció” tevékenységeinek részbeni folytatását foglalja magában, az előző programidőszakhoz képest jelentősen erősebb lakhatási tartalommal: a végrehajtandó projektek alapvető célja a lakhatási körülmények javítása és a lakófunkció erősítése, emellett azonban támogathatóak az új vagy javított funkciók létesítése is a rehabilitációs területen. Kifejezett

pozitívum, és összhangban van a korábbi programidőszakban szerzett tapasztalatokkal, hogy a projektek végrehajtási időszaka hosszabb lesz, akár 4-5 évnyi is lehet, valamint, hogy a beavatkozások finanszírozásában az ESZA is jelentős szerepet kap, kifejezetten a társadalmi hátrányok leküzdését célzó beavatkozások támogatása érdekében. Mivel a vonatkozó szociális, oktatási, foglalkoztatási szakterületek fejlesztését ágazati jellegű programok (az EFOP és a GINOP) is támogatják, szükséges olyan mechanizmusok kialakítása az egyes érintett OP-ok irányító hatóságai között, amelyek biztosítják egyrészt a városrehabilitáció részeként megvalósuló projektek szakágazati tervekhez való illeszkedését, másrészt megakadályozzák a kettős finanszírozás előfordulását. Mivel a városrehabilitáció során végbemenő ágazati jellegű humán fejlesztések egyetlen specifikuma, hogy egy, a rehabilitáció célterületére fókuszáló projektsomag részeként kerülnek megvalósításra, a finanszírozandó projektek más módszerrel, például célcsoport- vagy cél alapú lehatárolással nem választhatóak el eredményesen az ágazati programok beavatkozásaitól.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A vezérelvek elősegítik az egyedi célkitűzésnek megfelelő projektek kiválasztását, azonban azok körének bővítését javasoljuk, a kiválasztandó projektekre vonatkozó hatékonysági és esélyegyenlőségi szempontok valamint a fenntarthatósági követelmények megfogalmazásával.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Ennek alkalmazását indokoltnak ítéljük.

3.4.3 A kimeneti („output”) indikátorok

Az alábbi indikátorok kerültek megjelölésre:

A 4A egyedi célkitűzéshez kapcsolódóan:

- Jobb egészségügyi szolgáltatásokban részesülő lakosság (4.1.)
- Fejlesztéssel érintett egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok száma (4.2.)
- Újonnan épített vagy felújított rendelők, tanácsadók száma (4.3.)
- A fejlesztés révén létrejövő, megújuló szociális alapszolgáltatások száma (4.4.)

A mutatók megfelelően illeszkednek a tervezett intézkedésekhez, alkalmasak azok kimeneteinek mérésére.

A 4B egyedi célkitűzéshez kapcsolódóan:

- Helyreállított lakóegységek városi területeken (4.4.)
- Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek (4.5.)
- Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek (4.6.)

- Integrált városfejlesztési stratégiákat alkalmazó területeken élő lakosság (4.7.)

A javasolt fő mutatók megfelelnek az intézkedés fő kimeneteinek, azok mérésére alkalmasak.

Pontosításra szorul az „Integrált városfejlesztési stratégiákat alkalmazó területeken élő lakosság” indikátor tartalma. Integrált településfejlesztési Stratégiát (ITS) csaknem valamennyi járásközpont és valamennyi megyei jogú város készít, az operatív programokhoz kapcsolódó fejlesztések az ITS részeként, ahhoz illeszkedve valósulnak meg ezen városokban. Ebben a tekintetben a teljes felvázolt városi kör integrált városfejlesztési stratégiákat alkalmazó településnek tekinthető, ám a városok összesített lakosságszáma nem releváns adat jelen beruházási prioritással kapcsolatban.

A célértékek realitásának értékelést külön fejezet tartalmazza.

3.4.4 A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok

A prioritástengely tartalma egyértelműen hozzájárul a Partnerségi Megállapodás megvalósításához. Erősítendő a közszolgáltatások infrastruktúrájába történő a beavatkozások elmaradott térségekre és a leromlott városi területekre történő összpontosítása valamint a kapacitásigények konkrét felmérése és az ellátás elvárt hozzáféréseinek és minőségének meghatározása. A leromlott városi területek megújítása során is javasolt a legrosszabb helyzetben levő településrészekre és társadalmi csoportokra történő összpontosítás. Felhívtuk a figyelmet arra, hogy a javasolt eredményindikátor nem felel meg teljes mértékben a vonatkozó elvárásoknak. Fontos, hogy a falusi jogállású területek EFOP által finanszírozott rehabilitációja azonos elvek és módszerek alapján történjen, mint a városi területeké, hiszen a kezelés, fejlesztés optimális módja nem függ a település jogállásától. A két OP közötti javasolt feladatmegosztás (városi területek: TOP, falusi területek: EFOP) magában hordozza a koordinátlanság kockázatát, így továbbra is érvényesnek tartjuk azon javaslatunkat, miszerint az EFOP inkább a telepek felszámolására, míg a TOP a városi (települési) struktúrák („városi szövet”) rehabilitációjára összpontosítsa támogatásait.

3.5 5. sz. Prioritástengely: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás- ösztönzés és társadalmi együttműködés

3.5.1 A prioritástengely megalapozottsága

Problémák feltárása és a fejlesztési szükségletek bemutatása

A szükségletek bemutatása a PM alapján, azzal összhangban történik. A prioritástengely beavatkozásaihoz kapcsolódó szükségletek bemutatása azonban az általános szinten marad, a szükségletek területi különbségei tekintetében nem tartalmaz elegendő információt az OP. A 9. tematikus cél esetében a beavatkozások egyrészt a szociális városrehabilitációs tevékenységek ERFA által támogatott elemeit egészítik ki, másrészt közösségfejlesztési célok érdekében kerülnek felhasználásra. A városrehabilitációs célú egyedi célkitűzéshez tartozó fejlesztési szükséglet létező problémákból adódik (bár területi specifikumok itt sem kerültek feltárásra), míg a közösségfejlesztési beavatkozások indoklása elsődlegesen elméleti megfontolásokon alapul, hiányzik a problémák konkrét feltárása és bemutatása.

Illeszkedés a választott tematikus cél és beruházási prioritás tartalmához

A prioritástengely az alábbi Egyedi Célkitűzéseket tartalmazza:

- 5.A A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése

Beruházási prioritás: ESZA rendelet 3. cikk (1) a) i. munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén.

- 6.B A leromlott városi területeken élő családok, romák életkörülményeinek javítása

Beruházási prioritás: ESZA rendelet 3. cikk (1) b) i: aktív befogadás, különösen a jobb foglalkoztathatóság érdekében; (ii) a társadalom peremére szorult közösségek – például a romák – integrációja.

- 6.C Társadalmi aktivitás, társadalmi összetartozás növelése helyi szinten

ESZA rendelet 3. cikk (1) b) i: aktív befogadás, különösen a jobb foglalkoztathatóság érdekében; (ii) a társadalom peremére szorult közösségek – például a romák – integrációja.

Kérdéses a fenti 6. C jelű – általános minden társadalmi rétegre és egyénre vonatkozó - cél illeszkedése a beruházási prioritás elsődlegesen a leszakadó társadalmi rétegek illetve egyének segítésére, befogadására irányuló törekvéséhez.

A prioritástengely olyan humánerőforrás-fejlesztési eszközöket tartalmaz, melyek az ERFA által finanszírozott prioritásokkal együtt hivatottak céljaik elérésére, kiegészítő jelleggel kapcsolódva azokhoz. Ennél fogva - figyelembe véve az eredmény érdekelttség elvi követelményeit is - az ESZA által

finanszírozott beavatkozások specifikus célja azonos kellene, hogy legyen az ERFA által finanszírozott beavatkozások specifikus céljával.

A prioritástengely beavatkozásai kapcsolódásának indokoltsága az ERFA által finanszírozott beavatkozásaihoz a 9. tematikus célhoz kapcsolódó beavatkozások esetén (városrehabilitáció) erős, a 8. tematikus célhoz tartozó beavatkozások (foglalkoztatás) esetén kevésbé egyértelmű, de összességében a térség-specifikus foglalkoztatási célokhoz való illeszkedés kívánalmával indokoltnak tekinthető.

A beavatkozások tartalmi bizonytalanságaira tekintettel korábbi értékelő jelentéseinkben javasoltuk, hogy az önálló ESZA által finanszírozott prioritástengely helyett célszerűbb lett volna az ERFA és az ESZA közötti ún. keresztfinanszírozás lehetőségével élni, az alapokra vonatkozó közös rendelkezéseket tartalmazó jogszabály („CPR”) 98. cikk alapján. Véleményünk szerint, tekintve az ESZA prioritás tervezett költségkeretét is, az ESZA fentiek alapján történő kiegészítő alkalmazása egyszerűsíthette volna a program szerkezetét, ezzel hatékonyabb és eredményesebb program-megvalósítást téve lehetővé.

3.5.2 Az egyes Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika

3.5.2.1 5.A A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

Célszerű lenne egy célra összpontosító egyedi célkitűzést megfogalmazni. A kettős tartalmú célmeghatározás felveti a célhoz illeszkedő beavatkozások fókuszáltságának hiányát is. Véleményünk szerint a programok célja reálisan inkább a foglalkoztathatóság javítása lehetne, mint maga a foglalkoztatottak számának növelése. Ezen cél esetében is nehezíti a cél elérésének későbbi értékelését, hogy nem került meghatározásra a programban a "helyi" és a "térségi" gazdasági szereplők köre. A cél önmagában jelentősen átfed a GINOP hasonló céljaival. A specifikum az eszközökben, azaz a programok „területi alapon” történő megszervezésében érhető tetten, így a program által elért eredmények ezen cél esetében sem lesznek egyértelműen a TOP-hoz rendelhetőek, hanem a GINOP és a TOP beavatkozásainak együttes eredményeinek kell azokat tekinteni. A cél ezen sajátosságát az értékelési tevékenységek során figyelembe kell venni.

Az elvárt eredmények bemutatása körében javasoljuk pontosítani illetve tartalommal megtölteni a „vállalkozások működési környezete javul ...” megfogalmazást. Célszerű lenne egyértelműsíteni, hogy a "helyi alapon szervezett" programok megkülönböztető sajátosságai miben állnak és milyen többlet-eredményt hoznak létre azokkal szemben, melyek más módon - feltehetőleg központosítottan - jönnek létre.

Szintén az elvárt eredmények között kellene kifejtetni, hogy mit vár el a program a helyi foglalkoztatási paktumoktól és hogy ez az elvárás milyen módon kapcsolódik az 1. számú prioritástengely által finanszírozandó tevékenységekhez és azok céljaihoz. Önmagában a paktumok (megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések) létrejötte nem tekinthető eredménynek. Nagyobb hangsúllyal javasoljuk szerepeltetni a beavatkozások eredményei között azt, hogy azok várhatóan

jelentős mértékben hozzájárulnak az inaktív dolgozók munka világába történő visszailleszkedéséhez, ami a térség versenyképességének alakulására is kedvező hatással bír.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátorok:

PR12 Az 5 éven túl működő foglalkoztatási paktumok száma, db

PR13 A foglalkoztatási paktumok keretében álláshoz jutók közül a támogatás után egy éven túl állással rendelkezők száma

A program az ESZA felhasználásáról szóló rendelet szerint meghatározott közös eredményindikátorokat javasol, ezek különböznek az ERFA kapcsán megkövetelt eredményindikátoroktól. Ennek következtében a prioritás eredményeinek illeszkedése az ERFA által támogatott prioritások céljaihoz és eredményeihez nem egyértelmű. Az indikátorok utalnak a beavatkozások közvetlen kimeneteinek fennmaradására, a közvetlen eredmények fenntarthatóságára, így megfelelőek az ESZA által finanszírozott beavatkozások eredményességének mérésére.

A tevékenységek (akciók)

- **Foglalkoztatás-növelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések (paktumok)**

A korábbi OP változatokban külön szereplő, foglalkoztatást támogató intézkedések összevonásra és a „foglalkoztatási paktumok” szervezeti keretein belülré kerültek, ezzel a korábban különállóként tervezett beavatkozások a „paktumok” részévé váltak. A „paktumok” megfelelő keretet alkotnak a helyi foglalkoztatáspolitikai koordinációja számára, az összetett beavatkozások egy része azonban pontosításra szorul, az alábbiak szerint:

- Nem tisztázott, hogy milyen módon kerül sor a paktum részeként a vállalkozások képzési- és bértámogatással történő támogatására, és ez hogyan illeszkedik a GINOP foglalkoztatási és vállalkozásfejlesztési tevékenységeihez. Eleve a beavatkozás közvetlen céljának megfogalmazása pontosítandó, a jelenlegi megfogalmazás („...a tervezett beavatkozások közvetlen célja ezen beruházások foglalkoztatottságot növelő hatását a beruházással érintett térségbe koncentrálni”) nehezen értelmezhető.
- Szintén tisztázatlan, hogy milyen módon, milyen jellegű projektek illetve beruházások eredményeként kerül sor a „helyi foglalkoztatáspolitikai alakításában részt vevő szervezetek” kapacitásainak növelésére.
- Javasoljuk annak egyértelműbb megfogalmazását is a szövegben, hogy a tervezett megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések (paktumok) milyen módon működnek együtt illetve milyen kapcsolat van a paktumok két szintje között.

Fontos lenne a foglalkoztatási paktumok megtervezése során kiemelten kezelni az állami és helyi szereplők együttműködésének ösztönzését. Különösen fontos lenne annak felvázolása, hogy a munkaerőpiaci szereplők által a paktumok keretében kidolgozott stratégiák illetve kitörési pontok hogyan érvényesülnek a központi irányítású szakképző intézmények képzési kínálatában.

Véleményünk szerint a jelenleginél egyértelműbbé kellene tenni, hogy a programba a tervezés utolsó fázisában beillesztett „Gyermekekellátási szolgáltatások munkavállalóinak foglalkoztatási és képzési támogatása” beavatkozás nem kapcsolódik a foglalkoztatási paktumok egyik szintjéhez sem. Ennek fényében javasoljuk, hogy a beavatkozás önálló intézkedésként kerüljön megjelenítésre a prioritástengelyen belül és hogy a beavatkozás eredményességét – legalább output szinten – külön indikátor mérje.

A műveletek kiválasztásában alkalmazandó vezérelvek

A vezérelvek körében megjelenik pl. a GINOP-ból támogatott KKV-ok képzési és bértámogatásának preferálása. Kérdéses, hogy az hogyan illeszkedik ez a GINOP rendszeréhez – ennek részletes feltárására még nem került sor az értékelők részéről. Általánosságban nem tartjuk célszerűnek a KKV-ok külön képzési és bértámogatási célú támogatását, helyette inkább egységes – visszatérítendő eszközöket alkalmazó – vállalkozástámogatási konstrukciók megtervezését javasoljuk, a GINOP keretében.

A TKR rendszerét alkalmatlannak ítéljük arra, hogy vállalkozások támogatására vonatkozó döntéseket eredményezzen, így a vállalkozástámogatás (képzési és bértámogatás) és a TKR viszonyát egyértelműsíteni szükséges. Szintén javasoljuk annak világos megfogalmazását, hogy a szándékolt vállalkozás-támogatások hogyan viszonyulnak a paktumokhoz – csak paktumtagok részesülhetnek abból – ha igen, hogyan – vagy nem szükséges a paktumban együttműködni a támogathatósághoz – ez esetben viszont a paktumok leírása pontosítandó.

A vezérelvek további, kismértékű kibővítését javasoljuk, oly módon, hogy azok részesítsék előnyben a kiemelt célcsoportként tekintett társadalmi csoportokat illetve, hogy tartalmazzák a esélyegyenlőségi. (pl. nemek közötti esélyegyenlőség, sérülékeny társadalmi csoportok előnyben részesítése) kritériumokat.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Ennek alkalmazását indokoltnak ítéljük, kivéve a KKV-ok közvetlen bér- és képzési támogatását, ahol – legalább részben – visszatérítendő források alkalmazását véljük célszerűnek.

3.5.2.2 5.B A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú lakosság, kiemelten romák életkörülményeinek javítása

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

A célkitűzés kapcsolódik a 4. számú prioritástengelyben támogatni tervezett szociális városrehabilitációs tevékenységekhez. Ezen ESZA eszközök esetében megteremthetőnek látszik a kapcsolat az ERFA által támogatott intézkedésekkel, így a beavatkozások TOP-ba helyezése a szinergikus hatások alapján indokolt.

Megjegyzendő, hogy az elvárt eredmények között szerepeltetett „társadalmi hátrányok kompenzálását célzó programok valósulnak meg” kifejezés valójában nem utal az eredményre,

célszerű lenne végiggondolni és bemutatni, hogy mik is ezen megvalósuló programok tényleges eredményei, a célcsoport életében bekövetkező változásokként kifejezve.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátor: PR19 Szociális városrehabilitációs programmal elért hátrányos helyzetű lakosság száma, fő

Az indikátor meghatározása jelentős változáson ment át a tervezés utolsó fázisában, nagy vonalakban összhangban az értékelői megállapításokkal és javaslatokkal. Az indikátor megegyezik a kapcsolódó, az ERFA által finanszírozott beavatkozáshoz rendelt javasolt indikátorral, ami, tekintve, hogy a beavatkozások célja azonos, megfelelőnek értékelhető, bár az „eredmény” fogalmának az ERFA és az ESZA beavatkozásokhoz kapcsolódóan eltérő módon történő értelmezése következtében az indikátornak az ERFA által finanszírozott beavatkozásokhoz való illeszkedését nem értékeltük megfelelőnek. Ennek oka, hogy az indikátor nem utal a célcsoport egésze életében bekövetkezett változásra, hiszen a teljes célcsoportnak csak a program által érintett részére vonatkozó változásainak mérésére lehet alkalmas.

A tevékenységek (akciók)

- A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok

Az intézkedés összhangban van az OP szociális városrehabilitációt az ERFA eszközeivel támogató beavatkozások céljával és tartalmával. Fontos, hogy a városrehabilitáció keretében, akcióterületi alapon koncentrált fejlesztések keretében megvalósuló projektek - projektszinten - kerüljenek egyértelműen elkülönítésre a hasonló ágazati tartalmú, az ágazati OP (EFOP) keretében támogatandó beavatkozásoktól. Ezt a szándékot és az egyeztetés mechanizmusának fő jellemzőit javasoljuk megjeleníteni az OP szövegében.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A vezérelvek között javasoljuk hangsúlyozottan megjeleníteni az esélyegyenlőséggel és diszkriminációmentességgel összefüggő szempontok érvényesítésére és a sérülékeny társadalmi rétegek kiemelt segítésére vonatkozó preferenciákat.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Ennek alkalmazását indokoltnak ítéljük.

3.5.2.3 5.C Helyi szintű társadalmi pártbeszéd és helyi identitás erősödése

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

Az egyedi célkitűzés megfogalmazásának egyedi vonása, hogy "elsősorban települések, térségek, szomszédságok közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztésére" irányul. Ez viszont

önmagában nem teszi egyedivé a célt, csak az annak elérésére irányuló eszközöket jelöli meg. Látható, hogy az intézkedés kiegészíti a társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni fellépés egyéb eszközeit, az azonban nem derül ki az elvárt eredmények leírásából, hogy ezen eszközök eredményessége miért lehet nagyobb, mint az ágazati jellegű, az Emberi Erőforrás OP keretében tervezett intézkedéseké.

Javasoljuk, hogy a várt eredmények kerüljenek részletesebben kifejtésre, annak érdekében is, hogy igazolható legyen az azok elérése érdekében végrehajtandó beavatkozások TOP keretében történő kezelése, támogatása. (Megjegyzendő, hogy a „.....programok valósulnak meg” kifejezés nem jelöli meg a beavatkozások elvárt eredményét – ezt a célcsoport életében bekövetkezett változásként javasoljuk megfogalmazni.)

Kétségeink vannak afelől, hogy a térségi és helyi identitás marketing akciók eszközével erősíthető lenne. A kulturális és környezeti örökség megőrzésére irányuló programok támogatása viszont jól illeszkedhet a városrehabilitációs programok keretébe, mind a 6. tematikus célhoz, mind a 9. tematikus célhoz illeszkedő városi programokhoz illeszkedve. Ennek alapján felvetjük, hogy szükség van-e ezen tematikus cél önálló megfogalmazására a programban.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátor: PR18 Szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek (NGO-k) által részben vagy teljesen végrehajtott projektek száma

Összhangban korábban tett megállapodásunkkal, fenntartjuk, hogy a „Szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek (NGO-k) által részben vagy teljesen végrehajtott projektek száma” indikátor nem felel meg az indikátorokkal szemben támasztott követelményeknek, hiszen a projektek száma önmagában sem a tartósabb, szélesebb körben értelmezett eredményeket, sem a tevékenységek közvetlen kimenetét (output) nem méri. Javasoljuk az indikátor olyan megfogalmazását, ami a kialakított egyedi célkitűzés által megfogalmazott változás tartalmához – erősödő helyi identitás és párbeszéd – kapcsolódik.

A tevékenységek (akciók)

- Helyi közösségi programok megvalósítása

Az intézkedés egyes tevékenységeinek finanszírozhatósága kétséges. Nem látjuk, hogy a pl. a szabadidős programok, partnertalálkozók vagy pl. a hagyományörzés, néprajzi oktatás, hagyományalapú tudás erősítésére építő programok hogyan illeszkednének a választott ESZA beruházási prioritás tartalmi kereteihez, sem az aktív befogadás, sem a társadalom perifériájára szorult csoportok integrációja témájában.

Meg sem említi a leírás az intézkedésnek a roma közösségek integrációjában betöltendő szerepét, holott egyes térségekben és településeken ez jelentős fejlesztési szükségletként jelenik meg.

Az EFOP tevékenységeivel történő lehatárolás bonyolult, nehezen megvalósítható, így a végrehajtás fázisában jelentős koordinációs kapacitás igénye merül majd fel. Problémákat okozhat pl. a helyi fejlesztések és a központi - kevésbé hely specifikus szempontokat követő – mentorálás, sőt

folyamatsegítés összekapcsolása, a „célcsoport-specifikus” és a „nem célcsoport specifikus” programok közötti potenciális átfedések, bizonytalanságok kérdése.

A műveletek kiválasztásában alkalmazandó vezérelvek

Javasoljuk, hogy a sérülékeny társadalmi csoportok helyzetének javítására irányuló illetve ezen csoportokat és tagjaikat bevonó tevékenységek élvezzenek prioritást a műveletek kiválasztásában.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Ennek alkalmazását indokoltnak ítéljük.

3.5.3 A kimeneti („output”) indikátorok

A foglalkoztatási célhoz (8. számú tematikus cél) kapcsolódóan javasolt indikátorok:

- *Megkötött foglalkoztatási paktumok száma (5.1.)*
- *A foglalkoztatási paktumok keretében álláshoz jutók száma (5.2.)*

A javasolt indikátorok jól mérik a beavatkozások várható kimeneteit, azok korábbi értékelői javaslatainkkal is összhangban vannak.

A társadalmi befogadás (9. számú tematikus cél) céljához kapcsolódóan javasolt indikátorok:

- *Programokba bevont személyek száma (5.3.)*
- *Támogatott civil szervezetek száma (5.4.)*

A "támogatott civil szervezetek száma" indikátor nem ad elegendő információt a beavatkozások kimenetének tartalmáról, az indikátor elhagyását és új output indikátor kialakítását javasoljuk, összhangban a tervezett beavatkozások tartalmával. A programokba bevont személyek száma indikátor megfelelően utal a városrehabilitációs ESZA programok kimeneteire.

3.5.4 A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok

A 8. számú (Foglalkoztatás) tematikus célhoz kapcsolódó beavatkozásokkal kapcsolatos jelentős bizonytalanságokat az OP jelenlegi változata jelentős mértékben csökkentette. Még mindig bizonytalanul megalapozottnak tekintjük a 9. számú célhoz kapcsolódó, a társadalmi aktivitás növelésére irányuló egyedi célkitűzést. A 8. számú célhoz kapcsolódóan relevánsak a paktumok létrehozására irányuló intézkedések, bár a paktumok és a vállalkozásoknak nyújtandó bér- és képzési támogatásának összekapcsolásának módja és általában ezen támogatások hasznossága kérdéses. A 9. számú célhoz kapcsolódó tevékenységek körében a városrehabilitációhoz kapcsolódó valamint a

tudat- és szemléletformálást célzó intézkedései relevánsak és jól egészítik ki az ERFA által támogatott beavatkozásokat. Ezen tevékenységek – különösen a leromlott városi területek rehabilitációjához kapcsolódóak – vélhetően a jelenlegi tervhez képest jelentősen nagyobb forrás-mennyiség értelmes felhasználására is alkalmasak. Ezen prioritástengely tevékenységei kapcsán különösen fontosnak tarjuk az esélyegyenlőségi célok és preferenciák továbbfejlesztését és alkalmazását. A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok várható eredményessége kapcsán kulcsfontosságú az EFOP és a TOP végrehajtó szervezetei közötti együttműködés valamint az egyes támogatandó beavatkozások (projektek) eredmény-orientáltságának biztosítása.

3.6 6. sz. Prioritástengely: Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban

3.6.1 A prioritástengely megalapozottsága

Problémák feltárása és a fejlesztési szükségletek bemutatása

A tervezés utolsó szakaszában, közvetlenül az OP benyújtását megelőzően létrehozott prioritástengely összeállításának egyetlen célja, hogy általa az OP szerkezete megfeleljen a fenntartható városfejlesztést célzó beavatkozásokkal kapcsolatos azon követelménynek, hogy ezen, a tagállam részére nyújtandó ERFA támogatások legalább 5%-át kitevő beavatkozásoknak önálló OP-ban, önálló prioritástengelyben vagy ITB keretében kell megvalósulniuk. A korábbi, ITB keretében történő megvalósítással kapcsolatos tervek megváltozásakor nyilvánvalóvá vált, hogy az egyetlen, reálisan megvalósítható technikai megoldás a rendelet követelményeinek kielégítésére a fenntartható városfejlesztési tevékenységek önálló prioritástengelybe szervezése.

A prioritástengelyben szereplő fejlesztési szükségletek azonosak azon szükségletekkel, melyek az OP 1., 2., 3., 4 és 5. számú prioritástengelyeibe szervezett intézkedések alapjául szolgálnak. Jelen, 6. számú prioritástengely tervezett beavatkozásai megegyeznek az előzőekben felsorolt prioritástengelyek beavatkozásaival. Azok megalapozottságával kapcsolatos értékelői megállapítások illetve javaslatok – értelemszerűen, a prioritástengely létrehozásának fentebb összefoglalt módjából adódóan - érvényesek jelen prioritástengelyre is, ezért ezek megismétlésétől eltekintünk.

Az előzőeken túl, jelen prioritástengely kapcsán oly módon is felvetődik a fejlesztési szükségletek és az ezek kielégítésére rendelkezésre álló forrás-keretek viszonyának kérdése, hogy alátámasztott-e a „megyei” (azaz az 1. – 5. prioritástengelyekbe foglalt) és a városi (azaz jelen prioritástengelyek) fejlesztésekre allokált összegek (keretek) OP-tervezet szerinti felosztása. A fejlesztési szükségletek felmérésének jelen jelentésben is többször felvetett hiányosságai miatt ez a kérdés jelenleg egyértelműen nem válaszolható meg.

Illeszkedés a választott tematikus cél és beruházási prioritás tartalmához

Jelen prioritási tengely keretében finanszírozott fejlesztések 4 tematikus célhoz (TC4, TC6, TC8, TC9) is hozzájárulnak, ezen belül az alábbi beruházási prioritások érintettek:

ERFA

- 1301/2013/EU rendelet 5. cikk 8 b): a foglalkoztatás-barát növekedés elősegítése a saját belső potenciál kifejlesztése által, az adott területeket érintő területi stratégia részeként, beleértve a hanyatló ipari régiók átalakítását, valamint az egyes természeti és kulturális erőforrások fejlesztését, illetve az ezekhez való hozzáférhetőség javítását
- 1301/2013/EU rendelet 5. cikk 8 c): helyi fejlesztési kezdeményezések és szomszédos szolgáltatásokat nyújtó struktúrák támogatása munkahelyek teremtése érdekében, amennyiben ezek a tevékenységek a(z) 1304/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (1) alkalmazási körén kívül esnek

- 1301/2013/EU rendelet 5. cikk 6 (e): a városi környezetfejlesztést, a városok megújítását, a rozsdáövezetek (köztük az átalakuló használatú területek) helyreállítását és szennyezés mentesítését és a légszennyezés csökkentését célzó intézkedések, valamint a zajcsökkentési intézkedések támogatása
- 1301/2013/EU rendelet 5. cikk 4 (e): az alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó stratégiák támogatása valamennyi területtípuson, de különösen a városi területeken, ideértve a fenntartható városi mobilitás és a csökkentést előmozdító alkalmazkodási intézkedések támogatását
- 1301/2013/EU rendelet 5. cikk 4 (c): az energiahatékonyság, az intelligens energiahasználat és a megújuló energiák felhasználásának támogatása a közcélú infrastruktúrákban, beleértve a középületeket és a lakóépületeket is
- 1301/2013/EU rendelet 5. cikk 9 (a): beruházás a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába, az egészségügyi státuszbeli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint átállás az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra
- 1301/2013/EU rendelet 5. cikk 9 (b): a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása

ESZA

- 1304/2013/EU rendelet 3. cikk (1) a) i: munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén
- 1304/2013/EU rendelet 3. cikk (1) b) i: az aktív befogadás, többek között az esélyegyenlőség és az aktív részvétel előmozdítása, valamint a foglalkoztathatóság javítása érdekében

Az érintett beruházási prioritások köre megegyezik az OP 1., 2., 3., 4 és 5. számú prioritástengelyeibe szervezett beruházási prioritásokkal, emellett az alkalmazni kívánt beavatkozások is azonosak ezekkel, így a beavatkozások és a beruházási prioritások kapcsolatáról a megelőzőkben értékelt prioritástengelyekhez kapcsolódó megállapítások jelen prioritástengely kapcsán is érvényesek. Összességében, a bevont beruházási prioritások megfelelő alapot képeznek ahhoz, hogy a városok – igazodva saját Integrált Településfejlesztési Stratégiájukhoz is – integrált településfejlesztési akciókat hajtsanak végre. Megjegyzendő mindazonáltal, hogy az integrált megközelítésben rejlő eredményesség-növelő lehetőségeket több OP-ra kiterjedő ITB alkalmazásával a jelenleginél sokkal jobban ki lehetett volna használni.

Megállapítható, hogy a bevont célok és beruházási prioritások nagy száma miatt a tematikus koncentráció elve nem érvényesül a prioritástengely tartalmában. Ez azonban nem érinti érdemben sem az OP szintjén érvényesülő koncentrációt (hiszen nem növekszik sem az érintett tematikus célok, sem a beruházási prioritások száma), sem az egyes települések azon lehetőségeit, hogy számukra releváns problémákra koncentráljanak, hiszen ez utóbbi sokkal inkább az egyes települések számára

biztosított forráskeretek belső arányainak, mint az érintett beruházási prioritások számának a függvénye. Felhívja azonban ez a tény a figyelmet arra, hogy az egyes települések számára felhasználható források összetételének illeszkednie kell az adott település problémáinak és lehetőségeinek sajátos („specifikus”) szerkezetéhez, azaz célszerű a rendelkezésre álló keretek egyszerű arányosítással történő „szétosztása” helyett a különböző igényekre reflektáló belső forrásmegosztási javaslatot kidolgozni, a végrehajtás – adott esetben az ITP elkészítésének - első lépéseként.

3.6.2 Az Egyedi Célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika

A prioritástengely egyedi célkitűzései

- 6 A Megyei jogú városok gazdasági környezetének fejlesztése a foglalkoztatás növelése érdekében
- 6 B Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérése a gyermekellátási szolgáltatások által
- 6C Vállalkozói tevékenységek ösztönzése és a népesség megtartása városfejlesztési beavatkozásokkal
- 6 D Fenntartható közösségi mobilitás elősegítése
- 6 E A települési önkormányzatok energiahatékonyságának fokozása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése
- 6 F Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztése
- 6 G A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú lakosság, kiemelten romák életkörülményeinek javítása
- 6 H A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése
- 6 I A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú lakosság életkörülményeinek javítása valamint a társadalmi aktivitás, társadalmi összetartozás növelése helyi szinten

Az egyes célkitűzésekhez kapcsolódó beavatkozási logika azonos a „megyei” (1. – 5.számú) prioritástengelyekhez kapcsolódó beavatkozási logikával, azaz mind a

- A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom
- Az eredményindikátorok
- A tevékenységek (akciók)
- A műveletek kiválasztásának vezérelvei

- A támogatási forma indokoltsága

ezen prioritástengelyekkel azonos módon került felvázolásra, azzal a különbséggel, hogy az adott beavatkozások a megyei jogú városok területén kerülnek megvalósításra. Ennek következtében egyrészt a vonatkozó prioritástengelyek kapcsán tett megállapítások és javaslatok jelen prioritástengely kapcsán is érvényesek, másrészt felvetődik, hogy valóban azonos egyedi célkitűzések (és ezekhez kapcsolódóan azonos intézkedés-tartalom) meghatározása indokolt a megyék (azaz a kis- és középvárosok, falvak) és a megyei jogú városok fejlesztésének körében.

Ez utóbbi kérdés részletes elemzésére, értékelésére a rendelkezésre álló idő és információ nem volt elegendő, annyi azonban megállapítható, hogy

- részletes szükségletfelmérés híján valószínűleg az MJV-k körére kiterjedő célok „egyedisége” nem erősíthető a tervezési szakaszban, az OP részeként,
- feladatként jelenik meg a végrehajtási szakaszban, hogy a megyei jogú városok és a megyék fejlesztési prioritásaihoz kapcsolt projektkiválasztási kritériumok és feltételek a lehetőség szerint minél pontosabban tükrözzék a megyei jogú városok sajátos, a megyékétől eltérő fejlesztési szükségleteit.

3.6.3 A kimeneti („output”) indikátorok

Az outputok szintén azonos módon kerültek meghatározásra az 1. – 5. számú prioritástengelyek indikátoraival, így az ott szereplő megállapítások jelen prioritástengelyre is érvényesek.

3.6.4 A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok

A megyei jogú városok a megyékkel azonos tartalmú fejlesztéseket hajthatnak végre, indikatív tervezési forráskerettel. A lehetséges beavatkozások azonosak a megyék által alkalmazhatóakkal, ennek indokoltsága azonban kétséges. Legalább a végrehajtási fázisban célszerű lenne áttekinteni, hogy milyen módon lehetne a beavatkozásokat a megyei jogú városok megyékétől (véltetően) eltérő fejlesztési szükségleteihez illeszteni, pl. a projektkiválasztási kritériumok és preferenciák különböző módon való megfogalmazása által.

3.7 7. sz. Prioritástengely: Községi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)

3.7.1 A prioritástengely megalapozottsága

Problémák feltárása és a fejlesztési szükségletek bemutatása

Mind a PM, mind az OP érvel amellett, hogy a helyi közösségek összetartó erejének fokozása előmozdítja a gazdaságfejlesztési célok elérését. Az összefüggés alátámasztottsága elvi szinten marad. Nem került alátámasztásra, hogy a helyi közösségek fokozottabb együttműködésének akadályát ténylegesen a rendelkezésre álló infrastruktúra hiányosságai képezik. Emellett kétségtelenül

erős fejlesztési igény jelentkezik a városok részéről arra, hogy a kulturális kínálatukat erősítsék, minőségét fokozzák és arra is, hogy a lakosságot a jelenleginél aktívabban vonják be a kultúra művelésébe.

A közösségvezérelt helyi fejlesztések alkalmazása illeszkedik az elérni kívánt célhoz, a lakosság kulturális tevékenységekbe történő intenzívebb bevonásához valamint ennek közösség-építő hatásának kihasználásához a gazdaság fejlesztésének területén. A közösségvezérelt fejlesztések alkalmazásának kísérleti keretek közötti megvalósításának indoklása releváns elemeket tartalmaz. A városi környezet alkalmas lehet a kísérletek eredményes lebonyolítására és a fejlesztési szükséglet is valószínűsíthető a városi közösségek erősítése iránt.

Illeszkedés a választott tematikus cél és beruházási prioritás tartalmához

A prioritástengely az alábbi Egyedi Célkitűzéseket tartalmazza:

- 5.A / 5 B Erősebb kohézió megteremtése a városi közösségekben helyi közösség-szervezés és kulturális kínálatbővítés segítségével

Beruházási prioritás 9. (vi) CLLD keretében megvalósított beruházások

A választott beruházási prioritás a CLLD alkalmazásához kapcsolódó útmutatásoknak megfelel.

3.7.2 Az Egyedi Célkitűzéshez kapcsolódó beavatkozási logika

A célkitűzéshez kapcsolódó fejlesztési tartalom meghatározása

Javasoljuk, hogy az elvárt eredmények körében a jelenleginél markánsabban kerüljön megjelenítésre a kultúra közösség- és áttételesen gazdaságfejlesztési jelentősége, az ennek kiaknázására irányuló törekvés. Egyéb gazdaságfejlesztési jellegű eredmények indokoltságát viszont nem tarjuk indokoltnak. Javasoljuk, hogy az egyedi célkitűzés is erőteljesebben összpontosítson a kultúra szerepére a közösségfejlesztésben, és hogy ennek elvárt eredményeként legyen megjelenítve egy érdeklődőbb, nyitottabb, így kreatívabb városi társadalom létrehozásának célja. Ennek megfelelően egyedi célkitűzésként a „kreativitásra ösztönző városi kulturális környezet létrehozása a helyi közösségek együttműködésével” megfogalmazás megfontolását javasoljuk, a jelenlegi tervezetben szereplő „Erősebb kohézió megteremtése a városi közösségekben helyi közösség-szervezés és kulturális kínálatbővítés segítségével” helyett.

Az eredményindikátorok

A javasolt eredményindikátorok

- ERFA

PR15 A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya

PR16 A közösségi, szabadidős, közszolgáltatást nyújtó terekkel és létesítményekkel való lakossági elégedettség, pontérték

- ESZA

PR17 Kulturális intézmények látogatottsága

A „HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya” véleményünk szerint nem felel meg az eredményindikátorokkal szemben támasztott módszertani követelményeknek, mert a megcélzott célcsoportnak csak a projektek közvetlen eredményeit használó, igénybevevő szegmensére utal. Javasoljuk, hogy az indikátor mérje összességében a helyi kulturális intézmények látogatottságában beálló változást, összhangban a PR17 indikátorral. Javaslatunk szerint így a PR15 kóddal jelzett indikátor elhagyható.

. A „községi, szabadidős, közszolgáltatást nyújtó terekkel és létesítményekkel való lakossági elégedettség” (PR16) indikátort alapvetően hasznosnak értékeljük, mint a lakossági elégedettség mérésének eszközét, de ennek tartalmát is a kulturális szolgáltatást nyújtó terekkel és a kulturális élet minőségével kapcsolatos elégedettség mérésére javasoljuk korlátozni.

A tevékenységek (akciók)

Az intézkedés tevékenységeinek körében a szabadidős terek és tevékenységek fejlesztésének jelentősen kisebb, kiegészítő jellegű, a kulturális tevékenységeket és az azokhoz kapcsolódó terek fejlesztésének nagyobb hangsúlyát javasoljuk. A különböző társadalmi csoportok speciális igényeinek differenciált kielégítésére való törekvést hasznos iránynak ítéljük. Javasoljuk ehhez kapcsolódóan, hogy lehetőség szerint minden célcsoport és fejlesztési irány tartalmazzon a társadalom szellemi - és ezt kiegészítő módon fizikai - aktivitásának ösztönzésére szolgáló tevékenységeket.

Különösen az ESZA által finanszírozandó tevékenységek köréből hiányoljuk a kulturális és művészeti tevékenységek élénkítését és az ilyen jellegű eseményekben való részvétel ösztönzését célzó tevékenységeket.

A beavatkozások kulturális, közösségfejlesztő jellegétől valamelyest idegennek érezzük a helyi termékek értékesítésére és „a helyi gazdaság közösségi megoldásait támogató beruházások” támogatására irányuló terveket és javasoljuk, hogy ezek – a fő célra történő jobb összpontosítás érdekében– kerüljenek ki a támogatható tevékenységek közül.

A műveletek kiválasztásának vezérelvei

A leírás megfelelő részletezettséggel és tartalommal mutatja be a kísérleti fejlesztések helyszíneinek kiválasztását vezérlő főbb elveket. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a megfelelően átlátható kiválasztási folyamat megszervezése és egyértelmű szakmai kritériumok felállítása szükséges ahhoz, hogy tényleges stratégiák – így a projektek helyszínei is – azonosíthatóak legyenek. Tekintettel arra, hogy a „CLLD” alkalmazásában nincs rendelkezésre álló tapasztalat, a jelentkezők felkészülését is részletes útmutatóval és szakmai tanácsadással célszerű segíteni.

A támogatási forma indokoltsága

A célkitűzéshez kapcsolódóan a program vissza nem térítendő támogatások nyújtását tervezi. Ennek alkalmazását indokoltnak ítéljük.

3.7.3 A kimeneti („output”) indikátorok

A javasolt indikátorok:

ERFA:

- Városi környezetben épített vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek (7.1.)
- Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek (7.2.)

ESZA:

- Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztési stratégiával érintett települések lakosság száma (7.3.)
- A társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által teljesen vagy részben végrehajtott programok száma (7.4.)

Az ERFA által finanszírozott beavatkozásokhoz rendelt indikátorok megfelelően képesek mérni a várható tevékenységek lényeges kimeneteit.

Az ESZA által finanszírozandó beavatkozások indikátorai közül a „helyi fejlesztési stratégiával érintett települések lakosság száma” (7.3.) indikátor utal ugyan valamelyest a tevékenységek kimenetére, de értékének alakulásából érdemi következtetéseket nem lehet levonni a beavatkozások közvetlen eredményességére nézve, hiszen a nagy lakosság számú településeken megvalósuló fejlesztések nem tekinthetők „jobbnek” vagy „eredményesebbnek”, mint a kisebbeken. Javasoljuk ebben az esetben is a PO15 számú, „A programokba bevont személyek száma” tartalmú indikátor alkalmazását, véleményünk szerint ez szorosabban kapcsolódik a beavatkozások tényleges kimenetéhez.

A „társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által teljesen vagy részben végrehajtott programok száma” (7.4.) indikátor nem utal a beavatkozások kimenetére, hiszen önmagában a programok száma szolgáltat érdemi következtetések levonására alkalmas információt. Előző javaslatunk elfogadása esetén javasoljuk ezen indikátor elhagyásának megfontolását.

A célértékek realizálásának értékelést külön fejezet tartalmazza.

3.7.4 A legfontosabb, átfogó jellegű megállapítások és javaslatok

A kísérleti CLLD fejlesztések leírása megfelel azok OP-ba történő illesztése számára, ezzel együtt a konkrét tevékenységek tervezett köre számos szempontból még kevésbé kidolgozott. A kidolgozás során fontos, hogy a tevékenységek a jelenlegi tervezetnél jobban fókuszáljanak a kultúra település- és társadalomfejlesztő hatásának kiaknázására. Szükséges a tevékenységek megkezdését megelőzően

a CLLD lebonyolításával összefüggő eljárási és tervezési kérdések tisztázása is, emellett javasolt az alkalmazandó indikátorok körének kismértékű korrekciója is.

4 A TELJESÍTMÉNYKERET ÉS AZ INDIKÁTOROK CÉLÉRTÉKEI

4.1 A teljesítménykeret alkalmazása

Az értékelés alapját „A TOP indikátorainak és teljesítmény keretrendszerének módszertani leírása” című, az OP tervezői által összeállított anyag (Budapest, 2014. november 17., készítette: NTH Területi és Egyedi Ágazati Fejlesztési Főosztály) és az értékelt OP-változat szövege képezi. Az értékelés jelen fejezete elsődlegesen a dokumentumelemzés módszerével készült, az így szerzett információkat az értékelők saját tapasztalataik alapján egészítették ki, kisebb mértékben. A tervezőkkel nem történt részletes és érdemi kommunikáció, amely a dokumentumok háttérében álló megfontolások illetve részletek megismerésére irányult volna.

4.1.1 Az alkalmazott módszertan értékelése

A teljesítménykerettel kapcsolatos fő követelmény, hogy

- kialakítása – elsődlegesen a kiválasztott indikátorok és a célértékek megállapítására irányuló módszertan - feleljen meg a teljesítménykeret alkalmazásával kapcsolatos EU elvárásoknak (elsősorban az ESB alapok közös rendelkezéseiről szóló rendelet, melyet az EU Bizottság által kiadott segédanyag („Guidance Fiche”) útmutatásai egészítenek ki.
- alkalmazásával reális, betartható célértékek kerüljenek kialakításra, melyek biztosítják a források időben történő, maximális mértékű felhasználását.

Az értékelés az alábbi értékelési kérdésekre keres választ:

Q1. A kiválasztott output indikátorok megfelelően reprezentálják-e a prioritás egészének lebonyolítását, a tevékenységek lefedik-e a forrásallokáció többségét (legalább felét)? Az esetlegesen alkalmazott egyéb mutatók (megvalósítási kulcs-lépések, eredményindikátorok) használata megfelelő-e, illetve lenne-e szükség ilyenek alkalmazására?

Az értékelés eredményeit prioritástengelyenként összefoglaló táblázat „*az indikátorok megfelelése*” oszlopa foglalja össze a fenti kérdések segítségével megtett megállapításokat.

Q2.: Az indikátorokhoz rendelt célértékek valamint az alkalmazott pénzügyi indikátor reálisan elérhetőnek tűnik-e, esetlegesen szükséges lehet-e a célértékek növelése, akár a közbenső 2018-ig tartó, akár a teljes, 2020-ig tartó időszakra vonatkozóan?

Az értékelés eredményeit prioritástengelyenként összefoglaló táblázat „*a célértékek megfelelése*” oszlopa foglalja össze a fenti kérdések segítségével megtett megállapításokat

Általános, minden prioritástengelyre érvényes megállapítások

- *Az output indikátorok tekintetében:*

Az alkalmazott módszertan jellemzően a 2007 – 2013 időszak programjainak hasonló projektjeinek elemzésére épül, a módszertan szerint „döntő mértékben” az így kialakított fajlagos költségek (egységköltség becslések) alapján történik a célértékek számítása. A fajlagos költségek alkalmazása

során a módszertan nem tartalmaz olyan korrekciót, melynek célja a 2007 – 13 időszakban megvalósított és 2014 – 2020 időszakban tervezett projektek tartalmának különbözőségei miatti eltérések hatásának kiegyenlítése lenne, valamint az árak esetleges változásának tendenciáival sem számol. A konkrét számítások illetve a kiszámított fajlagos költségek nem álltak az értékelők rendelkezésére.

A közbenső (2018 évben teljesítendő) output célértékek a pénzügyi indikátor értékéhez kapcsolódóan kerültek meghatározásra. A pénzügyi indikátor értékét (költségnyilatkozatba foglalt összeg) egységesen, minden prioritástengely vonatkozásában a teljes forráskeret 25%-ában határozza meg a program. Arról nem tájékoztat a módszertan, hogy az eredményességi tartalék felhasználásával számolnak-e a tervezők a végrehajtás második részében, a 2018 utáni időszakban.

Egyetlen esetben sem került alkalmazásra sem eredményindikátor, sem a megvalósítás kulcs-lépése („key implementation step”) a teljesítménykeret részeként.

- *Az eredményindikátorok tekintetében*

Az eredményindikátorok mindegyikéhez – kivéve a Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések tématerületét – számszerűsített bázis- és célértékek kerültek hozzárendelésre. A célértékek meghatározására szolgáló becslések, feltételezések illetve módszerek nem állnak az értékelők rendelkezésére, így a célértékek kapcsán megalapozott javaslatok megtételéhez nem áll rendelkezésre elegendő információ. A célértékek becsléséhez véleményünk szerint szükség lenne a beavatkozások pontosabb hatásmechanizmusának feltárásához, modellezéséhez, ami magában foglalná az indikátorok értékére ható tényezők azonosítását is, összhangban a jelen jelentés más elemeiben rögzített, megfogalmazott javaslatokkal. Információink szerint a hatásmechanizmus részletes feltárására nem került sor, így ennek alapján azt feltételezzük, hogy az eredményindikátorok célértékének becslése jelentős mértékben pontosítható.

A fentiek alapján, minden prioritástengely vonatkozásában megfogalmazhatóak az alábbi javaslatok:

- *Az output indikátorok tekintetében*

A célérték meghatározási módszertanokba épüljenek be olyan korrekciók, melyek a 2007 – 2013 és a 2014 – 2020 időszak programjainak különbözőségéből fakadó, a projektek különbözőségében megnyilvánuló hatásokat korrigálják, valamint az árak változásából adódó hatások, pontosabb becslést téve ezzel lehetővé.

Az alkalmazandó módszerek köre egészüljön ki a forrásfelhasználás tervezett időbeli lefutását prioritástengelyenként – egyes esetekben intézkedésenként – leíró modelljének felvázolásával, az ezt befolyásoló tényezők számba vételével, egyrészt a közbenső célértékek pontosabb és vélhetően prioritástengelyenként – esetlegesen intézkedésenként - különböző meghatározása, másrészt az esetleges eltérések korrekciójára való felkészülés érdekében. A modell felállításakor kerüljön figyelembe vételre az a tény, hogy a 2018-as közbenső célok elérését követően felhasználhatóvá válik a teljesítménytartalék.

- *Az eredményindikátorok tekintetében*

Kapcsolódva az értékelés során megtett korábbi javaslatainkhoz, szükségesnek ítéljük, hogy az egyes beavatkozások hatásmechanizmusa kidolgozásra, esetlegesen modellezésre kerüljön, és ennek alapján kerüljenek pontosításra az eredményindikátorok célértékei.

4.1.2 Prioritástengelyenkénti értékelés

A fenti, minden prioritástengelyre kiterjedő megállapítások és javaslatok mellett az egyes prioritástengelyek tekintetében az alábbi megállapításokat és javaslatokat tesszük:

A célértékek megfelelősége kapcsán az alábbi – általunk reálisnak tartott – kiinduló helyzetértékelésből indulunk ki:

- A projektek előkészítettsége nagyjából megfelel a megyei szintű „bottom up” tervezési folyamat áttekintése alapján érzékelhető szintnek: a beruházások jellemzően a „projektötlet” kidolgozottsági szintjén állnak, az OP-hoz illeszkedő konkrét és előkészített projektek száma jellemzően alacsony.
- A végrehajtó intézmények szerepéről eddig megismert információ alapján az intézmények feladatköre még tisztázatlan, a rendelkezésre álló személyi állomány, illetve rendszerek jelenleg még nem állnak készen a végrehajtási feladatok ellátására. Az erre való felkészülés időigényes folyamat.

A fentiek következménye, általánosságban a végrehajtásra nézve, hogy nem várható a kifizetések és a közvetlen eredmények (outputok) gyors felfutása az OP elfogadását követően, hanem inkább egy relatíve lassú, elhúzódó előkészítési szakaszra érdemes felkészülni. Azzal a feltételezéssel élünk, hogy a 2014-es évben – a fentiek következtében – a projektek megvalósítása nem kezdődik meg. Az első projektek kiválasztása, majd azok végrehajtásának megkezdése 2015-ben várható.

Az „n+3” szabály következtében a 2014 és 2015 évben allokált forrásokat kell felhasználni 2018 végéig. Ez, az OP pénzügyi ütemezése alapján a teljes költségvetés mintegy 25 %-át teszi ki akkor, ha az első két éves allokáció teljesítménykeret nélküli részét hasonlítjuk a teljes, teljesítménykerettel megnövelt allokációhoz .és kb. 26,6%-át, ha mind a rész-, mind az egész összeg esetében figyelembe vesszük a teljesítménykeretet.

Ennek alapján a pénzügyi indikátor teljes kerethez képest tervezett 25%-os értéke megfelelő, reális ám kevésbé ambiciózus értéknek tekinthető. Jellemzően magasabb felhasználást az előkészítettség jelenlegi állapota várhatóan nem tesz lehetővé, míg a tervezett értékek elérése egyrészt a forrásvesztés elkerülése miatt követelmény, másrészt, támaszkodva az előző időszak tapasztalataira, sikerülhet is az intézményrendszernek.

Az egyedi célkitűzésekhez rendelt kimeneti mutatók a teljes programidőszak célértékeinek jellemzően 20%-át (12 – 22 % közötti értékek) teszik ki.

Értelemszerűen, a kiválasztott kimeneti mutatók elérésére fordítandó források részét képezik a teljes felhasználásra tervezett forrásmennyiségnek, ez az arányszám azonban érdemben nem becsülhető, legfeljebb feltételezhető, hogy a végrehajtás során a teljesítménykerethez rendelt mutatók elérése a végrehajtó intézmények számára egyértelmű prioritásként jelentkezik, ami várhatóan az arányosan nagyobb ráfordításokban is jelentkezik. Ezzel együtt, tekintve, hogy számos olyan költség merül fel a programozás során, amely nem eredményezi közvetlenül a kiválasztott mutatókban jelentkező növekményt, a teljesítménymutatók értékei nagy vonalakban elérhetőnek tűnnek, ezzel együtt elérésük kihívást is jelent az intézményrendszer számára, elsődlegesen annak következtében, hogy sem a potenciális projektek, sem a végrehajtó intézményrendszer nem áll még készen a megvalósítás megkezdésére.

Az egyes prioritástengelyek tekintetében, a fentieket is figyelembe véve, az alábbi megállapításokat és javaslatokat tesszük:

Prioritástengelyek és a teljesítménykeret output indikátorai	Megállapítások		Javaslatok
	az indikátorok megfelelése	a célértékek megfelelése	
<p>TOP 1</p> <p>Prioritástengely:</p> <p>PO01 A fejlesztett vagy újonnan létesített iparterületek és ipari parkok területe, ha</p> <p>CO14 A felújított vagy korszerűsített utak teljes hossza, km</p> <p>PO02 Támogatott 0-3 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma</p>	<p>Az indikátorok nem reprezentálják a turisztikai beavatkozások közvetlen eredményeit így nem fedik le a támogatott tevékenységek túlnyomó részét.</p>	<p>A végső célértékek megfeleléségének specifikus értékelésére nem került sor.</p> <p>A 2018-ra vonatkozó részcélok a teljes célérték 20%-át teszik ki, ami nagy vonalakban összhangban van a 25%-os forrás-felhasználási tervvel.</p>	<p>a turisztikai output indikátor (CO09 A természeti és a kulturális örökségnek, illetve látványosságnak minősülő támogatott helyszíneken tett látogatások várható számának növekedése, látogatás/év) bevonása a teljesítménykeretbe.</p>
<p>TOP 2</p> <p>Prioritástengely:</p> <p>CO38 Városi területeken létrehozott vagy helyreállított nyitott</p>	<p>A választott indikátor releváns a teljesítménymérési keretben való alkalmazás szempontjából és méri a prioritástengely beavatkozásainak túlnyomó részéhez köthető outputokat.</p> <p>Felhívjuk azonban a figyelmet arra, hogy a</p>	<p>A végső célértékek megfeleléségének specifikus értékelésére nem került sor.</p> <p>A 2018-ra vonatkozó részcélok a teljes célérték 20%-át teszik ki, ami nagy vonalakban összhangban van a</p>	<p>Hulladékkezelésre irányuló indikátor azonosítása (célszerűen output) és ennek beillesztése a teljesítménykeretbe, ha a tevékenységek beavatkozási kategóriáinként megosztott indikatív</p>

Prioritástengelyek és a teljesítménykeret output indikátorai	Megállapítások		Javaslatok
	az indikátorok megfelelése	a célértékek megfelelése	
terek, m2	hulladékkezeléssel összefüggő tevékenységek viszonylag nagy forráskerettel szerepelnek az OP beavatkozási kategóriáknaként megosztott indikatív forrásai között. Amennyiben ez valós fejlesztési szándékot tükröz, indokolt a kapcsolódó indikátor bevonása a teljesítménykeretbe.	25%-os forrás-felhasználási tervvel. Tekintettel azonban arra, hogy a prioritástengelyben tervezett beavatkozások előkészítési igénye relatíve nagy, kissé kockázatosnak tűnik a teljes a célértékek 20%-ának vállalása.	forrásai nem csökkennek jelentősen. A CO38 kódszámú indikátor közbenső célértékének kismértékű csökkentése
TOP 3 Prioritástengely: PO09 Kialakított kerékpárforgalmi létesítmények hossza, km CO34 Üvegházhatású gázok becsült éves csökkenése, tonna CO2 egyenérték	<p>A kiválasztott indikátorok megfelelően mérik és reprezentálják a prioritástengely megvalósításában elért előrehaladást.</p> <p>Az ÜHG kibocsátási mutató alkalmazásával járó gyengeség, hogy az valójában a támogatott projektek tervezett ÜHG kibocsátás-csökkenésén alapul, ennek kiküszöbölése érdekében különösen fontos, hogy a projektek értékelési fázisában megfelelő alapossggal kerüljenek értékelésre a kedvezményezett vállalásai.</p> <p>A „kialakított kerékpár forgalmi létesítmények hossza” indikátor megfelelően egyszerű, vélhetően magába foglalja az outputok jelentős részét. Alkalmas a</p>	<p>A végső célértékek megfelelésének specifikus értékelésére nem került sor.</p> <p>az ÜHG kibocsátás csökkenésére vonatkozó indikátor esetén kissé alábecsültnek tűnik a célérték 10%-ában meghatározott közbenső érték, míg a kerékpáros közlekedési infrastruktúra esetében jelentős kockázata van annak, hogy a beruházások műszaki illetve tulajdonviszonyokat érintő előkészítettsége nem teszi lehetővé a megvalósítás gyors megkezdését, így</p>	<p>A projektfejlesztés- és értékelés fázisában pontos módszertani útmutató rendelkezésre bocsátása az egyes projektek megvalósítása esetén elérhető ÜHG csökkenés pontos meghatározhatósága érdekében</p> <p>az ÜHG kibocsátás esetén a célérték kismértékű (max 5%) emelése, a kerékpáros létesítmények esetén a lehetséges beruházások előkészítettsége gyors áttekintése és ennek alapján a szükséges korrekció megtétele, kismértékű csökkentés (5%) lehetőségének végiggondolása.</p>

Prioritástengelyek és a teljesítménykeret output indikátorai	Megállapítások		Javaslatok
	az indikátorok megfelelése	a célértékek megfelelése	
	teljesítmény mérésére.	a tervezett 25%-os output célérték teljesítését.	
TOP 4 Prioritástengely: PO10 Fejlesztéssel érintett egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok száma CO40 Helyreállított lakóegységek városi területeken, lakóegység	<p>A kiválasztott indikátorok megfelelően mérik és reprezentálják a prioritástengely megvalósításában elért előrehaladást.</p> <p>A 2007- 2013 időszak hasonló beavatkozásai esetében nem volt jellemző cél a lakóegységek felújítása, rekonstrukciója, így a projektekből nyert információ pontossága kérdéses, ami kockázatot jelent a célértékek teljesíthetőségére.</p>	<p>A végső célértékek megfelelésének specifikus értékelésre nem került sor.</p> <p>A célértékek 20 %-ában meghatározott közbenső értékek reálisnak tűnnek a egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok száma indikátor esetében.</p> <p>Valamelyest túlzónak véljük a szociális városrehabilitáció kapcsán a „...lakóegységek...” indikátor 20%-ának teljesítésére vonatkozó célt, elsődlegesen amiatt, hogy a komplex szociális városrehabilitációs projektek előkészítése igen időigényes folyamatnak bizonyult az előző programidőszakban, és nincs annak jele, hogy ez másként alakulna a jelenlegiben.</p>	<p>A „...lakóegységek...” indikátor közbenső célértékének csökkentése, akár a teljes célérték kb. 15%-áig.</p>
TOP 5	Az azonosított indikátorok elméletileg	A végső célértékek megfelelésének	PR18 indikátor mellőzésének, új output

Prioritástengelyek és a teljesítménykeret output indikátorai	Megállapítások		Javaslatok
	az indikátorok megfelelése	a célértékek megfelelése	
<p>Prioritástengely:</p> <p>PO13 Megkötött foglalkoztatási paktumok száma, db</p> <p>PR18 Szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek (NGO-k) által részben vagy teljesen végrehajtott projektek száma, db</p>	<p>megfelelően méri a prioritástengely fő tevékenységeinek megvalósulását. Felhívjuk mindazonáltal a figyelmet arra, hogy a „PR18 Szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek (NGO-k) által részben vagy teljesen végrehajtott projektek száma, db” indikátor egyrészt nem tekinthető valódi eredményindikátornak, másrészt pedig, hogy az indikátor nem méri megfelelően a tevékenységek kimenetét.</p>	<p>specifikus értékelésre nem került sor.</p> <p>A közbenső érték kapcsán a Megkötött foglalkoztatási paktumok száma tekintetében a teljes célérték 20 %-os teljesülése a 25%-os forrásfelhasználás fényében reális célnak tekinthető, míg a PR18 kódszámú indikátor esetén a teljes tervezett érték 33%-át kitevő rész cél túlzottan ambiciózusnak és nehezen teljesíthetőnek tűnik.</p>	<p>indikátor azonosításának megfontolása, ennek hiányában</p> <p>PR18 kódszámú indikátor közbenső célértékének csökkentése, a végcél kb. 20%-os értékére</p>
<p>TOP 6</p> <p>Prioritástengely:</p> <p>PO01 A fejlesztett vagy újonnan létesített iparterületek és ipari parkok területe, ha</p> <p>CO14 A felújított vagy korszerűsített utak teljes hossza, km</p> <p>PO02 Támogatott 0-3</p>	<p>Az indikátorok és a célértékek megfelelésének értékelése az 1. – 5. prioritástengelyhez kapcsolódóan megtörtént. A megyei jogú városok területére érvényes 6. prioritástengely célértékei a többi prioritástengelyhez hasonlóan egységesen a teljes célérték 20%-os arányában kerültek meghatározásra, így az ezekkel kapcsolatos megállapítások és javaslatok a 6. prioritástengely kapcsán is érvényesek.</p>		

Prioritástengelyek és a teljesítménykeret output indikátorai	Megállapítások		Javaslatok
	az indikátorok megfelelése	a célértékek megfelelése	
<p>éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma</p> <p>CO38 Városi területeken létrehozott vagy helyreállított nyitott terek, m2</p> <p>PO09 Kialakított kerékpárforgalmi létesítmények hossza, km</p> <p>CO34 Üvegházhatású gázok becsült éves csökkenése, tonna CO2 egyenérték</p> <p>PO10 Fejlesztéssel érintett egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok száma</p> <p>CO40 Helyreállított lakóegységek városi</p>			

Prioritástengelyek és a teljesítménykeret output indikátorai	Megállapítások		Javaslatok
	az indikátorok megfelelése	a célértékek megfelelése	
területeken, lakóegység PO13 Megkötött foglalkoztatási paktumok száma, db PR18 Szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek (NGO-k) által részben vagy teljesen végrehajtott projektek száma, db			
TOP 7 Prioritástengely: CO38 Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek, m2 PR17 Kulturális intézmények	A „városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek” indikátor megfelelőnek tűnik a teljesítménykeret szempontjából, ám önmagában nem méri a prioritástengelyre allokált források legalább felének felhasználásától várt outputokat. A „PR17 Kulturális intézmények látogatottsága” indikátor kiválasztása a teljesítménykeretbe jelentős kockázatokat	A végső célértékek megfelelésének specifikus értékelésére nem került sor. A teljes célérték 10%-át valamelyest meghaladó közbenső érték elérése igen komoly kihívást jelent, tekintettel a „CLLD” konstrukció előkészítettségének teljes hiányára. Ezzel együtt, ha nem sikerül a 10% körüli érték elérése a közbenső értékelési pontig (2018 vége), akkor a	Az eredményességi keret kialakítása során megfontolásra javasoljuk, hogy kulcsfontosságú végrehajtási lépések („mértékövek”) teljesülését irányozza elő a program, hiszen a kísérleti jellegből és a CLLD sajátosságaiból adódóan az előkészítés ideje minden CLLD esetén elhúzódhat és fennáll annak veszélye, hogy a részcélok elérésének határidejére minden CLLD előrehaladott állapotba kerül, de még

Prioritástengelyek és a teljesítménykeret output indikátorai	Megállapítások		Javaslatok
	az indikátorok megfelelése	a célértékek megfelelése	
látogatottsága	hordoz, mivel az eredményjellegű, az eredmények létrejöttét pedig jelentős, a beavatkozásokon kívüli tényezők befolyásolják.	teljes konstrukció megvalósíthatósága is komolyan kockázatossá válhat.	<p>egyetlen projekt sem lesz képes konkrét kimenetek előállítására.</p> <p>Alternatívaként javasoljuk, hogy a „CLLD” ESZA által finanszírozott beavatkozási outputjainak mérésére kerüljön bevezetésre a „A programokba bevont személyek száma” indikátor és ez az indikátor kerüljön a teljesítménykeretbe a programban javasolt PR17 kódszámú eredményindikátor helyett.</p>

4.1.3 Összefoglaló megállapítások és javaslatok

A teljesítménykeret kialakítása nagy vonalakban megfelel az OP tartalmára vonatkozó követelményeknek, ezzel együtt ahhoz, hogy a módszertani leírás tartalmazza a Bizottság 215/2014/EU (2014. március 7.) végrehajtási rendeletének 4. cikk szerinti, a programokat előkészítő szervek által rögzítendő információk körét, szükséges azt kiegészíteni, az alábbiak szerint:

A „ mérföldkövek és célok értékének becsléséhez használt adatok vagy bizonyítékok és a kiszámítási módszer, például az egységkötségekre, referenciaértékekre, a végrehajtás általános vagy korábbi arányára vonatkozó adatok, szakértői tanácsok és az előzetes értékelés következtetései;” esetében a módszertani **vázlatban megadott információ részletezése,**

míg a

„műveletek által képviselt pénzügyforrás-elosztás részesedésére vonatkozó információk, amelyeknek megfelelnek az eredményességmérési keretben meghatározott kimeneti mutatók és a kulcsfontosságú végrehajtási lépések, valamint ezen részesedés kiszámításának magyarázata;” esetében a **szükséges információ előállítása és megadása** tűnik szükségesnek.

A teljesítménykerethez választott indikátorok és célértékek kisebb korrekciójára tettünk átfogó jellegű javaslatot, részletesebb, esetlegesen pontosabb javaslat megtételére a célértékek tekintetében az alkalmazott számítási módszer pontos ismeretében, a tervezőkkel együttműködve kerülhet sor.

5 A HORIZONTÁLIS CÉLOK ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK ÉRTÉKELÉSE

5.1 Fenntartható fejlődés

Az OP egésze kapcsán egyértelműen jeleníti meg a leírás a fenntarthatóságra és környezettudatosságra való törekvést, elsősorban célként illetve támogatandó értéként, de az ezzel kapcsolatos megfogalmazások általánosak maradnak, így nincs biztosíték arra, hogy az intézkedések révén valóban javuló környezetállapot valósuljon meg. Bár a hatások mérséklésének szándéka kitűnik az OP szövegéből, a gazdasági növekedés előmozdításának erős horizontális preferenciája a fejlődés fenntarthatósága ellen hathat. Ezek kockázatok következtében, az OP esetleges negatív környezeti hatásának elkerülése és a fenntarthatósági követelmények előmozdítása érdekében javasoljuk, hogy az alábbiakban javasolt preferenciák a műveletek kiválasztásának vezérelvei körébe épüljenek be és kerüljenek érvényesítésre a műveletek (beavatkozások, projektek) kiválasztási folyamatában, a végrehajtás során:

Gazdaságfejlesztési célú intézkedésekhez kapcsolódó preferenciák:

- Új és fejlesztett infrastruktúra közösségi és kerékpáros közlekedéssel történő megközelítésének előírása vagy preferálása.
- Új és fejlesztett infrastruktúra területfoglalásának minimalizálása, barnamezős illetve rövid utazással megközelíthető helyszínen való létesítésének preferálása.
- Támogatott vállalkozások esetén a „zöldgazdaság” területén működő vállalkozások preferálása .
- Mind támogatott vállalkozások, mind fejlesztett infrastruktúra esetén az anyag - és energia-hatékony, illetve -takarékos (amennyiben releváns, víztakarékos) építési megoldások és technológiák alkalmazásának preferálása.
- Támogatott turisztikai szolgáltató esetén a vendégek minél hosszabb idejű tartózkodását segítő intézkedések preferálása.

Városfejlesztési célú intézkedésekhez kapcsolódó preferenciák

- Épületek létesítése és felújítása valamint közösségi terek kialakítása esetén környezetbarát megközelítési módok lehetővé tételének előírása (pl. közösségi közlekedés, kerékpárút, biztonságos kerékpártárolás, illetve preferálása.
- Épületek létesítése és felújítása valamint közösségi terek kialakítása esetén zöldtetők és zöldfalak létesítésének és természetes árnyékolók beépítésének preferálása.
- Építési munkák során helyi munkaerő és újrahasznosított (nem veszélyes) építőanyagok beépítésének preferálása.

- Épületek létesítése és felújítása esetén nulla, vagy közel nulla energiaigényű épületek megvalósításának preferálása.
- A fenntartható mobilitást elősegítő akciók támogatásának előírása a városfejlesztési programok részeként.
- Zöldterületek (nem csak a kifejezetten erre szolgáló intézkedés keretében), biológiailag aktív felületek növelésének preferálása .
- Kisléptékű vízgazdálkodási létesítmények esetén a klímatudatos kialakítás (vízvizsztatartás, zöld- és vízfelület növelés) preferálása városi területeken
- Megújuló energia hasznosítását célzó beruházások esetében annak előírása, hogy a beruházás energetikai korszerűsítéssel együtt, vagy energiafogyasztás szempontjából már felújított, vagy alaptól korszerű épületen jöhessen létre.
- A távhő rendszerekről való leválás támogatásának kizárása, a távhő rendszerekhez történő csatlakozás preferálása.
- Turisztikai attrakciók fejlesztése esetén a környezetterhelés minimális szintjének előírása, a kisebb terhelést megvalósító megoldások preferálása, környezet- és klímatudatos megoldások részbeni előírása és preferálása valamint a vendégek minél hosszabb idejű tartózkodását segítő intézkedések preferálása.

5.2 Esélyegyenlőség és megkülönböztetés-mentesség

(jelen alfejezet kialakításakor az ex ante értékelők jelentős mértékben figyelembe vették a „Módszertani útmutató az esélyegyenlőség témaköréhez kapcsolódó horizontális célok értékeléséhez” című, az értékelés megrendelője által biztosított segédanyag javaslatait)

Az esélyegyenlőség és megkülönböztetés-mentesség témaköre jelentős fejlődésen ment át a TOP korábbi, 4.0 változatához képest.

Az esélyegyenlőséget biztosító intézkedéseket megalapozó szükségletfeltárás legfeljebb nemzeti szinten, az OTFK elkészítése kapcsán történt. A TOP egyes prioritástengelyeinek részletes tartalma a térségi szereplők – megyék és a megyei jogú városok – által készített tervdokumentumok alapján, ezen szereplők térség-specifikus fejlesztési szükségleteinek megfelelően kerül kialakításra.

Az esélyegyenlőségi szempontok nem épültek be a tervezéssel, programozással érintettek elvárásainak rendszerébe, ennél fogva nem is jelennek meg határozottan a területi tervekben. A tervezési dokumentumok minőségbiztosítása során sem kap jelentős súlyt az esélyegyenlőségi szempontok érvényesítése. A fentiekből adódóan nem került részletesen feltárásra, hogy az OP által differenciáltan kezelt egyes térségekben (megyék és megyei jogú városok) konkrétan hogyan jelennek meg egyes csoportok kirekesztettségével kapcsolatos problémái.

Az OP szövege nem utal rá, hogy területi szinten az esélyegyenlőség előmozdításával foglalkozó szervezetek, a térségekben jelentős érdekképviselői vagy egyéb befolyásoló szereplőkkel érdemi, a szükségletek azonosítása, a célkitűzések definiálása, a források elosztása vagy a támogatott akciók kiválasztása érdekében és céljával lefolytatott konzultációk folytak volna. Vélhetően a fentiek következtében az OP nem tartalmaz olyan konkrét előírásokat vagy ösztönzőket, melyek segítenék az érintettek hozzáférését a létrejövő infrastruktúrákhoz illetve az azokon biztosított szolgáltatásokhoz.

Az OP ennél fogva az általánosság szintjén marad az esélyegyenlőségi és a diszkriminációmentességre vonatkozó intézkedések megfogalmazásakor, így sem konkrét célokat, sem ezekhez kapcsolódóan számszerűsített indikátorokat nem tartalmaz.

A TOP-ban az alábbi esélyegyenlőségi csoportok kerültek azonosításra, mint „különös odafigyelést igénylő” csoportok: „nők, a mélyszegénységben élők, a roma származásúak, a nemzeti kisebbségek, a migránsok, a fogyatékossgal élő személyek, a nyugdíjazás előtt állók, a fogvatartásból szabadulók”.

A fentiek alapján javasoljuk, hogy a területi szereplők (megyék és megyei jogú városok) terveiben kapjon nagyobb szerepet az esélyegyenlőségi szempontok vizsgálata. Ehhez szükségesnek látjuk, hogy a tervezést koordináló Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal szakmai elvárásai között jelentősebb hangsúlyt kapjon az esélyegyenlőséggel kapcsolatos helyzetfeltáró és célmeghatározó munkarészek megalapozottsága és minősége valamint annak segítése, hogy a területi szereplők megfelelő szakmai tartalommal készítsék el területi terveiket. A TOP szerkezetéből adódóan ezen térség-specifikus tervek alapján tervezhetőek meg a pontos esélyegyenlőségi célok és az azokhoz kapcsolódó indikátorok.

Megfontolandó, hogy a hátrányos megkülönböztetés által leginkább sújtott csoportok vizsgálata - az adott térség társadalmi jellemzőinek és a térség-specifikus fejlesztési szükségletek összefüggésében vizsgálva – terjedjen ki az alábbi, a TOP-ban azonosítottnál valamelyest szélesebb körre: romák, akadályozott/fogyatékossgal élő/megváltozott munkaképességű emberek, migránsok, volt fogvatartottak, börtönből szabadultak, szenvedélybetegek, hajléktalanok, gyerekek, fiatalok, állami gondoskodásban élő gyerekek, fiatalok, fogyatékos gyerekek, fiatalok, idősek, alacsony végzettségűek, iskolából lemorzsolódók, pályakezdő fiatalok, munkatapasztalattal nem rendelkezők, (tartósan) munkanélküliek, alacsony munkaintenzitású háztartásban élő emberek, 45 év feletti inaktívok, szegregátumok lakói, rossz közlekedésű településen élők, (jövedelmi, lakhatási) szegények.

Az alábbiakban arra teszünk javaslatot, hogy a TOP egyes beavatkozásai hogyan válhatnak hozzáférhetőbbé a kirekesztettség által veszélyeztetett célcsoportok számára.

Ehhez a „kirekesztettségi dimenziók” módszertani útmutató szerint értelmezett fogalmait használjuk fel és a TOP prioritástengelyei szempontjából releváns kirekesztettségi dimenziók szerint csoportosítva tesszük meg javaslatainkat. A TOP összesen hat prioritástengelyét két csoportban tárgyaljuk. A „Gazdaságfejlesztési célú prioritástengelyek” körében a TOP 1. és 6.sz. prioritása, míg a Településfejlesztési célú prioritástengelyek körében a 2., 3., 4. és 5. számú prioritástengely tartozik.

Gazdaságfejlesztési célú prioritástengelyek

- Megfelelő munkaerő-piaci pozícióhoz való hozzáférés

A TOP intézkedései elsődlegesen munkahelyek létesítésének támogatásával, ehhez kapcsolódó képzésekkel valamint a gyermekek napközbeni ellátását szolgáló létesítmények infrastrukturális fejlesztésével és munkahelyek megközelíthetőségét javító kisebb útfejlesztési projektekkel kínálnak hozzáférést a munkaerőpiaci pozíciókhoz.

Az intézkedés tehát alapvetően támogatja a munkaerőpiaci hozzáférés javítását gyakorlatilag minden célcsoport számára, egyes célcsoportok esetében azonban javasoljuk, hogy a részvételüket ösztönző szempontok kerüljenek beépítésre a projekt-kiválasztási folyamatba.

Az alábbiak megfontolást javasoljuk:

- (i) a közösségi közlekedés jobb megszervezésének, személyre ill. csoportokra szabott közösségi közlekedési módok támogathatóságának lehetővé tétele az út-fejlesztések mellett a munkaerőpiaci központok elérhetősége esélyegyenlőségének erősítése érdekében
- (ii) a fogyatékkal élő emberek, roma kisebbséghez tartozó, tartósan munkanélküli és a periférikus térségben élők és alacsonyan képzett, pályakezdő, illetve az idősebb (45 év feletti) korcsoportba tartozó emberek foglalkoztatásának preferálása a vállalkozásfejlesztési pályázatok esetén
- (iii) foglalkoztatással közösen szervezett munka alatti képzések preferálása foglalkoztatási projektek esetén
- (iv) részmunkaidős foglalkoztatás lehetőségének preferálása foglalkoztatási projektek esetén
- (v) a GYES-ről, GYED-ről visszatérő, inaktív kisgyermekes, többgyermekes, vagy fogyatékos gyermeket nevelő, fogyatékkal élő, etnikai kisebbséghez tartozó, tartósan munkanélküli és periférikus térségben élő nők foglalkoztatásának preferálása a foglalkoztatási projektek esetén.

Településfejlesztési célú prioritástengelyek

A településfejlesztési célú prioritástengelyek elősegítik a vonzóbb, egészségesebb városi környezet létrejöttét, a szegregált vagy szegregáció által veszélyeztetett településrészek helyzetének javítását, az önkormányzatok által nyújtott egészségügyi és szociális szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztését és az önkormányzati tulajdonban levő épületállomány energiahatékonyságának javítását és megújuló energiák felhasználását. Emellett, kísérleti jelleggel települési szintű, elsődlegesen a település kulturális szolgáltatásainak bővítésére irányuló közösségvezérelt helyi fejlesztések (CLLD) is helyet kaptak a programban.

A prioritástengelyek jelentős mértékben segítik az esélyegyenlőségi célcsoportok hozzáférését az azonosított esélyegyenlőségi dimenziókban. Javaslatunk a hozzáférhetőség további javítására irányulnak, az alábbiak szerint:

- Megfelelő egészségügyi szolgáltatáshoz való hozzáférés

Infrastrukturális és kapcsolódó szakmai fejlesztések együttes végrehajtásának biztosítása az egészségügyi alpinfrastruktúra fejlesztése során, a prevenciós és egészségfejlesztő programok elérhetőségének biztosítása érdekében

Közlekedési és humán szolgáltató infrastruktúra koordinált fejlesztése, a szolgáltató infrastruktúra megközelíthetőségének biztosítása

A fenti preferenciák jellemzően az OP 4. számú (A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése) prioritástengelyében érvényesítendőek. A prioritástengely városrehabilitációs célú intézkedéseiben preferálandó az egészségügyi infrastruktúra fejlesztése és prevenciós valamint népegészségügyi programok megszervezése a városrehabilitáció keretében. Az egészségügyi infrastruktúra fejlesztése egyértelműen a leghátrányosabb helyzetű térségekben preferált, figyelembe véve ugyanakkor a 2007 – 2013 ROP eredményeit is ezen a területen.

Mind a városrehabilitáció, mind az egészségügyi infrastruktúrához kapcsolódóan preferálandóak azok a projektek, melyek alapellátási, ápolási, fogászati és paramedikális szolgáltatások (pl.: fizioterápia, pszichológiai szolgáltatások) infrastrukturális hátterének megteremtését is eredményezik.

- Megfelelő lakhatáshoz és lakhatási környezethez való hozzáférés

A 4. prioritás városrehabilitációs intézkedése jelentősen segíti a hozzáférést a megfelelő lakhatáshoz. A kirekesztettség által leginkább érintett csoportok részvételét a program biztosítani kívánja.

Az akcióterületen belül kifejezett hangsúlyt kap a terv szerint is a lakásszegénység tényezőinek enyhítése, mint például a túlzásfoltosság, a közmű és komfort-hiányok, az egészséges ivóvíz hiánya. Ezen tényezők érdemi javításához a támogatható tevékenységek megfelelő meghatározása szükséges. Preferálandók az akcióterületeken az információhoz való hozzájutást segítő fejlesztések, mint pl. az internethez való hozzáférés bővítése vagy az önkormányzati tájékoztató pontok létesítése. A konkrét akcióterületeken belüli fejlesztések mellett a programnak lehetőséget lenne célszerű biztosítani ahhoz, hogy az ott lakók egy része élhetőbb környezetbe költözhessen, valamint hogy az akcióterületek megközelíthetősége jelentősen javuljon.

- Megfelelő társadalmi és közösségi kapcsolatrendszerhez való hozzáférés

Mind a „Települési környezet fenntartható fejlesztése” (2. prioritástengely) mind a városrehabilitációra irányuló intézkedések során (4. prioritástengely), mind a kísérleti CLLD fejlesztések során preferálni szükséges azon beavatkozásokat (projekteket), melyek segítik a kirekesztettség által veszélyeztetett társadalmi csoportok kapcsolatrendszerének erősítését. Ezek az OP-ban jellemzően nyitott és zárt közösségi terek létesítésére irányulnak, ezeket a 4. prioritástengely és a CLLD esetén egészítik ki a humán erőforrásra irányuló, ESZA által finanszírozott beavatkozások, melyek a találkozási lehetőségeket konkrét tartalommal megtöltő programokat finanszírozhatnak. Preferálandóak azok a fejlesztések, melyek az idősek, a GYES/GYED-en lévő szülők, valamint a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben lakók számára segítik a közösség többi tagjához fűződő kapcsolatrendszerük erősítését, emellett egyes beavatkozások terén releváns lehet a büntetés-végrehajtásból szabadult emberek és migránsok szükségleteinek integrálása a beavatkozásokba.

- Megfelelő információhoz való hozzáférés

A programok során az alacsonyan iskolázottak bevonására célszerű összpontosítani, mind a „Települési környezet fenntartható fejlesztése” (2. prioritástengely), mind a városrehabilitációra irányuló intézkedések során (4. prioritástengely), mind a kísérleti CLLD fejlesztések során. Mindegyik prioritástengelyben fontos, hogy a célcsoport részben „hagyományos” információ-ellátottsága javuljon (pl. városi ügyfél-irodák létesítése), részben pedig segítséget kapjanak az internetes kommunikációhoz is (kompetenciafejlesztés, közösségi hozzáférési pontok létesítése).

- Megfelelő közlekedéshez, közszolgáltatásokhoz való hozzáférés

Mind a 2., mind a 4. és az 5. számú prioritástengelybe foglalt intézkedések esetén célszerű figyelemmel lenni a fejlesztések megközelíthetőségére. Ez az adott prioritástengelyhez kapcsolódó projekten belül nem oldható meg, de egyrészt előnyben részesíthetők azon fejlesztések, melyek közösségi közlekedéssel jól megközelíthető helyszíneken létesülnek, másrészt az integrált térségi projektcsomag másik elemei a közösségi közlekedéssel való megközelíthetőség javításában is szerepet kaphatnak.

Kifejezetten fontos lenne, hogy váljanak elérhetővé ún. „alternatív” közösségi közlekedési módok használata a kirekesztettséggel érintett célcsoport számára (pl. iskolabusz, falu gondnok járművének használata) és hogy a program támogathassa a civil, informális közlekedésszervezési megoldások létrejöttét (pl. „teleautó”).

- A hatalomhoz, az önrendelkezéshez, az önérvényesítéshez és a befogadó közösséghez való hozzáférés

Ebben a kirekesztettség dimenzióban elsődlegesen a városrehabilitációs intézkedések (4. számú prioritástengely) kapcsán valamint a CLLD kísérleti projekteiben van lehetőség a hozzáférés javítására. Az előbbieknél kapcsán a városrehabilitáció „soft”, ESZA által finanszírozott elemei segíthetik mind az akcióterületen élő kisebbségi csoportok tudatosságát mind láthatóságuk és érzékelhetőségük többségi csoportok általi javítását, valamint a többségi csoportok szemléletformálását toleranciájuk növelése érdekében. A CLLD projektjében az előzőekben említett preferenciák mellett reálisan megvalósítható a kirekesztettséggel fenyegetett csoportok bevonására a CLLD helyi akciócsoportjaiba, ezen csoportok kompetens tagjai számára döntéshozatali pozíciók biztosítása.

5.3 Férfiak és nők közötti egyenlőség

A TOP számos intézkedésével segítheti a nemek közötti társadalmi egyenlőség elérésének célját, az ezen célok eléréséhez szükséges konkrét célok és ösztönzők azonban nem kerültek azonosításra a programban. Kifejezett esélyegyenlőség-javító hatása a nemek közötti esélyegyenlőség dimenziójában az 1. számú prioritástengely gyermek-elhelyezési lehetőségek bővítésére irányuló intézkedésének van valamint, kisebb mértékben, a 4. prioritásban az önkormányzati intézmények családbarát funkciókkal való ellátását célzó intézkedésnek. További – nem alaptalan – pozitív hatást tulajdonít a TOP szövege további intézkedéseknek, mint az egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése vagy a szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése.

A TOP azonosítja azokat a legfontosabb szempontokat, melyek érvényesülésére a végrehajtás során kiemelt figyelmet kell szentelni, ezek érvényesülési módját azonban az OP szövege nem írja le. Javasoljuk, hogy az OP szövege is utaljon arra, hogy ezen szempontoknak való megfelelés a végrehajtás során épüljön be a projekt kiválasztási kritériumok rendszerébe.

Az egyenlőségi szempontok érvényesülése érdekében az OP szövegébe kerültek a korábban javasolt projekt-kiválasztási preferenciák, mint ösztönzők:

- **Gazdaságfejlesztési célú prioritástengelyek**

Az érzékeny célcsoportokba tartozó nők (ld. lentebb) alkalmazását vállaló projektek preferálása a munkahelyteremtő vállalati fejlesztések esetén.

- **Településfejlesztési célú prioritástengelyek**

A 4. számú prioritástengely szociális várorehabilitációs intézkedéseiben javasoljuk, hogy az érzékeny célcsoportokba tartozó nők lakhatási problémáinak feltárására térjenek ki az akcióterület vonatkozó tervei. Az 5. számú (CLLD) prioritástengelyben biztosítani szükséges a nők megfelelő arányú részvételét a helyi akciócsoportokban.

A területi szereplők relatív felkészületlenségéről és a területi tervek elégtelen terület-specifikus tartalmáról tett megállapításunk a nemek közötti egyenlőség tekintetében is érvényes, ahogy a megyei és megyei jogú városi tervek releváns és terület-specifikus tartalmi elemeinek erősítésére tett javaslatunk is.

A TOP vonatkozó fejezete a nemek közötti esélyegyenlőség biztosítása szempontjából az alábbi célcsoportokat azonosítja: GYES-ről visszatérő vagy GYES helyett a munka világát választók és a vidéki településeken élő nők. Javasoljuk a célcsoport további szegmentációját, pl. az alábbi kategóriák felhasználásával: kisgyermeket nevelő nők, többgyermekes nők, 50 év feletti nők, GYES-ről, GYED-ről visszatérő nők és az inaktív nők.

6 A PARTNERSÉG ÉRTÉKELÉSE

Az OP-ban közölt leírás bemutatja a partnerség folyamatát, annak fő résztvevőit és a partnerek észrevételeinek fő irányait, valamint, mellékletben a partnerségi folyamatba bevont szervezetek és személyek listáját. A partnerségi folyamatot az ESB alapokra vonatkozó közös rendelet (CPR) illetve, ennek felhatalmazás alapján a Bizottság általa kibocsátott iránymutatás („Code of Conduct”) szabályozza.

Az OP-ban közölt szöveg jelenlegi formájában nem reflektál egyértelműen a partnerségi folyamat főbb, a vonatkozó jogszabályok által rögzített követelményeire, így az azoknak való megfelelés nem olvasható ki egyértelműen az OP-ból.

Javasoljuk, hogy a partnerségi fejezet kerüljön átszerkesztésre az alábbiak szerint, a közérthetőség, világosság és a „Code of Conduct” előírásainak való megfelelés transzparens bemutathatósága érdekében. Megállapításainkat és javaslatainkat az általunk javasolt struktúra szerint rendeztük, az alábbiakban:

- (i) A meghatározó partnerek azonosítása
- (ii) A partnerek bevonásának folyamata és annak időzítése
- (iii) A partnerek számára átadott információ és a partnerek véleménye, javaslatai

A meghatározó partnerek azonosítása

Ezen rész egyértelműen be kell, hogy mutassa, hogy az OP tervezése során mely szervezetek kerültek azonosításra, mint a tervezési és a későbbi végrehajtási folyamat fő szereplői és hogy – képességeik, reprezentativitásuk illetve feladataik alapján – miért ezen partnerek kerültek kiválasztásra. Javasolt, összhangban az EU Bizottság által a vonatkozó rendeletek alapján megalkotott, a partnerség megszervezésére vonatkozó iránymutatással, a partnerek alábbi csoportok szerinti bemutatása:

- (i) A program szempontjából releváns területi és helyi önkormányzatok, egyéb területi és helyi szereplők
- (ii) Felsőoktatás és kutatás, releváns képző és tanácsadó intézmények
- (iii) A horizontális szempontok (esélyegyenlőség és diszkrimináció-mentesség, nemek közötti esélyegyenlőség és fenntartható fejlődés) érvényesítéséért felelős szervezetek, hatóságok
- (iv) Egyéb, megyei és települési érdekeket képviselő szervezetek
- (v) Társadalmi és gazdasági partnerek (pl. munkaadók, munkavállalók szövetségei, kamarák, egyéb szervezetek)
- (vi) A civil szféra képviselői, különös tekintettel a horizontális elvek érvényesüléséért dolgozó szervezetekre

Véleményünk szerint a

- releváns területi és helyi önkormányzatok, egyéb területi és helyi szereplők programtervezésbe történő bevonása kielégítően megtörtént,
- a felsőoktatás – egyébként a „Code of Conduct” által megkövetelt - részvétele a partnerek körében a minimálisra csökkenthető, tekintettel arra, hogy a szereplők ezen köre számára a TOP tervezett prioritástengelyei nem kínálnak fejlesztési lehetőséget. A felsőoktatás szereplőinek bevonása ennek megfelelően kielégítően megtörtént.
- A horizontális – esélyegyenlőségi és fenntarthatósági – érdekeket képviselő partnerek bevonása erősítendő. Különösen az esélyegyenlőségi szempontokat képviselő szervezetek fokozott és célzott bevonása javasolt a következő időszakban, hiszen a fenntarthatósági szempontokat érvényesítő hatóságok és szervezetek a Stratégiai Környezeti Vizsgálat kapcsán tájékoztatásra kerültek, véleményüket az SKV megjeleníti.

A partnerek bevonásának folyamata és annak időzítése

A bevonás folyamatát a TOP megfelelő szövegrésze kielégítően bemutatja. Az értékelők is kifejezetten hasznosnak tartják, hogy a tervezők az OP végrehajtásában és monitoringjában is számítanak a tervezés során aktív partnerek bevonására, ám a „partnerek szerepe az operatív program végrehajtásában, monitoringjában és értékelésében” rész kidolgozatlan, nem derül így ki, hogy mely partnerek („kulcspartnerek”) kerülnek kiválasztásra a végrehajtási fázisban való részvételre és milyen kritériumok alapján.

Az OP nyílt társadalmi konzultációja két lépésben történt meg. Az első, az EU Bizottsággal lefolytatandó tárgyalások tárgyát képező változat esetében a beérkező vélemények és javaslatok feldolgozása és az OP szövegébe történő beépítése megtörtént. A Bizottsággal történő, az OP véglegesítésére irányuló tárgyalások eredményeit tartalmazó OP változatok szintén nyilvánossá váltak, a partnerségi egyeztetésre került OP-változatra aktualizált ex-ante értékelői jelentés is készült., azonban a partnerek rendelkezésére álló mintegy két hétnyi idő és a háttér-információk, magyarázatok hiánya várhatóan nem teszi lehetővé azt, hogy minden érdemi partner valóban megalapozott véleményt alakíthasson ki és hasznos javaslatokat tegyen ebben a fázisban. Az sem segíti a partnerek érdemi bevonását, hogy számukra pusztán az OP konkrét szövege elérhető ebben a fázisban, így azok, akik számára a hivatalos, inkább az adminisztratív előírásoknak való megfelelés mind a közérthetőség szempontjai szerint megfogalmazott szöveg feldolgozása, megértése gondot okoz, kimaradhattak a véleményformálók közül.

Fontos megemlíteni mindazonáltal azt a tényt is, hogy az OP tervezésével párhuzamosan zajló decentralizált tervezési folyamat sajátosságai következtében folyamatos párbeszéd alakult ki az OP tervezői és a fő intézményi területi szereplők képviselői között, ami lehetőséget adott az OP tervezési folyamatának és tartalmának részletes és érdemi megismerésére és kommentálására is ezen szereplők részéről.

Véleményünk szerint további egyeztetésekre van szükség, hiszen egyrészt a partnerek számára ismertté tett programdokumentum jelentős részben átalakult, fejlődött a véleményezési folyamat

zárása óta. Javasoljuk emellett, hogy az internetes felületen történő konzultációt az azonosított kulcspartnerekkel lefolytatott közvetlen és részletes konzultációk egészítsék ki.

A partnerek számára átadott információ és a partnerek véleménye, javaslatai

A valamelyest strukturálatlanul induló „társadalmasítás” folyamata annak előre haladtával egyre szervezettebbé vált. A résztvevők az interneten megismerhették a program tervezetét és ahhoz hozzáfűzhették véleményeiket, arról visszacsatolást kaptak. A 2014 nyarán a TOP 4.0. változatának megismerésére rendelkezésre álló idő elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy a releváns szereplők kifejthessék véleményüket a program tervezetével kapcsolatosan. A dokumentumok rendelkezésre állásával párhuzamosan területi és központi rendezvények segítették a felmerülő kérdések tisztázását, illetve az informális vélemények becsatornázását.

A partnerekkel megosztott információ mindazonáltal elsődlegesen a programban kiválasztott beavatkozási területekre és egyedi célkitűzésekre irányult és viszonylag kevés információ került megosztásra a célok alapját képező szükségletek elemzésének bemutatására és megvitatására a program egészének szintjén. Bár a területi szinteken folyó tervezés folyamatában a területi tervek (megyei fejlesztési koncepciók illetve integrált településfejlesztési stratégiák) helyzetértékelése széles körű helyi konzultáció alapján került véglegesítésre, a TOP egészét tekintve nem került sor érdemi párbeszédre a feltárt szükségletek fontosságát, egymáshoz képest értelmezett súlyát illetően. Ennek megfelelően a TOP forrásallokációja sem képezte a partnerségi konzultációk tárgyát. A „Code of Conduct” értelmében további konzultációk tárgyát kell, hogy képezze az eredményindikátorok kialakítása, a horizontális elvek alkalmazása valamint a program monitoring bizottságának összetétele is.

7 AZ EX-ANTE ÉRTÉKELÉS FOLYAMATÁNAK BEMUTATÁSA

7.1 Az értékelési munka keretei és az alkalmazott munkamódszer

Az ex ante értékelés fő információ-forrásai egyrészt az OP tervezőtől megkapott OP-változatok valamint azok háttéranyagai voltak, másrészt a tervezőkkel történő konzultációk, amelyek során további tervezői szándékok, elképzelések, sok esetben a tervezés külső, korlátozó tényezői kerültek feltárára. Az értékelők munkáját a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (2014. január 01.-től Miniszterelnökség) egyeztetések megszervezésével és – 2013 késő ősztől kezdve - koordinációs útmutatók illetve sablonok rendelkezésre bocsátásával támogatja. Ennek keretében 2014. januárjától az alábbi koordinációs útmutatók és egységes jelentés-sablonok kerülnek alkalmazásra a jelentések elkészítése során:

- Értékelési jelentések egységesített tartalmi és formai követelményei
- Indikátorok adatigényének értékelése
- Átfedések és szinergiák értékelési követelményei
- Intézményrendszeri értékelések egységesített tartalmi és formai követelményei
- Tervezetként: esélyegyenlőségi kérdések értékelésének útmutatója

Az útmutatók elkészítésébe az NFÜ az ex ante értékelőket bevonta, workshopok megrendezésével és a szövegtervezetek írásos véleményezése útján.

Az egyes OP változatokról elkészített értékelési jelentések munkaváltozatai megküldésre kerültek a tervezők számára, ezzel segítve a későbbi változat elkészítését. Minden munkaváltozat és jelentéstervezet kivonatként tartalmazta az adott fázisban legfontosabbnak ítélt értékelői javaslatokat, amelyekkel kapcsolatosan a tervezők – szintén írásos formában – rögzítették saját álláspontjukat azok relevanciájával és a következő OP tervezetbe történő beépíthetőségével kapcsolatban.

Az ex ante értékelők a tervezők belső megbeszélésein nem vettek részt, esetenként azonban részt vettek egyeztető jellegű munkamegbeszéléseken, pl. az ágazati programokkal történő lehatárolással, a koordinációs eszközök (ITB, CLLD) alkalmazásával vagy a statisztikai adatok elérhetőségével kapcsolatosan. Ezeken a megbeszéléseken az értékelők egyrészt képviselhették véleményüket, segítve ezzel a tervezési folyamatot, másrészt releváns információhoz juthattak, melyek alapján megalapozottabb megállapításokat és javaslatokat tehettek.

7.2 Az értékelési folyamat fő lépései

I. Közös projektindító megbeszélés

Időpontja 2013.04.15. Tisztázásra került a megbízóval, illetve a többi OP ex ante értékelését és a stratégiai környezeti vizsgálatokat végző tanácsadókkal való együttműködés módja, keretei.

II. Előzetes jelentés készítése

A TOP aktuális változata: TOP 1.0, 2013.04.30.

A TOP tartalmát az alábbi prioritástengelyek határozták meg:

1. Térségi kiemelt gazdaság-fejlesztés infrastruktúra és üzleti környezet fejlesztése
2. Térségi gazdasági célú foglalkoztatás-ösztönzés és a munkaerő mobilitás támogatása
3. Integrált város-térségi fejlesztések (városi környezet fejlesztése)
4. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken
5. Térségi és városi közösségi közlekedésfejlesztés
6. Helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra- és intézményfejlesztés
7. Közösségi szinten irányított várostérségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)
8. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés (ESZA fejlesztések)
9. Technikai segítségnyújtás

A fenti prioritástengelyek közül három esetben a fő célkitűzés mellett kapcsolódó célkitűzés is megjelenítésre került, élve azzal, hogy a vonatkozó rendelettervezetek nyitva hagyták a kombinált prioritástengelyek alkalmazásának lehetőségét. A prioritástengelyekben összesen 19 db specifikus cél került megjelenítésre. A tervezet összesen 13 beruházási prioritást tartalmazott (ERFA: 3c, 3d, 4 c, 4 e, 6 e, 6 f, 7 c, 8 b, 9 a, 9 b, 11, ESZA: 8, 9).

A jelentés részletes vizsgálatok nélkül, ún. gyorsjelentésként készült el és az értékelők első benyomásait foglalta össze, az alábbi tartalomra összpontosítva:

- A területfejlesztés témában eddig elkészült értékelő jelentések áttekintése.
- A TOP, és a PM aktuális változatának szakértői véleményezése legalább az alábbi két szempont alapján:
- A területfejlesztéshez kapcsolódó témájú értékelések megállapításainak figyelembe vétele
- Az indokoltság megfelelősége, belső konzisztencia

A gyorsjelentés fő megállapításai

- Kifejezetten hiányzik a beavatkozások társadalmi és gazdasági szükségletekre, igényekre épülő megalapozottsága ahhoz, hogy az indikatív projektcsomagok tartalma érdemben megítélhető legyen.
- Nem alátámasztott, hogy miért kötődnek a tervezett ITB-k a megyék és megyei jogú városok igazgatási kereteihez.
- Nem egyértelmű, hogy milyen koordinációs mechanizmusok eredményeként kerül kialakításra a megye és a megyei jogú város projekt-csomagja.

III. Értékelés indító jelentés készítése

Jelentés elkészülte: 2013. június 25.

A jelentés – az értékelők szakmai ajánlatára építve – meghatározza az értékelési tevékenység fő módszereit és azok alkalmazását.

IV. 1. sz. Értékelő Jelentés készítése

Jelentés elkészülte: 2013. szeptember 24.

A TOP aktuális változata 2.0 verzió, 2013. 07. 31. Ez a változat szolgált alapul az OP széles körű társadalmasításához.

A TOP tartalma (prioritástengelyek és beruházási prioritások)

1. Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében, *((8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása, (3) a kkv-k versenyképességének fokozása)*
2. Települési környezet fejlesztése, megújítása *((6)Környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása)*
3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken *((4) Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban)*
4. A társadalmi befogadás erősítése, közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztés *((9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem, (11) az intézményi kapacitás javítása és hatékony közigazgatás)*
5. Községi szinten irányított várostérségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések), *((9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem, (8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása)*
6. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés, *((8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása, (9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem)*
7. Technikai segítségnyújtás

Az értékelő jelentés elkészítése folyamán két db munkaváltozat is készült, hogy folyamatos visszacsatolást adjon a tervezők számára az értékelők megállapításairól, annak érdekében, hogy segítse a tervezőket az OP továbbfejlesztésében.

Sor került az értékelés keretében a területi szereplők (megyék és a megyei jogú városok) számára kiadott tervezési útmutatók áttekintésére is.

A jelentés munkaváltozatain felül részletes egyeztetésre került sor a tervezők és értékelők között (2014. 07. 23.) valamint az alábbi értékelői feljegyzések segítették az OP tartalom fejlesztését:

- Munkaközi értékelői javaslat a prioritások szerkezetére és tartalmára (2013. 07.26.)
- Feljegyzés a TOP gazdaságfejlesztési tartalmának meghatározásához (2013. 07.31.)

Az értékelés fő megállapításai szerint:

- Csökkent a prioritások száma, letisztultabb lett a prioritás struktúra, javult az egyedi célkitűzések és az EU tematikus célok kapcsolata, bár ez utóbbi még finomítandó. Szintén történtek az eredményesség és mérhetőség javulását eredményező pontosítások a tematikus OP-ok tevékenységeivel kapcsolatos lehatárolások terén. A területi szereplők – elsősorban a megyék és egyre inkább a megyei jogú városok – bevonása folyamatos, bár az általuk készítendő tervdokumentumok és az OP kapcsolata mindenképpen továbbfejlesztendő.
- Fontos a gazdaságfejlesztési tartalom összehangolása a GINOP tartalmával, oly módon, hogy ne legyen átfedés a támogatások között és érdemi nagyságrendű fejlesztési forrást lehessen felhasználni elsősorban vállalkozások beruházási célú támogatásával. További feladat az EMVA támogatásokkal való összehangolása. Ehhez a gazdaságfejlesztési célú beavatkozások jelentős átstrukturálása tűnik szükségesnek.

- A turizmus esetén kulcskérdés, hogy a jelenleg tervezett szétszabdalt turisztikai beavatkozások (GINOP, TOP, VM) egységesen és lehetőleg a TOP-ban legyen megtervezve oly módon, hogy elsődleges turisztikai desztinációk integrált fejlesztéseit támogatják. Ez – ideális esetben - az EMVA források felhasználásával megvalósuló CLLD-ket is kellene, hogy érintse.
- A humán fejlesztések esetén javasolt élni a 10%-os prioritáson belüli átjárhatósággal. Alternatívaként szükséges lenne a jelenleginél jobban, konkrétabb beavatkozásokkal is alátámasztani az önálló ESZA prioritás szükségességét az EFOP tartalmával összhangban.
- Sok esetben, különösen a gazdaságfejlesztésnél vagy az ESZA által támogatandó beavatkozásoknál fontos, az újonnan tervezett beavatkozások tartalmának pontos definíciója, valamint a korábbi, futó beavatkozások végrehajtási tapasztalatainak figyelembe vétele.
- A területi szereplők – elsősorban a megyei önkormányzatok és a megyei jogú városok – szerepének, együttműködési módjának tisztázása, a program területi indikatív forrásallokációjának ehhez való igazítása.

V. Közbenső Értékelő Jelentés (munkaanyag) készítése

Jelentés elkészülte: 2013. december 20.

Értékelés tárgya: TOP 3.0 változat, 2013 10.03.

A TOP ezen változata alapján már kielégítően lehetséges volt (i) az OP átfogó stratégiájának és a prioritások tartalmának átfogó értékelése, (ii) a stratégia és a prioritások PM-hez és az EU 2020 céljaihoz való hozzájárulásának értékelése valamint (iii) az OP területfejlesztést érintő integrált megközelítésének értékelése.

Az értékelési munka az egyes tervezett prioritástengelyek beavatkozási logikájának értékelésére koncentrált. Az értékelés során sor került

- Vezetői szintű (helyettes államtitkár, NTH Elnök) tájékoztató megbeszélés megtartására a programozás fő kérdéseire összpontosítva
- A tervezőkkel közös munkaértekezletre (workshopok) az OP lényeges prioritástengelyeihez kapcsolódóan, külön a gazdaságfejlesztési és külön a városfejlesztési prioritások kapcsán.

2014. január folyamán az értékelő jelentés átdolgozásra került, formátumában követi a megbízó által előírt sablon szerinti formátumot. A beavatkozási logika mellett a sablon alapján nagyobb hangsúlyt kapott

- Az indikátorok értékelése
- Az OP-ok közötti szinergiák és lehatárolások értékelése.

Célzott megbeszélésre került sor az OP-ban alkalmazott indikátorok megfelelőségének és továbbfejlesztésének tárgyában, a Miniszterelnökség (akkor Nemzeti Fejlesztési Ügynökség) szervezésében.

Az értékelés fő megállapításai szerint minden prioritásban jelentős átdolgozásra van szükség a specifikus célok és eredményindikátorok és az elvárt eredmények bemutatása terén, valamint a tevékenységek (akciók) meghatározása, bemutatása is a jelenleginél konkrétabban és részletesebben kell, hogy megtörténjen. Szintén jelentős hiányosságot mutat az OP tervezete a beavatkozások gyakorlatilag mindegyikének megalapozottsága, indokoltsága terén. Ennek, valamint a specifikus célok és eredményindikátorok kidolgozatlansága következtében a prioritások beavatkozási logikája csak igen nagy bizonytalansággal állítható össze, a várható eredmények számszerűsített becslése pedig nem lehetséges még

VI. Értékelő Jelentés (Végső Jelentés, tervezet)

Jelentés elkészülte: 2014. március 24.

Értékelés tárgya: az OP 2014. 03.05.-én készült tervezete, melynek módosított változata (2014. 03.21.) is figyelembe vételre került a jelentés véglegesítése során.

Értékelők, a jelentés véglegesítését megelőzően március 18.-án átfogó prezentációt tartottak az OP tervezésében részt vevő szakemberek számára, segítve ezzel a tervek szerint március végére elkészülő teljes, az EU Bizottságnak benyújtandó OP-változat elkészítését.

VII. Értékelő Jelentés (Végső Jelentés, az OP hivatalosan benyújtott szövege alapján aktualizált változat)

Jelentés elkészülte: 2014. július 11. Augusztus 15.-ig további aktualizálások történtek az anyagon, a tervezőkkel azonban nem történt kapcsolatfelvétel.

Értékelés tárgya: az OP EU Bizottság számára benyújtott, az információs rendszerbe feltöltött változata (CCI nr. :2014HU16M2OP001, version 1.0)

Az OP kevéssel benyújtását megelőzően további számos kisebb változáson, korrekción esett át, részben figyelembe véve az ex ante értékelők által megfogalmazott javaslatokat. A jelentés – aktualizálva a Végső Jelentés szövegét – ezen változathoz kapcsolódik. Új elemként ezen változatban kerültek először értékelésre az indikátorok javasolt célértékei valamint az alkalmazni tervezett teljesítménykeret.

VIII. Értékelő Jelentés (Végső Jelentés, az OP EU Bizottsággal való tárgyalások eredményeit is magában foglaló változata alapján aktualizált jelentés)

Az értékelés tárgya az OP tárgyalások eredményeként kialakuló változata (TOP 6.0 változat, 2014. 11.03, Tervezet, Munkaanyag, file: TOP 6 0_Szechenyi2020_141106_hu_korr-2_NGMbol_VKN). Az OP ezen változata képezte a második nyílt partnerségi egyeztetés tárgyát is.

Az OP a tárgyalások eredményeként jelentős tartalmi (pl. a KKV szektor közvetlen támogatásának kikerülése a szövegből) illetve szerkezeti (pl. a megyei jogú városok támogatását szolgáló új, összetett prioritástengely létrehozása) változásokon esett át. Az értékelők rövid, a tervezői javaslatokra illetve a tárgyalásokon felmerült rész-kérdésekre reflektáló munkaanyagokkal segítették az OP végleges változatának elkészültét. Az előzőekhez képest a jelentés aktualizálásra került, mindazonáltal -

elsődlegesen az aktualizálásra rendelkezésre álló rendkívül rövid idő miatt - az OP új elemeit érintő értékelői megállapítások elmélyítésére illetve ezek kapcsán a tervezőkkel történő konzultációkra nem került sor.

IX. Értékelő Jelentés (Végső Jelentés, az OP az EU Bizottság SFC rendszerébe 2014. 11. 17.-én feltöltött változata alapján aktualizált jelentés)

(jelen jelentés)

7.3 Az OP fejlődésének fő irányai az értékelés során

Az OP fejlődése alapvetően összhangban vannak az értékelők javaslataival, bár számos értékelői javaslatot nem tudtak figyelembe venni a tervezők. Az értékelés folyamán, részben az értékelés eredményeként, az OP tartalmi elemeiben az alábbiak szerinti fő változások azonosíthatóak:

Az OP stratégiája

A program tervezett filozófiája – a helyi erőforrások térség-specifikus kiaknázása – lényegében nem változott, szintén nem változott, hogy a fejlesztések volumenét a megyékre, megyei jogú városokra és kistérségekre (később járásokra) előzetesen allokált forráskeretek határozták meg. Lényeges értékelői javaslatok irányultak a területi keretek rugalmasabb kezelésére, ezzel párhuzamosan az OP tartalom módosítására, ám ezek figyelembe vételére nem került sor.

Szintén a kezdetektől javasolják az értékelők az egyes beavatkozási területek jelenlegi helyzetének pontosabb felmérést és bemutatást, ám ezen helyzetfelmérések nem kerültek elvégzésre. Az értékelők véleménye szerint ezt a hiányosságot az időközben elkészült területi (megyei és megyei jogú városi) tervdokumentumok által szolgáltatott információ felhasználásával sem sikerült kielégítően megszüntetni, így a jövőben fokozott figyelmet kell arra fordítani, hogy a projektek kiválasztása során egyértelműen azonosításra kerüljön a projekt szükségességét indokló konkrét fejlesztési szükséglet. A fejlesztési szükségletek mértékével kapcsolatos bizonytalanságok következtében különösen fontos, hogy a végrehajtás során azok a beavatkozások kerüljenek preferálásra, amelyek az azonosított szükségleteket a lehető leghatékonyabb módon képesek kielégíteni.

Jelentős előrelépés történt a program tervezett prioritástengelyeinek az EU tematikus célokhoz való illesztésében, az alkalmazott beruházási prioritások pontosabb és célzott meghatározásában valamint az egyes prioritástengelyek belső koherenciájának javítása terén. A tervezés utolsó fázisában kialakított, a megyei jogú városok fejlesztéseit tartalmazó prioritástengely mindazonáltal egyfajta szükségmegoldásként értékelhető, amely biztosítja ugyan a program végrehajthatóságát, de a tematikus koncentráció programozás kezdetekor fontosnak tartott elveit már kevésbé követi. Jelentős fejlődésen mentek keresztül az egyedi célkitűzések és az eredményindikátorok, ám ezek esetében egyértelmű a továbbfejlesztés szükségessége.

Forrásallokáció

A tervezés utolsó szakaszában került módosításra a gazdaságfejlesztési célú prioritástengely költségvetésnek módosítása, amely érintette az azt finanszírozó tematikus célhoz (TC8) rendelt

források mértékét is. Ezen kívül jelentős átrendeződések a források prioritástengelyek közötti allokációjában nem történtek, számos kisebb korrekció viszont igen, melynek háttérben elsődlegesen az OP-nak a PM-hez való illeszkedésének biztosítása állt. Viszonylag jelentős átrendeződést jelentett a CLLD prioritás csökkentése és a felszabaduló források hozzárendelése az OP többi prioritástengelyéhez, valamint történtek további kisebb korrekciók közvetlenül a benyújtás előtt is, a Kormány döntésének megfelelően, valamint az EU bizottsággal történő tárgyalások eredményeként. Összességében megállapítható, hogy a forrásallokáció OP-ban szereplő indoklása kevésbé épít a fejlesztési szükségletek „alulról felfelé” történő módszerekkel történő meghatározásának eredményeire, inkább „felülről lefelé” jellegű tervezési elveket követ.

A gazdaságfejlesztési célú prioritástengely

A tervezők számára külső elvárásaként jelentkezett, hogy a közvetlen gazdaságfejlesztési célú beavatkozások jelentős aránnyal szerepeljenek az OP-ban. Az értékelés központi témáját képezi a prioritástengely céljának és beavatkozási logikájának egyértelműsítése, ez azonban csak a GINOP hasonló prioritásainak párhuzamosan elvégzendő korrekciójával lehetséges. Ebben nem sikerült érdemi eredményt elérni az értékelés során. A tervezők számára nyitott mozgástéren belül ugyanakkor jelentősen egyszerűsödött és fókuszáltabbá vált a prioritástengely tartalma. A tervezés utolsó fázisában jelentősen módosult a prioritástengely tartalma: kikerült a támogatható tevékenységek köréből a kis- és közepes vállalkozások (értékelők által is több esetben kétséges hasznosságúnak ítélt) támogatása, emellett a tartalom a turisztikai attrakciók fejlesztési lehetőségeivel bővült. Ezzel egyidőben a specifikus célok tekintetében a kezdeti, a célok számának csökkentésére irányuló, a tematikus koncentráció elvének alkalmazásából adódó törekvést felváltotta a tevékenységhez jobban illeszkedő célok kialakítására irányuló szándék, amely pontosabb célok és azokhoz jobban illeszkedő eredményindikátorok kialakítására adott lehetőséget.

A településfejlesztési célú prioritástengelyek

A beavatkozások tartalma fókuszáltabbá, szűkebbé vált, ésszerűsödött az alkalmazandó eszközök köre, tisztábbá vált a beavatkozási logika mindegyik vonatkozó prioritástengelyben.

Indikátorok

Folyamatos fejlődés tapasztalható az eredményindikátorok kialakításában, azok egyre inkább megfelelnek a vonatkozó követelményeknek, bár ez még az OP utoljára értékelt változatában sem terjed ki minden alkalmazandó eredményindikátorra. Az output indikátorok tekintetében az értékelők relatíve kevés javaslatot tettek, a tervezők mind a közös, mind a program-specifikus indikátorokat nagy vonalakban megfelelő módon alakították ki már a korai tervezetekben is.

A területi koordinációs eszközök alkalmazása

Az értékelők javaslatai ellenére nem sikerült az ITB-ok körét más, ágazati OP-okra kiterjeszteni és eredménytelennek bizonyultak a külön megyei illetve városi ITB-ok összevonására irányuló javaslatok is. Az utolsó értékelt változatban a „formális” – az ESB alapokra vonatkozó „Közös rendelkezések” rendelete („CPR”) szerint meghatározott ITB helyét az ehhez nagyban hasonló, területi koordinációs célú ún. Területi Kiválasztási rendszer (TKR) vette át, melynek működtetéséhez nem szükséges az ITB alkalmazása. A CLLD kezdeti alkalmazási módja a tervezés során jelentősen megváltozott, összhangban az értékelők megállapításaival és javaslataival.

Egyéb eszközök

Az értékelői megállapítások és javaslatok jelentős részben figyelembe vételre kerültek a horizontális szempontok kialakítása során.

Az értékelői megállapítások és javaslatok ellenére került ki a programból a Technikai Segítségnyújtás célú források terve.

MELLÉKLETEK:

1. sz. melléklet: Illeszkedés a TOP szempontjából releváns nemzeti stratégiákhoz
2. sz. melléklet: A TOP 6.0-ás változatának SKV összefoglalója az ex-ante értékeléshez
3. sz. melléklet: Rövidítések jegyzéke

1. sz. melléklet: Illeszkedés a releváns nemzeti stratégiák tartalmához

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK)

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	ILLESZKEDÉS OFTK-HOZ
<p>1 - Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében</p>	<p>Térségi gazdasági környezet fejlesztése a gazdasági aktivitás növelése érdekében</p>	<p>Az OFTK hosszú távú céljaihoz illeszkedik az OP specifikus célja, az OFTK specifikus céljai között a „Versenyképes, innovatív gazdaság”-hoz.</p> <p>Az OFTK 2014-2020 közötti prioritásai közül a „Patrióta gazdaság, kis- és középvállalati bázison, nagyvállalati partnerségben”-hez, a Fejlesztési tématerületek közül az „1. Innovatív gazdaságfejlesztés, kis- és középvállalkozások, stratégiai ágazatok, versenyképesség”-hez illeszkedik a beavatkozás.</p> <p>A turisztikai szolgáltatások fejlesztése szorosan kapcsolódik a 2014-2030 közötti időszak „2. Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság” szakpolitikai célhoz, amelyen belül „az egészségügyi szolgáltatások és -ellátások biztosítása, az egészséges életmódra való törekvés ösztönzése, kiemelt tekintettel a sportra, a rekreációra és az egészséges táplálkozásra” járul hozzá.</p> <p>Továbbá a 4. „Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése” szakpolitikai cél tartalmazza „a térségek sajátos gazdasági profillal történő fejlesztése (pl.: a kultúrtájak és a turisztikai térségek fenntartható fejlesztését”.</p> <p>A Közlekedéspolitika területén a 2014-2020 időszakra Térségi jelentőségi mellékúthálózatok fejlesztését tartalmazza a terv.</p> <p>Az OFTK az átfogó 2030-ig elérendő célok között a „Népesedési és közösségi fordulat” területén, „2. A gyermekvállalás ösztönzése, a népesedési kihívások kezelése” kapcsán megállapítja, hogy „A magyar ember számára fontos érték a család, amelyre alapozva megállítható a magyar népesség csökkenése, elérhető a népesedési fordulat, amelyhez a gyermekvállalást ösztönző munkarend és atipikus foglalkoztatási formák bevezetésére, a családbarát települések, intézmények és szolgáltatások, a gyermeknevelési közszolgáltatások, bölcsődék, óvodák, iskolák, napközis családbarát újjászervezésére van szükség”, mely összhangban áll a kisgyermekes nappali ellátásának fejlesztése beavatkozással. Ezen túl az OFTK a 2014-2020 közötti időszakban „A kreatív tudásalapú társadalom, piacképes készségek – oktatáspolitikai prioritás”-on belül is foglalkozik a témával, amelyben az „az óvodai férőhelyek bővítését” emeli ki.</p> <p>A „közlekedéspolitika” területén a „Térségi jelentőségi mellékúthálózatok fejlesztése.” beavatkozáshoz kapcsolható az OP-ban tervezett alsóbb rendű utak fejlesztési beavatkozás.</p> <p>Összességében megállapítható, hogy a specifikus cél összhangban áll az OFTK céljaival.</p>
	<p>Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő</p>	<p>Az OFTK "Gyarapodó népesség, közösségek" hosszútávú prioritásán belül a "Gyógyító Magyarország,</p>

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	ILLESZKEDÉS OFTK-HOZ
	visszatérését segítő szolgáltatások bővítése	egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság" specifikus cél tartalmazza a "családbarát gyermekellátó intézményrendszer kialakítása"-t, illetve a "az egészségügyi, gyermek- és idősellátással, szociális ellátással és mentálhigiéniával kapcsolatos közösségi szolgáltatások biztosítása és bővítése"-t. A középtávú prioritásokon belül a "Fordulat a teljes foglalkoztatottság és a tudástársadalom felé" prioritás tartalmazza, hogy "Ösztönözni kell a rugalmas foglalkoztatás elterjesztését, hangsúlyosan a rugalmas munkaidő, munkaszervezés, valamint az egyéni élethelyzetet figyelembe vevő személyügyi politika alkalmazását is. A fiatalok rugalmas foglalkoztatása megkönnyíti a munka és a tanulás, a munka és a magánélet, valamint a már családdal rendelkező fiatalok esetében a munkahelyi és a családi kötelezettségek összeegyeztetését."
2 - Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés	Vállalkozások és lakosság számára vonzó települési környezet kialakítása	A "család- és klímabarát városi környezet kialakítása" az OFTK hosszú távú céljai közül a „Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme” kitörési ponthoz igazodik. 2014-2020 között a területpolitikai irányok közül a „Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat-fejlesztés” „A város- és várostérség fejlesztési prioritásai és szempontjai” alatt meghatározott beavatkozásokhoz illeszkednek az OP által tervezett, család- és klímabarát városi környezet kialakítására, illetve vállalkozások és befektetők számára vonzó, környezeti szempontból fenntartható városszerkezet kialakítására irányuló beavatkozások. Illetve a „A jó állam: a szolgáltató állam és a biztonság megvalósításának szakpolitikai feladatai – közigazgatási prioritás” megvalósításához tervezett Településfejlesztés, építésügy tartalmazza a „Zöldfelületek ökológiai és használati értékének növelése, zöldterületek növelése és minőségének javítását”, illetve az „Integrált, innovatív, ugyanakkor kulturális érték alapú városrehabilitáció” beavatkozásokat, amelyekhez jól illeszkednek a tervezett beavatkozások. A specifikus cél alatt tervezett szemléletformálásra irányuló beavatkozások a 2030-ig kitűzött szakmapolitikai célok között a „stratégiai erőforrások megőrzésének, fenntartható használatához, a környezetvédelmi prioritáson belül 2014-2020 közötti időszakban a Környezetvédelem, természetvédelem, vízgazdálkodás területén „A környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód erősítése a környezeti nevelés, szemléletformálás, a fenntartható termelési eljárások és fogyasztási szokások, illetve a környezeti információkat biztosító rendszerek támogatásával” beavatkozáshoz illeszkednek. Összességében megállapítható, hogy a specifikus cél több ponton illeszkedik az OFTK céljaihoz, összhangban áll az OFTK céljaival.

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	ILLESZKEDÉS OFTK-HOZ
	A kulturális és természeti örökségre épülő turizmusban rejlő térségi potenciál kiaknázása	<p>2030-ig az OFTK kapcsolódó átfogó célja: Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme A specifikus célok között a „3. Életképes vidék, bővülő agrár- és élelmiszer-gazdaság, halászat”, amelyben „a vidéki térségek, települések gazdaságának diverzifikációjának”, megvalósulásához járul hozzá. A „Területi integráció, térségi és helyi fejlesztések a helyi gazdaság bázisán” célok között a „1. Területi integráció, területfejlesztés, városfejlesztés, 2. Vidéki térségek, vidéki gazdaság és közösségek” célokkal áll összhangban.</p> <p>A 2014-2020-as időszak vonatkozásában a „Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat-fejlesztés” keretein belül „A város- és várostérség fejlesztési prioritásai és szempontjai” között megtalálható az örökségek fejlesztése, „Az értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom, a romaintegráció megvalósításának szakpolitikai feladatai – társadalompolitikai prioritáson” belül a „Kultúra – kulturális örökségvédelem”, a „Területpolitikai irányok és teendők között” a „Különleges táji értékekkel, rekreációs funkciókkal bíró övezetek” fejlesztése áll a tervezett beavatkozásokkal összhangban.</p> <p>Összességében a tervezett specifikus cél összhangban van az OFTK céljaival, egy-egy térség fejlesztését ugyanakkor nem tudja integráltan kezelni.</p>
3 - Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	Környezetbarát közlekedési rendszerek fejlesztése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése	<p>A specifikus cél teljesüléséhez az IKOP program biztosít szinergia hatásokat.</p> <p>2030-ig az OFTK kapcsolódó átfogó célja: Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme.</p> <p>Az OFTK a 2020-ig elérendő célok között a „Patrióta gazdaság, kis- és középvállalati bázison, nagyvállalati partnerségben” nemzeti prioritáson belül a „2. Elérhetőség, megújuló közösségi közlekedés és tranzitgazdaság” fejlesztési tématerületek közül hozzájárul „a közösségi közlekedés valamennyi területének a megújítását, ami hozzájárul az elérhetőség és a kitérített környezeti célok teljesítéséhez” beavatkozás eléréséhez.</p> <p>Ezen túl a „Hatékony és fenntartható helyi és agglomerációs mobilitás”-hoz is hozzájárul „A városi közösségi közlekedés fejlesztése, intermodális csomópontok, P+R, B+R parkolók kiépítése.” fejlesztéspolitikai feladat teljesítéséhez is hozzájárul.</p> <p>A fejlesztés érinti a „Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat-fejlesztés” területén a „3.1.4.1 A város- és várostérség fejlesztési prioritásai és szempontjait” a „Fenntartható és kompakt városzerkezet kialakításán” belül a „3.1.8.5 Hatékony és fenntartható helyi és agglomerációs mobilitást”.</p> <p>A tervezett indikátorok számszerűsítése hiányzik, a tervezett kimenetek a célokkal egy irányba mutatnak.</p> <p>Összességében a tervezett specifikus cél összhangban van az OFTK céljaival.</p>
	A települési önkormányzatok energiahatékonyságának fokozása és a megújuló energiaforrások részarányának	<p>2030-ig az OFTK kapcsolódó átfogó célja: Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme.</p> <p>Az OFTK 2014-2020-as céljai között az „Útban az erőforrás- és energiahatékonyság, illetve az</p>

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	ILLESZKEDÉS OFTK-HOZ
	növelése	<p>energiafüggetlenség felé” foglalkozik a témával, a fejlesztési tématerületek: közül az „1. Energiahatékonyság, fenntartható erőforrás-gazdálkodás, klíma- és környezetvédelem” területén „az energiahatékonyság javítása, a megújuló energiaforrások súlyának növelése” célokhoz járul hozzá a tervezett beavatkozás.</p> <p>Ezen túl a Szakpolitikákban érvényesítendő specifikus célok között a „1. Versenyképes, innovatív gazdaság”-on belül „a geotermális és megújuló energetikai potenciál kihasználása, az energiahatékonyság növelése és a zöld gazdaság előmozdítása” beavatkozási terület megvalósítását segíti elő.</p> <p>A beavatkozás továbbá a „Klímapolitika és energiabiztonság” területén az OFTK szerint „Továbbra is támogatni szükséges a lakás- és házfelújítási programokat az energiahatékonyság, energia-megtakarítás fokozása érdekében”, illetve a „Középületek energetikai célú felmérése, megtervezése, felújítása, ami az energiahatékonyság növelése mellett munkahelyeket is teremtene”, amelyekkel a tervezett beavatkozás összhangban áll.</p>
4 - A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése	Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztése	<p>A hosszú távú (2014-2030) fejlesztési célkitűzései közül a specifikus célkitűzések között már az átfogó célok között, a „2. Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom”-ban is megjelenik „a hatékony közegészségügyi és egészségügyi szolgáltatások, közszolgáltatások megújítása”. Majd a specifikus célok között a szakpolitikában megjelenő céloknál a „6. Jó állam: szolgáltató állam és biztonság” tartalmazza ezen fejlesztéseket</p> <p>Budapest esetében a 2014-2020-as időszakban a kitörési pontok között szerepel a szociális szolgáltatások fejlesztése, továbbá a Gyógyító Magyarország program is tartalmaz ilyen irányú fejlesztési célokat.</p> <p>„Az értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom, a romaintegráció megvalósításának szakpolitikai feladatai – társadalmpolitikai prioritás szociálpolitika területén tartja fontosnak a szociális képzések megújítását. Összességében tehát a tervezett beavatkozások az OFTK céljaival találkoznak.</p>
	A leromlott városi területeken és városi külterületeken élő alacsony státuszú családok, romák életkörülményeinek javítása	<p>2030-ig az OFTK kapcsolódó átfogó célja: 2. Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom. Az OFTK a 2014-2020-as időszak prioritásai között a „Területi integráció, térségi és helyi fejlesztések a helyi gazdaság bázisán” belül foglalkozik a „1. Területi integráció, területfejlesztés, városfejlesztés”, amellyel összhangban áll a tervezett OP beavatkozás.</p>
5 - Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)	Erősebb kohézió megteremtése a városi közösségekben a helyi közösségszervezés és és kulturális kínálatbővítés segítségével	<p>Az OFTK a város-vidék kapcsolatrendszer fontosságát kiemeli, várostérségek fejlesztését a funkcionális térségek megteremtését szorgalmazza, a CLLD típusú fejlesztések ez új területfejlesztési megközelítések között szerepelnek. A helyi közösségek által tervezett fejlesztések több célhoz is kapcsolódhatnak.</p> <p>Javasolt lenne az intézkedés esetében a turisták célcsoportjának megjelenítése is, mivel a célterületeken jelentős számú turista megfordul, akik számára szintén az elégedettség növekedésével járnak a fejlesztések, főként ha a tevékenységek a gasztronómiához, élményekhez kapcsolódó</p>

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	ILLESZKEDÉS OFTK-HOZ
		programfejlesztéseket is tartalmazna.
6 - Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatásösztönzés és társadalmi együttműködés	A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése	Az OP specifikus célja az OFTK hosszú távú (2014-2030) fejlesztési átfogó céljai közül az „1. Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés”-hez , specifikus célok közül a ” Kreatív tudásalapú társadalom, piacképes készségek, K+F+I”-hez járul hozzá. A 2014-2020-as időszak „A kreatív tudásalapú társadalom, piacképes készségek – oktatáspolitikai prioritásához kapcsolódik, továbbá hozzájárul a „Társadalmi felzárkózás”-hoz is a foglalkoztatásra vonatkozó fejlesztéspolitikai feladaton keresztül.
	A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú családok, romák életesélyeinek javítása	2030-ig az OFTK kapcsolódó átfogó célja: 2. Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom. Az OFTK a 2014-2020-as időszak prioritásai között a „Területi integráció, térségi és helyi fejlesztések a helyi gazdaság bázisán” belül foglalkozik a „1. Területi integráció, területfejlesztés, városfejlesztés” témájával, amellyel összhangban áll a tervezett OP beavatkozás.
	Társadalmi aktivitás, társadalmi összetartozás növelése helyi szinten	

Illeszkedés a főbb nemzeti stratégiákhoz

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
1 - Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében	Térségi gazdasági környezet fejlesztése a gazdasági aktivitás növelése érdekében	Foglalkoztatás-bővítést szolgáló önkormányzati gazdaságfejlesztési akciók	<p>Foglalkoztatás-bővítési célú üzleti infrastruktúra-fejlesztések</p> <p>A vidéki települések VP-ben nem támogatott üzleti infrastruktúrájának támogatása</p> <p>Kisléptékű élelmiszer-feldolgozásához, termékelőállításához kötődő fejlesztések</p>	KKV fejlesztési stratégia	<p>A "Kis- és középvállalkozások Stratégiája" jelenleg előkészítés alatt áll. A TOP-pal megegyező időszakra (2014-2020) vonatkozik. A stratégia elsődleges célja a KKV szektor versenyképességének javítása három fő prioritás mentén: 1. Növekedési potenciál javítása, 2. Külső finanszírozási forrásokhoz való hozzájutás javítása, 3. Támogató vállalati környezet megteremtése. A TOP tervezett beavatkozásai teljes mértékben összeegyeztethetők a KKV fejlesztési stratégia céljaival. A KKV-k foglalkoztatásban betöltött meghatározó szerepét a KKV fejlesztési stratégia is kiemeli. A stratégia kimondja, hogy "a foglalkoztatás növekedése alapvetően a KKV-szektor (és az egész gazdaság) nemzetközi versenyképességének javulásával valósulhat meg."</p> <p>A KKV stratégia "Üzleti környezet fejlesztése" specifikus célja alatt megjelenik a vállalkozói infrastruktúra fejlesztése.</p> <p>A stratégia "Piacfejlesztés és -megtartás" és "Differenciált vállalkozásfejlesztés" specifikus céljai, illetve az "Adózási és adminisztrációs terhek csökkentésének folytatása" intézkedése az "Állam a vállalkozásokért" specifikus célján belül hozzájárulnak a foglalkoztatottság növeléséhez.</p> <p>A stratégia a TOP-hoz hasonlóan támogatja a KFI tevékenységeket, a beszállítói rendszerek kiépítését, kataszter létrehozását, a növekedési potenciál növelése érdekében a marketing és kommunikációs tevékenységeket.</p> <p>A turizmus a KKV fejlesztési stratégiában nem kerül külön nevesítésre a TOP-pal ellentétben.</p>
		Foglalkoztatás-barát fejlesztések elsősorban a kis- és középvállalkozásoknál	<p>Munkahelyteremtő és – megtartó beruházások</p> <p>Szolgáltatás-fejlesztés</p> <p>Turisztikai szolgáltatások fejlesztése</p> <p>Megyei szintű befektetés- és beruházás ösztönzési program</p>		

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
		A munkaerő mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztés	A munkaerő piaci központok, munkahelyek elérhetőségének javítása	Nemzeti Közlekedésfejlesztési Stratégia	A tervezett beavatkozás teljes mértékben összhangban áll az NKS-sel. Az NKS 1. célszintjén (Társadalmi célok) belül a tervezett beavatkozás a következő célokhoz járul hozzá: "A gazdaság hatékonyságának, növekedésének elősegítése"; "Foglalkoztatás javulása"; "Területi egyenlőtlenségek mérséklése". A 2. célszinten (Közlekedési célok) belül a "Szállítási szolgáltatások színvonalának és hatékonyságának növelése" célhoz járul hozzá a "Közlekedés fizikai rendszerelemeinek javításán" keresztül.
	Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérését segítő szolgáltatások bővítése	A foglalkoztatás segítése és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével	Szolgáltatás-fejlesztés Hozzáférés javítása	A 2014 - 2020 közötti időszak foglalkoztatáspolitikai célú fejlesztéseinek megalapozása (szakpolitikai stratégia)	Az illeszkedés a 4. beruházási prioritás: Munkaerő-piaci alkalmazkodóképesség fejlesztése: A munkahelyi rugalmasság ösztönzése; A kisgyermekesek rugalmas, napközbeni ellátásának fejlesztése; Szociális partnerek programjainak támogatása intézkedéseivel valósul meg.

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
2 - Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés	Vállalkozások és lakosság számára vonzó települési környezet kialakítása	Gazdaságélénkítő és népességmegtartó településfejlesztés	<p>Vállalkozások és befektetők számára vonzó, környezeti szempontból fenntartható városszerkezet kialakítása</p> <p>Család- és klímabarát városi környezet kialakítása</p> <p>Kapcsolódó települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések</p> <p>Szemléletformáló akciók, képzések</p>	Országos Fejlesztéspolitikai és Területfejlesztési Koncepció	<p>A "család- és klímabarát városi környezet kialakítása" az OFTK hosszú távú céljai közül a „Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme” kitörési ponthoz igazodik. 2014-2020 között a területpolitikai irányok közül a „Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat-fejlesztés” „A város- és várostérség fejlesztési prioritásai és szempontjai” alatt meghatározott beavatkozásokhoz illeszkednek az OP által tervezett, család- és klímabarát városi környezet kialakítására, illetve vállalkozások és befektetők számára vonzó, környezeti szempontból fenntartható városszerkezet kialakítására irányuló beavatkozások. Illetve a „A jó állam: a szolgáltató állam és a biztonság megvalósításának szakpolitikai feladatai – közigazgatási prioritás” megvalósításához tervezett Településfejlesztés, építésügy tartalmazza a „Zöldfelületek ökológiai és használati értékének növelése, zöldterületek növelése és minőségének javítását”, illetve az „Integrált, innovatív, ugyanakkor kulturális érték alapú városrehabilitáció” beavatkozásokat, amelyekhez jól illeszkednek a tervezett beavatkozások.</p> <p>A specifikus cél alatt tervezett szemléletformálásra irányuló beavatkozások a 2030-ig kitűzött szakmapolitikai célok között a „stratégiai erőforrások megőrzésének, fenntartható használatához, a környezetvédelmi prioritáson belül 2014-2020 közötti időszakban a Környezetvédelem, természetvédelem, vízgazdálkodás területén „A környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód erősítése a környezeti nevelés, szemléletformálás, a fenntartható termelési eljárások és fogyasztási szokások, illetve a környezeti információkat biztosító rendszerek támogatásával” beavatkozáshoz illeszkednek. Összességében megállapítható, hogy a 122 specifikus cél több ponton illeszkedik az OFTK céljaihoz, összhangban áll az OFTK céljaival.</p>

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
	A kulturális és természeti örökségre épülő turizmusban rejlő térségi potenciál kiaknázása	Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés	Turisztikai termékfejlesztés Projektcsomagok összeállítása	Nemzeti Turizmusfejlesztési Konceptió 2014-2024	<p>Az NTK a 2014-2024-as időszakra készült, meghatározva a turizmus fejlesztésének fő irányvonalait a következő 10 évre. A Nemzeti Turizmusfejlesztési Konceptió - Erőt adó Magyarország című stratégiai tervdokumentum 2013. októberben készült el, jelenleg még elfogadás előtt áll.</p> <p>A TOP céljai teljes mértékben összeegyeztethetők az NTK céljaival, azon belül is az I. prioritással (Erőt adó Magyarország - innovatív kreatív és minőségi termék- és kínálatfejlesztés), mely kiemeli többek között a területi fókuszú termékfejlesztést, a tematikus fejlesztéseket, az elérhetőség javítását (kerékpárutak fejlesztése) és az új fejlesztési és értéktérítési területek bekapcsolását. Az NTK a TOP-hoz hasonlóan kiemeli a kulturális turisztikai attrakciók fejlesztését, illetve a kerékpáros turizmust.</p> <p>Az NTK alcéljai között szerepelnek ugyanakkor olyan termék kategóriák is, melyek a TOP-ban nem jelennek meg (egészségturizmus, vallási turizmus, MICE, kiemelt turisztikai termékek fejlesztése).</p> <p>A marketing tevékenységet kiemelten kezeli az NTK, a IV. stratégiai cél a "Nemzetközi és keleti nyitás, külpiaci marketing és értékesítés-ösztönzés".</p>

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
3 - Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	Környezetbarát közlekedési rendszerek fejlesztése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése	Fenntartható települési közlekedésfejlesztés	<p>Közösségi közlekedés és közlekedésbiztonság fejlesztése;</p> <p>Személyszállítási intermodális csomópontok fejlesztése;</p> <p>Kerékpáros közlekedés fejlesztése, akadálymentesítés</p> <p>Kerékpáros közösségi közlekedési rendszerek kialakítása;</p> <p>Fenntartható városi/járási/kistérségi közlekedési tervek kidolgozása.</p> <p>Szemléletformálás</p>	Nemzeti Közlekedésfejlesztési Stratégia	<p>A Stratégia a 2014-2030-as időtávra készült, távlati kitekintéssel 2050-ig, egy első ütemmel 2020-ig. A TOP beavatkozásai hozzájárulnak az 1. célszint (Társadalmi célok) "Egészség- és vagyonbiztonság javulása (balesetek áldozatainak jelentős csökkentése)" alcélhoz, illetve a 2. célszint (Közlekedési célok) "Erőforrás-hatékony közlekedési módok erősítése" (pl. kerékpáros közlekedés), a "Társadalmi szinten előnyösebb személy- és áruszállítási szerkezet erősítése", "Szállítási szolgáltatások javítása" és "Közlekedés fizikai rendszerelemeinek javítása" alcéljaihoz. A stratégiában megnevezett fejlesztési eszközök teljes mértékben összhangban állnak a TOP beavatkozásaival (A közlekedés hatékonyságát javító intelligens informatikai és távközlési technológiák (ICT) elterjesztése; Közösségi közlekedési rendszerek fejlesztése; Aktív, nem motorizált közlekedési módokat támogató fejlesztések).</p>

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
	A települési önkormányzatok energiahatékonyságának fokozása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése	A települési önkormányzati intézményekben, ingatlanokban az energiahatékonyság növelés és a megújuló energia felhasználás, valamint a helyi alkalmazkodás támogatása	<p>A települési önkormányzati intézményekben, ingatlanokban az energiahatékonyság növelés és a megújuló energia felhasználás, valamint a helyi alkalmazkodás támogatása</p> <p>Az önkormányzati intézmények, továbbá egyéb önkormányzati infrastruktúra energetikai korszerűsítése, megújuló energiaforrások alkalmazása</p> <p>Önkormányzat által vezérelt, a helyi adottságokhoz illeszkedő megújuló energiaforrások kiaknázására irányuló, autonóm energiaellátás megvalósítása (helyi ellátást biztosító megújuló energiatermelő rendszerek, közösségi távfűtő rendszerek létesítése) komplex fejlesztési programok lehetősége mellett.</p> <p>Az önkormányzat által vezérelt környezettudatosságot erősítő szemléletformálási kampányok, akciók támogatása a helyi alkalmazkodás érdekében.</p> <p>Önkormányzatok Fenntartható Energia Akcióprogramjai (SEAP) elkészítésének támogatása.</p>	Nemzeti Energia Stratégia	<p>Az Energiastartégia 2012-ben jelent meg, 2030-ig tartalmaz részletes intézkedéseket, távlati kitekintéssel 2050-ig. A specifikus cél, illetve a tervezett beavatkozások teljes mértékben összhangban állnak az Energiastartégiával. A stratégia következő céljait a TOP teljes mértékben támogatja: I. A teljes ellátási és fogyasztási láncot átfogó energiahatékonysági intézkedések megvalósítása; II. Az alacsony CO2-intenzitású – elsődlegesen megújuló energiaforrásokra épülő – villamosenergiatermelés arányának növelése; III. A megújuló és alternatív hőtermelés elterjesztése.</p> <p>A TOP beavatkozásai az Energiastartégia 3 pillére közül a "Fenntarthatóság"-hoz járul hozzá. A stratégia eszközei között szerepel (a TOP beavatkozásaival összhangban) az "Energiahatékonyság és energiatakarékosság", és a "Megújuló energiaforrások részesedésének növelése" (biomassza, biogáz, geotermikus és napenergia, vízenergia, hulladékok energetikai célú hasznosítása).</p>

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
4 - A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése	Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztése	Egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése	Az alapellátási intézmények modernizációjának támogatása az infrastruktúra és eszközfejlesztés célirányos támogatásával	Semmelwies Terv	<p>A Semmelweis Terv főként a korábbi tervezési időszakot érintette, 2010 válságkezelés, majd 2012-2014 konszolidáció, 2015-2018 között a finomhangolása, továbbfejlesztése történik majd. Ezek tükrében vizsgáltuk meg a kapcsolódási pontokat. A jelenlegi források támogatják az: „(2) az ellátórendszer struktúra-átalakítását”.</p> <p>Az egészségügy infrastruktúrájának fejlesztését támogató intézkedések részben az ágazati EFOP-ban, részben pedig a TOP-ban kaptak helyet</p> <p>A Semmelweis Terv két ponton is érinti a tervezett beavatkozást:</p> <p>G:ALAPELLÁTÁS</p> <p>Az ellátórendszer kulcselemének tekintendő, és így prioritásként kell kezelni az alapellátást. Erősíteni szükséges a háziiorvosi, házi gyermekorvosi hálózat képességét és érdekeltységét a helyben befejezett ellátások arányának növelésére, a prevencióban, egészségnevelésben való aktív részvétellel. Ennek érdekében csökkenteni kell adminisztratív terheit, támogatni a korszerű műszerpark kialakítását.</p> <p>JÁRÓBETEG-SZAKELLÁTÁS</p> <p>A járóbeteg ellátás fejlesztése: A kórházi és területi szolgáltatók elkülönülése, a magán és a közfinanszírozott tevékenység keveredése hozzájárul a járóbeteg ellátás zavaraihoz. Az intézményi szervezeti keretek tisztázása és átláthatóságának megteremtése mellett a járóbeteg szakellátóknak, mint a betegút-szervezés kistérségi központjainak, kiemelt szerepet kell adni az ellátórendszer struktúra-átalakításában, a hatékonyság javításában.</p> <p>Össességében megállapítható, hogy az OP által tervezett beavatkozások összhangban állnak a szakmai terv tartalmával.</p>

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
		A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése	Infrastruktúra-fejlesztés	Nemzeti Társadalmi felzárkózási stratégia, Roma integrációs stratégia	A stratégia időtávja 2011–2020. A stratégia I. Gyermek jól-lét beavatkozási területében foglaltak szerint „A családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok kapacitásainak bővítésével el kell érni, hogy azok nagyobb szerepet játszhassanak a kirekesztődött családok felzárkózásának segítségével, a család szocializációs funkciójának, és a felelősségteljes szülői szerepeknek a megerősítésében, a családi konfliktusok rendezésében. A Kormány és az ORÖ közötti létrejött keretmegállapodás értelmében a Kormány támogatást fog nyújtani az ORÖ szervezésében kiválasztott, mentorált roma családsegítőszociális munkás, közösségfejlesztő, foglalkozásszervező képzéséhez, munkagyakorlat szerzéséhez.
		A meglévő, önkormányzati feladatellátást szolgáló intézmények akadálymentesítése, családbarát funkciók kialakítása	Szolgáltatások minőségi fejlesztése		
	A leromlott városi területeken és városi külterületeken élő alacsony státuszú családok, romák életkörülményeinek javítása	Leromlott városi területek rehabilitációja	Szociális városrehabilitáció		
5 - Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)	Erősebb kohézió megteremtése a városi közösségekben a helyi közösség-szervezés és és kulturális kínálatbővítés segítségével	Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése	Városrészi közösségi terek infrastrukturális felújítása Közterek „közösségi tér funkcióinak” bővítése Innovatív, területi közösségi szolgáltatást biztosító városi kulturális intézmények eszközfejlesztése	Országos Fejlesztéspolitikai és Területfejlesztési Koncepció	Az OFTK a város-vidék kapcsolatrendszer fontosságát kiemeli, várostérségek fejlesztését a funkcionális térségek megteremtését szorgalmazza, a CLLD típusú fejlesztések ez új területfejlesztési megközelítések között szerepelnek. A helyi közösségek által tervezett fejlesztések több célhoz is kapcsolódhatnak. A tervezett indikátorok iránya az OFTK-ban megfogalmazott célokkal egy irányba mutat. Javasolt lenne az intézkedés esetében a turisták célcsoportjának megjelenítése is, mivel a célterületeken jelentős számú turista

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
		Helyi közösségszervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva	<p>Közösségszervezési és -fejlesztési, identitást erősítő, az összetartozást elősegítő tevékenységek</p> <p>A helyi aktivitást, társadalmi szolidaritást elősegítő tevékenységek</p> <p>A megújított infrastruktúra közösségi használatát biztosító mechanizmusok kialakítása</p> <p>A helyi (népi) mesterségek újratanítása a kulturális intézmények, a civil, az üzleti terület közös programja keretében</p> <p>A helyi vállalkozások információs adatbázisainak és online elérhetőségének kialakítása, a kereskedelmi-kulturális köztéri szolgáltatások megjelenése</p>		megfordul, akik számára szintén az elégedettség növekedésével járnak a fejlesztések, főként ha a tevékenységek a gasztronómiához, élményekhez kapcsolódó programfejlesztéseket is tartalmazna.
6 - Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatásösztönzés és társadalmi együttműködés	A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése	A helyi foglalkoztatási szint javítása megyei és helyi foglalkoztatási paktumok támogatásával	A foglalkoztatási szint javítását célzó programok	A 2014 - 2020 közötti időszak foglalkoztatáspolitikai célú fejlesztéseinek megalapozása (szakpolitikai stratégia)	Jelen specifikus cél a helyi/térségi gazdaságfejlesztési tevékenységhez illeszkedő képzése lebonyolítása intézkedés mentén kapcsolódik a foglalkoztatási stratégiához. A stratégia "Munkaerő-piaci belépés segítése", illetve "Egész életen át tartó tanulás ösztönzése a szak- és felnőttképzés támogatásával és

PRIORITÁSTENGELY	SPECIFIKUS CÉL	INTÉZKEDÉS	TERVEZETT BEAVATKOZÁSOK	NEMZETI STRATÉGIA	ÉRTÉKELÉS
		A térségi gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó kiegészítő ESZA tevékenységek	Kiegészítő tevékenységek		fejlesztésével" specifikus céljai szintén tartalmazzák szakmai képzések támogatását. Összességében a stratégia és a TOP ezen specifikus célja között gyenge kapcsolat figyelhető meg, a foglalkoztatási stratégia eltérő intézkedések mentén támogatja a foglalkoztatási helyzet javítását.
	A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú családok, romák életesélyeinek javítása	A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok	Területi hátrányok felszámolását szolgáló komplex programok emberi erőforrást célzó beavatkozásai	Nemzeti Társadalmi felzárkózási stratégia, Roma integrációs stratégia	A stratégia időtávja 2011–2020. A stratégia által kitalált célokhoz az OP tervezett beavatkozásának hozzájárulása egyértelmű. A stratégia mind a hat beavatkozásának egyes részeihez kapcsolódik az OP beavatkozása.
	Társadalmi aktivitás, társadalmi összetartozás növelése helyi szinten	A helyi identitás és kohézió erősítése	Helyi identitást erősítő marketing akciók Kulturális és környezeti örökség megőrzése		

SZÉCHENYI 2020

MINISZTERELNÖKSÉG

2. sz. melléklet: A TOP 6.0-ás változatának skv összefoglalója az ex-ante értékeléshez

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

**2014. november 7-én társadalmi egyeztetésre bocsátott
Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP 6.0)
Stratégiai Környezeti Vizsgálat**

Közérthető összefoglaló

Készült: 2014. november

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

☞ KÖZÉRTHETŐ ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen munka a 2014-2020-as tervezési időszak Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) prioritási tengelyeinek és specifikus céljainak (Stratégiai) Környezeti Vizsgálata (SKV). A Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet előírásainak megfelelően készül. A feladat része a környezetvédelmi szempontok érvényesülésének segítése az Operatív Program (OP) véglegesítésének folyamatában, valamint a kapcsolódó környezeti értékelés elkészítése, beleértve az értékelés társadalmi egyeztetésének lebonyolítását és dokumentálását is.

1. A vizsgálat körülményei

Az SKV célja az operatív program környezeti és ezzel összefüggő társadalmi hatásainak előrejelzése és értékelése elsősorban az ország környezetvédelmi céljainak megvalósulása és a fenntartható fejlődés irányába történő elmozdulás szempontjából. Az SKV így – mint általában minden hatásvizsgálati folyamat – kedvező irányba befolyásolja a terveket, segít elkerülni az elfogadhatatlan hatásokat, az esetleges problémákra megfelelő kompromisszumot találni.

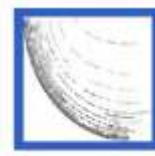
Az SKV a tervezés teljes folyamatában, így már annak korai szakaszaiban is támogatja a tervezőket abban, hogy az egyes operatív programokban hogyan lehet a környezeti követelményeket a legmegfelelőbben megjeleníteni, és a környezeti fenntarthatóság irányába kedvező elmozdulásokat elérni. Ennek érdekében az SKV készítői az Operatív Programok tervezőivel már a szerződéskötés után még, 2013 tavaszán felvették a kapcsolatot.

Az SKV partnerségi folyamatán keresztül a közvélemény, a szakértők és a civil szervezetek figyelemmel kísérhették a környezeti értékelés teljes folyamatát az SKV tematikájának kialakításától a tervezésében való részvételen keresztül a végső környezeti jelentés elkészítéséig. 2013. novemberében a teljes SKV jelentést (nem csak a közérthető összefoglalót) publikussá tettük az interneten keresztül és 30 napot biztosítottunk a társadalmi véleményezésre. Emellett régióként egy-egy fórum keretében is bemutattuk az SKV eredményeit, lehetővé téve a személyes megvitatást is. A partnerek véleményét a jelentés megfogalmazásakor figyelme be kell venni.

2. A vizsgálat néhány fontos módszertani kérdése

A környezeti vizsgálat kiindulópontja egy egységes, prioritástengely - célrendszer specifikus módszertan, tematika kialakítása a 2/2005 (I.11.) Kormányrendelet konkretizálásával. A hazai jogszabály a vonatkozó EU SKV irányelv tartalmi követelményeinek megfelel, de tartalmi előírásai annál részletesebbek.

Az SKV fő célja környezeti és fenntarthatósági szempontból értékelni a TOP-ot és prioritástengelyeit, szükség esetén lebontva a célok, intézkedések szintjére. Az értékelés során az OP-ok egészét figyelembe vesszük, azért hogy a tervezési program egésze eredményeként létrejövő fejlesztési projektrendszert kedvező irányba befolyásolni tudja.

A TOP esetében a környezeti vizsgálat arra a kérdésekre kereste a választ, hogy a fejlesztések következtében:

- fenntarthatóbb területi struktúrák jönnek-e létre,
- a települési környezet és emberi életkörülmények mennyire javulhatnak,
- élhetőbb rendszerek alakulnak-e ki?

Az értékelés keretében áttekintettük a hazai és EU környezet- és természetvédelmi tartalmú és hatású koncepciókat, stratégiákat, direktívákat (pl. a 2009/147/EC és az 1992/43/EEC), s figyelembe vettük az ezekhez való kapcsolódás minőségét.

Az SKV eredményei két fő részre oszthatók. Egyrészt környezeti szempontból minősíti az Operatív Program megvalósulása nyomán kialakuló várható új állapotokat, véleményt alkot a programok prioritásai, beavatkozásai környezeti és fenntarthatósági teljesítményéről. Másrészt segíti megtalálni a környezeti szempontból optimális, legnagyobb eredménnyel és legkisebb környezeti kockázattal járó megoldást. Ehhez alkalmazható javaslatokat kell megfogalmazni, a tervek és a későbbi pályázati kiírások környezeti megfelelőségének elősegítése céljából.

3. Az SKV tárgya

Az SKV tárgya a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 6.0 (2014. november 7.) verziója. A prioritásokat, célokat, intézkedéseket és a legfontosabb értékeléseket a következő táblázat foglalja össze.

4. Az értékelés eredményei

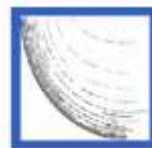
Az EU2020 célkitűzésekkel és az Európai Bizottság által megfogalmazott elvárásokkal összhangban a beavatkozások részben egyúttal az energiahatékonyság növelését, az üvegházgáz-kibocsátás csökkenését (a karbonmentes gazdaságra való áttérést), valamint a városi levegőminőség javulását is célozzák. Az energia- és anyag ciklusok térségen belüli zárásának igénye, a helyi és térségi erőforrások helyben történő használata, a közösségi közlekedés, illetve a környezetbarát közlekedési módok fejlesztése, valamint az energiahatékonysági, energiatakarékos beavatkozások, illetve megújuló energia felhasználás mértékének növelése az erőforrásokkal való takarékos bánásmód szempontjából alapvetően mind-mind előrelépést jelent.

Ugyanakkor nem hagyható szó nélkül az, hogy a gazdasági növekedés „klasszikus” előmozdításának mindent átható célja éppen a fenntartható fejlődés ellen hathat.

A horizontális környezetvédelmi szempontok alkalmazásának kérdése, most, amikor az EU a klímavédelmi és energiahatékonysági szempontok esetében is a horizontális szintre emelést várja el tőlünk, különösen jelentős. Nem szabad, hogy ezek a szempontok pusztán formálisan teljesíthető „pluszpont szerzési” lehetőséggé váljanak, kellő súlyt kell biztosítani nekik, vagyis a környezetvédelmi szempontok érvényesülését alapelvárásnak, a pályázhatóság feltételeként kell meghatározni.

A környezet állapota a környezeti problémák és a környezeti célok, kötelezettségek tükrében

Az SKV helyzetfeltárása keretében 49, a környezetállapottal közvetlenül összefüggő EU és magyar (ide értve a nemzetközi kötelezettségekből adódó célokat is) környezeti célhoz viszonyítva megvizsgáltuk a hazai környezetállapotot. A **1. táblázat**ban azt a 29 célt és a hozzá kapcsolódó jelenlegi állapotot mutatjuk be, melynek a terület- és településfejlesztés kapcsán relevanciája van (illetve a fentebb említett közvetett módokon esetlegesen relevanciája lehet).

1. táblázat: **Magyarország – terület- és településfejlesztési szempontból releváns - környezeti célokhoz kapcsolt állapotjellemzői**

A környezetállapottal közvetlenül összefüggő EU-s és hazai környezeti célok	Releváns környezetállapot Magyarországon 2011-2012
I. Az uniós polgárok megóvása a környezeti terhelésektől, az egészségüket és jólétüket fenyegető kockázatoktól (levegő, zaj, vegyi és nanoanyagok, klímaalkalmazkodás, stb.)	

A környezetállapottal közvetlenül összefüggő EU-s és hazai környezeti célok	Releváns környezetállapot Magyarországon 2011-2012
1. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása, a regionális és globális környezeti és éghajlat-változási kihívások uniós kezelésének hatékonyabbá tétele.	– A Kárpát-medence térségében az évszázad közepéig az átlaghőmérséklet 1,4-2,6°C-os, az évszázad végéig pedig 4,1-4,9°C-os növekedésére számíthatunk. Emellett mind a közeli, mind a távoli jövőre vonatkozóan – változatlan éves csapadékösszeg mellett – a nyári csapadékatlag 5-10%-ot elérő csökkenésére számíthatunk. A magasabb hőmérséklettel járó, meleghez köthető szélsőségek gyakoribbá, a nyári hóhullámokhoz kapcsolható aszályok kiterjedtebbé, intenzívebbé és gyakoribbá válnak. Problémát okozhat az intenzív csapadékesemények (rövid idő alatt lehulló nagy mennyiség) gyakoriságának növekedése. – Az IPCC Jelentés új scenáriói szerint Közép- és Kelet-Európa, így Magyarország klímaérzékenységi szempontjából érzékeny régió.
2. Az ÜHG-k kibocsátásának csökkentése az 1990-es szinthez képest EU szinten 20%-kal (vagy akár 30%-kal): Magyarország jelentősen túlteljesítette ezt, így 2020-ra az emisszió-kereskedelem alá nem tartozó szektorokra (pl. közlekedés, épületek) akár 10%-os növekedés is megengedett (2005-höz képest).	– Az ÜHG kibocsátása 1989 óta folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. Magyarország 2011. évi ÜHG kibocsátása 66,2 millió t CO ₂ egyenérték volt, ami az 1990-es évhez képest 33%-os csökkenés. – Az ágazatok közül egyedül a közlekedési szektorban volt növekedés 1990 és 2010 között (45%).
3. A megújuló energiaforrások arányának növelése 20%-ra (10% a közlekedési szektorban), beleértve a geotermális energiát és a hulladék-hasznosítást is. Magyar cél: 14,65 % 2020-ig.	– A megújuló energiaforrások felhasználása 2011-ben 9,1% volt. A célkitűzések teljesítése lassan halad. A bioüzemanyagok aránya a megújuló energiákon belül 2010-ben 7,5 % volt. – A bioüzemanyagok használata a közlekedésben még alacsony, de emelkedik; 2010-ben már majdnem elérte (4,7%) az EU által kitűzött cél (10%) felét. – Típus szerinti megoszlásban 2012-ben meghatározó a fa, fahulladék, egyéb szilárd hulladék közel 80 %-kal, 4% a geotermikus, 3% körül a biogáz és a szélérőmű, a többi (nap, víz) elhanyagolható mértékű.
4. Kevesebb és tisztább energia felhasználása a közlekedési szektorban, a közlekedésből származó ÜHG-kibocsátás csökkentése 2012-től évente átlagosan 1 %-kal.	– A mobilizációs igények növekedéséből adódóan a közlekedés továbbra is és egyre inkább a meghatározó környezetterhelő tényező. – A közlekedésből származó ÜHG-kibocsátás 2000 óta folyamatosan nőtt, 1990 és 2010 között a növekedés mértéke 45% volt. 2009 óta kisebb csökkenés tapasztalható. – Az utóbbi években számos településen csökkent a fajlagos környezetterhelés, illetve szennyezőanyag-kibocsátás, de az állomány és a futásteljesítmény növekedése ezt az eredményt felülírja. – A közlekedés-szállítás energiafelhasználásának és a gazdasági fejlődésnek a szétválasztása tekintetében hazánk EU-n belül a sereghajtók között van, 2000 és 2010 között a szektor energiafelhasználásának növekedése 34%-kal haladta meg a GDP növekedését. Ezen belül is a közúti közlekedés energiafelhasználása nőtt a legnagyobb mértékben (43%).
5. Kibocsátást elnyelő természetes felszínborítottság növelése.	A faállománnyal borított terület az elmúlt években folyamatosan nőtt 2013 elején 1 993,6 ezer ha kiterjedésű, az erdőszültség 20,8% volt. A gyepek területe folyamatosan csökken: 2006-ban 1 millió ha (11%), 2012-ben 760 ezer ha (8,1%).
6. Emberi egészséget és életminőséget veszélyeztető kibocsátások korlátozása (beleértve a fürdővizek biztonságának növelését, a beltéri levegőminőség javítását és a biológiai allergének okozta egészségi kockázat csökkentését).	– A magyar lakosság egészségi állapota és kilátásai igen rosszak, pl. a Gazdasági és Fejlesztési Együttműködési Szervezet (OECD) 2013. októberi jelentéséből kiderül, hogy Magyarországon a legrosszabb a rák halálozási aránya az OECD 34 tagállama közül. Magyarország az életminőségi mutatók szerint is középkategóriás, a Quality of Life Index 67-es listáján a 39. helyen áll. – A légszennyezőanyag-kibocsátás 2000 óta csökkenő mértékű, azonban ez nem járt a levegőminőség arányos javulásával, néhány légszennyezőanyag esetén további kihívások állnak előttünk (nitrogén oxidok, talajközeli ózon, részecskeszennyezettség). – A zajjal terhelt lakosság aránya Magyarországon meghaladja az 50 %-ot – Ma Magyarországon az allergiás betegek száma 3 millió körüli, ebből a légúti allergiások száma túllépte a 2 millió főt. A légúti allergia kialakulásában a levegőben terjedő allergének mellett mind a kültéri, mind a beltéri levegőszennyezettség szerepet játszik.

A környezetállapottal közvetlenül összefüggő EU-s és hazai környezeti célok	Releváns környezetállapot Magyarországon 2011-2012
<p style="text-align: center;">SZÉCHENYI 2020</p> <p>7. Emberélet és testi épség megóvása, balesetveszély csökkentés</p> <p style="text-align: center;"> MINISZTERELNÖKSÉG</p>	<p>A személysérülések és halálos közúti balesetek száma hazánkban folyamatosan csökken, A 2011. évi 638 főhöz képest több mint 6%-kal csökkent a közúti balesetben meghaltak száma (2012-ben 598 fő) és valmivel több mint 5%-kal csökkent a sérüléssel járó balesetek száma (2011-ben 15827, 2012-ben 15007) A balesetek fő oka továbbra is a gyorsajtás (27 %-ban), az elsőbbségi jog meg nem adása (24 %-ban), végül a kanyarodás szabályainak meg nem tartása (15 %-ban). A balesetek okozói 58 %-ban a személygépkocsi vezetők, 9 %-ban tehergépjármű vezetők, 1 %-ban az autóbusz vezetők. Magas a kerékpárosok aránya (13%) is. A motorkerékpárosoknak 5, a segédmotor-kerékpárosoknak és a gyalogosoknak 6-6%-os a részük a balesetek okozásában. (2012-re vonatkozó előzetes adatok, forrás: http://www.baleset-megelozes.eu)</p>
<p>8. A levegő minőségére vonatkozó átmeneti uniós előírások teljesítése a kritikus városi területek tekintetében is, a kibocsátások csökkentése a Genfi Egyezményrel összhangban 2005-höz képest 2020-ra az SO₂ 46%-os, a nitrogén-oxidok kibocsátásának 34%-os, az illékony szerves vegyületek (VOC) kibocsátásának 30%-os, az NH₃ kibocsátás 10%-os csökkentése.</p>	<p>Magyarország a Genfi Egyezményben meghatározott gázokra (SO₂, NO_x, NH₃, VOC) vonatkozó, vállalt nemzeti összkibocsátási küszöböt teljesíteni tudta 2010-ben és tartja azóta is. A Magyarország által vállalt kibocsátási szintek az EU tagországok által vállalt értékek átlagát közelítik. Forgalmas utak környezetében, a nagy gépjárműforgalommal terhelt településeken a nitrogén-oxidok koncentrációja nagy lehet, ez az éves határérték túllépését is eredményezheti. Nem szerepel a célok között, de említeni kell a szálló por koncentrációkra vonatkozó rendszeres napi határérték-túllépéseket.</p>
<p>9. Az Európai Unió városainak fenntarthatóbbá tétele, települési környezetminőség javítása (zöldfelületi elemek minőségi és mennyiségi fejlesztése, levegőminőség-védelme, kibocsátások csökkentése, zajterheléssel érintett lakosok számának csökkentése, ivóvízminőség javítása, szennyvízkezelés fejlesztése).</p>	<ul style="list-style-type: none">– A zöldterületek egyre kijebb szorulnak a beépített területek közül, távolabb kerülnek a településen élőkől. A zöldfolyosók egyre keskenyebbek, hálózatosságuk egyre több helyen válik mozaikossá. Új közhasználatú zöldterületek alig alakulnak, a zöldfelületi rekonstrukciók során is növekszik a művi, burkolt felületek aránya.– A zöldfelület-fejlesztések ellenére stagnál az egy főre jutó zöldterület nagysága (2008-ban 17,5; 2011-ben 17,6 fő/m²). A zöldterületek mind minőségi, mind területi megoszlás tekintetében jelentős egyenlőtlenségeket mutatnak.– A települések összenövését meggátolni hivatott „zöld gyűrű” probléma alapvetően az agglomerációk területén jelentkezik. (További adatok más céloknál.)– Számos városunk levegőminősége nem felel meg az előírásoknak, a szálló porra vonatkozó határértékek nem teljesítése miatt hazánk ellen kötelezettségszegési eljárás is indult. Az elkészült zajtérképek alapján magas a zajterheléssel érintett lakosság aránya is. Napjainkra mind a légszennyezés, mind pedig a zaj- és rezgés terhelés fő oka a közlekedés.
II. Erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása, a jólét függetlenítése az erőforrás-felhasználástól	

A környezetállapottal közvetlenül összefüggő EU-s és hazai környezeti célok	Releváns környezetállapot Magyarországon 2011-2012
10. Az energiahatékonyság javítása 20% -kal, az elsődleges energia-fogyasztás csökkentése 20%-al, magyar cél 10%-os teljes energiamegtakarítás elérése 2020-ig.	A GDP növekedésével párhuzamosan a primerenergia-felhasználás 2000-2008 között folyamatosan nőtt, 2009-ben a gazdasági válság hatására az előző évhez képest 7,6%-kal csökkent, így elérte az 1056 PJ értéket és azóta kismértékben tovább csökkent (2012-ben 999,3 PJ-ra). A végzős energiafelhasználás az elmúlt években ingadozott, 2010-ben a következő arányban oszlott meg: lakosság 34%, közlekedés 26,7%, kereskedelem, szolgáltatás 18,7%, ipar 17,2% és mezőgazdaság 3%- .
11. Annak elérése, hogy valamennyi új építési épület közel nulla energiaigényű, az anyagfelhasználás tekintetében hatékony legyen.	– A közel nulla energiaigényű épületek energiahatékonyságára vonatkozó követelményeket a jelenleg kidolgozás alatt álló, az épületek energiahatékonyságáról szóló rendelet határozza majd meg. 2016-ban szigorítják majd a követelményeket, és várhatóan alapvetően átdolgozzák a követelményrendszert. A közvetlenül az aktív napenergia- és fotovoltaiikus rendszerekkel kapcsolatos követelményeket 2016-ban fogadják majd el. – A közel nulla és alacsony energiaigényű épületek számáról jelenleg pontos információk így nem állnak rendelkezésre, azonban a becslések szerint legfeljebb néhány száz ilyen épület épült eddig Magyarországon .
12. Energiatermelésre csak nem újrafeldolgozható termékek használata, a hulladéklerakás megszüntetése, a magas szintű újrafeldolgozás biztosítása.	– Hazánkban a 2011-ben képződött hulladék 4,4%-át hasznosították energetikailag. A települési hulladék 67%-a (2011) lerakókra kerül. Összehasonlításként Ausztriában kb. 3,7%, Németországban és Hollandiában pedig alig több mint 1% a lerakott települési hulladékok aránya. – A magasabb szintű hasznosítási arányokat biztosító regionális hulladékgazdálkodási rendszerek kiépítése lassan halad. A magas szintű újrafeldolgozási arány biztosítása az országon belül csak a papírhulladékok esetében megoldott, a többi hulladékfrakció nagyarányú hasznosítása egyelőre csak külföldön lehetséges.
13. Ésszerű, beosztó gazdálkodás a nem megújuló természeti erőforrásokkal, az erőforrások kitermeléséből és felhasználásából eredő környezeti terhelések megelőzése, csökkentése.	Egyéb célkitűzéseknél szerepelnek a releváns adatok.
14. Hatékony, a fenntarthatóság elveit tiszteletben tartó közlekedési rendszer kialakítása, alacsony kibocsátású közlekedési módok ösztönzése. 15. A közlekedési-szállítási igények csökkentése, az egyéni, nem motorizált közlekedési formák elősegítése, fejlesztése.	– Az autóbusszos és a vasúti közlekedés közötti teljesítmény-megosztásra jellemző, hogy amíg az 90-es évek elején az 50-50%-os arány jellemezte azokat, addig 2012-re már közel 60-40%-ra módosult ez az arány az autóbusszos személyszállítás javára. A helyközi személyszállításban utasszám szerint 2012-ben 22,2%-os volt a vasút részaránya (147,8 millió fő), és 77,8%-os az autóbusszé (518,7 millió fő). – Az áruszállítási teljesítmény 2000 és 2009 között árutonna-kilométerben mérve több mint a duplájára nőtt, azóta stagnál. Az áruszállításban a közút szerepe a meghatározó. 2012-ben a magyarországi áruszállítás 50,6 milliárd árutonna-kilométer teljesítményéből a közút részesedése 66,6%, a vasúté 18%, a csővezeték szállításé 11,4%, a vízié pedig 4% volt. – 2012-ben az utazások 27%-ban közösségi közlekedéssel, 38%-ban személygépkocsival, 17%-ban kerékpárral történtek (a fennmaradó hányad nagyrészt a gyalogos közlekedés - NFM). A közforgalmú gépjárművel való helyközi és távolsági utazások teljesítménye 2010 óta emelkedő, a helyi közforgalmú személyszállítás azonban továbbra is csökkenő tendenciát mutatott. – A kerékpáros közlekedés hazai helyzete elmarad az európai uniós átlagtól, annak ellenére, hogy az elmúlt időszakban jelentős volt a kerékpárút-hálózat bővítése. Mindezek ellenére több településen (pl. Budapesten) továbbra is hiányos és rossz minőségű, helyenként magas rizikófaktorú a kerékpárút-hálózat. Az utóbbi években szembetűnő a városi kerékpározás térnyerése, amely a modalsplit-ből a 2000. évi 1%-kal szemben 2011-re már 5%-kal részesedett, és töretlen emelkedést mutat.
16. A nem veszélyes építési, bontási hulladék 70 %-ának újrafeldolgozása.	– A nem veszélyes építési-bontási hulladékok lerakási aránya a 2004. évi 91%-ról 2011-re 47%-os értékre csökkent. A csökkenés részben a válság hatására erősen lecsökkent építőipari tevékenységnek köszönhető. – Az országban kiépített építési-bontási hulladékfeldolgozó kapacitás jelenleg kihasználatlan, továbbá az új építőipari beruházások elmaradásának köszönhetően nincs felvevőpiaca a feldolgozott, hasznosítandó másodnyersanyagoknak.
17. Hulladékgazdálkodás: keletkezésük megelőzése, veszélyességük csökkentése; szelektív gyűjtés; újrahasznosítás; biztonságos ártalmatlanítás.	– Az elmúlt években teljesültek az EU, adott hulladék-áramokra vonatkozó visszagyűjtési-hasznosítási követelményei, de a lerakás aránya még mindig magas (2009-ben 43,2%, 2011-ben 46,1%). – A hulladékok anyagában történő hasznosítása 25-30% között mozog, míg az energetikai hasznosítás 4% körüli. Az égetés aránya 0,5%. A fennmaradó 25-30% egyéb kezelésben részesül.

A környezetállapottal közvetlenül összefüggő EU-s és hazai környezeti célok	Releváns környezetállapot Magyarországon 2011-2012
III. A biológiai sokféleség megőrzésének és az ökoszisztéma-szolgáltatások károsodásának megállítása, a biológiai sokféleség helyreállítása	
<p>18. Az uniós természetvédelmi jogszabályok hatálya alá tartozó valamennyi faj és élőhely természetvédelmi helyzete romlásának megállítása, helyzetük számottevő és mérhető javítása.</p>	<p>– Az elmúlt időszakban a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek természetvédelmi helyzete javulást mutat. 2007-hez képest 2013-ra 24 élőhelytípus természetvédelmi helyzete javult (52%), 21 élőhelytípus természetvédelmi helyzete nem változott (46%) és egy élőhelytípus esetében történt negatív változás (2%). A közösségi jelentőségű fajok természetvédelmi helyzetét tekintve 137 faj esetében nem történt változás (66%), 59 faj esetében javulás történt (28%), 12 faj természetvédelmi helyzete romlott, ami a fajok 6%-át jelenti.</p> <p>– A javuló tendencia ellenére az élőhelyvédelmi irányelv mellékletein szereplő közösségi jelentőségű fajok esetében a kedvező természetvédelmi helyzetben lévők aránya csupán 36%, míg a fajok 62%-ának természetvédelmi helyzete rossz vagy kedvezőtlen, 2%-é pedig ismeretlen. Jelenleg 20 növényfajra és 23 állatfajra vonatkozóan van elfogadott fajmegőrzési terv.</p>
<p>19. A leromlott ökoszisztémák 15%-ának helyreállítása a zöld infrastruktúra fejlesztése révén.</p>	<p>A hazai zöld infrastruktúra gerincét a védett természeti területeket és Natura 2000 területeket is magában foglaló, az ország területének több mint 36 %-át lefedő országos ökológiai hálózat képezheti - melynek kiterjedése 3 390 600 ha -, de azon messze túlmutat. A zöld infrastruktúra része a települési környezetben a funkcionálisan jól működő, biológiailag aktív, magas ökológiai értékű zöldfelületi rendszer.</p>
<p>20. Erdők természetvédelme: természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás, erdőterületek növelése.</p>	<p>A faállománnyal borított erdőterület az elmúlt években folyamatosan növekedett, 1 993,6 ezer hektár volt 2013. január 1-jén, azaz az ország 20,8%-án van erdő. A 2009-ben hatályba lépett az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény az állami erdőterület meghatározott, fokozatosan növekvő hányadán kötelezővé tette a folyamatos erdőborítást biztosító módszerek alkalmazását. Eredményeként az utóbbi években nőtt a természetközeli erdőgazdálkodási módok alkalmazása.</p>
<p>21. Biológiai sokféleség megőrzése, szempontjainak integrálása egyes szektorok döntéshozatalába, stratégiákba, programokba.</p>	<p>Az EU2020, az uniós és hazai biodiverzitás stratégia egyaránt kulscs kérdésnek tekinti. Adat nincs rá, csak tapasztalat, ami nem kedvező. Segítheti pl. a kötelező környezeti vizsgálat, és lendületet adhat a biodiverzitás ágazati integrációjának az ökoszisztéma szolgáltatások gazdasági értékének az uniós és nemzeti szintű számviteli és jelentéstételi rendszerekbe történő beépítését célzó program is (EU Biodiv. strat. 2. cél. 5 intézkedés).</p>
<p>22. Ökológiai átjárhatóság növelése.</p>	<p>Az elmúlt 20 évben folyamatosan növekedett a táji és élőhelyi szintű feldarabolódás mértéke Európában. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség 2009-ben Európában végzett felmérésén alapuló 2011-es elemzése szerint Magyarország a közepmezőnyben található, 7-10 közötti átlag fragmentációs egységgel. (A fragmentációs egység az ökológiai szempontból akadályt jelentő létesítmények száma 1000 km²-ként.)</p>
IV. Az európai vízkincs megőrzése, jó minőségű és mennyiségű víz biztosítása minden jogos vízhasználat számára.	
<p>23. A felszíni és felszín alatti vizek jó ökológiai állapota, potenciálja, a jó kémiai állapota és a jó mennyiségi állapot elérése, megőrzése, hidromorfológiai terhelésük mérséklése, a vízgyűjtő-gazdálkodási terv végrehajtása.</p>	<p>– Hazánkban a közepes vagy annál rosszabb minőségű felszíni víztestek aránya 70-80%, a vízfolyások 8%-a, az állóvizek 18%-a éri csak el a VKI szerinti „jó” ökológiai állapotot. Hazánk felszín alatti vízkészlete európai viszonylatban is kiemelkedő jelentőségű és minőségű: felszín alatti víztesteink 68%-ban elérik a VKI szerinti „jó állapotot”. A vízfolyások fizikai-kémiai állapota a biológiai értékeléssel összehasonlítva lényegesen jobb, a vizsgált víztestek 50 %-a teljesíti a jó állapot követelményeit, 7 %-ban a kiváló állapotét is (OVGT 2009).</p> <p>– A VGT végrehajtása nagyon lassan halad. Egyes KEOP2 és 3 konstrukciók keretében történtek vízminőség-javító és a vizek megőrzését, továbbá a víztől függő ökoszisztémák állapotának javítását célzó fejlesztések, de az eddig megvalósult, ill. folyamatban lévő projektek messze nem lesznek elegendőek a 2015-re kitűzött célok teljesítéséhez.</p> <p>– 2010-ben az összes felszíni és felszín alatti vízkivétel mintegy 93,7%-át az ipari, 3,1%-át a közüzemi (lakossági), 1,4%-át a mezőgazdasági és 1,4 %-át az egyéb vízkivétel tette ki. (Ebben a mezőgazdasági vízhasználatok közül az öntözés és a halgazdálkodás nincs benne.)</p> <p>– A csatornabekötéssel rendelkező lakások aránya 74,5% (2012., KSH).</p>
V. Környezeti eltartóképességnek, mint a gazdálkodás korlátjának érvényesítése	
<p>24. A kisajátított területek növekedésének megállítása (2050-re), a talajerózió csökkentése, a talaj szervesanyag-tartalmának növelése.</p>	<p>A települések fejlődése számos esetben a minőségi javulás helyett inkább növekedést, szétterülést jelent. A fejlesztéshez szükséges területeket gyakran a természeti környezetből, a mezőgazdasági művelésű területektől veszik el, miközben mintegy 12 ezer hektár barnamezős terület hasznosítása nem megoldott.</p>

A környezetállapottal közvetlenül összefüggő EU-s és hazai környezeti célok	Releváns környezetállapot Magyarországon 2011-2012
25. Talajok mennyiségi és minőségi védelme, termékenységének hosszú távú fenntartása, fenntartható terület- és földhasználat.	Az egy hektár mezőgazdasági területre jutó műtrágya hatóanyag mennyisége 2000-től 2007-ig szinte folyamatosan nőtt, majd a 2008-2009. évi visszaesést követően ismét emelkedik. 2012-ben 82 kg/ha volt (KSH, AKI), Németországban 134 kg/ha volt 2010-ben. Az emelkedés nem éri el a 2007-es szintet. A nitrogén mérleg egyenlege az elmúlt években ingadozott, azonban a többi tagországhoz viszonyítva jóval kedvezőtlenebb. A talajok foszformérlege hosszú idő óta negatív, vagyis a gazdálkodás során több elemet viszünk el a termőföldről, mint amennyit pótolunk.)
26. Építőipari alapanyagokkal való fenntartható gazdálkodás és az ásványkincsek védelme	Lásd 21. célnál leírtak.
VI. Környezeti tudatosság fejlesztése	
27. Fenntarthatóságot szolgáló hétköznapi életstratégiákkal kapcsolatos ismeretek átadása.	A magyar lakosságra legjellemzőbb környezettudatos viselkedési forma a repülésről való lemondás az utazás során. Ezt követi az energiatakarékosság a háztartási gépek lecserélése esetén (77,5%) és az, hogy inkább zuhanyozunk fürdés helyett (76,1%). Jellemző még az újrafelhasznált anyagokból készült termékek vásárlása, az üres üvegek szelektív gyűjtése és az előmosás kihagyása is.
28. Környezettudatos szemlélet népszerűsítése, fenntartható életmód, fogyasztás és termelés elterjesztése, a természet-, környezet- és energia-tudatosság erősítése	A hazai lakosság tájékozottsága a 2007. évi 41%-hoz képest 2011-re 55%-ra nőtt, azonban az eredmények fenntartása, megerősítése, illetve a tájékozottság növelése terén további erőfeszítések szükségesek. A megkérdezettek szerint a környezetvédelem, mint nagyon fontos tényező a magyar lakosság esetében 71%-ról 64%-ra csökkent. Az ár meghatározó a környezetbarát termék vásárlásánál (az EU 72%-os átlagával szemben hazánkban 62% hajlandó többet fizetni környezetbarát termékért). Az Eurobarométer 2011. évi eredményei alapján 2007-hez képest a lakosok nagyobb arányban tettek konkrét környezetvédelmi lépéseket, pl. csökkentették energiafogyasztásukat (63%), vízfogyasztásukat (48%) és szelektíven gyűjtötték a hulladékot (54%).
29. Az éghajlatváltozással kapcsolatos ismeretek bővítése	Az éghajlatváltozással foglalkozó közvélemény-kutatás rámutatott arra, hogy 2007 első felében ötször annyi sajtómegjelenés foglalkozott az általános felmelegedés és a globális klímapolitika kihívásaival (közel két és félszer annyi), mint 2006-ban egész évben. Egy 2008-as felmérés szerint a magyar lakosság tisztában van az éghajlatváltozás fogalmával és lényegével, ám annak elsősorban csak a rövidtávú és közvetlen hatásait ismeri, míg az igazi veszélyeket rejtő hosszú távú és közvetett hatásokkal csak kevesen vannak tisztában. (a Greenpeace, a Magyar Természetvédők Szövetsége, a WWF Magyarország és a Cognative Kft. közös kutatása.)

Feltételezett változások az operatív program megvalósítása nélkül

Mivel a terület- és településfejlesztés a gazdaságfejlesztés és a társadalompolitika lényeges eszköze, és az ország érdeke marad bizonyos beavatkozások véghezvitele, ezért még a terület- és településfejlesztés EU-forrásokból történő támogatásának teljes hiányában (TOP, VEKOP, GINOP, EFOP, VP) sem feltételezhető, hogy semmilyen fejlesztés nem valósulna meg.

A klíma- és környezetvédelmi, valamint fenntartható fejlődéssel kapcsolatos célkitűzések teljesítéséhez ugyanakkor látszólag kisebb gazdasági érdekünk fűződik (legalábbis amíg nem internalizáljuk az ezekkel kapcsolatos költségeket). Így egyértelmű, hogy amennyiben nem áll rendelkezésünkre elegendő forrás, akkor először ezek megvalósításától vonják el a pénzeket. Azaz, az EU támogatások elmaradása a környezet minősége és a fenntartható fejlődés elérése szempontjából egyértelműen kedvezőtlen hatásokkal járna.

Az úthálózat, valamint a közösségi közlekedés fejlesztése nélkül a negatív hatások megmaradnak, nem csökken számottevően a poremisszió, a városi zsúfoltságból eredő hatások, az elérhetőség javulása nélkül nem valósul meg a kibocsátások racionalizálása, s a beavatkozások elmaradása nem segíti elő a közösségi közlekedés fejlődését sem. Mindez a társadalmi és területi egyenlőtlenségek fennmaradását, az esélyegyenlőség hiányát konzerválja, sőt a periférikus területek és a városok vonzáskörzeteibe tartozó települések lemaradását növeli, azzal is, hogy akadályát jelenti a helyi erőforrások, adottságok, értékek hatékony kihasználásának, a kapcsolatrendszer intenzívebbé válásának, az utazási idő csökkenésének, a közlekedésbiztonság javulásának. Egészségügyi hatásai is negatívak, tovább rontják a lakosság egészségügyi állapotát, s a természet állapotára is negatív hatással vannak. Ugyancsak kedvezőtlen hatású, ha nem javul az egészségügyi, a szociális és a gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközis stb.) valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés és a szolgáltatások minősége, mely a népességmegtartás, valamint a munkaerőpiaci integráció (elsősorban a kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérése) szempontjából is negatív hatású. A városi barnamezők elmaradó rehabilitációja nemcsak környezeti (pl. poremisszió, talajszennyezés, kármentesítés elmaradása) miatt kedvezőtlen, hanem településszerkezeti és –üzemeltetési szempontból is negatív strukturális hatású, s az önkormányzatokra jelentős terhet ró. A gazdaságélénkítés és a népesség megtartása érdekében teendő településfejlesztési beavatkozások nélkül a munkához való jutás, a munkaerőpiac bővülése, az egyéni és családi életpályák és modellek fenntartható fejlesztése minimálisra zsugorodik, mely a területi és a társadalmi divergenciákat fokozza.

Az energiahatékonyság javítását célzó beavatkozások elmaradása, a megújuló energiafelhasználás támogatása nélkül – a közlekedésfejlesztéshez hasonlóan – a környezeti (különösen a levegőszennyezés, ide értve az ÜHG kibocsátást is) terhelések nem hogy nem csökkennének, még növekednének is, s mindez a fosszilis energiafelhasználás növelését is eredményezi, s ezzel egyidejűleg az az éghajlatváltozás káros hatásai is jobban érvényesülnek. Mindezek az Európa2020-ban vállalt célok teljesülését is akadályozzák.

A közösségi és kerékpáros közlekedés térnyerése az elővárosi, városi közlekedésben nem valósulna meg, sőt előbbi az állagromlás miatt tovább veszíthet szerepéből. Ez egyre növekvő terhelést jelentene az érintett városok és agglomerációjuk környezetére, tovább rontva élhetőségüket. A városi közösségi közlekedés tovább veszítené vonzerejéből, a motorizált egyéni közlekedés részaránya az elviselhetetlen

mértékig nőhet (többi fejlesztés elmaradása miatt is). A városok levegőtisztasága, a zaj/rezgésterhelés tovább nőne, a torlódások fokozódnának, az életminőség romlana.

SZÉCHENYI 2020

A beavatkozások nélkül a települések épített és természeti környezetének az állapota, a társadalom egészségügyi és szociális állapota, valamint kohéziója tovább romlik, ami fenntarthatósági és morális szempontból sem engedhető meg. Összefoglalva, az EU-támogatások hiányával a fenntartható fejlődés elvével ellentétes folyamatok konzerválódnának.

MINISZTERELNÖKSÉG

A program várható hatásai

Ahogy a 2. táblázatból is látható, a **TOP keretében tervezett intézkedések** ugyan nem minden esetben közvetlenül, de végső **oron szinte kivétel nélkül hatással vannak a környezetre**. Sőt mi több, általában egyértelműen lehatárolható, hogy melyek kedvezőek, azaz melyek szolgálják inkább a környezet állapotának javulását, és melyek azok, amelyek jellemzően a környezet állapotának romlását eredményezik

2. táblázat: A TOP felépítése, tartalma, várható hatása

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
Prioritás 1: Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére					
1A: A vállalkozások munkahelyteremtő képességének ösztönzése, a helyi gazdaság működését segítő helyi-térségi feltételek biztosításával	1.1. Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Üzleti infrastruktúra és kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • önkormányzati többségi tulajdonú iparterületek, ipari parkok, technológiai parkok, inkubátorházak, innovációs és logisztikai központok szolgáltatásfejlesztése, a szükséges infrastrukturális háttér kiépítése; • a barnamezős területek ipari, gazdasági funkcióval történő hasznosítása, az iparterületek elérhetőségét és feltárását segítő vonalas infrastruktúrák, kapcsolódó közlekedési útvonalak fejlesztése • a betelepülő és már a településen, térségben működő vállalkozások együttműködését, piacra jutását segítő, az önkormányzatok által szervezett, koordinált helyi szolgáltatások • a helyi termékek értékesítési csatornáinak infrastrukturális támogatása 	<ul style="list-style-type: none"> • Működő vállalkozások száma a közép-magyarországi régióhoz viszonyítva • Támogatásban részesülő vállalkozások száma: 1800 db; • Vissza nem térítendő támogatásban részesülő vállalkozások száma: 1800 db; • A foglalkoztatás növekedése a támogatott vállalkozásoknál: 2950 teljes munkaidő egyenérték; • A rehabilitált talaj összkiterjedése 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Építés, alpinfrastruktúra fejlesztés esetén van, különben nincs 2. Van: a foglalkoztatás bővítésével javul az életminőség 3. Lehet 4. Igen, amennyiben a foglalkoztatás-bővítés és az abból származó jövedelem a leszakadó területen realizálódik

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
1B: A turizmus területi adottságaiban rejlő endogén potenciál kibontakoztatása a foglalkoztatás elősegítése érdekében	1.2. Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> kisléptékű tematikus turisztikai fejlesztések támogatása, amelyek helyi illetve térségi jelentőségűek, nem tagjai országos vagy nemzetközi hálózatoknak 	<ul style="list-style-type: none"> a helyi, térségi jelentőségű, turisztikai vonzerőt képező kulturális, épített, természeti örökség turisztikai hasznosítása, fejlesztése helyi ökoturisztikai fejlesztések, kulturális látványosságok, turisztikai célú kerékpárutak ráhordó szakaszai 	<ul style="list-style-type: none"> Külföldi és belföldi turisták költése: növekszik A természeti és a kulturális örökségnek, illetve látványosságnak minősülő támogatott helyszíneken tett látogatások várható számának növekedése: 920 000 látogatás/év 	<ol style="list-style-type: none"> Van Van: javul a foglalkoztatás, a szolgáltatások helyi szinten megerősödnek Igen Igen, amennyiben a foglalkoztatás-bővítés és az abból származó jövedelem a leszakadó területen realizálódik
1C: A munkahelyek elérhetőségének javítása, a munkavállalók mobilitásának segítése a közlekedési feltételek fejlesztésével	1.3. A gazdaságfejlesztés és a munkaerő mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> a munkaerőpiaci vonzásoközpontok elérhetőségét szolgáló kisebb léptékű közlekedési fejlesztések 	<ul style="list-style-type: none"> TEN-T hálózaton kívüli jellemzően alacsonyabb rendű utak felújítása és fejlesztése (5-4 számjegyűek) a gyalogos, kerékpáros és a közösségi közlekedési módok biztonságos közlekedési feltételeinek a fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> Foglalkoztatottak (15-64 éves) száma a fejlesztéssel érintett járásokra vonatkozóan a közsféra adatai nélkül: növekszik Az újraképzett vagy felújított közutak teljes hossza: 675 km 	<ol style="list-style-type: none"> van (felújítás, fejlesztés) Van (utazási idő csökkenése) Növekvő egyéni forgalom esetén nem Igen

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
1D: Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérését segítő szolgáltatások bővítése	1.4. A foglalkoztatás segítése és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével	<ul style="list-style-type: none"> • A gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközis stb.) valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • a gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközis stb.) valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása • a szolgáltatások minőségének fejlesztése; 	<ul style="list-style-type: none"> • Napközbeni ellátásban részesülő gyermekek száma (bölcsőde, családi napközi): növekszik • Támogatott gyermekgondozási és oktatási intézmények kapacitása: 12 850 személy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lehet 2. Igen 3. Igen 4. Igen
Prioritás 2: Vállalkozásbarát, népességmentartó településfejlesztés					
2A: Vállalkozói tevékenységek ösztönzése és a népesség megtartása településfejlesztési beavatkozásokkal kialakítása	2.1. Gazdaságélénkítő és népességmentartó településfejlesztések	<ul style="list-style-type: none"> • Gazdaságélénkítő településfejlesztés, gazdasági, környezeti és társadalmi szempontból fenntartható városszerkezet és vonzó környezet kialakítása; • Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések; • Szemléletformáló akciók, képzések 	<ul style="list-style-type: none"> • barnamezős területek és rozsdaovezetek rehabilitációja; a városközpontok gazdasági funkciójának megerősítése, újjáélesztése • önkormányzat és a helyi vállalkozások együttműködése, a köz- és magánszektor szereplői által tervezett fejlesztések összehangolása • a városi közterületek környezettudatos, család- és klímabarát megújítása • belterületi csapadékvíz elvezetése • a hulladék termikus hasznosítása, illetve a települési maradék, vegyesen gyűjtött hulladék égetéssel történő kezelése; hulladéklerakók rekultivációja • a környezettudatos szemléletmód terjedése 	<ul style="list-style-type: none"> • Elégedettség a települési környezet minőségével: növekedés • Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek: 370 000 m² • Integrált városfejlesztési stratégiákat alkalmazó területeken élő lakosság: 790 000 személy • Bel- és csapadék-vízvédelmi létesítmények hossza: 670 000 m • A rehabilitált talaj összkiterjedése • Városi környezetben épített vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Van 2. Van 3. Igen 4. Leheti
Prioritás 3: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken					

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
3A: Fenntartható közösségi mobilitás elősegítése	3.1. Fenntartható települési közlekedésfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> • környezetbarát közlekedési módok elterjesztése • • Közösségi közlekedés és közlekedésbiztonság fejlesztése; • Személyszállítási intermodális csomópontok fejlesztése; • Kerékpáros közlekedés fejlesztése, akadálymentesítés • kerékpáros közösségi közlekedési rendszerek kialakítása; • Fenntartható városi/járási/kistérségi közlekedési tervek kidolgozása. • szemléletformálás 	<ul style="list-style-type: none"> • a közösségi közlekedés térnyerését szolgáló beruházások (forgalmi pálya fejlesztése, pl. buszfordulók, buszsávok és megállók) megvalósítása; • a járási, települési kapcsolatokat javítását célzó, új közösségi közlekedési viszonylatok kialakítása; • kapcsolódó buszbeszerzés • a módváltó rendszerek fejlesztése, köztük a P+R, B+R parkolók és csomópontok fejlesztése; az intelligens információ- és kommunikációtechnológiai (IKT) fejlesztések; • az igényvezérelt személyszállítási szolgáltatási rendszer kialakítása • közlekedésbiztonsági fejlesztések • a kerékpáros közlekedés feltételeinek javítása 	<ul style="list-style-type: none"> • Napi utazások esetén fő közlekedési eszközként gyalogos, kerékpáros vagy közösségi közlekedési módot választók részaránya: növekszik • Kialakított kerékpárosbarát települések vagy településrészek száma: 38 db; • Közlekedésbiztonsági fejlesztést megvalósított települések száma: 97 db; • Kialakított új, forgalomcsillapított övezetek száma: 48 db; • Kialakított kerékpárforgalmi létesítmények hossza: 970 km 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Van 2. Lehetséges (kényelmesebb közlekedés) 3. Igen 4. Nem derül ki pontosan

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőt-lenség csökkentéshez
3B: A települési önkormányzatok energiahatékonyságának javítása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése	3.2. Önkormányzatok energiahatékonyságának és a megújuló energia-felhasználás, valamint a helyi alkalmazkodás támogatása arányának növelése	<ul style="list-style-type: none"> • Az önkormányzati tulajdonú épületek, intézmények, infrastruktúra energia-hatékonyság-központú rehabilitációja, az épületek hőszigetelésének javítása • Az önkormányzati tulajdonú épületek intézmények és infrastruktúra energetikai korszerűsítése, megújuló energiaforrások alkalmazása • Önkormányzat által vezérelt, a helyi adottságokhoz illeszkedő, megújuló energiaforrások kiaknázására irányuló energiaellátás megvalósítása komplex fejlesztési programok keretében • Önkormányzatok Fenntartható Energia Akcióprogramjai (SEAP) elkészítésének támogatása 	<ul style="list-style-type: none"> • az önkormányzati intézmények energiahatékonyság központú rehabilitációja • az önkormányzati intézmények megújuló forrásokra épülő energetikai beruházásai • az épületek világítási rendszereinek korszerűsítése • kisebb léptékű komplex térségi energetikai programok • szemléletformálási, disszeminációs tevékenységek 	<ul style="list-style-type: none"> • Primer energia felhasználás: 1348,42 PJ • A megújuló energiaforrásból előállított energiamennyiség a teljes bruttó energiafogyasztáson belül: 64,454 PJ/év • A középületek éves elsődleges energia-fogyasztásának csökkenése: 23 195 970 kWh/év; • További kapacitás megújuló energia előállítására: 342,33 MW; • Az üvegházhatást okozó gázok éves csökkenése: 233 678,33 tonna CO2 egyenérték 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Van 2. Nincs (legfeljebb közvetetten: önkormányzat dolgozóinak munkakörülményei) 3. Igen 4. Nem
Prioritás 4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése e					

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
4A: Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztése	4.1. Egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • a helyi önkormányzatok egészségügyi alapellátási szolgáltatásának helyet adó épületek korszerűsítése, felújítása, átalakítása, illetve indokolt esetben új létesítése 	<ul style="list-style-type: none"> • a háziorvosi szolgálatnak, fogorvosi szolgálatnak, központi alapellátási ügyeletnek és a védőnői szolgáltatásoknak helyet adó épületek, épületrészek fejlesztése, új építése, • a nem iskolai épületekben működő iskolaorvosi rendelők infrastruktúra fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • A fejlesztett közszolgáltatásokat igénybevevők száma: 194 000 fő • Jobb egészségügyi szolgáltatásokban részesülő lakosság: 194 000 Fő; • A fejlesztés révén létrejövő, megújuló szociális alapszolgáltatások száma: 350 db; • Akadálymentesített épületek száma: 525 db 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Építés, korszerűsítés esetén van 2. Van 3. Igen 4. Igen
	4.2. A szociális alapszolgáltatások infrastrukturájának bővítése, fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • szociális alapellátás infrastrukturális feltételeinek fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • a családokról, gyerekekről, fogyatékosokról, az időskorúakról, szenvedélybetegekről, és hajléktalan emberekről gondoskodó szociális alapellátás infrastrukturális feltételeinek fejlesztése • nappali szociális ellátások, a családsegítés, gyermekjóléti szolgálat fejlesztése (minőségfejlesztés és férőhelybővítés) • akadálymentesítését és családbarát funkciók elhelyezése 		
4B: A leromlott városi területeken és városi külterületeken élő alacsony státuszú családok, lakosság, kiemelten a romák életkörülményeinek javítása	4.3. Leromlott városi területek rehabilitációja	<ul style="list-style-type: none"> • szociális városrehabilitáció 	<ul style="list-style-type: none"> • a leszakadó vagy leszakadással fenyegetett városrészek koncentráltan megnyilvánuló társadalmi – fizikai-gazdasági problémák komplex módon való kezelése, a területen élők társadalmi integrációja elősegítése (szociális városrehabilitáció) • települési szövetbe ágyazott városrészek meglévő funkcióinak bővítése, fejlesztése, új gazdasági, szociális, közösségi és közterületi funkciók kialakítása, valamint szükséges esetben a településtesttől elkülönült telepek felszámolása és az ott élők integrációja • a lakhatás legalizálása, a lakhatási biztonság növelése 	<ul style="list-style-type: none"> • Szociális városrehabilitációval érintett akcióterületen élő lakosság száma: 194 000 fő • Helyreállított lakóegységek városi területeken: 1450 lakóegység, • Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek: 4850 m²; • Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek: 9 700 m²; • Integrált városfejlesztési stratégiákat alkalmazó területeken élő lakosság: 194 000 fő 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Van 2. Van 3. Hozzájárul 4. Hozzájárul

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
Prioritás 5. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi együttműködés és foglalkoztatás-ösztönzés					
5A: A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése	5.1. Foglalkoztatás-növelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések (paktumok)	<ul style="list-style-type: none"> • A foglalkoztatási szint javítását célzó programok 	<ul style="list-style-type: none"> • Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések • Helyi foglalkoztatási együttműködések • Gyermekellátási szolgáltatások munkavállalóinak foglalkoztatási és képzési támogatása 	<ul style="list-style-type: none"> • A program elhagyásának időpontjában foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – levő résztvevők száma (közös indikátor): 21 000 fő • A program elhagyása utáni hat hónapon belül foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – levő résztvevők száma (közös indikátor): 15 000 fő • A támogatott munkahelyi képzéseket sikeresen befejezők száma (programspecifikus indikátor): 51 000 fő • Munkanélküli résztvevők száma, beleértve a tartós munka-nélkülieket is (közös indikátor): 55 000 fő; • A munkahelyi képzésekben résztvevők száma: 60 000 fő 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nincs 2. Van 3. Igen 4. Igen
5B: A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú családok, romák életesélyeinek javítása					

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
5C: Helyi szintű társadalmi pártbeszéd és helyi identitás erősödése	5.3. A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok	<ul style="list-style-type: none"> társadalmi felzárkózást célzó tevékenységek (szociális városrehabilitációhoz kapcsolódóan) 	<ul style="list-style-type: none"> a helyi közösségi kohézió erősítése a formális oktatáson kívüli fejlesztő és oktatási programok egészségügyi, mentálhigiénés programok a lakhatás legalizálását és adósságkezelést szorgalmazó programok 	<ul style="list-style-type: none"> A program keretében jobb életkilátással kikerültek száma: 45 000 fő Szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek (NGO-k) által részben vagy teljesen végrehajtott projektek száma: 400 db 	<ol style="list-style-type: none"> Nincs Nem derül ki Igen Igen
	5.4. Helyi közösségi programok megvalósítása	<ul style="list-style-type: none"> közösségi, térségi és települési helyi identitást erősítő akciók, kulturális és természeti örökség megismertetésére, megőrzésére irányuló helyi közösségi programok 	<ul style="list-style-type: none"> Helyi közösséget és identitást erősítő akciók Helyi közösségfejlesztési programok Helyi partnerségi együttműködések szervezése, erősítése Ösztöndíjprogram Bűnmegelőzést, közlekedésbiztonság és közbiztonság javítását segítő intézkedések 	<ul style="list-style-type: none"> A programokba bevont személyek száma: 500 000 fő; Támogatott civil szervezetek száma: 1000 db 	<ol style="list-style-type: none"> Nincs Nem derül ki Lehet Igen
Prioritás 6: Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban					

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
6A: Megyei jogú városok gazdasági környezetének fejlesztése a foglalkoztatás növelése érdekében	6.1. Gazdaságfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> Gazdaságélénkítést és foglalkoztatás-bővítést szolgáló önkormányzati helyi gazdaságfejlesztés 	<ul style="list-style-type: none"> Üzleti infrastruktúra és kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése Helyi gazdaság-szervezési funkciójú önkormányzati gazdaságfejlesztési tevékenységek Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés A gazdaságfejlesztést és a munkaerő mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztés 	<ul style="list-style-type: none"> Foglalkoztatottak (15-64 éves) száma a fejlesztéssel érintett megyei jogú városokra vonatkozóan a közsféra adatai nélkül: növekszik Külföldi és belföldi turisták költése: növekszik Működő vállalkozások száma Ipari tevékenység termelési értéke forgalmi adó nélkül árbevételebe beszámítók árkiegészítéssel Támogatásban részesülő vállalkozások száma Vissza nem térítendő támogatásban részesülő vállalkozások száma A foglalkoztatás növekedése a támogatott vállalkozásoknál A rehabilitált talaj összkiterjedése A természeti és a kulturális örökségnek, illetve látványosságoknak minősülő támogatott helyszíneken tett látogatások várható számának növekedése Az újjraépített vagy felújított közutak teljes hossza 	<ol style="list-style-type: none"> Építés, alpinfrastruktúra fejlesztés esetén van, különben nincs Van: a foglalkoztatás bővítésével javul az életminőség Igen Igen, amennyiben a foglalkoztatás-bővítés és az abból származó jövedelemből a leszakadó területek is részesülnek

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
6B: Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérése a gyermekellátási szolgáltatások által	6.2. Családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • A gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközök stb.) valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • a gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközök stb.) valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása • a szolgáltatások minőségének fejlesztése; 	<ul style="list-style-type: none"> • Napközbeni ellátásban részesülő gyermekek száma (bölcsőde, családi napközi): növekszik • Támogatott gyermekgondozási és oktatási intézmények kapacitása 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lehet 2. Igen 3. Igen 4. Igen
6C: Vállalkozói tevékenységek ösztönzése és a népesség megtartása városfejlesztési beavatkozásokkal	6.3. Gazdaságélénkítő és népességmegtartó városfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> • Gazdaságélénkítő településfejlesztés, gazdasági, környezeti és társadalmi szempontból fenntartható városszerkezet és vonzó környezet kialakítása; • Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések; • Szemléletformáló akciók, képzések 	<ul style="list-style-type: none"> • barnamezős területek és rozsdaövezetek rehabilitációja; a városközpontok gazdasági funkciójának megerősítése, újjáélesztése • önkormányzat és a helyi vállalkozások együttműködése, a köz- és magánszektor szereplői által tervezett fejlesztések összehangolása • a városi közterületek környezettudatos, család- és klímabarát megújítása • belterületi csapadékvíz elvezetése • a hulladék termikus hasznosítása, illetve a települési maradék, vegyesen gyűjtött hulladék égetéssel történő kezelése; hulladéklerakók rekultivációja • a környezettudatos szemléletmód terjedése 	<ul style="list-style-type: none"> • Elégedettség a települési környezet minőségével: növekedés • Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek • Integrált városfejlesztési stratégiákat alkalmazó területeken élő lakosság • Bel- és csapadék-vízvédelmi létesítmények hossza • A rehabilitált talaj összkiterjedése • Városi környezetben épített vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Van 2. Van 3. Igen 4. Leheti

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéshez
6D: Fenntartható közösségi mobilitás elősegítése	6.4.: Fenntartható városi közlekedésfejlesztés és	<ul style="list-style-type: none"> • környezetbarát közlekedési módok elterjesztése • • Közösségi közlekedés és közlekedésbiztonság fejlesztése; • Személyszállítási intermodális csomópontok fejlesztése; • Kerékpáros közlekedés fejlesztése, akadálymentesítés • kerékpáros közösségi közlekedési rendszerek kialakítása; • Fenntartható városi/járási/kistérségi közlekedési tervek kidolgozása. • szemléletformálás 	<ul style="list-style-type: none"> • a közösségi közlekedés térnyerését szolgáló beruházások (forgalmi pálya fejlesztése, pl. buszfordulók, buszsávok és megállók) megvalósítása; • a járási, települési kapcsolatokat javítását célzó, új közösségi közlekedési viszonylatok kialakítása; • kapcsolódó buszbeszerzés • a módváltó rendszerek fejlesztése, köztük a P+R, B+R parkolók és csomópontok fejlesztése; az intelligens információ- és kommunikációtechnológiai (IKT) fejlesztések; • az igényvezérelt személyszállítási szolgáltatási rendszer kialakítása • közlekedésbiztonsági fejlesztések • a kerékpáros közlekedés feltételeinek javítása 	<ul style="list-style-type: none"> • Napi utazások esetén fő közlekedési eszközként gyalogos, kerékpáros vagy közösségi közlekedési módot választók részaránya: növekszik • Kialakított kerékpárosbarát települések vagy településrészek száma • Közlekedésbiztonsági fejlesztést megvalósított települések száma • Kialakított új, forgalomcsillapított övezetek száma • Kialakított kerékpárforgalmi létesítmények hossza 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Van 2. Lehetséges (kényelmesebb közlekedés) 3. Igen 4. Nem derül ki pontosan

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
6E: A települési önkormányzatok energiahatékonyságának fokozása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése	6.5. Önkormányzatok energiahatékonyságának és a megújuló energiafelhasználás arányának növelése	<ul style="list-style-type: none"> • Az önkormányzati tulajdonú épületek, intézmények, infrastruktúra energiahatékonyság-központú rehabilitációja, az épületek hőszigetelésének javítása • Az önkormányzati tulajdonú épületek intézmények és infrastruktúra energetikai korszerűsítése, megújuló energiaforrások alkalmazása • Önkormányzat által vezérelt, a helyi adottságokhoz illeszkedő, megújuló energiaforrások kiaknázására irányuló energiaellátás megvalósítása komplex fejlesztési programok keretében • Önkormányzatok Fenntartható Energia Akcióprogramjai (SEAP) elkészítésének támogatása 	<ul style="list-style-type: none"> • az önkormányzati intézmények energiahatékonyság központú rehabilitációja • az önkormányzati intézmények megújuló forrásokra épülő energetikai beruházásai • az épületek világítási rendszereinek korszerűsítése • kisebb léptékű komplex térségi energetikai programok • szemléletformálási, disszeminációs tevékenységek 	<ul style="list-style-type: none"> • Primer energia felhasználás: 1348,42 PJ • A megújuló energiaforrásból előállított energiamennyiség a teljes bruttó energiafogyasztáson belül: 64,454 PJ/év • A középületek éves elsődleges energia-fogyasztásának csökkenése • További kapacitás megújuló energia előállítására • Az üvegházhatást okozó gázok éves csökkenése 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Van 2. Nincs (legfeljebb közvetetten: önkormányzat dolgozóinak munkakörülményei) 3. Igen 4. Nem

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
6F: Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetősége és minőségének fejlesztése	6.6.: Városi közszolgáltatások fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> Egészségügyi alapelátás infrastrukturális fejlesztése A szociális alapszolgáltatások infrastrukturájának bővítése, fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> a háziorvosi szolgálatnak, fogorvosi szolgálatnak, központi alapellátási ügyeletnek és a védőnői szolgáltatásoknak helyt adó épületek, épületrészek fejlesztése, új építése, a nem iskolai épületekben működő iskolaorvosi rendelők infrastruktúra fejlesztése a családokról, gyerekekről, fogyatékosokról, az időskorúakról, szenvedélybetegekről, és hajléktalan emberekről gondoskodó szociális alapellátás infrastrukturális feltételeinek fejlesztése nappali szociális ellátások, a családsegítés, gyermekjóléti szolgálat fejlesztése (minőségfejlesztés és férőhelybővítés) akadálymentesítését és családbarát funkciók elhelyezése 	<ul style="list-style-type: none"> A fejlesztett közszolgáltatásokat igénybe vevők száma: 194 000 fő Jobb egészségügyi szolgáltatásokban részesülő lakosság A fejlesztés révén létrejövő, megújuló szociális alapszolgáltatások száma 	<ol style="list-style-type: none"> Építés, korszerűsítés esetén van Van Igen Igen
6G: A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú lakosság, kiemelten romák életkörülményeinek javítása	6.7. Leromlott városi területek rehabilitációja	<ul style="list-style-type: none"> szociális városrehabilitáció 	<ul style="list-style-type: none"> a leszakadó vagy leszakadással fenyegetett városrészek koncentráltan megnyilvánuló társadalmi – fizikai-gazdasági problémák komplex módon való kezelése, a területen élők társadalmi integrációja elősegítése (szociális városrehabilitáció) települési szövetbe ágyazott városrészek meglévő funkcióinak bővítése, fejlesztése, új gazdasági, szociális, közösségi és közterületi funkciók kialakítása, valamint szükséges esetben a településtesttől elkülönült telepek felszámolása és az ott élők integrációja a lakhatás legalizálása, a lakhatási biztonság növelése 	<ul style="list-style-type: none"> Szociális városrehabilitációval érintett akcióterületen élő lakosság száma: 194 000 fő Helyreállított lakóegységek városi területeken Városi környezetben épített vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek Integrált városfejlesztési stratégiákat alkalmazó területeken élő lakosság 	<ol style="list-style-type: none"> Van Van Hozzájárul Hozzájárul

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőt-lenség csökkentéshez
6H: A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése	6.8. Gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó foglalkoztatás-fejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> • A foglalkoztatási szint javítását célzó programok 	<ul style="list-style-type: none"> • Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések • Helyi foglalkoztatási együttműködések • Gyermekellátási szolgáltatások munkavállalóinak foglalkoztatási és képzési támogatása 	<ul style="list-style-type: none"> • A program elhagyásának időpontjában foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – levő résztvevők száma (közös indikátor): 21 000 fő • A program elhagyása utáni hat hónapon belül foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – levő résztvevők száma (közös indikátor): 15 000 fő • A támogatott munkahelyi képzéseket sikeresen befejezők száma (programspecifikus indikátor): 51 000 fő • Munkanélküli résztvevők száma, beleértve a tartós munka-nélkülieket is (közös indikátor) • A munkahelyi képzésekben résztvevők száma 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nincs 2. Van 3. Igen 4. Igen

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
6I: A leromlott városi területeken élő alacsony státuszú lakosság életkörülményeinek javítása valamint a társadalmi aktivitás, társadalmi összetartozás növelése helyi szinten	6.9: Társadalmi kohéziót célzó helyi programok	<ul style="list-style-type: none"> •A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok •A helyi identitás és kohézió erősítése 	<ul style="list-style-type: none"> •a helyi közösségi kohézió erősítése •a formális oktatáson kívüli fejlesztő és oktatási programok •egészségügyi, mentálhigiénés programok •a lakhatás legalizálását és adósságkezelést szorgalmazó programok •Helyi közösséget és identitást erősítő akciók •Helyi közösségfejlesztési programok •Helyi partnerségi együttműködések szervezése, erősítése •Ösztöndíjprogram •Bűnmegelőzést, közlekedésbiztonság és közbiztonság javítását segítő intézkedések 	<ul style="list-style-type: none"> •A program keretében jobb életkilátással kikerültek száma: 45 000 fő •Szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek (NGO-k) által részben vagy teljesen végrehajtott projektek száma: 400 db •A programokba bevont személyek száma •Támogatott civil szervezetek száma 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nincs 2. Nem derül ki 3. Igen 4. Igen
Prioritás 7: Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)					

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
7A: A városi lakosság közösségi aktivitásának növelése a helyi közösségszervezés és kulturális kínálatbővítés segítségével	7.1. Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • a kulturális és közösségi terek, szolgáltatások fejlesztése, kínálatuk bővítése • Városrészi közösségi terek infrastrukturális felújítása • Közterek „közösségi tér funkcióinak” bővítése • Innovatív, területi közösségi szolgáltatást biztosító városi kulturális intézmények eszközfejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • A városi helyi akciócsoportok (HACS) fejlesztési stratégiájának elkészítéséhez kapcsolódó projekt-előkészítési tevékenység • Innovatív, területi közösségi szolgáltatást biztosító városi kulturális intézmények felújítása, illetve eszközfejlesztése • Városrészi közösségi terek infrastrukturális felújítása • Közterek „közösségi tér funkcióinak” bővítése 	<ul style="list-style-type: none"> • A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya: növekszik • A közösségi, szabadidős, közszolgáltatást nyújtó terekkel és létesítményekkel való lakossági elégedettség: növekszik • Kulturális intézmények látogatottsága: növekszik • Városi környezetben épített vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek: 8500 m²; • Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek: 90 000 m² 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Építés, alpinfrastruktúra fejlesztés esetén van, 2. Igen 3. Közvetve igen 4. Mivel a fejlesztés néhány kiválasztott városban valósul meg, hosszú távú hatása nincsen.

Egyedi célkitűzés	Intézkedések	Tartalom sötétzöld = közvetlen világoszöld = közvetett környezeti hatás fehér = nincs jelentős környezeti hatás	Jelleg	Elvárt eredmény (2023)	1. Környezeti hatás léte 2. Életminőségi hatás léte Hozzájárul-e a 3. fenntartható fejlődéshez 4. a területi egyenlőtlenség csökkentéséhez
7B: A városi lakosság közösségi aktivitásának növelése a helyi közösségszervező és kulturális kínálatbővítés segítségével	7.2. Helyi közösségszervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva	<ul style="list-style-type: none"> a városi közösségek helyi fejlesztési stratégiákon alapuló, a közösségi és kulturális infrastrukturális fejlesztésekhez kapcsolódó, azokat kiegészítő kísérleti jelleggel közösségszervezési és -fejlesztési, identitást erősítő, az összetartozást elősegítő tevékenységek 	<ul style="list-style-type: none"> Az intézkedés kísérleti jelleggel, korlátozott számú városban valósul meg. A városi helyi akciócsoportok (HACS) fejlesztési stratégiájának elkészítéséhez kapcsolódó projektelőkészítési tevékenység helyi közösségszervezési tevékenységek helyi (városrészi, szomszédsági) identitást erősítő tevékenységek folyamatos, helyi (városrészi, szomszédsági) társadalmi párbeszédet fenntartó egyeztetési megoldások kialakítása és működtetése, megújított infrastruktúra közösségi használatát biztosító megoldások kialakítása, kulturális, közösségi programok szervezése, lebonyolítása, helyi (városrészi, szomszédsági) aktivitást, társadalmi szolidaritást elősegítő tevékenységek, helyi, közösségi alapú gazdaságfejlesztési megoldások népszerűsítése, kialakítása és elterjesztése területileg jól körülhatárolt kisközösségekben, helyi vállalkozások információs adatbázisainak és online elérhetőségének kialakítása, helyi hagyományokra épülő kézműves (népi) mesterségek újratartása „Versenyképesen a munkaerőpiacon” program elindítása, közösségi terekhez kapcsolódóan a városi környezeti fenntarthatóság és környezettudatosági akciók, programok végrehajtása 	<ul style="list-style-type: none"> Kulturális intézmények látogatottsága: 103% A programokban részt vevők száma: 50 000 fő; A társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által teljesen vagy részben végrehajtott programok száma: 750 db Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztési stratégiával érintett települések lakosság száma A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által teljesen vagy részben végrehajtott programok száma 	<ol style="list-style-type: none"> Nincs Közvetve van Hozzájárulhat Hozzájárulhat

Az egyedi célkitűzésekhez és intézkedésekhez kapcsolódó környezeti hatások a TOP prioritási rendszerének átstrukturálása miatt a korábbi változathoz képest dekoncentráltabban vannak jelen rendszerének további egyszerűsítésével és átstrukturálásával a környezeti hatások is koncentráltabban jelennek meg, noha (környezeti hatásról áttételesen szinte mindegyik intézkedés esetében beszélhetünk.)

Az 1. prioritástengely esetében a környezeti hatás jelenleg leginkább az üzleti infrastruktúra fejlesztéséhez és a kisléptékű turisztikai fejlesztésekhez kapcsolódó beavatkozások révén jelenik meg. Az előbbinél elsősorban az ipari parkok és barnamezős területek funkcióbővítése, míg az utóbbinál a kulturális, természeti és épített örökség turisztikai hasznosítása jelenthet pozitív környezeti hatást. A projektcsomagok összeállításánál ugyanakkor nagy hangsúlyt kell fektetni arra, hogy a környezeti előnyök minden érintett településen megközelítőleg azonos arányban jelentkezzenek és egyik település se legyen környezeti szempontból „elszenvedője” az esetleges fejlesztéseknek, a turizmussal járó negatív hatásoknak.

A munkaerőpiaci vonzásközpontok elérhetőségét szolgáló kisebb léptékű közlekedésfejlesztések környezeti hatásai az alacsonyabb rendű utak felújításában, az igény alapú közösségi közlekedési fejlesztésekben, valamint a gyalogos, kerékpáros és a közösségi közlekedési módok biztonságos közlekedési feltételeinek a fejlesztésében mutatkozik meg. mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztéshez kapcsolódó kisebb léptékű közlekedési fejlesztések, ill. igény alapú közösségi közlekedés fejlesztések, valamint az alacsonyabb rendű utak felújítása, fejlesztése révén jelenik meg. Az úthálózat fejlesztése környezeti szempontból részben előnyös (pl. poremisszió csökkentése, elérhetőség javulásával a kibocsátások racionalizálása), ugyanakkor, mivel várhatóan ehhez az egyéni közlekedés nagyobb térnyerése társul a közösségi közlekedéssel szemben, elsősorban negatív hatások várhatók. Ezek a hatások némileg akkor csökkenthetők, ha az útfelújítások tekintetében azok élveznek prioritást, amelyek a közösségi közlekedés színteréül is szolgálnak. A foglalkoztatás-bővítést szolgáló önkormányzati gazdaságfejlesztési akciók elnevezésű intézkedéscsomag keretében valósul meg a mezőgazdasági termékek helyi piacokra való hatékony eljuttatása, amelynek révén csökken a szállításból eredő lég-, zaj- és környezetszennyezés. A prioritástengely keretében megvalósuló fejlesztések során előnyt élveznek azok a beruházások, amelyek barnamezős területeken valósulnak meg, tehát ez szintén jelentős pozitív környezeti hatást eredményez. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a barnamezős területek gazdasági célú rehabilitációja a TOP kezdeti verzióiban még önálló intézkedésként szerepelt, jelenleg az 1. prioritásban a kiválasztásnál alkalmazandó vezérelvek között jelenik meg. A barnamezős területek és rozsdáövezetek rehabilitációját a 2. prioritástengely támogatja, összhangban az 1. prioritás releváns tevékenységeivel.

A 2. és 3. prioritás – a korábbi változathoz hasonlóan – hat leginkább a környezet állapotára. Itt jelenik meg a gazdaságélénkítő vállalkozásbarát és népességmegtartó településfejlesztés, a környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés, valamint a közlekedésfejlesztés és az energiahatékonyság növelése. . A 3. prioritásban található közlekedésfejlesztés a közösségi közlekedést, valamint a kerékpáros infrastruktúra fejlesztését helyezi a középpontba, egyértelműen deklarálva a közösségi közlekedés, valamint az alacsony károsanyag-kibocsátású, fenntartható

közlekedési módok preferenciáját. Pozitívum, hogy a buszbeszerzés- integrált projektként – megjelenik a támogatandó tevékenységek között, ugyanakkor a helyi alkalmazkodást elősegítő szemléletformáló kampányok kikerültek a beavatkozások közül. Az energetikai korszerűsítések, fejlesztések szintén ebben a prioritásban kaptak helyet, hozzájárulva az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés elősegítéséhez.

A 2. prioritás – amely a korábbi változathoz képest jelentősen átalakult már csak egy egyedi célkitűzést tartalmaz – a környezeti fenntarthatóságot helyezi a középpontba a gazdaságélénkítő és népességmegtartó településfejlesztés elnevezésű intézkedésével. Ennek keretében sor kerül a barnamezős és rozsdaovezetek rehabilitációjára, a klímabarát városi környezet kialakítására, a környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztésére (belterületi csapadékvíz elvezetés, hulladékkezelés), valamint a környezettudatos életmód elterjedését segítő kampányok és képzések megtartására. A forrásallokációnál forrásallokációból ugyanakkor nem derül ki, hogy melyik beavatkozás mekkora támogatásból gazdálkodhat. Javasoljuk, hogy a konkrét környezetvédelmi intézkedések jelentős támogatásban részesüljenek (pl. vízgazdálkodás és ivóvízkészletek védelme, levegőtisztaság javítása, biodiverzitás védelme, talaj-rehabilitáció), de a szennyvízkezelés, valamint a szemléletformálás elenyésző költségvetési forrást kap. A szemléletformálásnál célszerű lenne vagy (i) nagyobb összeget elkülöníteni, vagy (ii) minden megvalósult projektnél a költségvetés bizonyos százalékát kötelező jelleggel a környezettudatosságot népszerűsítő kampányra fordítani.

A turisztika esetében jelentős előrelépés, hogy a kulturális, természeti és épített környezet megóvása kiegészült kerékpáros fejlesztésekkel, valamint előtérbe került a térségileg integrált, több elemű fejlesztési projektcsomagok támogatása. A projektcsomagok összeállításánál nagy hangsúlyt kell fektetni arra, hogy a környezeti előnyök minden érintett településen megközelítőleg azonos arányban jelentkezzenek és egyik település se legyen környezeti szempontból „elszenvedője” az esetleges fejlesztéseknek, a turizmussal járó negatív hatásoknak.

Az egyedi célkitűzés megnevezésénél – a korábbi változathoz képest – kikerült az alacsony szén-dioxid kibocsátás, mint vezérelv, javasoljuk ennek visszavételét, hiszen ez az egyik legfontosabb – uniós szinten is elvárt – vállalásunk. Pozitívum, hogy a kerékpáros infrastruktúra fejlesztésénél megjelenik az akadálymentesítés is. A szemléletformálás – a 2. prioritástengelyhez hasonlóan – tevékenység szinten megjelenik, de forrás nem lett rá elkülönítve. Ennek a hiányosságnak a kiküszöbölése mindenképpen javasolt!

Az energetikai korszerűsítések, fejlesztések szintén ebben a prioritásban kaptak helyet, hozzájárulva az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés elősegítéséhez.

A korábbi változathoz hasonlóan a 4. prioritásban szerepel a leromlott városi területek rehabilitációja, amely jelentős környezeti hatással jár. A tengely többi intézkedése csak abban az esetben fejt ki közvetett hatást, ha építési, épület-felújítási tevékenység valósul meg (pl. egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése).

Az 5. prioritásban a közösségi programok, akciók, a szemléletformálás, révén érhető el pozitív környezeti hatás.

A 6. prioritás – mint horizontális területi elem – új beavatkozásként jelenik meg a TOP-ban és a megyei jogú városokra vonatkozó intézkedéseket tartalmazza. Ennek értelmében a 9 darab egyedi célkitűzés megegyezik a TOP 1-5. prioritásaiban részletezett, nem megyei városokra vonatkozó célkitűzésekkel és intézkedésekkel. Jelentős környezeti hatás ebből kifolyólag a gazdaságélénkítő és népességmegtartó városfejlesztéshez, a közlekedési és energetikai fejlesztésekhez, valamint a szociális városrehabilitáció intézkedéseivel kapcsolódik.

Az 57. prioritás a korábbi változathoz hasonlóan a CLLD-típusú fejlesztéseket helyezi a fókuszba, amelyek közül a kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése elnevezésű, kísérleti jellegű intézkedés jár(hat) jelentős, inkább pozitív környezeti hatással.

A 6. prioritásban szintén a környezeti örökség megőrzését szolgáló programok fejlesztése, a kulturális és környezeti fenntarthatóságot szolgáló programok, akciók, a szemléletformálás, révén érhető el pozitív környezeti hatás.

Mindezek mellett megállapítható, hogy a TOP-ban a környezeti szempontok – részben az SKV hatására is – határozottan megjelennek, de továbbra is a gazdasági célok elérésének vannak alárendelve!

A TOP sok mindent átirányít a megyei, megyei jogú városi és egyéb fejlesztési programok szintjére. Minden a különböző szintű fejlesztési programokon alapul, előre lebontott pénzeket fognak szétosztani a fejlesztési programokban megfogalmazott célokra. Sokszor nem lesz pályázat sem, a fejlesztési programok a döntőek. **Környezeti szempontból aggasztó ez a megközelítés, mert pont a természetvédelmi, vízvédelmi komplex projektek megvalósítására várhatóan nem, vagy nehezen lesz mód, mert:**

- nem megyei, vagy városi és kapcsolódó kistérségű léptékű
- nem annyira komplex, és gazdaságfejlesztési központú,
- a döntéshozási mechanizmus elég központosított lesz.

Véleményünk szerint a környezeti szempontból előremutatóbb beavatkozások elérése érdekében két irányban lehet javaslatot tenni:

- Létre kell hozni olyan komplex projektekre vonatkozó mechanizmust, amely a KEHOP és a VP és egyéb környezetvédelmi, természetvédelmi pénzek (pl. LIFE) forrásait hangolja össze, mind a pályázati kiírásokban, mind a kiválasztási kritériumokban, mind a végrehajtásban (közös projekt, vagy legalább projektcsoporthoz). Ezekkel lehetne kezelni az árvízhez, belvízhez kapcsolódó intézkedések, valamint a VKI és a természetvédelmi feladatok jelentős részét. Ez az elképzelés lehet az alapja a NATURA 2000 területek finanszírozására (lásd Natura 2000 finanszírozás az EU Kohéziós Politika és a LIFE program forrásaiból konferencia anyagait). Sőt itt a kutatási pénzek a HORIZON, egyéb hazai forrásokkal is számolnak. De nemcsak NATURA 2000 területeket kellene hasonló módon finanszírozni, hanem egyéb védett és nem védett területeket, VKI intézkedéseket is.

- A különböző szintű fejlesztési programok tervezésében, valamint a pályázati kiírásokban (már ahol lesznek) kötelező elemként kellene betenni a környezeti, természetvédelmi szempontokat. Kizáró szempont legyen, ha a fejlesztési programok, stratégiák, beavatkozások következtében várhatóan romlik a környezeti állapot, illetve, ha a környezeti, fenntarthatósági horizontális szempontokat (pl. klímaváltozáshoz kapcsolódó intézkedések, anyag, víz és energiatakarékosság, hulladékkezelés megelőzés, vízszennyezés, a levegőszennyezés és zajszennyezés csökkentése) nem érvényesítik.

A TOP alapján megvalósuló intézkedések eredményeként várható kedvező környezeti hatások és az azok között létrejövő szinergikus hatások összességében hozzájárulnak a környezeti célok eléréséhez és az életfeltételek, az életminőség kedvezőbbé válásához.

A TOP megvalósítása esetén a **levegőminőség** szempontjából inkább kedvező hatások várhatóak. Ez részben közvetlenül az uniós klímavédelmi (szén-dioxid kibocsátás csökkentési) cél teljesítéséhez hozzájárulni kívánó 3. prioritás beavatkozásainak köszönhető, de egyes, kifejezetten környezetvédelmi célt nem nevesítő prioritások és specifikus célok is közvetve kedvező hatásúak lehetnek a levegőkörnyezet szempontjából. Ugyanakkor a munkaerő mobilitásának ösztönzését célzó beavatkozások (lásd 1.3 intézkedés) a közlekedési igények növekedésén keresztül a levegő (és ezen belül az ÜHG kibocsátás) szempontjából is kedvezőtlenek. A biomassza energetikai célú hasznosítása terén a helyi és regionális légszennyező anyag kibocsátás és a karbon mérleg kapcsán negatív hatások is várhatók. Öröndetes, hogy a korábbi javaslatnak megfelelően az OP lehetőséget biztosít az integrált fejlesztések részeként, mely lehetővé teszi a buszok átlagos élettartamának csökkentését, a kedvezőbb kibocsátási normákkal rendelkező buszpark kialakítását.

A TOP jelentős hatása az ÜHG-gázok kibocsátása vonatkozásában, s több intézkedésnél megjelenik benne a klímaváltozáshoz való adaptáció, valamint a környezettudatos szemléletformálás. Több prioritási tengelynek is van, vagy lehet pozitív hatása a klímaváltozás tekintetében. Ugyanakkor javasoljuk a horizontális célkitűzések közé beemelni a klímavédelmet, ide értve mind az ÜHG kibocsátás csökkentését, mind pedig a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodást, illetve a hatások csökkentését. A TOP dekarbonizációs törekvéseinek hangsúlyos eleme az anyag- és energiatakarékosság, az energiahatékonyság javítása, a megújuló energiahordozók elterjesztése, az innovatív megoldások, melyek megvalósulása már rövid távon is jelentős pozitív környezeti hatásokat eredményez.

Kisebb mértékű javulás prognosztizálható a **zaj és rezgés** vonatkozásában, elsősorban a forgalmi terhelések oldását szolgáló beavatkozások, valamint kisebb mértékben a közvetetten forgalom csökkenést eredményező intézkedések révén.

A **felszíni és felszín alatti vizekre, valamint a talajok, a termőföld és a földtani közeg** állapotára a TOP közvetett és közvetlen pozitív hatásokkal számolhatunk. Fontos közvetlen hatás várható a barnamezős területek rehabilitációja és a települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések révén. Hasonló hatások várhatóak az épített környezet esetében. Az **élővilágra, a biodiverzitásra és a természeti környezetre** a TOP intézkedéseinek túlnyomó része nincs jelentős kedvezőtlen hatással. A fejlesztések eredményeként - megfelelő feltételek mellett - növekedhet a biológiailag aktív felületek aránya, állapota, gyarapodhatnak az élő és élettelen természeti értékek. Javasolt azonban, hogy a természetvédelem horizontális szempontként is jelenjen meg.

A TOP kisebb mértékű, de pozitív hatást gyakorol az emberi **egészségre**. Az energiatakarékossági és – hatékonyság javítását szolgáló beavatkozások és a közlekedési fejlesztések többek között a por és a toxikus anyagok kibocsátásának mérséklését is eredményezik; az épületek szigetelése, fűtés-korszerűsítése – megfelelő légcseré biztosításával – a beltéri komfortot és levegőminőséget is javítják. A TOP intézkedéseinek pszichés és egészségvédelmi hatásai is pozitívak (foglalkoztatás, kerékpáros fejlesztések, energiahatékonyság, elérhetőség, hozzáférés javulás). Pozitívum, hogy a fejlesztések megvalósításánál célul tűzi ki a TOP a környezettudatos gondolkodásmód figyelembe vételét, a környezetbarát technológiák és anyagok alkalmazását, a megújuló energiaforrások használatát.

A TOP pozitív hatás gyakorol a **környezettudatosságra**. Az épített fizikai környezetben jelenlevő modern környezetbarát megoldások és a közösségi cselekvések is ösztönző hatással lehetnek az egyének magatartására. A helyi identitás növelése, az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése szintén motiválhat a fenntartható, környezettudatos környezethasználatra. Az anyag- és energiatakarékos technológiák elterjesztése, a háztartási, közintézményi energiaigények mérséklése kedvező hatást gyakorol a környezettudatosságra, s a megújuló energiaforrások elterjesztése is elősegíti a környezet- és energiatudatos szemlélet kialakulását. Mindehhez hozzájárulnak az egyes intézkedések keretében végrehajtott szemléletformálási akciók is.

5. A várható környezeti hatások monitorozására vonatkozó javaslatok értékelése, további javaslatok

A TOP 6.0 intézkedésenként megnevezi azokat a javasolt indikátorokat, amelyekkel egy-egy intézkedés hatékonysága mérhető. Ezek az indikátorok tartalmukban illeszkednek az adott intézkedéshez, azonban környezeti hatásokat nem, ill. alig vizsgálnak.

Az elérendő célokhoz igazodóan növelni kell a környezeti, fenntarthatósági indikátorok számát a közvetlen, a közvetett és a nem környezeti tartalmú, de jelentős hatású intézkedések esetében.

A jelentős hatásokra vonatkozó adatok forrása

A tervezett projektek megvalósításából eredő jelentős környezeti hatások monitorozását szolgáló adatok a következő forrásból származhatnak és meglétük a következő intézkedéseket eredményezheti:

1. A legjelentősebb környezeti hatású projektek esetében 314/2005-ös Korm. rendelet alapján **környezeti hatásvizsgálatot** kell készíteni. Ennek keretében részletesen be kell mutatni a fontos környezeti hatásokat, és a nem kívánatos hatások csökkentésének, megszüntetésének módját. Az így megjelenő legfontosabb adatokat érdemes egy adatbázisban összesíteni, az utólagos értékeléshez. Az információk alapján az intézkedést a környezetvédelmi hatóság hozhatja azzal, hogy jelentős káros hatású projektet nem engedélyez.
2. A projektek **megvalósíthatósági tanulmányai tartalmi követelményei** között előírható, hogy milyen környezeti, fenntarthatósági jellegű adatot, információt kell tartalmaznia a dokumentumnak. Az ilyen adatok a projekt elfogadhatóságát befolyásolhatják, tehát

figyelembe vételük a döntéshozók feladata. Itt olyan előírászerű megfelelési kritériumokról is szó lehet, amelyhez a projektnek kötelező alkalmazkodnia.

3. A fejlesztések megvalósulása után a projekt kedvezményezettjétől elvárható, hogy a 2. pontba foglaltak közül néhány környezetvédelmi jelentőségű adatot **működési fázisban** is szolgáltatson a hatások értékeléséhez. Természetesen ez már az utólagos értékelést szolgálja, de nagyobb problémák esetében mód lehet a támogatás eredményének a felülvizsgálatára, a fejlesztés működésébe való beavatkozásra.
4. Vannak olyan **országos jellegű** a kibocsátásokra és a környezet állapotára vonatkozó folyamatosan feltöltődő adatbázisok, amelyek adatai alapján becsülhetők a fejlesztésekre visszavezethető hatások. Az ilyen jellegű adatokból levont következtetések, tanulságok részben a következő tervezési fázis tartalmát befolyásolhatják, részben módot adhatnak bizonyos szabályozási korrekciók elvégzésére.

A környezetvédelmi értékelésekhez háromfajta mutatót lehet általában használni:

- a) a környezet **állapotának** alakulását jellemző adatokat. (jellemzően hatás leíró indikátorok pl. vízminőség változása egy adott befogadón) Az információk jellemzően állami adatbázisból származhatnak.
- b) az egyes **hatótényezők** alakulását jellemző adatokat (jellemzően eredményindikátorok pl. szennyezőanyag kibocsátás változása) A monitorozást szolgáló adatok jellemzően vagy kedvezményezetti vagy valamilyen állami adatbázisból számíthatók.
- c) valamilyen projekt, intézkedés **működését**, alkalmazását, **eredményeit** jellemző adatokat. (jellemzően output indikátorok pl. energiafelhasználás csökkenése) Az ilyen indikátor jellegű adatok jellemzően valamilyen kedvezményezetti adatbázisból származhatnak.

A meghatározott környezetvédelmi célrendszer alapján megadhatók azok a mutatók, amelyekkel a tényleges környezeti hatások mérhetőek lehetnek, illetve a környezetvédelmi, fenntarthatósági típusú célok érvényesülése követhető. Figyelembe véve azt a tényt, hogy az intézkedések többsége nem környezetvédelmi jellegű, az intézkedések környezetre gyakorolt hatásainak meghatározásához az indikátorok szélesebb körét (intézkedések teljesítménye, hatótényezők, környezeti állapot mérésére szolgáló indikátorokat) szükséges alkalmazni. Mindezek mellett az intézkedések vizsgálatához a környezetvédelmi indikátorokon kívül fenntarthatósági indikátorok meghatározása is fontos lenne. Ezek a mutatók intézkedésenként meghatározhatók, de miután ennek az is a célja, hogy a közbenső és az utólagos értékeléshez alapot nyújtson, nagyon körültekintően kell eljárni, főleg a tényleges mérhetőség tekintetében.

Az intézkedések eredményeinek mérhetősége kapcsán a következő környezeti mutatók bevonását javasoljuk a feltétellel, hogy mérhetőek és egyértelműen meghatározhatóak legyenek:

1. prioritástengely (Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére) esetében a következő mutatók alkalmazására célszerű kitérni:

- az új infrastruktúra vagy infrastruktúra fejlesztése révén ellátott terület nagyságára,
- óvodák, bölcsődék energia-megtakarítás mértékére,
- építés, fejlesztés során keletkezett hulladék mennyiségére, illetve ebből az újrahasznosított hulladék arányára,
- rehabilitált barnamezős területek nagysága, megjelenő funkciók

- megőrzött, helyreállított környezeti és kulturális örökség,
- kerékpárosbarát turisztikai-szolgáltatások fejlesztése, kerékpárosbarát szolgáltatók száma

2. prioritástengely: Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés keretében indikátorokat a következő javasolt megfogalmazni:

- az új funkcióval ellátott terület nagyságára,
- létesített zöldfelület nagyságára,
- rehabilitált barnamezős területek nagysága, megjelenő funkciók száma
- újrahasznosított hulladék arányára,
- az új funkcióval ellátott terület levegőre gyakorolt hatására (légszennyezés/kibocsátás mértéke),
- klímabarát építészeti megoldásokat alkalmazó beavatkozások számára,
- fajlagos víz- és energiafelhasználásra,
- szemléletformáló kampányon résztvevők száma

3. prioritástengely: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken intézkedéseinél kiemelten fontos környezeti mérőszámok:

- ÜHG kibocsátás mértéke,
- energia-megtakarítás mértéke,
- Biomassza termelésre igénybe vett terület ha
- Nem hulladék jellegű biomassza égetés nagysága
- A kisméretű szálló por PM10 kibocsátás nagysága
- Nem ÜHG légszennyező anyagok kibocsátása
- B+R, P+R parkolók száma
- építés során kialakított zöldfelület nagysága
- a fejlesztés révén létrejövő, egységes kerékpárforgalmi hálózat hossza
- Önkormányzatok Fenntartható Energia Akcióprogramjainak (SEAP)száma megújuló energia alkalmazásának teljesítményére, stb.

4. prioritástengely: A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése keretében ki kell térni:

- az egészségügyi alapellátás nyújtó intézmények korszerűsítésénél a megújuló energia hasznosítására, az energiamegtakarításra,
- ÜHG kibocsátás mértéke
- rendezett, újonnan létesített zöldfelület nagysága
- klímabarát építészeti megoldásokat alkalmazó beavatkozások száma
- szociális városrehabilitációnál a létesített zöldfelületek nagyságára, a helyreállított területek nagyságára, a megújuló energia alkalmazására stb.

5. prioritástengely: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztés, társadalmi együttműködés és foglalkoztatás-ösztönzés kapcsán:

- környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek, programok száma

5. **prioritástengely:** Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban kapcsán a korábban már említett környezeti mérőszámok mind indokoltak, különösen:
- az új infrastruktúra vagy infrastruktúra fejlesztése révén ellátott terület nagyságára,
 - óvodák, bölcsődék energia-megtakarítás mértékére,
 - építés, fejlesztés során keletkezett hulladék mennyiségére, illetve ebből az újrahasznosított hulladék arányára,
 - rehabilitált barnamezős területek nagysága, megjelenő funkciók
 - megőrzött, helyreállított környezeti és kulturális örökség,
 - kerékpárosbarát turisztikai-szolgáltatások fejlesztése, kerékpárosbarát szolgáltatók száma
 - az új funkcióval ellátott terület levegőre gyakorolt hatására (légszennyezés/kibocsátás mértéke),
 - klímabarát építészeti megoldásokat alkalmazó beavatkozások számára,
 - ÜHG kibocsátás mértéke,
 - B+R, P+R parkolók száma
 - rendezett, újonnan létesített zöldfelület nagysága

5. prioritástengely: Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD) esetében:

- megújuló energia alkalmazása,
- létesítendő rekreációs és zöldterületek nagyságára,
- szelektíven gyűjtött hulladék mennyiségére,
- fizikai aktivitás céljából létrehozott létesítmények területi nagyságára,
- létesített zöldterület nagyságára,
- víz- és energiafelhasználás, stb.

6. Javaslatok

- ☞ A TOP a fenntarthatóság 3 aspektusából egyértelműen gazdaságot helyezi előtérbe, a társadalom és a környezet ennek „árnyékában” létezik. Éppen ezért javasoljuk, hogy az egyes intézkedések esetében a környezeti hatásokat jobban helyezze a fókuszba!
- ☞ Fontos szempont az erőforrásokkal való takarékoság, mivel a fejlesztési források rendelkezésre állása egyes esetekben nem vezet a környezeti szempontból leghatékonyabb megoldás alkalmazásához.
- ☞ **Beavatkozások szintjén is erősíteni kell a hátrányos helyzetű térségek és csoportok előnyben részesítését, különösen a foglalkoztatás bővítésével,** annál is inkább, mert erre a TOP ad leginkább lehetőséget. A területi és társadalmi kohézió kell legyen a TOP kiemelt átfogó célkitűzése, s ennek elérését az intézkedések során messzemenően érvényesíteni kell. A területi egyenlőtlenségek oldása, a területi felzárkózás elősegítése térség-specifikus preferenciákat is megkövetel.
- ☞ A szemléletformálást – általánosságban - célszerű lenne (i) nagyobb összeggel elkülöníteni, vagy (ii) minden megvalósult projektnél a költségvetés bizonyos százalékát kötelező jelleggel a környezettudatosságot népszerűsítő kampányra fordítani.

- ☞ Törekedni kell arra, hogy a hasznok a hátrányos helyzetű településeken realizálódjanak és a bevételek/jövedelmek ne áramoljanak ki a térségből. Ki kell küszöbölni, hogy a városok „lefölözzék” a vidék értékeit és ezáltal tovább nőjön a szakadék az urbánus és rurális térségek között.

Tématerületenként megfogalmazott javaslatok:

Megújuló energia, energiahatékonyság, zöld gazdaság

- ☞ **Javasoljuk az energiahatékonyságot, illetve általában az erőforrás hatékonyságot a horizontális célkitűzések közé beemelni.**
- ☞ Tekintettel arra, hogy gazdasági szempontból is célszerűbb, ha az energiahatékonysági beavatkozás megelőzi a megújuló energiás beavatkozást, javasoljuk, hogy megújuló energia hasznosítást célzó beruházásokat csak energetikai korszerűsítéssel együtt, vagy energiafogyasztás szempontjából már felújított, vagy alpból korszerű épület esetében támogassanak. Öröndetes, hogy a TOP is kiemeli, hogy „A megújuló energia felhasználás növelésére irányuló beavatkozások – ahol arra igény és a költséghatékonyság biztosítása mellett lehetőség van – energiahatékonyságot szolgáló fejlesztések kíséretében, komplex felújítások révén javasoltak.” Viszont ezt kiegészíti azzal, hogy „Ugyanakkor a megújuló energia felhasználás növelésére irányuló fejlesztések önállóan is megvalósíthatók.”
- ☞ Javasoljuk, hogy eszközbeszerzések támogatása esetében szigorú környezetvédelmi követelmények kerüljenek megfogalmazásra az anyag-, energia- és víztakarékosság vonatkozásában is.
- ☞ **Javasoljuk, hogy a megújuló energiatermeléssel kapcsolatos gazdaságfejlesztési projektek esetében írják elő a teljes életciklusra kiterjedő szénlábnyom-számítást – megadott módszertan alapján.** Az épületkorszerűsítések/létesítések esetében pedig – különösen amennyiben esetleg távfűtés kiváltása is célja a beavatkozásnak – szintén a teljes élettartamra vonatkozó ÜHG kibocsátások összevetése volna kívánatos.
- ☞ Javasoljuk, hogy mind az új épületek építése, mind a felújítások esetében törekedjenek a minél alacsonyabb energiaigényű épületek létesítésének támogatására.
- ☞ Javasoljuk, hogy létesítések, építések esetében írják elő az újrahasznosított építőanyagok használatát – minimális %-ot határozva meg, a többletteljesítéseket az értékelés során többletponttal jutalmazva.
- ☞ Javasoljuk, hogy az alternatív, illetve megújuló energiahordozók kiaknázását is célzó, vagy ilyen elemet tartalmazó projektek esetén a teljes életciklus során jelentkező környezeti hatások (ideértve a CO₂-kibocsátást is) vizsgálatát írják elő, lehetőség szerint előre megadott szempontrendszer alapján. **Javasoljuk, hogy a klímabarát építészeti megoldásokat részesítsék előnyben a felújítások és létesítések kapcsán,** tekintettel arra, hogy 2020 után az új épületekkel szemben az alacsony vagy nulla energiaszükséglet amúgy is alapkövetelmény lesz. Új épületek esetében továbbá a passzívház megoldások felé történő elmozdulás előírás kellene, legyen, vagy legalább kedvezőbb elbírálás alá essen a pályázatok elbírálása során.
- ☞ **Abban az esetben, ha az intézkedés nyílászárók cseréjét is lehetővé teszi, javasoljuk az épületek megfelelő szellőzését és légcseréjét is a projektek keretein belül előírni,** így biztosítható, hogy a beltéri levegő minősége és az épületek energetikai besorolása is megfelelő legyen.
- ☞ Javasoljuk, hogy zöld gazdaság terén tevékenykedő vállalkozásokat részesítsék előnyben (pl. többletponttal) a pályázatok értékelése során.

- ☞ A kedvezményezettek adminisztrációs terheinek csökkentése keretében javasolt elektronikus ügyintézésre, illetve a benyújtandó dokumentumok számának, terjedelmének csökkentésére vonatkozó javaslatok rendkívül előremutatóak a természeti erőforrásokkal való takarékos bánásmód tekintetében.
- ☞ Javasoljuk, hogy – amennyiben a bölcsődei/óvodai fejlesztések egyáltalán tartalmazhatnak majd energetikai korszerűsítési jellegű beavatkozásokat – a távhő rendszerekről való leválását ne támogassák, illetve ahol lehetséges, az ahhoz való csatlakozást preferálják a fűtési rendszerek esetleges korszerűsítése, illetve az új létesítések kapcsán.
- ☞ **Javasoljuk, hogy a gazdaságfejlesztési beruházások támogatása esetében kiemelten kezeljék az energia-, és anyagtakarékosság (ideértve a víztakarékosságot is) kérdését.**

Közlekedés

- ☞ A közlekedési fejlesztések kapcsán hangsúlyozni kell a stratégiai szintű megalapozottság és az összehangoltság (akár települések, akár közlekedési módok között) szükségességét.
- ☞ Javasoljuk, hogy az infrastrukturális oldali hiányosságok oldását célzó projektek esetében írják elő a **közösségi, és/vagy nem motorizált közlekedési megközelítési lehetőség javítási lehetőségeinek legalább a vizsgálatát.** (Pl. bölcsődék, óvodák esetében kerékpáros parkolás biztosítása.)
- ☞ Az 1. prioritáson belül megvalósuló útfejlesztések esetében azok az útszakaszok élvezzenek prioritást, amelyeket a közösségi közlekedés is használ.
- ☞ A nem kötöttpályás járművek beszerzése, cseréje, ideértve a dízelüzemű járművek vásárlásának lehetővé tétele környezeti és pénzügyi fenntarthatóság szempontjából is fontos területe a közösségi közlekedés fejlesztésének. **A rendkívül előregedett, elavult, magas légszennyezőanyag kibocsátású dízelbusz állomány cseréje** (a szolgáltatás zavartalan biztosítása mellett) a levegőminőség javításához is elengedhetetlen és halaszthatatlan feladat. Öröndetes, hogy a korábbi javaslatnak megfelelően az OP lehetőséget biztosít erre az integrált fejlesztések részeként, mely lehetővé teszi a buszok átlagos élettartamának csökkentését, a kedvezőbb kibocsátási normákkal rendelkező buszpark kialakítását.
- ☞ Javasoljuk, hogy a turisztikai fejlesztések során a környezetbarát megközelítési módok lehetővé tételére (pl. közösségi közlekedés, kerékpárút, biztonságos kerékpártárolás) is fordítsanak figyelmet.
- ☞ Az esetleges negatív hatások csökkentése érdekében javasoljuk, **hogy a mobilitás fokozását szolgáló programok kizárólag a közösségi közlekedés fejlesztésével együtt valósulhassanak meg.**
- ☞ Javasoljuk, hogy a közösségi közlekedés fejlesztése kapcsán a buszmegállóknak az árnyékolás, a fény visszaverés biztosítása is kötelező szempont legyen a kialakítás során.
- ☞ Javasoljuk a nagyobb zaj- rezgésterhelésnek kitett lakott területek mellett az útépitések, útfelújítások esetében a csendes útburkolat alkalmazásának támogatását.

Helyi gazdaságfejlesztés, településfejlesztés

- ☞ A helyi érdekű gazdaságfejlesztés egyik fontos vonulata a város és vidék partnersége. Minden – a környezetgazdálkodással összefüggő – tevékenységet azon a szinten kell megvalósítani,

ahol a probléma kezelése a legnagyobb környezeti és egyéb haszonnal, valamint a legkisebb környezeti kockázattal, illetve kárral jár.

- ☞ A terméklánc fejlesztések kapcsán törekedni kell a minél kisebb szállítási igényű termékláncok kialakítására, az externális hatások csökkentésére a VP-vel összhangban
- ☞ Javasolt cél minden intézkedés vonatkozásában a helyi gazdaságfejlesztés fenntartható területhasználatba való illesztése, a beépítettség korlátozása.
- ☞ Javasoljuk, hogy a barnamezős beruházások előnyt élvezzenek a kiválasztás folyamatában.
- ☞ Javasoljuk, hogy a termelők támogatást kapjanak a fenntartható műveléshez. Fontos, hogy a VP és a TOP közötti koordináció, illetve integráció eredményeként a talajok hosszú távú védelmére nagy hangsúly helyeződjön.
- ☞ Javasolt cél, hogy a térségi és helyi gazdaságfejlesztés ne járjon a jó minőségű területek művelésből való kivonásával. Azon beavatkozások, melyek másként nem megvalósítható módon települési zöldfelületek csökkenésével járnak, konfliktust generálnak, javasolt azok beépítése esetén azonos értékű új zöldfelületek létrehozása, ill. ennek támogatása.
- ☞ A településfejlesztési célú beavatkozásokban a társadalom – természet – környezet kapcsolatrendszerét hangsúlyosan figyelembe kell venni, mind a fejlesztés, mind a fenntartás szempontjából anyag-, energia-, és víztakarékos megoldások használatának előtérbe helyezésével. Olyan megoldások támogatása javasolt, melyek üzemeltetése, fenntartása hosszútávon biztosítható/biztosított.
- ☞ Javasoljuk a 2. prioritás támogatható tevékenységei közé a passzív zajscsökkentési lehetőségeket (zajvédő fal, fokozott hanggátlású nyílászárók, védőfasorok) is beemlíteni.
- ☞ A gazdaságfejlesztési beavatkozásoknál törekedni kell arra, hogy takarékosan bánjanak a terület-igénybevétellel, kerüljék a zöldmezős beruházásokat és a kompakt településszerkezetet őrizzék meg.
- ☞ A helyi gazdaságfejlesztési tevékenységek engedélyezése során különös tekintettel kell lenni az épített környezet értékeinek védelmére.

Klímaadaptáció

- ☞ **Javasoljuk a horizontális célkitűzések közé beemlíteni a klímavédelmet**, ide értve mind az ÜHG kibocsátás csökkentését, mind pedig a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodást, illetve a hatások csökkentését.
- ☞ Javasoljuk, hogy a kisléptékű vízgazdálkodási infrastruktúrafejlesztések (2. prioritás) keretében is írják elő a klímaadaptációs szempontok figyelembe vételét, a klímatudatos kialakítást.
- ☞ Javasoljuk, hogy a rehabilitációs pályázatoknál a zöldkörnyezet kialakítást nem lehetőségként (pályázati pluszpont), hanem minimum feltételként kell megfogalmazni.

Természetvédelem

- ☞ **A TOP horizontális fejlesztési irányai közül hiányoljuk a környezet és természet megóvását.** A pályázati kiírások során minden esetben érvényesíteni kell a környezeti fenntarthatóság köztük a természetvédelem, a biológiai sokféleség megőrzésének szempontjait.
- ☞ A természetvédelmi szempontokat nem csupán a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken, hanem minden területen és tevékenységben érvényesíteni kell.

- ☞ Javasolt cél a biodiverzitás megőrzésének erőteljesebb figyelembevétele, a vidéki tájak természeti értékeinek alaposabb felmérése, illetve ezt követő értékmegőrző használata, fenntartható gazdasági hasznosítás keretében.
- ☞ Minden beavatkozásnál támogatandó a biológiai aktivitás fokozása, a zöldfelületek mennyiségi növelése és minőségi javítása és a zöld építészeti elemek alkalmazása.
- ☞ Javasoljuk, hogy védett és Natura 2000 területen a turisztikai fejlesztések is csak a területileg illetékes nemzeti park hozzájárulásával legyenek megvalósíthatók.
- ☞ A pályázati kiírásoknak ösztönöznie kell a biológiaiailag aktív felületek kialakítására.
- ☞ Javasolt biológiaiailag aktív felületek kialakításának és a helyi természeti értékek gyarapításának ösztönzése.

Környezettudatosság

- ☞ Javasoljuk, hogy eszközbeszerzések támogatása esetében szigorú környezetvédelmi követelmények kerüljenek megfogalmazásra az anyag-és energiatakarékosság vonatkozásában.
- ☞ **Javasoljuk, hogy a marketing tevékenységek keretében az elektronikus megoldásokat preferálják a papír alapúval szemben** – az olyan erőforrás-igényes, de vitatható hatékonyságú elem, mint pl. a szórólap pedig lehetőleg egyáltalán ne legyen támogatható!
- ☞ ☞ Javasoljuk, hogy a környezeti szemléletformálás keretében a levegő minőségének javítását érintő témákat is érintsenek. Pl.: környezetbarát közlekedési módok (nem motorizált közlekedés, közösségi közlekedés használata) és üzemanyag-takarékos vezetés népszerűsítése, zöldhulladék égetés és fűtési célú hulladék égetésének elkerülését célzó kampány, stb.
- ☞ Javasoljuk, hogy létesítések, építések (pl. 1. prioritás, 2. prioritás 4. prioritás intézkedései) esetében írják elő **az újrahasznosított építőanyagok** használatát – minimális %-ot határozva meg, a többleteljesítéseket az értékelés során többletponttal jutalmazva.
- ☞ Javasolt cél – a környezettudatosság érdekében – a közösségi és egyéni jó gyakorlatok terjesztése (oktatás és bevonás útján) a foglalkozási tevékenység és a magánélet vonatkozásában egyaránt, valamint a helyi gazdaságra és az azt meghatározó szereplőkre jellemző termelés- és fogyasztásorientáltságnak a fenntarthatóság iránti elkötelezettségre váltása. Kiemelt terepe kell, hogy legyen a környezettudatosság terjesztésének a közoktatás, ahol a jövő generációi kaphatnak alapokat a fenntartható életmódhoz.
- ☞ Javasoljuk, hogy a kisléptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések támogatható tevékenységei között jelenjenek meg a passzív zajcsökkentési lehetőségek (zajvédő fal, fokozott hanggátlású nyílászárók, védőfasorok).
- ☞ A kedvezményezettek adminisztrációs terheinek csökkentése keretében javasolt elektronikus ügyintézésre, illetve a benyújtandó dokumentumok számának, terjedelmének csökkentésére vonatkozó javaslatok rendkívül előremutatóak a természeti erőforrásokkal való takarékos bánásmód tekintetében.

7. A környezetvédelmi javaslatok hatása a program alakulására

Az NFÜ-vel történt szerződéskötés után összeállítottuk a projektindító jelentést, melyben bemutattuk az SKV-k tervezett tematikáját, munkamenetét és ütemezését. Az ennek figyelembe vételével elkészült a munkaterv, melyet kiküldtük a tervezőknek.

Minden OP tekintetében a tervezőkkel végzett egyeztetéssel elkészült az SKV során figyelembe vett két értékelési kritérium rendszer:

- a fenntarthatósági kritériumok rendszere (az általunk korábban használt értékrend továbbfejlesztésével)
- a környezetvédelmi célok (a közösségi és hazai gazdasági-társadalmi-környezeti meghatározó dokumentumokból leszárt, a tervezési rendszer egésze számára figyelembe veendő környezeti célok alapján)

A TOP SKV értékelés során végzett több körben zajlottak egyeztetések, megbeszélések a tervezőkkel és az ex ante értékelőkkel. **Érzelhető, hogy az OP tervezőkkel a munka során folyamatos és jó együttműködés működött, ami azzal is járt, hogy sok kisebb javító szándékú észrevételünk beépült az anyagba.**

Néhány OP változtatás az SKV javaslatok hatására:

- ☞ A TOP 6.0 a megyei jogú városokat külön prioritás alá rendezte, ezáltal a jellemzően várostérségi, rurális térségeket érintő beavatkozások az 1-5. prioritásban kaptak helyet.
- ☞ A korábbi Környezeti jelentés javaslataiból sok beépült (pl. 2. prioritás esetében, szemléletformálás beépítése, buszbeszerzés stb.)
- ☞ Megszületett a horizontális szempontok specifikációjára vonatkozó szándék, kezd tartalommal megadni a fenntarthatóság fogalma, az előzőekhez képest.
- ☞ A TOP 6.0-ában az OP 11. fejezetében már megjelent a fenntarthatósághoz kapcsolódó javaslataink egy része.
- ☞ Az energetikai területen a TOP már kiemeli, hogy a megújuló energia alkalmazásának legalább a megfontolása kötelezően előírt eleme legyen minden új építmény létesítésével járó projekt esetében. Ugyancsak megjelenik benne, hogy amennyiben energetikai beavatkozások is támogathatók lesznek, akkor a világítás korszerűsítése is támogatható tevékenység legyen.
- ☞ A nem kötöttpályás járművek beszerzése, cseréje, ideértve a dízelüzemű járművek vásárlásának lehetővé tétele környezeti és pénzügyi fenntarthatóság szempontjából is fontos területe a közösségi közlekedés fejlesztésének. **A rendkívül előregedett, elavult, magas légszennyezőanyag kibocsátású dízelbusz állomány cseréje** (a szolgáltatás zavartalan biztosítása mellett) a levegőminőség javításához is elengedhetetlen és halaszthatatlan feladat. Öröndetes, hogy a korábbi javaslatnak megfelelően az OP lehetőséget biztosít erre az integrált fejlesztések részeként, mely lehetővé teszi a buszok átlagos élettartamának csökkentését, a kedvezőbb kibocsátási normákkal rendelkező buszpark kialakítását. Javasoltuk, hogy az ipari parkhoz kapcsolódó és hasonló fejlesztések során a környezetbarát megközelítési módok lehetővé váljanak (dolgozók számára közösségi közlekedés, szállítás esetében vasúti, esetleg vízi megközelíthetőség biztosítása) is fordítsanak a lehetőségekhez mérten figyelmet), mely szintén beépült az OP-be.

- ☞ Az általunk kifogásolt biomassza-égetés preferálása eltűnt a programból, jóval körültekintőbb formában van hivatkozás a megoldás alkalmazására. Ugyanakkor a forrásallokáció még mindig ennek a megoldásnak a dominanciáját sejteti .

Tehát összességében az utolsó változat sok, az SKV által javasolt, környezeti és fenntarthatósági szempontból kedvező változtatást tartalmaz. Meg kell jegyezni, hogy a kapcsolat fordított irányba is működött: a viták során a tervezői megállapítások, vélemények is javították az SKV-t.

3. sz. melléklet: A TOP beavatkozási logikájának összefoglalása

4. sz. melléklet: Rövidítések jegyzéke

BM	Belügyminisztérium
CEF	Európai összekapcsolódási eszköz
CLLD	Közösség által irányított Közösségvezérelt helyi fejlesztések
CPR	AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS KÖZÖS1303/2013/EURENDELETE a Közös Stratégiai Kerethez tartozó Európai Regionális Fejlesztési Alapra, Európai Szociális Alapra, Kohéziós Alapra, Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapra és Európai Tengerügyi és Halászati Alapra vonatkozó közös rendelkezések megállapításáról, az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1083/2006/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről
EFOP	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
EMIR	Egységes Monitoring és Információs Rendszer
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENI	Eu-i szomszédsági támogatási eszköz (2014-20)
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESB alapok	Európai Strukturális és Beruházási alapok (ERFA, ESZA, KA, EMVA, ETHA)
ESZA	Európai Szociális Alap
ETE	Európai Területi Együttműködés
ETHA	Európai Tengerügyi és Halászati Alap
EU	Európai Unió
EU2020	Az Európai Unió 10 éves növekedési stratégiája
EUDRS	Európai Unió Duna Régió Stratégiája
GDP	Bruttó hazai termék
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
GOP	Gazdaságfejlesztés Operatív Program (2007-2013)

GYEMSZI	Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség- és Szervezetfejlesztési Intézet
IKOP	Intelligens Közlekedésfejlesztési Operatív Program
IKT	Infokommunikációs technológiák
ITB	Integrált területi beruházás
ITP	Integrált területi program
K+F	Kutatás-fejlesztés
K+F+I	Kutatás-fejlesztés és innováció
KA	Kohéziós Alap
KAP	Közös Agrárpolitika
KEHOP	Környezeti és Energetikai Hatékonysági Operatív Program
KIM	Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium
KKV	Kis- és középvállalkozás
KMR	Közép-magyarországi régió
KÖFOP	Közigazgatás-fejlesztési Operatív Program
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KSZ	Közreműködő Szervezet
LEADER	Közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében
MAHOP	Magyar Halgazdálkodási Operatív Program
ME	Miniszterelnöki Hivatal (Miniszterelnökség)
NFM	Nemzeti Fejlesztési Minisztérium
NGM	Nemzetgazdasági Minisztérium
NKFIS	Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia 2020
OFTK	Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció
OP	Operatív program
PM	Partnerségi Megállapodás

PT	Prioritás tengely
SA	Strukturális Alapok
TA	Technikai Segítségnyújtás
TA2020	Az Európai Unió Területi Agendája
TEN-T	Transzeurópai közlekedési hálózat
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
TKR	Területi kiválasztási rendszer
VEKOP	Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program
VM	Vidékfejlesztési Minisztérium
VP	Vidékfejlesztési Program